

مقالات ماهنامه

سال پانزدهم، شماره نهم، قوس ۱۳۹۴

د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون خپرنډويه ارگان
ارگان نشراني کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان

مدیر مسؤول

عبدالشکور اخلاقي

ویراستار

عبدالشکور نظری

زیر نظر شورای نویسندگان

جنرال ایوب اصیل

حواعلم نورستاني

داکتر ثریا صبحرنگ

احمد ضیالنگری

مولوی عبدالرحمن هوتک

زیدالله پیوند

گزارشگران

نصرت الله الهام

حسین سیرت

صفحه آرا

محمد مظفری

توزیع

شهاب الدین مقبلی

طرح های جلد

محمد مظفری

آدرس دفتر مرکزی

بین وزارت احیا و انکشاف دهات و اداره عالی تفتیش،

جاده عمومی فیض محمد کاتب، دارالامان، ناحیه

ششم، کابل، افغانستان

تلفون

۰۰۹۳۲۰۲۵۰۰۱۹۷-۰۰۹۳۲۰۲۵۰۰۶۷۶

فکس

۰۰۹۳۲۰۲۵۰۰۶۷۷

وبسایت

www.aihrc.org.af

ایمیل

magazine@aihrc.org.af

صندوق پستی

۸۲۹K Kabul, Afghanistan

شرایط همکاری قلمی با ماهنامه حقوق بشر:

۱- مقاله باید در حوزه حقوق و حقوق بشر نگاشته شده باشد.

۲- مقاله باید دارای ساختار تحقیقی استاندارد و منابع و مآخذ معتبر باشد.

۳- مقاله به لحاظ محتوایی باید با اسناد و قوانین ملی و بین المللی حقوق بشری در تضاد نباشد.

۴- اداره ماهنامه در تلخیص و ویرایش مقاله آزاد است.

۵- مقاله ارسال، بازگردانده نمی شود.

۶- در تایپ مقاله، اصول اولیه نگارش و معیارهای تایپ استاندارد چون، شیوه درست حروفچینی کمپیوتری (فاصله ها و نیم فاصله ها، علائم نگارشی اسجواندی و...) رعایت شود و متن با فرمت ورد (word) و هیچ گونه صفحه آرای به نشانی اینترنتی ماهنامه فرستاده شود.

۷- مقاله ارزیابی شده در نوبت چاپ قرار می گیرد و با توجه به ظرفیت ماهنامه، براساس نوبت دریافت و ویرایش نهایی، منتشر می شود.

۸- نویسنده باید مقاله فرستاده شده به ماهنامه را، همزمان برای انتشار به دیگر نشریه ها نفرستاده و در صفحه های اینترنتی نیز انتشار نداده باشد، وگرنه از گردونه انتشار خارج خواهد شد.

۹- نسخه اصلی، با مشخصات کامل و ذکر منبع، با مقاله ترجمه شده فرستاده شود.

۱۰- مشخصات کامل نویسنده، محل کار، نشانی پستی و پست الکترونیکی و شماره تماس وی در صفحه اول ذکر شود.

۲

موازن حقوق بشری در مبارزه با فساد

داکتر سیما سمر: تا زمانی که زنان به عدالت نرسند افغانستان به دموکراسی ... ۴

پیام کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان به مناسبت روز جهانی ... ۵

فعالیت های حقوق بشری دفاتر ساحوی و ولایتی ۶

د افغانستان د بشر د حقونو خپلواک کمیسیون د سیمه ییزو او ۱۲

بشری حقونه او زموږ حال ۱۷

بازشناسی مفهوم فساد اداری؛ علل و پیامدهای آن ۱۹

افغانی ټولنه او اطلاعاتو ته د لاس رسي حق ۲۳

چالش های حقوقی و قانونی فرمان تقنینی کد جزایی ۲۵

انسان ولي جنگ کوي؟ ۳۰

حقوق انسانی ما و حقوق بشر ۳۶

په اسلام کې د بشر حقونه ۳۷

حقوق بشر و حق آزادی اجتماعات ۴۰

په اسلام کې د فطري حقونو معنا او مفهوم ۴۴

نگاهی به روابط محکمه بین المللی جزایی و افغانستان ۴۷

جایگاه اقامتگاه در حقوق داخلی افغانستان ۵۰

دموکراسی و عنصرهای سازنده آن ۵۴

راهکارهای مقابله با تروریسم در حقوق افغانستان و اسناد بین المللی-۱ ۵۶

ظاهرپرست لر توغری سی ده مولانا نینگ نظری ۵۹

ماده چهل و دوم (بفش چهارم)

۱- مقررات این ماده به اختیارات کمیته بر طبق ماده ۴۱ فلی وارد نمی کند.
۲- کلیه هزینه های اعضای کمیته به طور مساوی بین کشورهای ذی نفع طرف میثاق براساس برآوردی که سرمنشی سازمان ملل متمد تهیه می کند، تقسیم می شود که کشورهای ذی نفع طرف میثاق طبق بند ۹ این ماده پرداخت می کنند

ماده چهل و سوم

اعضای کمیته و اعضای کمیسیون های فاص سازش که طبق ماده ۴۲ ممکن است تعیین شوند می دارند از تسهیلات و امتیازات و مصئونیت مقرر در باره کارشناسان مذکور مأمور سازمان ملل متمد در قسمت های مربوطه مقاله نامه امتیازات و مصئونیت های ملل متمد استفاده کنند.

میثاق بین المللی حقوق مدنی و سیاسی، مصوب ۱۶ دسامبر ۱۹۴۶ برابر با ۲۵ قوس ۱۳۴۵ ه.ش، مجمع عمومی سازمان ملل متمد

موازين حقوق بشری در مبارزه با فساد

یکی از چالش‌های جدی و بحران‌ساز در جامعه ما و برای تحقق ایده حکومت‌داری خوب، پدیده «فساد» است. پدیده فساد، با شکل‌گیری جامعه بشری و پیدایش حکومت در ابتدایی‌ترین شکل پیوند می‌خورد، و به شیوه‌های مختلف بروز می‌کند. امروزه فساد به یک چالش پیچیده و درهم‌تنیده‌ای بدل شده است که در کشورهای در حال رشد، و بخصوص پساجران، به عنوان یکی از مهم‌ترین موانع در سر راه ثبات، امنیت و پیشرفت قرار گرفته است. با توجه به اهمیت موضوع و خطراتی که فساد برای ثبات و امنیت جامعه و ارزش‌های دموکراتیک و مهم‌تر از همه حاکمیت قانون و ارزش‌های حقوق بشری دارد، مبارزه با فساد دارای اهمیت زیادی است. به همین خاطر مبارزه با فساد برای توسعه حقوق انسانی و ساختن جامعه‌ای بدون فساد در سرلوحه برنامه‌ریزی‌های اصلاحی مطرح بوده است.

همانگونه که در آغاز یاد شد، فساد به‌مثابه یک پدیده عینی اما نامطلوب در افغانستان از چالش‌های جدی به شمار می‌آید که بر تمامی عرصه‌های جامعه، سیاست و اقتصاد و بطور کلی زندگی انسانی سایه افکنده است. فساد بر مناسبات و اخلاق جامعه اثر منفی بر جای گذاشته است، شیرازه نظام دچار گسست شده و اعتبار کشور در عرصه بین‌المللی خدشه‌دار شده است. اجرای برنامه‌های ملی با مانع روبه‌رو شده، فقر و ناامنی بیش از حد افزایش یافته، اعتماد ملی به‌خصوص میان مردم و حکومت آسیب دیده است. نیز شکاف‌های اجتماعی و اقتصادی روز به روز عمیق‌تر و وسیع‌تر شده، دورنمای حکومت‌داری خوب و تحقق اصلاحات کمرنگ و ضعیف به نظر می‌آید. در نهایت وجود فساد منجر به نقض کامل، آشکار و همه‌جانبه حق بشری شهروندان شده است.

برای درک و تبیین ارتباط فساد با نقض حق بشری شهروندان، باید به طیف وسیع حق‌هایی که به علت وجود فساد در جامعه نقض می‌شوند، توجه شود. از آنجایی که کلیت حقوق بشر تفکیک‌ناپذیر است، وقتی سخن از نقض یکی از موارد حقوق بشری گفته می‌شود، این نقض بطور طبیعی به سایر موارد و حقوق انسانی نیز تسری می‌یابد. به عنوان نمونه عدم تبعیض اساسی‌ترین حق بشری است که در اعلامیه جهانی حقوق بشر و میثاق حقوق مدنی و سیاسی و میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد تأکید قرار گرفته است. وجود تبعیض در جامعه و ساختار حکومتی یا در نهادهای عدلی و قضایی نشان از فساد تکان‌دهنده‌ای است که خود تولیدکننده سایر موارد نقض حقوق بشری خواهد شد. همین‌گونه فساد اداری، نقض‌کننده حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی است. در شرایطی که فساد سیستماتیک در جامعه و حکومت ریشه دوانده باشد، اخلاق و مناسبات اجتماعی و نیز برنامه‌های حکومت نیز در تور فساد قرار خواهد گرفت و در نتیجه پیامدهای منفی آن کلیت جامعه و نظام مسلط را متأثر خواهد کرد.

تردیدی وجود ندارد که مبارزه با فساد نیازمند به یک باور سالم، راهکار روشن، اراده قاطع و عزم ملی است؛ اما تأکید ما بر این است که مطمئن‌ترین راه یا شاید بتوان گفت، تنها راه مقابله با فساد اداری رعایت و ملزم بودن به موازين حقوق بشری است. دلیل این ادعا آن است که در یک نگاه کلی تمامی کشورهای جهان در مبارزه با فساد، به راهکارهایی روی آورده‌اند که در مجموعه حقوق بشر قرار دارند: مسئولیت‌پذیری، شفاف‌سازی، پاسخگویی، آزادی رسانه‌ها، دادرسی عادلانه، شرایط عادلانه کار، ایجاد نهادهای ملی مبارزه با فساد، مشارکت مردمی، نقش سازنده نهادهای غیردولتی و...

چنان‌که مشاهده شد تمامی سازوکارهای معرفی شده و مورد استفاده در مبارزه با فساد ابزارها و گزینه‌های حقوق بشری‌اند که بارها در اسناد حقوق بشری مورد تأکید قرار گرفته‌اند. پس وقتی حقوق بشر و روند مبارزه با فساد گام‌به‌گام باهم در جامعه عملی گردد و حکومت خود را به آن متعهد بداند، می‌توان به چشم انداز روشن و تحقق جامعه انسانی امیدوار بود.

با توجه به شرایط ناگوار و افزایش فزاینده پدیده فساد در جامعه و ساختارهای رسمی به‌خصوص حکومت، کمیسیون مستقل حقوق بشر بدین باور است که از بین رفتن یا بی‌توجهی به حقوق و کرامت انسانی در جامعه با شکل‌گیری پدیده‌ای به نام «فساد» کاملاً در ارتباط است. به تعبیر دیگر ادامه فرهنگ معافیت، بی‌باوری به معیارهای حقوق بشری و اجرایی نشدن قانون سبب افزایش و قوت گرفتن فساد در جامعه و حکومت شده است. با در نظر داشت تجارب به‌دست‌آمده در نظام‌های دموکراتیک و جوامع توسعه‌یافته، در جامعه‌ای که حقوق بشر رعایت شود و حکومت خود را به رعایت آن ملزم ببیند زمینه برای تأمین صلح، ثبات و انکشاف پایدار فراهم می‌شود؛ اما جامعه و حکومت‌هایی که خود را از این الزام‌ها دورنگهداشته و نسبت به آن بی‌توجه باشند، تأمین صلح و ثبات و روند توسعه پایدار خیالی بیش نخواهد بود.

حقوق بشري موازين؛ ته فساد سره په مبارزه کې

زمونږ په ټولنه کې او د ښې حکومتولۍ د تحقق پر وړاندې يوه سخته ننگونه د «فساد» پدیده ده. فساد د بشري ټولنې جوړېدو او د حکومت رامنځته کېدو سره په تر ټولو لومړي شکل تړلی او په بېلابېلو ډولونو څرگندېږي. نن ورځ فساد پر يوې پېچلې او سره نغښتې ننگونه بدل شوی چې د پرمختګ په حال کې هيوادونو کې، په ځانګړي ډول له بحران وروسته هيوادونو کې، د ثبات، امنيت او پرمختګ پر وړاندې د يو تر ټولو مهم خنډ په توګه موجود دی. د موضوع اهميت ته په کتو او هغو خطرونو ته په پام سره چې فساد يې د ټولنې د امنيت او ديموکراتيکو ارزښتونو او په تېره بيا د قانون حاکميت او حقوق بشري ارزښتونو په برخه کې پېښوي، د فساد مخنيوی خورا مهم دی. له همدې امله فساد سره مبارزه د انساني حقونو د پراختيا او د بې فساد ټولنې د جوړولو لپاره د اصلاحي پروګرام جوړونې په سر کې مطرح ده.

لکه څنګه چې په سر کې يادونه وشوه، فساد په افغانستان کې د يوې عینې او نامطلوبه پدېدې په توګه له جدي ننگونو څخه شمېرل کېږي چې پر ټولو برخو، ټولنې، سياست او اقتصاد او په ټوليزه توګه پر انساني ژوند يې سيوري غوړولی. فساد د ټولنې پر مناسباتو او اخلاقو منفي اغېز کړی، د نظام ستنې يې لرزولې دي او د هيواد اعتبار په بين المللي ډګر کې خراب شوی دی. د ملي پروګرامونو پلي کول له خنډ سره مخ شوي، فقر او نا امني يې حده زياته شوې، ملي باور، په ځانګړي ډول د خلکو او حکومت تر منځ زيانمن شوی. همدارنګه ټولنيز او اقتصادي درزونه ورځ په ورځ لا ژور او پراخ شوي دي، د ښې حکومتولۍ لرليد او د اصلاحاتو تحقق کمزور او کمزوری ښکاري. پايله دا چې د فساد شتون د خلکو د بشري حقونو د ښکاره او هر اړخيز نقض سبب شوی.

د خلکو د بشري حقونو د نقض او فساد تر منځ د اړيکې د روښانتيا لپاره بايد هغو پراخو حقونو ته پام وشي چې د فساد له امله په ټولنه کې نقض کېږي. لکه څنګه چې د بشر حقونو کليت تفکيک نه منونکی دی، کله چې د يو بشري حق د نقض په اړه خبره کېږي، دغه نقض په طبيعي توګه ټولو انساني حقونو ته غزېږي. د مثال په توګه، د تبعيض نشتوالی تر ټولو اساسي بشري حق دی چې د بشر حقونو په نړيواله اعلاميه، د سياسي او مدني حقونو ميثاق او د اقتصادي، اجتماعي او فرهنگي حقونو په ميثاق کې تائيد شوی دی. په ټولنه او حکومتي جوړښت کې يا په عدلي او قضايي بنسټونو کې د تبعيض شتون د حيرانوونکي فساد نښه ده چې پخپله د بشر د نورو ټولو حقونو د نقض لپاره لاره هواروي. همدارنګه، اداري فساد د اقتصادي، ټولنيزو او فرهنگي حقونو نقضونکی دی. په داسې شرايطو کې چې سيستماتيک فساد په ټولنه او حکومت کې رېښه غځولې وي، اخلاق، ټولنيز مناسبات او هم د حکومت پروګرامونه به په فساد کې پټ وي او بالاخره به يې منفي پايلې د ټولنې کليت او مسلط نظام اغېزمن کړي.

په دې کې شک نشته چې فساد سره مبارزه باور، رانه حل، پرېکنده ارادې او ملي عزم ته اړتيا لري؛ خو زموږ تاکيد پر دې دی چې تر ټولو ډاډمنه لاره يا کولای شو ووايو، له اداري فساد سره يواځنۍ لاره د بشر حقونو د موازينو رعايت او لزوم دی. د دې ادعا دليل دا دی چې په يوه ټوليزه کتنه کې د نړۍ ټولو هيوادونو فساد سره په مبارزه کې، داسې لارو چارو ته مخه کړې چې د بشر حقونو په ټولګه کې شته: مسئوليت مننه، شفافيت، ځواب ورکونه، د رسنيو آزادې، عادلانه محاکمه، د کار عادلانه شرايط، فساد سره د مبارزې د ملي بنسټونو ايجاد، د خلکو مشارکت، د غير دولتي بنسټونو رغوونکی نقش...

لکه څنګه چې وينو فساد سره په مبارزه کې ټولې پېژندل شوې لارې چارې حقوق بشري اېزار او انتخابونه دي، چې هر وخت په حقوق بشري اسنادو کې پرې تاکيد شوی دی. نو کله چې د بشر حقونه او له فساد سره د مبارزې بهير يو بل سره ګام په ګام په ټولنه کې عملي شي او حکومت خپل ځان ورته متعهد وګڼي، کولای شو روښانه لرليد او د انساني ټولنې تحقق ته هيله مند اوسو.

ناوړو شرايطو ته په کتو او په ټولنه، رسمي جوړښتونو او په ځانګړي ډول حکومت کې د فساد د پديدې زياتوالي ته په پام سره، د بشر حقونو خپلواک کميسيون په دې باور دی چې په ټولنه کې انساني حقونو او کرامت ته نه پاملرنه او له منځه تلل يې د «فساد» په نوم پديدې له رامنځته کېدو سره پوره اړيکه لري. يا دا چې د معافيت د فرهنگ دوام، پر حقوق بشري معيارونو بې باوري او د قانون نه عملي کېدل په ټولنه او حکومت کې د فساد د زياتېدو او ځواکمنېدو سبب شوی. له ديموکراتيکو نظامونو او پرمختللو ټولنو څخه ترلاسه شويو تجربو ته په کتو، په هغه ټولنه کې چې د بشر حقونه رعايت شي او حکومت يې پر خپل ځان لازم وګڼي سولې، ثبات او دوامدارې پراختيا ته زمينه برابريږي؛ خو هغه ټولنه او حکومتونه چې خپل ځان يې له دې الزامونو لرې ساتلی او هغې ته پام نه کوي، هلته به د سولې او ثبات تامين او د دوامدارې پراختيا بهير يواځې يو خيال وي.

داکتر سیماسمر: تازمانی که زنان به عدالت نرسند افغانستان به دموکراسی و توسعه نمی رسد

جنوب و جنوب غرب افغانستان به وقوع پیوسته است. خانم سمر افزود که از میان این تعداد قتل، ۱۲۰ قضیه آن قتل ناموسی است که توسط اعضای خانواده مانند پدر و شوهر به وقوع پیوسته است. هم چنین ۶ قضیه قتل در نتیجه محکمه فراقانونی توسط مخالفان مسلح دولت، گروه های غیرمسئول سنگباران یا تیرباران شده اند. در ۱۰۵ قضیه قتل زنان افراد ناشناس دست داشته و این قتل ها به صورت مشکوک به وقوع پیوسته است. از مجموع ۳۲۱ قضیه قتل، ۱۰۴ قضیه در زون شمال و شمال شرق، ۵۰ قضیه در زون جنوب و جنوب غرب، ۲۸ قضیه آن در زون شرق و ۱۵ قضیه در زون مرکز به وقوع پیوسته است. خانم سمر گفت که این آمار تنها نشان دهنده آن تعداد از خشونت هایی است که در کمیسیون ثبت شده است: «متأسفانه خشونت علیه زنان ممکن است تعدادش بیشتر از این باشد. این تعداد فقط کسانی است که در کمیسیون مراجعه کرده

رییس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان گفت که در ده ماه اول سال ۱۳۹۶ در مجموع ۳۷۷۸ قربانی به این کمیسیون مراجعه کرده که از این میان شمار ۱۳۵۱ تن آن ها لت و کوب یا با خشونت های فیزیکی مواجه بوده، ۱۰۹۳ مورد خشونت لفظی، توهین و تحقیر در کمیسیون ثبت شده و از نظر روانی با خشونت مواجه بوده اند.

خانم سمر افزود که ۵۸۹ مورد خشونت های اقتصادی بوده ۵۵۷ مورد دیگر شامل انواع دیگر خشونت علیه زنان است که عمدتاً مرتبط به رسم و رواج هایند.

قتل زنان

رییس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان در این کنفرانس گفت که در مدت ده ماه سال جاری، ۲۳۱ مورد قتل زنان ثبت شده است. بیشتر این خشونت ها در زون شمال،

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان گزارش ده ماهه وضعیت زنان در افغانستان را نشر کرد. این گزارش به مناسبت روز جهانی منع خشونت علیه زنان نشر شد. داکتر سیماسمر، رییس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان روز شنبه ۴ قوس ۱۳۹۶ به مناسبت روز جهانی منع خشونت علیه زنان در یک کنفرانس خبری گفت، خشونت علیه زنان در تمام دنیا معمول است ولی در کشورهای در حال جنگ که در آن ها حاکمیت قانون ضعیف است، خشونت علیه زنان بیشتر است.

خانم سمر گفت: «بحث ما این است که مبارزه علیه خشونت یا محو خشونت علیه زنان نباید ۱۵ روزه باشد ولی در سطح بین المللی این تصمیم را گرفته اند تا در این مدت کمپاین شود، معنایش این است که خشونت علیه زنان یک مشکل جدی است و به همین دلیل برای محو آن تلاش های جدی صورت می گیرد.»

مرد دست زن را لمس کند، این هم آزار و اذیت است؛ یا بگوید که لباس یا موهایت قشنگ شده است.»

رئیس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان گفت که به دلیل ناامنی و عدم دسترسی کمیسیون به مناطق به شدت ناامن، شماری از قضایای خشونت علیه زنان ثبت نمی شوند. او افزود که حکومت برای بهبود وضعیت زنان در کشور باید با فرهنگ معافیت مبارزه کند و عاملان خشونت علیه زنان مورد پی گرد قانونی قرار گیرند. خانم سمر در این کنفرانس به پرسش های خبرنگاران پاسخ داد. بیشتر این پرسش ها درباره دسترسی زنان به کمیسیون مستقل حقوق بشر، عاملان خشونت، رسیدگی قضایی به قضایای خشونت علیه زنان، دادخواهی برای رسیدن زنان به عدالت و انواع آزار جنسی زنان متمرکز بود.

خانم سمر در این کنفرانس به عدالت برای زنان تأکید کرد: «ما معتقدیم که افغانستان از این مشکلات رها نمی شود و ما به انکشاف و دموکراسی نمی رسیم در صورتی که مساوات جنسیتی مراعات نشود و احترام به کرامت انسانی تمام انسان ها به شمول زنان وجود نداشته باشد.»

ناظران این کمیسیون می توانند از وضعیت در داخل این نهادها نظارت کنند. کمیسیون مستقل حقوق گزارشی از وضعیت زنان در این نهادها تهیه کرده است. در این گزارش با ۶۵۱ زن در اردو، پولیس و امنیت ملی مصاحبه شده است. به استثنای نورستان در تمام ولایات با منسوبین زن در نهادهای امنیتی مصاحبه شده است.

رئیس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان گفت: «با خانم هایی که مصاحبه شده از تبعیضی که علیه شان صورت می گیرد یکی دسترسی مساویانه به ارتقای ظرفیت است. ۴۲ درصد مصاحبه شوندگان گفته اند که از این فرصت ها کمتر مستفید می شوند.»

۶۵ درصد این زنان گفته اند که به امتیازات مشابه دسترسی ندارند. یعنی معاش و امکاناتی که مردان دارند، خانم ها ندارند. ۵۲ درصد زنان گفته اند که در تصمیم گیری دخیل نیستند که به گفته خانم سمر «این خود نوعی تبعیض» است. ۸۶ تن از مصاحبه کنندگان گفته اند که به نحوی با تبعیض و آزار و اذیت مواجه شده اند داکتر سمر گفت: «آزار و اذیت تنها این نیست که دست زنان را بشکنند یا از آن ها تقاضای غیرمشروع کنند. آزار و اذیت این نیز است که اگر یک همکار زن کاغذ را به همکار مردش بدهد،

یا کمیسیون به آن ها دست یافته است.»

رئیس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان افزود که ۵۰ درصد عاملان قضایای قتل زنان بازداشت شده و دوسیه های متهمان پس از تحقیقات توسط سارنوال موظف، به محکمه سپرده شده است. خانم سمر گفت که کارکرد رسانه های افغانستان در نشر و باز نشر رویدادهای خشونت علیه زنان بسیار مؤثر بوده و سبب شده است تا این قضایا پنهان نمانند.

به گفته رئیس کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، یکی از نگرانی ها فرهنگ معافیت است زیرا شماری از قضایای خشونت علیه زنان پیش از این تحقیق و از نظر عدلی مورد رسیدگی قرار گیرد، خاک پوشی می شوند.

خانم سمر با اشاره به خودکشی زهرا خاوری، از دانشجویان دانشگاه کابل ابراز نگرانی کرد و گفت که پس از تحقیق مشخص خواهد شد که این مسأله خشونت علیه زنان بوده یا خشونت جنسی. او افزود که رسانه مسئولیت دارند تا در این رابطه آگاهی دهی کنند.

وضعیت زنان در نهادهای امنیتی

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان تفاهم نامه ای را با نهادهای امنیتی امضا کرده که

پیام کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان به مناسبت روز جهانی حقوق اشخاص دارای معلولیت سوم دسامبر ۲۰۱۷

با در نظر داشت اهداف توسعه پایدار برنامه هایی را به نفع اشخاص دارای معلولیت در نظر بگیرند. اطفال دارای معلولیت (ذهنی، حسی و فیزیکی) باید به تعلیم و تربیه (حق آموزش) به صورت برابر با سایر اطفال برخوردار شوند و این زمانی میسر است که تعدیلات پیشنهادی ای که درباره قانون حقوق و امتیازات اشخاص دارای معلولیت طی سال روان از طرف نهادهای مرتبط در روشنایی کنوانسیون حقوق اشخاص دارای معلولیت تهیه شده است، مورد تصویب و اجرا قرار گیرد.

کابل - ۱۲ قوس ۱۳۹۶

دفتر مرکزی کمیسیون مستقل حقوق بشر
افغانستان

نظارتی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان نیز می رساند که عرضه خدمات برای گروه های مختلف اشخاص دارای معلولیت بسیار محدود و ناچیز است. کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان ضمن تبریک مجدد این روز به کلیه اشخاص دارای معلولیت کشور از دولت و مجامع بین المللی در خواست می کند که درباره اجرای مفاد قانون حقوق و امتیازات اشخاص دارای معلولیت و کنوانسیون حقوق اشخاص دارای معلولیت که افغانستان نیز به آن در ۱۸ سپتامبر ۲۰۱۲ ملحق شده است، پرداخته و در رفع مشکلات و رسیدن اشخاص دارای معلولیت به حقوق بشری شان تلاش بیشتری مبذول کنند.

ما از دولت افغانستان می خواهیم که برآورد ملی معلولیت را برای برنامه ریزی دقیق به منظور عرضه خدمات به این قشر آسیب پذیر را در اولویت گرفته و هم چنین در برنامه های انکشافی

کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان روز جهانی اشخاص دارای معلولیت (سوم دسامبر) را به همه شهروندان کشور، خصوصاً اشخاص دارای معلولیت تبریک و تهنیت می گوید. کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان این روز مهم را با راه اندازی برنامه ها، محافل و کنفرانس ها در تمام دفاتر ساحوی و ولایتی کمیسیون به منظور آگاهی دهی دادخواهی از حقوق اشخاص دارای معلولیت تجلیل می کند.

امسال روز جهانی حقوق اشخاص دارای معلولیت با شعار جهانی «گذار به سوی جامعه پایدار و انعطاف پذیر برای همه» تجلیل می شود. می دانیم که اشخاص دارای معلولیت در کشور ما ۲،۷٪ نفوس کشور را تشکیل می دهند، اما در دسترسی به ابتدایی ترین حقوق شان (حق آموزش، حق صحت و باز توانی، حق اشتغال، حق مسکن و...) با مشکل مواجه اند و گزارش های

فعالیت‌های حقوق بشری دفاتر ساحوی و ولایتی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان در ماه قوس ۱۳۹۶

دفاتر ساحوی و ولایتی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان برای دسترسی به هدف‌های حقوق بشری خویش که در چهارچوب وظایف قانونی و مسئولیت رسمی آن مسجل شده است، همواره سعی داشته‌اند فعالیت‌های خود را در عرصه‌های گوناگون به گونه‌ای شایسته به انجام رسانند. بازتاب‌دهی چنین فعالیت‌هایی نیز بخشی از کوشش‌های صورت گرفته در ترویج فرهنگ و تقویت ارزش‌ها و فعالیت‌های حقوق بشری تلقی می‌شود. از آنجایی که دامنه این فعالیت‌ها گسترده‌اند و ماهنامه حقوق بشر ظرفیت محدودی دارد، بنابراین، در هر شماره، چکیده‌ای از فعالیت‌های انجام شده حقوق بشری برای اطلاع شهروندان عزیز به نشر می‌رسد. گزارش تکمیلی و تفصیلی آن را می‌توانید در وبسایت کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان بخوانید: www.aihrc.org.af

زنان در ولسوالی نهرسراج درباره موضوع صحبت کردند.

برگزاری کارگاه آموزشی دوروزه با
عنوان «آزادی بیان و نقش رسانه‌ها در
تأمین حقوق بشر»

بخش تعلیمات دفتر ولایتی هلمند کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان کارگاه آموزشی دوروزه‌ای را با عنوان «آزادی بیان و نقش رسانه‌ها در تأمین و حمایت از حقوق بشر» را با اشتراک ۱۹ تن از خبرنگاران رسانه‌های همگانی از تاریخ ۷ تا ۸ ماه قوس در تالار همایش این دفتر برگزار کرد.

روز بین‌المللی اشخاص دارای معلولیت
گرامی داشته شد

دفتر ولایتی هلمند کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان سوم دسمبر، روز بین‌المللی اشخاص دارای معلولیت را با برگزاری برنامه‌ای

دفتر ولایتی هلمند
تجلیل از روز جهانی کودکان

دفتر ولایتی هلمند کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان روز جهانی کودکان را با برگزاری مراسمی در ولسوالی نهرسراج ولایت هلمند به تاریخ ۱ قوس ۱۳۹۶ با شرکت بیش از ۸۰ تن از اهالی این ولسوالی و حضور ولسوال، آمر جنایی، آمر امنیت، رئیس شورای اجتماعی، مدیر معارف، نماینده ریاست کار و امور اجتماعی، شاروال، مدیران، استادان و دانش‌آموزان دختر و پسر، بزرگان اقوام، علمای دینی در تالار شاروالی ولسوالی نهرسراج گرامی داشت.

در این محفل محمدسلیم رودی، ولسوال نهرسراج و عقیفه معروف، رئیس دفتر ولایتی هلمند درباره روز جهانی کودک، مولوی محمد، رئیس شورای علما به ارتباط مسئولیت والدین و مسئولین ارگان‌های دولتی در رشد و شکوفایی شخصیت و تربیت کودکان، محمدناصر میر، مدیر معارف این ولسوالی، رئیس شورای اجتماعی و گلالی شیرزاد، مدیر ریاست امور

به تاریخ ۱۲ قوس در تالار مطبوعه ولایت هلمند با اشتراک بیش از ۹۵ تن شرکت‌کننده، اشخاص دارای معلولیت اعم از زن و مرد گرامی داشت. در این محفل سرپرست مقام ولایت هلمند الحاج بسم‌الله (روحانی)، رئیس کار و امور اجتماعی شهدا و معلولین صدیق‌الله (خالقی)، رئیس شفاخانه بست داکتر نثاراحمد (بارک)، رئیس اطلاعات و فرهنگ فریداحمد (فرهنگ)، مسئول اتحادیه ملی معلولین، مسئولان نهادهای دولتی و غیردولتی، فعالان جامعه مدنی، خبرنگاران، استادان و دانشجویان اشتراک ورزیده بودند.

روز جهانی حقوق بشر در ولایت هلمند
تجلیل شد

مراسم گرامی‌داشت روز جهانی تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر و حمایت از قربانیان نقض حقوق بشر در افغانستان توسط دفتر ولایتی هلمند کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان برگزار شد. این مراسم که در تالار

پنج خانم از منسوبین اردوی ملی و نیروهای پولیس اعم از پولیس سرحدی و پولیس امن و نظم عامه اشتراک داشتند. در این کارگاه آموزشی سه روزه، مسایل عمده و مهم حقوق بشری مطابق برنامه از قبل طرح ریزی شده برای افسران و سربازان اردو و پولیس توضیح داده شد که مورد توجه اشتراک کنندگان قرار گرفت.

دفتر ساحوی بلخ وضعیت نگران کننده بی جاشدگان فاریابی و جوزجانی در شیرغان

در آستانه فرارسی زمستان، بی جاشدگان جوزجانی و فاریابی که در وضعیت دشواری به سر می برند، شدیداً نگران آینده شان اند. این بی جاشدگان که شمارشان به حدود دوهزار و پنجصد خانوار می رسد، از ولسوالی های مختلف ولایت های جوزجان و فاریاب به دلیل جنگ و ناامنی خانه های خود را ترک کرده، به شهر شیرغان پناه آورده اند.

یافته های تیم نظارتی دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر در ۲۸ ماه عقب نشان می دهد که این بی جاشدگان که بعضاً سرپرست مرد ندارند، غالباً در خانه های کرایه یا در خانه های نزدیکان خویش به سر می برند و نگران بی پناهی و فقدان خوراک و لوازم گرم کننده مناسب در فصل زمستان اند.

گل غتی اختری که در ترکیب این تیم نظارتی شامل بوده می گوید، ما در جریان نظارت با شماری از خانواده ها گفتگو کردیم که در ماه عقب امسال بر اثر منازعات مسلحانه بین طالبان و گروه داعش برخی از اعضای فامیل خود را از دست داده اند و با متواری شدن از خانه های شان حالا به شهر شیرغان پناه آورده اند. خانم اختری

عوامل خشونت ها علیه زنان، عادلہ کبیری، استاد دانشکده ژورنالیزم دانشگاه هرات تحقیق علمی خود با عنوان «بازنمایی زنان در کتب معارف و تأثیر آن بر کاهش خشونت علیه زنان» را عرضه کرد، عبدالرحمن سلیم، استاد دانشکده شرعیات دانشگاه هرات مقاله عملی خود را با عنوان «روش ها و رویکرد محو خشونت علیه زنان در متون دینی»، دکتر افضلی، استاد دانشگاه در مورد «جریان های فکری دینی و جایگاه زن در جامعه» صحبت کردند. هم چنین در پایان این سیمینار، خانم ثریا پاکزاد، مسئول مؤسسه ندای زن، به جمع بندی و نتیجه گیری این سیمینار پرداخت.

برگزاری جلسه هماهنگی و دادخواهی با آمران جنایی حوزه های پولیس هرات

بخش نظارت بر عملکرد نیروهای امنیتی و دفاعی (امبودزمن) جلسه ای با عنوان «هماهنگی و دادخواهی با آمران جنایی حوزه های پولیس در مرکز و ولسوالی ها» در دفتر ساحوی هرات برگزار کرد. در این جلسه علاوه بر رئیس دفتر ساحوی هرات، رئیس سارنوالی نظامی، سرپرست و معاون قوماندانی امنیه، نماینده شبکه نهادهای مدنی، نماینده شورای شهر و آمران جنایی حوزه های پولیس اشتراک داشتند. در این جلسه برخی از چالش ها و مشکلات در قطعات پولیس طرح شد و نیز از سوی مهمانان نیز با توجه به قوانین داخلی، وظایف پولیس در زمینه تأمین حقوق بشری و استحکام بیشتر اعتماد مردم به پولیس و چه گونه حل و فصل منازعات فامیلی بررسی شد و راه کارهای قانونی و لازم آن مورد توجه قرار گرفت.

برگزاری کارگاه آموزشی تأمین حاکمیت قانون در پرتو عمل کرد نیروهای امنیتی دفاعی

در ادامه برگزاری کارگاه ها و جلسات آموزشی حقوق بشر، کارگاه آموزشی سه روزه ای از سوی دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر در هرات برای نیروهای امنیتی و دفاعی برگزار شد. این کارگاه آموزشی که از سوی بخش امبودزمن (نظارت بر عملکرد نیروهای امنیتی و دفاعی) برگزار شده بود در آن سی و سه تن به شمول

پوهنتون دولتی هلمند برگزار شده بود، در آن سرپرست مقام ولایت هلمند، رئیس سارنوالی استیناف، رئیس پوهنتون دولتی هلمند، رئیس شورا علما، رئیس انجمن وکلای مدافع، معاون شورای عالی صلح ولایت هلمند، رؤسا دانشکده های دانشگاه های دولتی و خصوصی، نمایندگان مؤسسات خیریه، نمایندگان دفاتر دولتی و غیردولتی، استادان دانشگاه ها، ۵۰ تن از دانشجویان پسر و دختر پوهنتون دولتی، فعالان جامعه مدنی، فعالان حقوق بشر، مسئول اتحادیه معلولان، ۱۰ تن از قربانیان (معلولین)، خبرنگاران، زنان و سایر فرهنگیان اشتراک کرده بودند.

دفتر ساحوی ولایت هرات برگزاری سیمینار علمی با عنوان «زن در آیین فرهنگ»

به منظور تجلیل ۲۵ نومبر، روز جهانی محو خشونت علیه زنان، سیمینار علمی با عنوان «زن در آیین فرهنگ» در دفتر ساحوی هرات برگزار شد. در این سیمینار علمی خانم مونسه حسن زاده، معاون اجتماعی مقام ولایت هرات، استادی دانشگاه، مسئولان نهادهای حمایت از حقوق زنان، نمایندگان نهادهای جامعه مدنی و دانشجویان دانشگاه اشتراک داشتند.

در این محفل دادمحمد واحدی، سرپرست دفتر ساحوی هرات، درباره هدف از راه اندازی این سیمینار علمی، مونسه حسن زاده معاون اجتماعی مقام ولایت هرات درباره تعهد اداره ولایت هرات در امر مبارزه با خشونت، به خصوص علیه زنان، فاطمه باقری، آمربخش حمایت از حقوق زنان دفتر ساحوی هرات پیرامون روز جهانی محو خشونت علیه زنان و ارائه گزارش به

که با زنان بی جاشده مصاحبه کرده، می گوید، علاوه بر جوزجانی ها، بی جاشدگان فاریابی نیز به شهر شبرغان روی آورده اند. او به نقل از سید اکرم مدیر شورای قومی ولایت فاریاب می گوید، حدود ۱۴۰۰ فامیل از هفت ولسوالی فاریاب به شبرغان پناه آورده اند و در وضعیت رقت باری زندگی می کنند.

یکی دیگر از زنان بی جاشده از ولسوالی قوش تپه جوزجان به تیم نظارتی کمیسیون شکایت کرده و گفته که از یک سو دولت زمینه کار و زندگی را در اینجا فراهم نمی کند و از سوی دیگر اگر برگردند، طالب و داعش جریمه شان می کند که چرا به دولت پناه بردید. یک زن دیگر گفت که وقتی جنگ شد، ما از بی راهه خود را از قریه کشیدیم. نتوانستیم وسایل زندگی خود را بیاوریم. حالا هم باخبر شده ایم که طالبان در خانه ما قرارگاه ساخته اند و از خانه و اموال ما استفاده می کنند.

گرامی داشت روز جهانی معلولان در ولسوالی دهدادی ولایت بلخ

سوم دسامبر، روز جهانی معلولان طی محفلی در ولسوالی دهدادی ولایت بلخ گرامی داشته شد. در این محفل که روز چهاردهم قوس با حضور نزدیک به ۱۰۰ تن از مقامات دولتی و باشندگان ولسوالی دهدادی برگزار شد، قاضی سید محمد سامع، رئیس دفتر ساحوی بلخ کمیسیون مستقل حقوق بشر گفت، با وجود تغییرات مثبتی که در رفتار مردم با معلولان به وجود آمده، هنوز تغییر اساسی در این زمینه رخ نداده است و لذا وظیفه می دانیم که برای بهبود وضع معلولان به دادخواهی و حمایت از معلولان با جدیت بیشتر ادامه دهیم تا زمینه ها برای حضور مؤثر معلولان در جامعه مساعد شود. ولی شاه خان، ولسوال دهدادی ولایت بلخ نیز با اشاره به این که تنها نیمی از معلولان ثبت رسمی شده و از مزایای ویژه معلولان برخوردارند، خواهان رفع تبعیض میان معلولان جنگی و غیر جنگی شد. او وعده داد که همکار معلولان خواهد بود.

نجیب الله کوهستانی، آمر شهدا و معلولان در ریاست کار و امور اجتماعی ولایت بلخ هم در سخنانش گفت، به جای ترحم به معلولان، باید بسترهای کار و حضور اجتماعی آنان را فراهم کرد. وی تأکید ورزید ما برای رفع تبعیض میان

معلولان جنگی و غیر جنگی دادخواهی کرده ایم، اما باید درک کرد که دولت هم در مضیقه مالی قرار دارد.

قاری سید معصوم خان منصور، مسئول شورای علمای دهدادی درباره موضوع گفت، متأسفانه الگوبرداشتن مسلمانان از رویه های پیامر، سبب شده که امروزه در میان جامعه مسلمانان معلولان در وضعیت ناگواری زندگی کنند و حتی کسانی که سطح سواد بالایی دارند دیده می شود که بعضاً از عبارت های توهین آمیز درباره معلولان کار می گیرند. سید مصطفی رئیس شورای انکشافی مردم ولسوالی دهدادی، خیرالله عبادی، یکی از اعضای انجمن خود کمکی صداقت معلولان ولسوالی دهدادی، نازنین رحمانی، رئیس گروه خودیاری معلولان این ولسوالی از دیگر سخنران های این محفل بودند.

گرامی داشت روز جهانی منع خشونت علیه زنان در جوزجان

روز جهانی منع خشونت علیه زنان طی کنفرانسی با عنوان «زنان، صلح و امنیت» در ولایت جوزجان تجلیل شد. در این کنفرانس که روز ششم قوس دفتر ساحوی بلخ برگزار کرده بود، حدود ۹۰ تن از مقامات دولتی، علمای دینی، پولیس، مدافعان حقوق زن، و استادان و دانشجویان اشتراک کرده بودند.

بررسی عوامل و پیامدهای کار سخت کودکان در سمنگان

در قالب یک گفتگوی گروهی متمرکز بر وضعیت کار سخت کودکان در سمنگان، شماری از اعضای شبکه عملکرد محافظتی اطفال، فعالان مدنی و استادان دانشگاه های سمنگان به بحث درباره عوامل و پیامدهای کار سخت

کودکان در این ولایت پرداختند. در این جلسه پس از بحث های عمومی، اشتراک کنندگان به چهار گروه جداگانه دسته بندی شدند و هر گروه درباره پرسش های مطرح شده بحث کرده و نتایج مباحث شان را با سایر اشتراک کنندگان در میان گذاشتند.

یک هیأت مشترک عدلی قضایی وضعیت زندانیان بلخ بررسی کرد

یک هیأت از ارگان های عدلی و قضایی ولایت بلخ با دیدار از زندان و مرکز اصلاح ولایت بلخ با زندانیان و مجوزان به منظور تأمین حقوق آن ها، وعده همکاری دادند. در ترکیب این هیأت که روز اول قوس از بخش مردانه زندان بلخ دیدار کردند، رئیس محکمه استیناف ولایت بلخ، رئیس و هم چنین آمر بخش نظارت دفتر ساحوی بلخ کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، و رئیس عدلیه ولایت بلخ قرار داشتند. آن ها پس از تبادل نظر با مدیر زندان ولایت بلخ، با نماینده های هر سه بلاک زندان دیدار و گفتگو کردند و از نزدیک در جریان خواست ها و مشکلات آنان قرار گرفتند.

گرامی داشت ده دسامبر و روز ملی قربانیان نقض حقوق بشر در سرپل

با حضور ده ها تن از مقامات دولتی، فعالان مدنی و خانواده های قربانیان، مراسم گرامی داشت سالروز تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر و روز ملی قربانیان جنگ و نقض حقوق بشر بتاريخ ۱۹ قوس سال جاری در شهر سرپل و در تالار همایش ریاست امور زنان آن ولایت برگزار شد.

وظایف نیروهای دفاعی و امنیتی در رعایت حقوق بشر

طی یک کارگاه آموزشی در شهر سرپل،

غیردولتی، علمای دینی، فعالین حقوق زن، مدافعان حقوق بشر، اعضای جامعه مدنی، خبرنگاران و مسئولین رسانه‌های ولایت فاریاب به تاریخ ۱۹ قوس ۱۳۹۶ در تالار همایش این دفتر، برگزار شد.

دفتر ساحوی کندز روز جهانی منع خشونت علیه زنان گرامی داشته شد

بخش حمایت و انکشاف حقوق زنان دفتر ساحوی کندز، طی محفل خاصی، روز جهانی منع خشونت علیه زنان را در ولسوالی امام صاحب ولایت کندز، در حالی که ۸۰ تن (به شمول ولسوال، مسئولان ادارات، اعضای جامعه مدنی، متنفذان، معلمان، زنان، علماء، افراد دارای معلولیت و زنان خانه و رادیو و تلویزیون خاور) حضور داشتند، به تاریخ ۲ قوس ۱۳۹۶ در هوتل موج آمو، تجلیل کرد.

برگزاری جلسه استماع عامه تحقیق ملی پیامدهای ناگوار کارهای سخت کودکان

دفتر ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان در کندز، جلسه تحقیق ملی را درباره کار سخت کودکان با اشتراک والی و معاون مقام ولایت، مسئولین ادارات دولتی، فعالان جامعه مدنی، رسانه‌ها و تعداد زیادی از کارمندان دولتی و غیردولتی به روز سه شنبه مورخ ۷ قوس ۱۳۹۶ در تالار همایش مقام ولایت شهر تالقان ولایت تخار برگزار کرد. در این نشست درباره پیامدهای ناگوار کارهای سخت کودکان، نماینده‌های معارف، دانشگاه، حج و اوقاف، امنیت ملی، رسانه‌ها و اعضای جامعه مدنی دیدگاه‌ها و نظریات مختلف و معلومات خویش را برای اشتراک‌کننده‌ها بیان داشته و در مجموع پیشنهادهای خویش را نیز در این راستا عرضه داشتند.

مستقل حقوق بشر افغانستان با اشتراک ۳۶ تن از خبرنگاران و اصحاب رسانه‌ها و رؤسای ادارات دولتی ولایت فاریاب شامل (۵ زن و ۳۱ مرد) در تالار کنفرانس این دفتر، برگزار کردند.

گرامی داشت روز جهانی محو خشونت علیه زن

دفتر ولایتی فاریاب کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان «روز جهانی محو خشونت علیه زن» را با برگزاری کنفرانس باشکوهی با اشتراک ۷۰ نفر زن و مرد شامل رؤسای ادارات دولتی، مسئولان و نمایندگان نهادهای غیردولتی، مدافعان حقوق بشر، اعضای جامعه مدنی، استادان و شاگردان مکاتب، نمایندگان نهادهای مدافع حقوق زن، خبرنگاران و مسئولان رسانه‌ها به تاریخ ۴ قوس ۱۳۹۶ در تالار کنفرانس دفتر ولایتی فاریاب کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، گرامی داشت.

جلسه آموزشی نقش والدین در تأمین و اعاده حقوق اطفال

بخش حمایت و انکشاف حقوق اطفال دفتر ولایتی فاریاب، به منظور بلند بردن ظرفیت والدین به منظور تأمین و رعایت حقوق اطفال و همچنین جلوگیری از ازدواج‌های زیرسن، جلسه آگاهی‌دهی را با اشتراک ۳۹ تن از زنان شورای خودی قریه افغانکوت ناحیه پنجم شهر میمنه بتاریخ ۲۲ ماه عقرب برگزار کرد. در این نشست درباره موضوعاتی چون معرفی کمیسیون مستقل حقوق بشر، ازدواج‌های زیر سن و پیامدهای ناگوار آن معلومات مفصل عرضه شد که مورد استقبال اشتراک‌کنندگان قرار گرفت.

برگزاری کنفرانس ولایتی حقوق بشر و مبارزه با فساد اداری

کنفرانس ولایتی «حقوق بشر و مبارزه با فساد اداری» به مناسبت گرامی‌داشت «روز جهانی حقوق بشر و روز ملی قربانیان جنگ» طی همایش باشکوهی از سوی دفتر ولایتی فاریاب کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان با اشتراک ۸۸ تن شامل (۲۳ زن / ۶۵ مرد) متشکل از رؤسای ادارات دولتی، مسئولان نهادهای عدلی و قضایی، نمایندگان نهادهای

بیست تن از منسوبان نیروهای دفاعی و امنیتی، آشنایی بیش‌تری با مفاهیم و ارزش‌های حقوق بشری پیدا کردند. این کارگاه سه‌روزه آموزشی از نوزدهم تا بیست و یکم قوس زیر عنوان «وظایف نیروهای دفاعی و امنیتی در رعایت حقوق بشر» از سوی دفتر ساحوی بلخ کمیسیون مستقل حقوق بشر در تالار همایش قوماندانی جلب و جذب ولایت سرپل برگزار شد. در این کارگاه، اشتراک‌کنندگانی از پولیس، ریاست امنیت ملی و کدک سوم لوی دوم قول اردوی ۲۰۹ شاهین روی موضوعاتی همچون اصول بنیادین حقوق بشر، وظایف پولیس و معیارهای محاکمه عادلانه متمرکز بر حقوق مظنونان و متهمان با مربیان به بحث و گفتگو پرداختند.

دفتر ولایتی فاریاب گرامی داشت روز جهانی اشخاص دارای معلولیت در دفتر ولایتی فاریاب

بخش حمایت و انکشاف حقوق اطفال دفتر ولایتی فاریاب کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان روز جهانی اشخاص دارای معلولیت را با برگزاری محفل باشکوهی با اشتراک تعداد کثیری شامل زنان و مردان متشکل از رؤسای ادارات دولتی، مسئولان و نمایندگان نهادهای غیردولتی، علمای دینی، مدافعان حقوق بشر، اعضای جامعه مدنی، تعداد کثیری از معلولین، خبرنگاران و مسئولان رسانه‌های ولایت فاریاب در تاریخ ۱۲ قوس ۱۳۹۶ در تالار کنفرانس این دفتر، گرامی داشت.

برگزاری کارگاه آموزشی نقش رسانه‌ها در تأمین حقوق بشر

«نقش رسانه‌ها در تأمین حقوق بشر» عنوان کارگاه آموزشی دوروزه‌ای بود که همکاران بخش تعلیمات دفتر ولایتی فاریاب کمیسیون

گرامی داشت روز جهانی اشخاص دارای معلولیت در ولایت غور

دفتر ولایتی غور به تاریخ ۱۴ قوس ۱۳۹۶ با حضور مردم مرکز ولسوالی لعل و سر جنگل اعم از مسئولان و پرسونل ولسوالی لعل، محکمه، سارنوالی قوماندانی امنیه، معارف، لیسه‌های تحت مرکز ولسوالی، دارالمعلمین، دارالعلوم، نهادهای جامعه مدنی، متنفذین و تعدادی از معلولان این ولسوالی روز جهانی اشخاص دارای معلولیت را تجلیل کردند.

گرامی داشت روز جهانی حقوق بشر در ولایت غور

دفتر ولایتی غور کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، شصت نهمین سالروز جهانی حقوق بشر و یازدهمین سالروز ملی قربانیان جنگ راه، در سرای کرمان ولسوالی لعل و سر جنگل، با حضور مردم این ساحه از اقشار مختلف به شمول مرد و زن، علما، معلمان، متعلمان، بازاریان و اهالی قراء جوار بازار کرمان به تاریخ ۱۹ قوس ۱۳۹۶ تجلیل کرد. مردم کرمان با استقبال گرم و پر شور و اهداء شاخه‌های گل به تمام کارمندان دفتر ولایتی غور در این برنامه، نشان دادند که نه تنها ارزش‌های بشری را می‌پذیرند بلکه با دل و جان از تحقق این ارزش‌ها برای برقراری عدالت و صلح حمایت می‌کنند.

روز جهانی محو خشونت علیه زنان در غور تجلیل شد

دفتر ولایتی غور به تاریخ ۱۷ قوس ۱۳۹۶ سالگرد روز جهانی محو خشونت علیه زنان را در قریه قزل ولسوالی لعل و سر جنگل با حضور بیش از ۱۸۰ تن از زن و مرد قریه قزل به شمول علما، معلمان و متعلمان گرامی داشت.

شهر تالقان ولایت تخار، برگزار کرد. در این نشست‌ها درباره وظایف و مکلفیت‌های دولت در قبال اجرای قانون حقوق و امتیازات افراد دارای معلولیت، کنوانسیون اشخاص دارای معلولیت و مواد قانون اساسی کشور توضیحاتی داده شد و از اشتراک‌کنندگان تقاضا شد با در نظر داشت قوانین و مقررات در تهیه وثیقه‌های خویش و به منظور احقاق حقوق خود با همکاری نهادهای مرتبط تلاش کنند.

تجلیل روز جهانی حقوق بشر

هفتادومین سالروز تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر با عنوان «روز جهانی حقوق بشر، روز ملی قربانیان نقض حقوق بشر و مبارزه علیه فساد اداری در افغانستان» طی کنفرانسی در تالار مقام ولایت بغلان، در شهر پلخمري بزرگ داشته شد. در این کنفرانس با اشتراک والی و معاون مقام ولایت، رئیس و اعضای شورای ولایتی، رؤسای ادارات دولتی و غیردولتی، علمای دینی، متنفذین قومی، قربانیان نقض حقوق بشری، استادان دانشگاه‌ها، اعضای جامعه مدنی و جمعی از رسانه‌ها و دانشجویان، رئیس مبارزه با فساد اداری، رئیس کار و امور اجتماعی و رئیس شبکه جامعه مدنی ضمن صحبت درباره این روز به پرسش‌های اشتراک‌کنندگان پاسخ داده شد و از کمیسیون مستقل حقوق بشر به خاطر تجلیل این روز قدردانی شد.

دفتر ولایتی غور تجلیل روز جهانی کودک

دفتر ولایتی غور روز چهارشنبه مورخ ۸ قوس ۱۳۹۶ روز جهانی کودک را با برگزاری محفلی با حضور رؤسا و نمایندگان ادارات دولتی و غیردولتی، استادان دانشگاه و مکاتب، شاگردان و کودکان لیسه‌های شهر و پرورش‌گاه مسطوره غوری، تجلیل کرد.

حقوق بشر و محیط زیست

بخش آموزش دفتر ساحوی کندز سیمینار علمی یک‌روزه را با عنوان «حقوق بشر و محیط زیست» در تالار همایش هوتل پیوند قلب‌ها در ولایت کندز با اشتراک ۶۰ تن از رؤسا و نمایندگان ادارات دولتی و غیردولتی، اساتید دانشگاه، دانشجویان، معلمان، اعضای نهادهای جامعه مدنی، رسانه‌ها و جمعی از خبرنگاران به تاریخ ۱۴ قوس ۱۳۹۶ برگزار کرد. در این سیمینار سید محمد کریم تلاش، سرپرست دفتر ساحوی کندز، رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه کندز، استاد عبدالسلیم احسان استاد دانشگاه، قاضی نعیم‌الدین، عبدالبصیر مرشد، استاد حامد رشاد، نماینده ریاست محیط زیست، نماینده ریاست صحت عامه و تعدادی از دانشجویان مقالات و داشته‌های خویش را به خوانش گرفته و از نبود محیط زیست سالم و عدم همکاری ادارات به منظور داشتن محیط زیست سالم و رعایت نکردن محیط زیست انتقاد کردند.

نظارت بر مرکز درمان ۴۰ بستر ولایت تخار

مسئول بخش افراد دارای معلولیت دفتر ساحوی کندز بر مراکز درمان معتادان و وضعیت معیشتی آن‌ها در شهر تخار، مرکز ولایت تخار نظارت کرد. با آن‌که آمار دقیق از رقم معتادان در این ولایت وجود ندارد، اما مسئولان محلی ولایت تخار رقم آنها را بیش از ۲۰ هزار اعم از جوانان، اطفال و زنان معتاد در آن ولایت می‌دانند. در ولایت تخار یک مرکز درمانی ۴۰ بستر برای معتادان وجود دارد که در سال ۲۰۰۷ ایجاد شده و دارای ۲۰ تن پرسونل است و به مدت ۴۵ روز افراد معتاد را تحت درمان قرار می‌دهد.

نقش ادارات دولتی و غیردولتی در اجرای قانون حقوق و امتیازات افراد دارای معلولیت

بخش افراد دارای معلولیت دفتر ساحوی کندز، با در نظر داشت نقش ادارات دولتی و غیردولتی در اجرای قوانین و اسناد بین‌المللی به منظور بهبود وضعیت حقوق بشری ا.د.م نشست‌هایی را با شرکت ۸۵ تن از زنان و مردان افراد دارای معلولیت و ورثه شهدا در

توسط هماهنگ کنندگان و کارمندان ارشد دفتر مرکزی و ساحوی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان برای اشتراک کنندگان آموزش داده شد: معرفی کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، آشنایی با مفهوم، نقش و مسئولیت‌های بخش آموذمن، آشنایی با مفهوم حقوق بشر، اصول و قواعد حقوق بشردوستانه بین‌المللی، منع شکنجه در قوانین ملی و بین‌المللی، منع خشونت، آزار و اذیت زنان براساس اسناد ملی و بین‌المللی حقوق بشر، مکانیزم‌های حمایتی برای اطفال متخلف از قانون، آشنایی با محکمه جزای بین‌المللی، ممنوعیت قاچاق انسان و مهاجران.

در این کارگاه برید جنرال محمد فؤاد، قومندان آکادمی ملی نظامی افغانستان، برگزاری کارگاه‌های آموزشی حقوق بشر توسط کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان را یک کار ارزشمند و مفید خوانده و از ریاست دفتر ساحوی کابل و رهبری کمیسیون تشکر کرد. همچنین دگروال عبدالله عابد، آمر تعلیمات وزارت دفاع ملی در محفل اختتامیه کارگاه، با سپاسگزاری از همکاری کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان، به‌خصوص دفتر ساحوی کابل بیان داشت که در سال ۱۳۹۶ تعداد زیادی از منسوبان اردوی ملی توسط دفتر ساحوی کابل آموزش داده شده و این برنامه‌ها در بهبود وضعیت حقوق بشر و رعایت حقوق بشر توسط منسوبان اردوی ملی خیلی کمک می‌کند.

در کنفرانس محلی کاپیسا: حمایت‌های قانونی از اشخاص دارای معلولیت حسین سیرت

به مناسبت روز جهانی اشخاص دارای معلولیت کنفرانس محلی توسط دفتر ساحوی کابل کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان روز سه‌شنبه ۲۱ قوس ۱۳۹۶ در تالار ولایت کاپیسا برگزار شد. در این کنفرانس مقامات محلی ولایت کاپیسا و حدود ۱۵۰ تن از اشخاص دارای معلولیت، دانشجویان و استادان دانشگاه و فعالان حقوق بشر و جامعه مدنی شرکت کرده بودند. هدف از برگزاری این کنفرانس بررسی وضعیت حقوق اشخاص دارای معلولیت و حمایت از حقوق آنان در ولایت کاپیسا بود. کنفرانس روز جهانی اشخاص دارای معلولیت با سخنان عبداللطیف مراد، والی کاپیسا آغاز شد.

مولوی عبدالرحمان هوتک، کمیشنر کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان نیز در این کنفرانس گفت که حقوق اشخاص دارای معلولیت در قانون اساسی، قانون حقوق و امتیازات اشخاص دارای معلولیت و کنوانسیون‌هایی که حکومت افغانستان به آن‌ها

ادامه در صفحه ۱۶

به شمول دو سرباز زن، ولسوالی شغنان ولایت بدخشان برگزار کرد. این جلسه آموزشی روز سه‌شنبه مورخ ۱۶ عقرب سال روان، درباره «قانون پولیس و قاچاق و اختطاف انسان» در تالار همایش کمیساری ولایت بدخشان برگزار شد.

برگزاری کنفرانس «حقوق بشر و مبارزه با فساد اداری»

کنفرانس حقوق بشر و مبارزه با فساد اداری به مناسبت روز جهانی حقوق بشر و روز ملی قربانیان نقض حقوق بشر در ولایت بدخشان برگزار شد. این کنفرانس روز سه‌شنبه، ۲۱ ماه قوس سال ۱۳۹۶، توسط دفتر ولایتی کمیسیون مستقل حقوق بشر در این ولایت راهاندازی شد. در این کنفرانس با نگرانی از خطرات و پیامدهای ناگوار فساد اداری از جانب دفتر ولایتی کمیسیون برگزار شد تا نگرش جامع و همه‌جانبه به خاطر جلوگیری و مبارزه با فساد اداری توسط تمام نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی این ولایت صورت گیرد. هدف از برگزاری این کنفرانس، بررسی اثرات و نتایج مخرب فساد اداری بر وضعیت حقوق بشر و نیز تحلیل پیامدهای ناگوار آن خوانده شده است.

دفتر ساحوی کابل برگزاری کارگاه آموزشی حقوق بشر برای استادان و منسوبان آکادمی ملی نظامی کشور

دفتر ساحوی کابل در ادامه برگزاری برنامه‌های آموزشی برای منسوبان نهادهای دفاعی و امنیتی کشور، از ۱۸ تا ۱۹ قوس سال روان، کارگاه آموزشی مهمی را برای ۳۰ نفر (۶ زن و ۲۴ مرد) از جنرالان، استادان و منسوبان آکادمی نظامی مارشال محمدقیسم فهیم برگزار کرد. موضوعات و مطالب زیر

دفتر ساحوی ننگرهار گزارش فوکس گروپ

بخش حمایت از حقوق کودکان دفتر ساحوی جلال‌آباد اولین فوکس گروپ با عنوان «پیامدهای ناگوار کارهای سخت کودکان» را (۱۳۹۶/۰۹/۰۲) با حضورداشت ارگان‌های مرتبطی چون ریاست عدلیه، قوماندانی امنیه، ریاست کار و اموراجتماعی، شهدا و معلولین، معارف، صحت عامه، متنفذین، جوانان، ژورنالیستان، اموززان، فعالان مدنی و امنیت ملی برگزار کرد.

دفتر ولایتی بدخشان برگزاری کنفرانس روز جهانی محو خشونت علیه زنان

بخش حمایت و انکشاف حقوق زنان دفتر ولایتی بدخشان کنفرانس «روز جهانی محو خشونت علیه زنان» (دوشنبه، ۷ ماه قوس سال ۱۳۹۶) را در مرکز ولسوالی شهدا برگزار کرد. این کنفرانس با اشتراک بیش از ۱۶۰ تن برگزار شد. علاوه بر حضور مقامات و مسئولان محلی، شماری از علما، بزرگان قوم و زنان این ولسوالی نیز در آن شرکت کرده بودند.

سخنرانان در این کنفرانس، ضمن صحبت درباره روز جهانی محو خشونت علیه زن، یکبار دیگر تعهد سپردند که با دفتر ولایتی کمیسیون همراه و همنا بوده و به خاطر محو خشونت، اقدامات لازم را در سطح جامعه انجام خواهند داد.

جلسه آموزشی نصف‌روزه برای شماری از منسوبان کمیساری عالی ولسوالی شغنان

بخش آموذمن دفتر ولایتی کمیسیون مستقل حقوق بشر بدخشان، جلسه آموزشی نصف‌روزه را برای ۴۵ تن از منسوبان نیروهای امنیتی و دفاعی کمیساری واقع ولسوالی شغنان

د افغانستان د بشر د حقونو خپلواک کمیسیون د سیمه ییزو او ولایتي دفترونو فعالیتونه

**کندهار: د معلولیت لرونکو
انساني کرامت ته د درناوي په
موخه د دادغوښتنې غونډه
وشوه**

د روان ۱۳۹۶ ل کال د لیندۍ د میاشتې په (۸) نیټه د افغانستان د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د کندهار سیمه ییز دفتر د معلولیت لرونکو کسانو د بشري حقونو څخه د حمایت د ځانګې په مټ په کندهار کې د داد خواهي (عدالت غوښتنې) د ټولنې د غړو، په کندهار کې د پروډکشنونو او درسونو د یو شمیر استازو سره د بشري حقونو د سیمه ییز دفتر د کنفرانسونو په تالار کې د داد خوهي غونډه جوړه شوه.

**کندهار: په ډنډ ولسوالۍ کې د
معلولیت لرونکو نړیواله ورځ
ولمانځل شوه**

د ۱۳۹۶ لمريز کال د لیندۍ میاشتې پر ۱۴ مه د کندهار سیمه ییز دفتر له خوا د کندهار په ډنډ ولسوالۍ کې د ډسامبر

کمېټې بیانيه ولوسته.
په بیانيه کې راغلي و، چې سپر کال د معلولیت لرونکو د نړیوالې ورځې شعار دی «د ټولو لپاره د پایدونکې او انعطاف منونکې ټولنې په لور» او دغه کمیټه ټولو معلولیت لرونکو ته د دې ورځې مبارکي ورکوي.

**کندهار: د بنځینه سواد زده کړې
کورس له شاملینو سره د پوهاوي
غونډه وشوه**

د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ پر ۱۶ مه نېټه د کندهار سیمه ییز دفتر د بنځو د حقونو د پراختیا څانګې د اسلام له نظره د بنځو د نفقې د تامین او بنځو سره د تاوتریخوالي د مخنیوي قانون په هکله د سواد زده کړې د کورس په ټولګې کې د پوهاوي غونډه وکړه. د غونډې په پیل کې د کورس مسټولي د پیل وینا پر مهال د سیمه ییز دفتر مننه وکړه چې تل یې د دې کورس له شاملینو سره د بشر حقونو د پوهاوي په برخه کې همکاري کړي.

**کابل: د معلولینو د حقونو د
داد غوښتنې کمیټې د معلولینو
نړیواله ورځ ولمانځله**

د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ ۱۲ مه چې د ډسمبر له ۳مې او د معلولیت لرونکو د نړیوالې ورځې سره برابر ده، د معلولیت لرونکو د حقونو د دادغوښتنې کمیټې له خوا د یو مطبوعاتي پروګرام په ترڅ کې ولمانځل شوه. د معلولیت لرونکو د حقونو لپاره د داد غوښتنې کمیټه د معلولینو په برخه کې داد غوښتنه کوي، چې د معلولینو په برخه کې فعال ۱۵ بنسټونه او ملي او بین المللي موسسې یې غړیتوب لري او مشري یې د افغانستان د بشر حقونو د معلولیت لرونکو څانګه پر غاړه لري.

د معلولینو د نړیوالې ورځې په مناسبت په جوړې شوې دې مطبوعاتي ناسته کې لومړی د بشر حقونو د خپلواک کمیسیون د معلولیت لرونکو د برخې همغږه کوونکي محمد علي محبتی د معلولینو د حقونو د داد غوښتنې

کلي کې او د يو شخصي کلنيک د کارکونکو او بنځينه مراجعينو سره په نوي کلي کې په جلا، جلا توگه د پوهاوي غونډې جوړې شوې. د يادو ادارو د مسولانو ويناوې واورېدل شوې او بيا له اجندا سره سم اړوند موضوعات د تيرينرانو له خوا په ښه توگه تدريس شول، گډونوالو هم فعال گډون درلود او د نظرونو تبادله وشوه.

کندهار: له تېښتوني او قاچاق څخه د ماشومانو د خونديتوب په تړاو د پوهاوي غونډه وشوه

د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ مياشتې پر ۱۵ مه نېټه د کندهار د سيمه ييز دفتر د ماشومانو د حقونو د ملاتړ څانگې د کندهار د پوليسو اکاډمۍ له (۵۲) تنو افسرانو او سرتيرو سره د تېښتوني او قاچاق څخه د ماشومانو د ژغورنې په تړاو د پوهاوي غونډه وکړه.

کندهار: له گدايي څخه د ماشومانو د ژغورنې په تړاو د پوهاوي غونډه وشوه

د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ مياشتې پر ۱۱ مه نېټه د کندهار سيمه ييز دفتر د ماشومانو د حقونو د ودې او پراختيا څانگې په کندهار ښار کې د فراه ولايت د پرچمن ولسوالۍ د خلکو د قومي شورا د ۳۱ تنو غړو سره د يادې شورا په مرکز کې د ماشومانو په وسيله د سوال کولو د مخنيوي په هکله د پوهاوي غونډه وکړه.

کندهار: دبشر حقونو مدافعانو سره درې ورځنۍ ورکشاپ جوړ شو
د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ پر (۱۵، ۱۴، ۱۳) نېټو په کندهار کې د کميسيون

د کندهار سيمه ييز دفتر له خوا د يو شمېر دولتي ادارو استازو، علمي او فرهنگي شخصيتونو د مدني ټولنې د غړيو ديني علماو کرامو او د رسنيو د يو شمېر استازو په گډون سره د يو کنفرانس په ترڅ کې ولمانځل شوه.

کندهار: د سيمه ييز دفتر کاري ټيم زابل ولايت ته کاري سفر وکړ

د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ مياشتې پر (۱۸) نېټه د کندهار سيمه ييز دفتر کاري ټيم چې د بشر حقونو د څارنې، د حقوقي تعليماتو د څانگې، د ماشومانو د حقونو د سيمه ييزې څارنې د برخې کار کونکي، د امبودزمن څانگې کارکونکو د بشري حقونو په برخه کې د يو لړ فعاليتونو د تر سره کولو لپاره زابل ولايت ته سفر وکړ.

کاري ټيم په زابل کې د ملي اردو د دويمې لړۍ له يو شمېر منسوبينو سره د بشر حقونو په هکله درې ورځنۍ ورکشاپ جوړ کړ او هم يې د بشر حقونو نړيواله او د جگړې د قربانيانو ملي ورځ د يو کنفرانس په ترڅ کې ولمانځله.

کندهار: د ښځو د حقونو د پوهاوي دوه غونډې جوړې شوې

د روان ۱۳۹۶ کال د لړم پر ۲۳ او ۲۴ نېټو په ټولنه کې د بشر حقونو په تړاو د کندهار د سپين بولدک ولسوالۍ د دولتي روغتون له کار کونکو او بنځينه مراجعينو سره د قلعو نو

دربيمه، د معلوليت لرونکو نړيواله ورځ د يو ورځني کنفرانس په ترڅ کې د (۱۰۰) تنو گډونوالو په گډون ولمانځل شوه، چې د يادې ولسوالۍ د ولسي شورا غړيو، قومي مشرانو، مدني فعالانو، علما کرامو، د رسنيو استازو او عامو خلکو پکې گډون کړی و.

په پيل کې د کندهار د سيمه ييز دفتر د معلوليت لرونکو د څانگې مسئول صاحب زاده نالان د همدې ورځې د تاريخچې او اهميت، د معلوليت لرونکو د بشري حقونو پر عمومي وضعيت او د کميسيون د فعاليتونو په تړاو چې د معلوليت لرونکو د بشري حقونو د ملاتړ په موخه يې ترسره کړي دي، د کنفرانس گډونوالو ته معلومات ورکړل.

کندهار: د ماشومانو د حقونو د نړيوال پيوستون ورځ کنفرانس په لړ کې و لمانځل شوه

د نوامبر ۲۰ مه د ماشومانو د نړيوالې ورځې سره برابره ده، چې د سويل لوديځې حوزې د بشري حقونو د سيمه ييز دفتر له خوا د کندهار د پنجوايي ولسوالۍ د شمس الدين کاکړ لېسې د غونډو په تالار کې د يادې ولسوالۍ د دولتي چارواکو، ديني علماو کرامو، د ولسوالۍ شورا د غړو، ښونځيو د زده کونکو، ښوونکو، د ماشومانو د والدينو او رسنيو د لسگونو تنو په برخې اخيستنې سره ولمانځل شوه.

کندهار: ښځو سره د تاوتریخوالي د مخنيوي نړيواله ورځ د يو کنفرانس په ترڅ کې ولمانځل شوه

د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ ۴ مه چې د نوامبر له ۲۵ مې او ښځو سره د تاوتریخوالي د مخنيوي د نړيوالې ورځې سره برابره ده،

د سیمه ییز دفتر د حقوقي تعلیماتو څانګې په کندهار کې د بشر حقونو له (۲۳) تنو ښځینه او نارینه مدافعانو سره (د بشر حقونو په تامین کې د بشر حقونو د مدافعانو درول) تر سرلیک لاندې د کندهار د سیمه ییز دفتر دغونډو په تالار کې درې ورځنۍ روزنیز ورکشاپ جوړ شو.

زابل: د ملي اردو له یو شمېر منسوبینو سره درې ورځنۍ روزنیز ورکشاپ جوړ شو

د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ میاشتې له ۱۹ څخه تر ۲۱ نیتې په زابل ولایت کې د (۲۰۵) اتل قول اردو د دویمې لوا له (۳۰) تنو افسرانو او برید ملاتړو سره د ملي او نړیوالو قوانینو د پلي کېدو په هکله د امبودزمن څانګې له خوا د حقوقي تعلیماتو په همکارۍ درې ورځنۍ ورکشاپ جوړ شو.

زابل: د بشر حقونو د نړیوالې ورځې په ترڅ کې کنفرانس جوړ شو

د روان ۱۳۹۶ کال د لنډۍ پر ۲۱ مه نېټه د بشري حقونو د خپلواک کمیسیون د سویل لودیځې حوزې د سیمه ییز دفتر له خوا د زابل ولایت د ښاروالۍ د غونډو په تالار کې د بشر حقونو د نړیوالې ورځې او د جګړې د قربانیانو د ملي ورځې په مناسبت د بشر حقونو او اداري فساد سره د مبارزې تر سرلیک لاندې یو ورځنۍ کنفرانس د دولتي ادارو د رییسانو،

مدني ټولنې، قومي مشرانو او ديني علماو کرامو او د رسنيو د استازو په گډون ترسره شو.

هلمند: د رسنيو استازيو سره څلورمه ربعواره غونډه و شوه

د بشري حقونو خپواک کمیسیون د هلمند ولایتي دفتر د ښوونې او روزنې څانګې د ۱۳۹۶ لمريز کال د لړم پر ۲۵ مه د هلمند ولایت د رسنيو له ۲۰ تنو استازيو، خبريالانو او د اطلاعاتو فرهنگ رئيس او د ولایت خبريال په گډون څلورمه ربعواره غونډه د دې دفتر د غونډو په تالار کې وکړه.

د کونړ ولایت معلولين: مونږ يواځې د معلولينو د قانون تطبيق غواړو او بس!

د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ پر ۱۲ مه نېټه، په ختیځ کې د بشر حقونو خپلواک کمیسیون سیمه ییز دفتر په کونړ کې د معلولیت لرونکو وګړو د حقونو په تړاو یو ورځینې کنفرانس رابللی و، چې په کې د کونړ ولایت والي وحیدالله کلیمزي سربیره د دولتي ادارو مسوولینو، مدني فعالانو، قومي مشرانو، معلولينو او ژورنالستانو گډون کړی و.

د کونړ والي ښاغلي کلیمزي د کمیسیون مننه وکړه، چې د ټولنې د یو ضرر منونکي قشر د حقونو لپاره غونډې جوړوي، ښاغلي کلیمزي زیاته کړه: همدا قشر دی چې د هیواد په دفاع کې یې د خپل وجود خواره غړي نظرانه کړي، باید د دوي قربانبو ته درناوي وشي. نوموړي غوښتنه درلوده چې معلولين باید په ناوړو نومونو یاد نه شي او ژمنه یې وکړه چې د معلولينو پر وړاندې پرتو ستونزو د حل په موخه به د خپل وس په اندازه اقدامات ترسره کوي.

گردېز: د بشر حقونو له مدافعانو سره بل درې ورځنۍ ورکشاپ پلی شو

د بشر حقونو د مدافعانو لپاره د عامه پوهاوي دویم درې ورځنۍ ورکشاپ د گردېز سیمه ییز دفتر له خوا روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ له ۱۳ مې څخه تر ۱۵ مې نېټې د خوست او پکتیا ولایت له ۱۵ تنو سره جوړ شو. لومړۍ د گردیز سیمه ییز دفتر رییس پوهنیار نوراحمد شهید د ښه راغلاست وینا تر څنګ د بشر حقونو د مدافعانو پر مسئولیتونو لنډې خبرې وکړې، وروسته د گردېز سیمه ییز دفتر د ښوونې او روزنې څانګې مسئول سید الرحمن نیازی لومړۍ موضوع چې د بشر حقونو د مفاهمو، وړاندې کړه؛ ښاغلي نیازی په خپل پرزنتیشن کې په عمومي کچه د بشر حقونو پر منځته راتګ، د بشر حقونو په معنا او مفهوم او د بشر حقونو پر وړاندې په شته ستونزو او ننگونو خبرې وکړې.

پکتیا: د رسنيو استازي او مسئولین وايي معلوماتو ته لاسرسی نه لري

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د گردېز سیمه ییز دفتر د بشري حقونو د روزنې او پراختیا څانګې د ۱۳۹۶ کال د لیندۍ د میاشتې پر ۲۱ مه نېټه د پکتیا ولایت د رسنيو له مسئولینو سره د هغوی ستونزو ته د رسیدو په موخه د همغږۍ غونډه وکړه.

په پیل کې له گډونوالو وغوښتل شول چې خپلې کاري ستونزې په گوته کړي او وورسته یې د حل لارې وړاندیز کړي.

د غونډې گډونوالو وړاندیزونه وکړل، چې دولت دې د ژورنالیستانو د ژوند خوندیتوب ته پاملرنه وکړي او د دوی امنیت دې تامین کړي. د بشري حقونو خپلواک کمیسیون دې د رسنيو ستونزې په جدي توګه وڅیړي او له اړوندو ادارو سره یې د یوې غونډې په ترڅ کې مطرح کړي. په پکتیا ولایت کې دې د بشري حقونو اړوند عامه پوهاوی او ژورنالیستانو

ورکشاپونه جوړ کړل، چې په کې د کنړ، ننگرهار، لغمان او نورستان ولایتونو ۴۰ تنو د بشر حقونو مدافعینو گډون کړی و. په پرانستې وینا کې د سیمه ییز دفتر د تعلیماتو څانگې مسؤل د ورکشاپ په اهدافو خبرې وکړې او ویې ویل، چې د ورکشاپ موخه د بشر حقونو د مدافعینو د پوهاوي کچه لوړول او د دوی کاري خوندیتوب دی.

د جنگ د قربانیانو ملي او د بشر حقونو اعلاميې د تصویب نړیواله ورځ ولمانځل شوه

د ننگرهار پوهنتون په ایډیټوریم کې د بشري حقونو خپلواک کمیسیون جلال اباد سیمه ییز دفتر له لوري (بشري حقونو او د اداري فساد سره مبارزه) تر عنوان لاندې د جنگ د قربانیانو او دبشر حقونو اعلاميې د تصویب نړیواله ورځ ولمانځل شوه. په یاده لمانځغونډه کې د پوهنتون استادانو سربیره د مختلفو پوهنځیو محصلینو چې تعداد یې ۲۵۰ تنو ته رسیدو گډون کړي وه.

غونډه د سیمه ییز دفتر د مشرې په پرانستې وینا پیل شوه، آغلي صبرینه حمیدي په تیره یو لیسره کې د پوهنتون ادارې سره د کاري اړیکو په اړه معلومات شریک کړل او دا یې د بشري حقونو د لاسه راوړنو یو بیلگه وبلله.

کنړ: په څوکی ولسوالۍ کې د ماشومانو نړیواله ورځ ولمانځل شوه عبیدالله امیری

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون، د جلال اباد سیمه ییز دفتر د

کې ونیول شي. دغه خبرې په خوست ولایت کې د لویې څارنوالۍ د پلان آمر بلال شینواري په هغه دوه ورځني ورکشاپ کې وکړې چې په جنوب ختیځ زون کې د عدلي او قضايي ارگانونو له مسئولینو سره د خوست ولایت د ښاروالۍ په تالار کې د ۱۳۹۶ کال د لیندۍ میاشتې په ۱۴ او ۱۵ نیټه جوړ شوی و.

د کامې ولسونه: د ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي د مخنیوي په برخه کې به هر راز همکاري وکړو

د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ پر ۵مه نېټه د بشر حقونو خپلواک کمیسیون، د جلال اباد سیمه ییز دفتر د خپل کاري پلان له مخې د ښځو پر وړاندې د تاوتریخوالي نړیواله ورځ د کامې ولسوالۍ په انگر کې ((راځې چې د ښځو پر وړاندې تاوتریخوالي ته نه ووايو)) تر عنوان لاندې د یو ورځني کنفرانس په ترڅ کې ولمانځله.

په یاده غونډه کې د کامې ولسوال عطا الرحمن هدوال او د کمیسیون سیمه ییز دفتر استازو سربیره د یادې ولسوالۍ امنیې قومندان، قومي مشرانو، مدني فعالانو، د دولتي او نادولتي ادارو مسئولینو، ښځینه زده کوونکو او یو شمیر ځوانانو گډون کړی و.

د بشري حقونو مدافعین: کمیسیون مو باید د حقونو د خوندیتوب لپاره په نړیواله کچه عدالت غوښتنه وکړي

د جلال اباد سیمه ییز دفتر د بشر حقونو مدافعینو لپاره دوه پرله پسې ښوونیز

ته د مسلکي کورسونو او ورکشاپونو په ترسره کولو کې زیاتوالی راځي. ژورنالستان دې د غلطو معلوماتو له ورکولو ډډه وکړي او موضوع دې هر اړخیزه وڅیړي او وروسته دې یې له ټولیزو رسنیو خپره کړي. ژورنالستان دې د ټولنې ارزښتونه په پام کې ونیسي او د آوازو پر بنسټ دې راپورنه نه جوړوي.

گردېز: د ښځو د ستونزو د حل په موخه رضاکار گروپونه جوړ شول

په پکتیا ولایت کې د ابرار موسسې له لوري د ۱۳۹۶ کال د لړم میاشتې په ۲۴ مه نیټه د یوې غونډې په ترڅ کې د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د گردیز سیمه ایز دفتر د ښوونې او روزنې څانگې په همکاري د ښځو د ستونزو د حل په موخه رضاکارانه گروپونه جوړ شول.

خوست: د وسلوالو شخړو او تروریزم له قربانیانو څخه د ملاتړ ملي تحقیق د فوکس گروپ غونډه وشوه

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د گردېز سیمه ییز دفتر د وسلوالو شخړو او تروریزم له قربانیانو څخه د ملاتړ ملي تحقیق د عامه استماع غونډې په تعقیب، د روان ۱۳۹۶ کال د لیندۍ پر ۱۴ مه نېټه د خوست ولایت د یو شمیر دولتي او غیر دولتي ادارو له مسئولینو او د مدني ټولنې له استازو سره د یاد تحقیق د فوکس گروپ غونډه وکړه.

خوست: د لویې څارنوالۍ چارواکي وايي په نوي ستراتیژیک پلان کې جنډر په پام کې نیول کېږي

د لویې څارنوالۍ چارواکي وايي چې د یادې څارنوالۍ په نوي ستراتیژیک پلان کې یادې موضوع ته ارزښت ورکړل شوی او دغه څارنوالی ژمنه کوي چې په نوي ستراتیژیک پلان کې به په پوره توګه دغه موضوع په پام

ادامه از صفحه ۱۱

فعالیت های حقوق بشری...

الحاق کرده اند، تضمین شده است. آقای هوتک تأکید کرد که حکومت مکلف است تا براساس قوانین داخلی و کنوانسیون هایی که به آن ملحق کرده، به نیازمندی های اشخاص دارای معلولیت توجه جدی کند.

در پایان کنفرانس علمی محبتی، هماهنگ کننده بخش اشخاص دارای معلولیت این کنفرانس را جمع بندی کرد و گفت که روز جهانی اشخاص دارای معلولیت در اکثر کشورهای جهان تجلیل می شود و شعار امسال: گذار به سوی جامعه پایدار و انعطاف پذیر برای همه است.

دفتر ساحوی بامیان برگزاری کنفرانس روز جهانی حقوق بشر و مبارزه با فساد اداری

بخش آموزش دفتر ساحوی بامیان، روز دوشنبه مورخ ۱۳۹۶/۰۹/۲۱ کنفرانسی با اشتراک ۸۰ نفر از جمله ولسوال، اساتید دارالمعلمین، معلمان، نهادهای جامعه مدنی و فرهنگی، را در ولسوالی پنجاب برگزار کرد. آقای پناهی ولسوال پنجاب با ابراز قدردانی از کمیسیون مستقل حقوق بشر افغانستان به ویژه دفتر ساحوی بامیان که زمینه ساز برگزاری این محفل بود، بیان داشت: «افغانستان نیز از قربانیان جنگ های تحمیلی در ادوار مختلف و در سطح گسترده بوده و شاهد نقض های حقوق بشری مردم و قربانیان آن توسط دولت است و نیازمند برقراری دموکراسی و تأمین عدالت است». هم چنین آقای تقدسی به نمایندگی از شورای علمای پنجاب درباره فساد اداری از منظر دین اسلام صحبت کرد و اشاره داشت: «فسادپیشگان از جمله کسانی اند که عدل خداوندی را زیر پا میکنند».

او همغبري د هوکړه ليک په اړه دوه ساعته تعقيبي ناسته د ملي اردو د ۲۰۱ سېلاب قول اردو په قومندانۍ کې وشوه.

په دې ناسته کې د ۲۰۱ سېلاب قول اردو قومندان ډگر جنرال محمدزمان (وزيري)، د ملي دفاع وزارت د حقوق رئيس برید جنرال محمد صابر (حکیمی)، د ملي دفاع وزارت د استئناف محکمې رئيس ډگروال زمري (راسخ)، ۲۰۱ سېلاب قول اردو حقوقی مشاور جگړن عنايت الله او د يادې قول اردو د مختلفو ادارو امرينو گډون درلود.

لغمان: د ملي اردو منسوبينو سره ښوونيز ورکشاپ جوړ شو

په ختيځ کې د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون سيمه ييز دفتر د آمبودزمن څانگې د ختيځو ولايتونو د ۲۰۱ سيلاب قول اردو د لغمان ولايت د اولې پلې لوا اړوند د څلورم ملاتړيز کنديک ۳۰ تنو عالي رتبه منسوبينو ته د روانې قوس مياشتې پر ۱۹ او ۲۰ نېټه دوه ورځنۍ ښوونيز ورکشاپ جوړ کړ. د ياد کنديک قومندان ډگروال بسم الله د کمیسیون په دایر شوي ورکشاپ خوښي وښوده او هيله يې وښوده، چې ورته ورکشاپونه د ياد کنديک نورو جنګي قطعاتو ته هم په پام کې ونیول شي، خود بشر حقونو د زده کړې له مخې د بشري سرغړونو په مخنيوي کې موثر تمام شي. ورکشاپ د تصديق پاڼو په وېش پای ته ورسيد.

لغمان: خبريالانو سره روزنيز ورکشاپ او د رسنيو له استازو سره رېعواره غونډه

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون د جلال آباد سيمه ايز دفتر د تعليماتو څانګه د لغمان ولايت د خبريالانو او رسنيو له استازو سره ۱۳۹۶ لمريز کال د لړم مياشتې په ۲۴ او ۲۵ نېټه دوه ورځنۍ روزنيز ورکشاپ او هم خپله رېعواره غونډه د لغمان ولايت د ښځينه خبريالانو د ټولنې په تالار کې د ۳۵ خبريالانو او رسنيو د استازو په حضور کې ترسره کړ.

ماشومانو د حقونو د ملاتړ او پراختيا څانگې د نوامبر ۲۰مه چې د ماشوم د نړيوالې ورځې سره برابره ده د کنړونو ولايت د څوکی ولسوالۍ د غونډو په تالار کې ولمانځله.

په پروگرام کې په ختيځو ولاياتو کې د سيمه ييز دفتر رييسې آغلې صبرينه حميدي، د څوکی ولسوال، امنيه قومندان، د ابتداييه محکمې رييس، څارنوال، علماوو شورا، کار، ټولنيزو چارو، شهيدانو او معلولينو چارو رياست استازو، قومي مشرانو، د مدني ټولنې استازو، رسنيو او د څوکی ولسوالۍ د ښوونځيو زده کوونکو گډون درلود چې د برخه والو شمېر يې ۱۰۰ تنو ته رسېده.

جلال آباد: د ۲۰۱ سېلاب قول اردو اړوند د څلورمې پياده لوا منسوبينو سره ورکشاپ جوړ شو

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون، د ختيځو ولاياتو سيمه ايز دفتر، د آمبودزمن څانگې لخوا د دختيځو ولايتونو د ۲۰۱ سيلاب قول اردو اړوند په ننگرهار ولايت کې د څلورمې پياده لوا ۳۰ تنو عالي رتبه منسوبينو ته د لړم د مياشتې پر ۱۵ او ۱۶ نېټو د يادې لوا د کنفرانسونو په تالار کې ښوونيز ورکشاپ ورکړل شو.

ننگرهار ښځينه پوليس او د بشري حقونو ځواکمنتيا.

د افغانستان د بشري حقونو خپلواک کمیسیون، د ختيځو ولاياتو سيمه ايز دفتر، د آمبودزمن څانگې لخوا د د ننگرهار ولايت د امنیې قومندانۍ ۳۲ تنه ښځينه پوليسو او افسرانو ته دوه ورځينۍ ښوونيز ورکشاپ ورکړل شو.

جلال آباد: د ۲۰۱ سېلاب قول اردو وايي په هر حالت کې به د بشر حقونو رعايت کوي

د روان ۱۳۹۶ کال د ليندۍ پر ۲۲مه نېټه له امنيتي او دفاعي ځواکونو سره د همکارۍ

بشري حقونه او زموږ حال

حبيب وقار

په افغانستان کې هم د بشري حقونو نړيواله ورځ په داسې حال کې نمانځل کېږي چې د بشري حقونو ټينګښت له ګڼو ستونزو سره مخ دی، دلته هره ورځ له مېرمنو سره زړه بوږنوونکي ظلمونه کېږي، دلته ماشوم اړ ويستل کېږي چې درانه او د ده له توانه لوړ کارونه وکړي، دلته جنګي مجرمين اوس هم له خلکو باج اخلي او په خلکو چپه مېچنې ګرځوي، دلته تر اوسه هم له نجلۍ نه پوښتل کېږي چې له چا سره واده کوي او په هغه کورنۍ کې چې مور او پلار يې ورته ټاکلي په واده کولو خوښه ده کنه. د بشري حقونو تر ټولو لويه ځانګړنه او ارزښت دا دی چې دوی تر قبيلې، سيمې، رنګ، نژاد، عقيدې او مذهب، ژبې او نورو توپيرونو پورې

هېواد کې هره ورځ بشري حقونه تر پښو لاندې کېږي او هره ورځ ناحقه وژنې او ځورونې روانې دي، جنګي مجرمين هم ازاد ګرځي ان دا چې د دولتي چارواکو له لوري جنګي مجرمينو ته تر قربانيانو ډېر ارزښت ورکول کېږي او د بشري حقونو ورکول او پالل له ګڼو ستونزو سره لاس او ګرېوان دي. بايد لاس او ګرېوان وي، په هغه ملک کې چې ډېری لوړپوړي چارواکي يې جنګي مجرمين وي، هلته به عدالت څه ډول پلۍ شي او د مظلوم اواز به څه ډول واورېدل شي، پرته له دې چې نور هم مظلوم په سر سر ووهل شي بله کومه چاره به ترې ترلاسه نه شي. په داسې يوه هېواد کې د عدالت له پاره تمه لرل او د هرچا حقونه پالل بې ځايه تمه ده.

بشري حقونه، له نوم يې څرګندېږي چې د خلکو له پاره به کار کوي، ټول بشري حقونه به څاري او له مسولو چارواکو به يې پوښتنه کوي. د ډسمبر لسمه د بشري حقونو نړيواله ورځ ده. دغه ورځ د خپل ارزښت له کبله په ټوله نړۍ کې نمانځل کېږي او په ټوله نړۍ کې دې ورځې ته د ډېر ارزښت په سترګه کتل کېږي. دغه اداره د ماشومانو او مېرمنو حقونو، اجباري ودونو، د خلکو د شکنجو او د ټولنې د هر پارکي د حقوقو د نه ورکول کېدو پر مهال په غږ پورته کولو او له اړوندو بنسټونو څخه د دوی د حقونو په ترلاسه کولو مسوله ده.

د افغانستان د بشري حقونو کميسيون هم هر کال دا ورځ نمانځي، سره له دې چې دې

تړلي نه دي، دې ټولو توپيرونو ته نه وايي او هڅه کوي چې يوازې انسانيت ته درناوی ولري، دوی ټولو انسانانو ته په يوه سترگه گوري او د هر چا له پاره يې پرېکړه او نظر يو دی.

مور راځو د بشري حقونو هغې برخې ته چې په افغانستان کې زړه بورونونکې پېښې لري او هر افغان يې له کچې ډېر ځپلی، په دې هېواد کې به داسې کورنۍ چې له جنګي جنايت اغېزمنه نه وي لږ پيداشي، خو نورې اکثریت کورنۍ له جنګي جنايتونو اغېزمنې دي او په يو نه يو ډول يې له جګړو ضرر ليدلی، زموږ د جګړو ډېرې قربانيان په بد حالت کې ژوند تېروي.

څه وخت وړاندې خبرونه خپاره شول چې د ارزګان په ترينکوټ کې جنګي قربانيانو لاريون کړی او د خپلو حقونو غوښتنه يې کړې وه، دوی ته يتيमान او کونډې وړپاتې دي او ډېری يې داسې کورنۍ دي چې له کچې ډېرې بې وسه او بې کسه دي، خو له دومره ستونزو سره سره، دوی ته هغه ټاکل شوی حق هم په سمه توګه نه رسېږي بلکې ټول يا ډېره برخه يې سيمه ييز زورواکي اخلي او دوی بېرته تش لاس کورونو ته ځي.

د ترينکوټ اوسېدونکي ۶۰ کلن دادمحمد رسنيو سره په خبرو کې وويل چې زوی يې اغامحمد د ترينکوټ د تېر کال په خونړيو جګړو کې شهيد شو، د شهيد زوی کونډه مېرمن او درې واړه اولادونه يې له لسوړي مري خو دولت چې د شهيدانو کورنيو ته کومې پيسې حواله کړې نه يې ورکوي او په سيمه کې يې چې د کونډو او يتيमानو له پاره کومې مرستې راشي هم يې سيمه ييز زورواکي وړي او دوی ته کوم څه نه پاتې کېږي:

«زموږ ستونزو ته هېڅ کله هم کومې ادارې نه دي کتلي، څومره مو چې خوروی شي، همدومره مو خوروي، څه وخت وړاندې مو کلي ته د بېوزلو، کونډو او يتيमानو له پاره غنم او نور مواد راغلل، خو ترې تم شول، غريب ونه ليدل او بله ورځ د بېوزلو خوراکي توکي په بازار کې پلورل کېدل.»

دا يوازې د دادمحمد کورنۍ نه ده، دلته په سلګونو کورنۍ له ورته ستونزو سره مخ دي چې نه يې دولت، نه بشري حقونه او نه يې هم کومه بله خبره او نړيواله اداره غم خوري، دوی تل له بېوزلۍ او ناچارۍ کړېږي او تل له ډول ډول ستونزو او مشکلاتو سره مخ دي، خو داسې کوم څوک نه پيدا کېږي چې په تپ يې پټۍ کېږدي او تر لاس يې ونيسي.

د لوګر ولايت اوسېدونکي عبيدالله شمس چې د دولت او مخالفينو تر منځ د جګړې په ترڅ کې يې دوه وروڼه شهيدان شوي، له دولت

غواړي چې د سولې له پاره جدي کار وکړي او نور د دې وړانګونکې جګړې تېر د تل له پاره له هېواد څخه ټول کړي:

«موږ هېڅ کله هم د جګړې پلوي نه يو، موږ سوله غواړو نور مو ټول هېوادوال له جګړو ستړي شوي دي، تېر کال مې دوه وروڼه په جګړه کې شهيدان شول، زما په څېر په دې هېواد کې په زرګونو کورنۍ دي چې خپل ګران عزيزان يې له لاسه ورکړي دي.»

خلک د بشري حقونو له ادارې هم گيله لري، دوی په دې اوولس کاله کار او فعاليت کې د افغانستان د جنګي مجرمينو ليست خپور نه کړ او نه يې هم خلکو ته ور وپېژندل، سره له دې چې ټول خلک يې پېژني خو بيا هم هر کار بايد له خپلې ټاکلې ادارې او اصولي لارې ترسره شي. مجرمين ورځ تر بلې تيار، چاغ او د نور فساد له پاره نور هم زړور شول.

زموږ په هېواد کې له ۲۰۰۱ مېلادي کال را وروسته د سياسي او اجتماعي نظريې په بدلون او د نوي نظام په راتګ سره د بشري حقونو رعايت ته لاره اواره شوه او بشري حقونو ته درناوی د دولت له مهمو تګلارو څخه شو چې دولتي او ملکي وګړي به د خلکو ټولو بشري حقونو ته ډېر ارزښت ورکوي.

له همدې کبله په هېواد کې په سلګونو بشري ادارو خپل فعاليتونه پيل کړل چې لا تر اوسه هم دغه د بشري حقونو مدافع سازمانونه په کار بوخت دي او هڅه کوي چې خلک په خپلو بشري حقونو پوه شي، دولت او ادارې هم په دې برخه کې فعاليت ته وهڅوي، خو دا چې دولت څومره پر خپلو دې ډول فعاليتونو کې پياوړی دی او څومره يې د خلکو بشري حقونو ته درناوی کړی، څرګنده ده چې بشري حقونه لاهم له ستونزو سره مخ دي، دولت او د بشري حقونو مدافع بنسټونه چې د خلکو د بشري حقونو ساتنه وکړي او دوی له خپلو بشري حقونو خبر کړي خو له بده مرغه چې په دې چاره کې بريالي نه دي او تر اوسه يې د پام وړ څه نه دي کړي.

څومره چې موږ په سيمو کې وينو تر ټولو ډېر د بشري حقونو ماتوونکي او بشري حقونه تر پښو لاندې کوونکي هم همدا دولتي ځواک دی، دولتي ډېری نظامي ځواکونه ډېری وخت د بشري حقونو تر پښو لاندې کوونکي بلل شوي دي، دوی د دولت د يو مخالف کس د له منځه وړلو له پاره کلي وران کړي، د مظلومو او بې وزله وګړو کورونه يې په راکټو وېشتلي او ډېری وخت يې د يوې سپرې له پاره بشپړ پوستين ته اوړ اچولی. دوی بشري حقونو او نورو قوانينو ته يوازې د شعار په ډول کتلي او يوازې يې پېژندلي

دي، خو د عملي کولو له پاره يې هېڅ ډول هوډ هم نه دی کړی.

د دولتي نظامي ځواکونو له لوري د بشري حقونو تر پښو لاندې کولو لنډه بېلگه څه وخت وړاندې د وردگو ولايت په نرخ ولسوالۍ کې د ديني مدرسې د زده کوونکو او سپېڅلي کتاب قران کریم د وړو تنګيو حافظانو وژل وو. دوی يوويشت کسه هغه د قران زده کوونکي چې عمرونه يې لا اتلس کلنۍ ته رسېدلي نه وو، د څو مخالفو وسله والو د له منځه وړلو په پلمه ووژل، ان يوه کس چې له دې پېښې ژوندی وتلی، کيسه وکړه او په ژرغوني غږ يې وويل چې ورور يې د ده په مخ کې په مرمۍ ووېشت او دی يې له بام لاندې راوغورځاوه او بيا يې د مړيو په ډله کې وغورځاوه. دې ته ورته په لسګونو او سلګونو کيسې دي چې همدې د بشري حقونو رعايت کوونکو او شعار لرونکو له لوري پېښې شوې دي.

کېدای شي لوستونکي مې په دې ملامت کړي چې د مخالفو وسله والو بېلگې مې ولې نه دي رااخيستې. هغه متل دی وايي «گيله له خپل کېږي» نو گيله له هغه کېږي چې اوصول او قوانين يې خپله جوړ کړي او منلي وي او بيا هم د اصولو او قوانينو په خټه کې ورڅېږي، گيله له هغه چا کېږي چې قانون يې جوړ کړی وي او خپله يې ماتوي، گيله له هغه چا کېږي چې شعار يو څه ورکوي او عمل بل کوي، له هغې چا خو موږ گيله نه شو کوی چې هغوی، تر اوسه بشري حقونه، اساسي قانون او زموږ نورو اصولو او قوانينو ته ژمن نه دي، نو موږ هم له هغه چا گيله نه کوو چې هغوی لا هم بشري حقونه په رسميت نه پېژني، خو له دولتي ملي پوځ، ملي پوليسو او امنيت به په ډاګه گيله کوو، ورته وايو به چې د خدای له پاره خپل خلک خپله مه وژئ، په خپله په لوی لاس خلک د قانون، دولت، اصولو او بشري حقونو په ضد مه پاروئ.

د سياسي چارو کارپوه محمد قاهر وردګ وايي په افغانستان کې په دې اوولس کلونو کې د بشري حقونو په برخه کې يوازې شعار ورکړل شوی دی او عمل پرې نه دی شوی د هغه په وينا افغانانو ته د بشر په سترګه نه دي کتل شوي، حقونه ورکول خو يې لا لرې خبره ده:

«زموږ چارواکو موږ تل تېروبيستي يو او تل يې زموږ د تېروبيستلو هڅه کړې، دوی د بشري حقونو چينغې وهي، دا چينغې يې ټوله نړۍ اوړي خو خپله عمل نه پرې کوي او نه ځان اصولو او قوانينو ته ژمن بولي.»

زموږ ډېری پېښې همداسې دي، ډېری وخت همدې ځواکونه خپل خلک وژلي دي، پاتې په ۲۴ مخ کې

بازشناسی مفهوم فساد اداری؛

علل و پیامدهای آن

محمدحسین سلیمی و سید یوسف اکبری نسب

چکیده:

امروزه فساد اداری و مالی به یک معضل فرهنگی و اجتماعی بدل شده است و به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بر سر راه پیشرفت مطرح شده و صدمات جبران‌ناپذیری بر حرکت رو به توسعه جوامع وارد کرده است. با توجه به اهمیت مشکلات و خطرات فساد اداری و مالی برای ثبات و امنیت جامعه و نهادهای ارزش‌های دموکراتیک و مهم‌تر از همه حاکمیت قانون، مبارزه با فساد از اهمیت زیادی برخوردار است. آن چه در تمامی تعاریف از فساد اداری مشترک است، نوعی هنجارشکنی و تخطی از هنجارهای اخلاقی و قانونی در عملکرد اداری و سازمانی است و از این رو فساد اداری و تعریف آن تابعی از هنجارهای مورد قبول در هر جامعه و فرهنگ است. در این مقاله سعی شده است با بازشناسی مفهوم فساد اداری، علل و انگیزه‌های بروز این پدیده و پیامدها و شیوه‌های کنترل آن بررسی شود.

واژگان کلیدی: فساد، فساد اداری، فرهنگ سازمانی، نظام اداری.

مقدمه

فساد اداری که بستر آن، نظام اداری کشور و اداره امور دولتی است، به عنوان چالش اساسی بسیاری از جوامع توسعه یافته و در حال توسعه است و با حرکت روبه‌جلو جوامع، نمود بیشتری می‌یابد و منجر به اخلاص در فرایندهای توسعه می‌شود. بنابراین می‌توان گفت، فساد یکی از مظاهر رفتارهای ضد اجتماعی است. نظام اداری عاری از فساد، زمینه‌دست‌یابی دولت‌ها به توسعه و بهره‌مند شدن از تأثیرات مثبت آن را با کاستن از هزینه‌های سربرار و اضافی

به جامعه، ممکن می‌سازد. در حالی که نظام اداری فاسد، با مصروف داشتن منابع مالی مختص به توسعه جامعه، به مثابه باتلاقی عمل می‌کند که منابع را در خودش فرو می‌برد (فرچوند، ۱۳۸۲، ص ۵۶). فساد اداری با آسیب زدن به توسعه، مانع رشد رقابت سالم و عدالت اجتماعی می‌شود. گزارش‌های مطبوعاتی و رسانه‌ای در کشورهای مختلف به خوبی نشان می‌دهد که فساد اداری مختص کشورهای در حال توسعه نبوده و در کشورهای توسعه‌یافته و همچنین کشورهای سوسیالیستی سابق نیز سابقه دارد (ربیعی، ۱۳۸۳، ص ۱۲). در این نوشتار سعی می‌شود که به بررسی مفهوم فساد

اداری، انواع فساد اداری، علل ایجاد و آثار فساد اداری بپردازیم.

مفهوم فساد اداری

کلمه فساد از ریشه فرانسوی (Corruption) و ریشه لاتینی (Rumpere) به معنای «شکستن» یا «نقض کردن» گرفته شده است. آن چه که شکسته یا نقض می شود می تواند یک «شیوه رفتار اخلاقی یا اجتماعی و یا مقررات اداری» باشد. در زبان فارسی برای فساد معانی مختلفی مانند: «تباهی»، «ستم»، «مال کسی را گرفتن»، «گزند»، «زیان»، «ظلم و ستم»، «شرارت» و «بدکاری» ذکر شده است (افضلی، ۱۳۹۰). فساد به سوءاستفاده از قدرت برای کسب منفعت شخصی یا منافع گروهی اشاره دارد. فساد تجلی نوعی از رفتار مقامات دولتی (خواه سیاستمداران و خواه مستخدمان کشور) است که در آن به طور نادرست و غیرقانونی با سوءاستفاده از قدرت عمومی محول شده به آن ها، خود و نزدیکان شان را غنی می سازند (دانایی فرد، ۱۳۸۷). بسیاری از دانشمندان و متفکران سیاسی مانند ویتوتانزی، ماکیاولی، منتسکیو، روسو، بنتام، و گورنل میردال، به تعریف و اظهار نظر در مورد فساد پرداخته اند. به عقیده ماکیاولی، فساد جریانی است که طی آن موازن اخلاقی افراد سست و فضیلت و تقوای آن ها به نابودی کشیده می شود. از آن جایی که بسیاری از افراد از نظر درجه تقوا و پرهیزگاری ضعیف اند، زمینه فساد در آن ها همواره وجود دارد، مگر آن زمانی که تحت هدایت و نفوذ یک رهبر بزرگ قرار گیرند (زاهدی، ۱۳۷۵). در فساد چیزی مثل رفتار اخلاقی، شیوه قانونی و مقررات اداری نقض می شود که این انحراف می تواند همراه پاداش نامشروعی که برای وادار کردن فرد به تخلف از وظیفه تخصیص می یابد، باشد. فساد، مجموعه رفتارهایی است که فرد از وظایف رسمی به خاطر کسب منافع شخصی یا کسب موقعیت خاص، دچار تخطی و انحراف می گردد تا تلاشی برای کسب ثروت و قدرت از طریق غیرقانونی، تحصیل منافع خصوصی به بهای از دست رفتن منافع عمومی یا استفاده از قدرت دولتی برای منافع شخصی باشد (Hassan, 2004, p: 25).

بنابراین می توان فساد اداری را یک عمل یا اقدام منفی دربردارنده انگیزه های فردی یا گروهی دانست که منشأ آن منافع مادی یا غیرمادی است (محمدمدنی، ۱۳۸۰، ص ۳۲).

دو سطح عمده فساد:

۱. سطح اول، مفاسدی است که عمدتاً با نخبگان سیاسی سروکار دارد و کارمندان عالی رتبه و مقامات ارشد دولت ها را مشغول

خود می سازد.

۲. سطح دوم، میان کارمندان رده پایینی است که در این نوع مفاسد، رشوه های عمومی و کارسازی های غیرقانونی با بخش خصوصی و جامعه صورت می گیرد.

بررسی های تجربی نشان می دهد که فساد اداری در رده های میانی و پایین نظام اداری تا حدود زیادی به میزان فساد در بین سیاستمداران و کارمندان عالی رتبه بستگی دارد. هم چنین در یک محیط سیاسی فاسد، کارمندان رده های میانی که مرتکب فساد اداری می شوند، کمتر نگران کشف جرم اند چون غالباً میان مسئولان رده بالا و مدیران میانی نوعی تبانی برای چشم پوشی متقابل وجود دارد (مردانی، ۱۳۷۵، ص ۶۹). فساد در دستگاه های دولتی را می توان با مصادیقی مثل واسطه بازی، بی عدالتی، باج خواهی، ایجاد نارضایتی ارباب رجوع شناخت و حتی آن را به تمام اشکال گوناگون اعمال قدرت شخصی و استفاده نامشروع از مقام و موقعیت شغلی تسری داد و لذا زمانی که یک مقام اداری در اتخاذ تصمیمات اداری، تحت تأثیر منافع شخصی یا روابط خانوادگی و دلبستگی های اجتماعی قرار می گیرد، مرتکب فساد اداری شده است (الوانی، ۱۳۷۹، ص ۴۵).

از یک بعد می توان فساد را به سه دسته تقسیم کرد (محمدمدنی، ۱۳۸۰، ص ۲۳):

۱. فساد اقتصادی (اعمال و رفتاری غیرقانونی که باعث ازدیاد ثروت و شکاف عمیق طبقاتی در جامعه می گردد و اختلال در نظم اقتصادی را در پی دارد).
۲. فساد اداری (شامل کم کاری، کاغذبازی، سهل انگاری، دیوان سالاری، سوءاستفاده از قدرت و ارتشاء و اختلاس).
۳. فساد فرهنگی (هر فعل یا ترک فعل که باعث مخدوش کردن یا ایراد صدمه به باورها و ارزش ها و اعتقادات جامعه گردد) قابل تقسیم است.

از منظر دیگر، فساد را می توان به سه دسته دسته بندی کرد (خضری، ۱۳۸۱، ص ۱۵۷):

۱. فساد سیاسی (انحراف یا تخطی از نورم ها، هنجارهای رسمی و مدون، اصول اساسی اخلاقی و مقررات دولتی) یا (سوءاستفاده از قدرت دولتی واگذار شده، به وسیله رهبران سیاسی برای کسب منافع خصوصی و شخصی با هدف افزایش قدرت و ثروت).
۲. فساد اداری (سوءاستفاده نهادینه شده شخصی از منابع عمومی و دولتی توسط کارگزاران خدمات عمومی و اقتصادی)
۳. فساد اقتصادی (این نوع فساد بیشتر از رابطه متقابل دولت و اقتصاد بازار ناشی شده و در مواقعی که خود دولت بخشی از فعالیت

امروزه فساد اداری و مالی به یک معضل فرهنگی و اجتماعی بدل شده است و به ویژه در کشورهای در حال توسعه، به عنوان یکی از مهم ترین عوامل بر سر راه پیشرفت مطرح شده و صدمات جبران ناپذیری بر حرکت رو به توسعه جوامع وارد کرده است. با توجه به اهمیت مشکلات و خطرات فساد اداری و مالی برای ثبات و امنیت جامعه و نهادها و ارزش های دموکراتیک و مهم تر از همه حاکمیت قانون، مبارزه با فساد از اهمیت زیادی برخوردار است.

اقتصاد بازار را درون خود داشته باشد، نمود فراوان تری می یابد.

در تقسیم بندی دیگر فساد اداری به سه نوع فساد دسته بندی می گردد (حبیبی، ۱۳۷۵، ص ۱۶):

۱. فساد اداری سیاه (یعنی عملی که هم از نظر توده مردم و هم از نظر نخبگان سیاسی منفور است و عامل آن باید تنبیه شود، مثل دریافت رشوه برای نادیده گرفتن استاندارد و معیارهای ایمنی در احداث مسکن).
۲. فساد اداری خاکستری (یعنی کاری که از نظر اکثر نخبگان منفور است، اما توده مردم درباره آن بی تفاوت اند).
۳. فساد اداری سفید (یعنی کاری که ظاهراً مخالف قانون است اما اکثر اعضای جامعه نخبگان سیاسی و اکثر مردم عادی آن را آن قدر مضر و بااهمیت نمی دانند که خواستار تنبیه عامل آن باشند، مثل چشم پوشی از نقض مقرراتی که بر اثر تغییرات اجتماعی ضرورت خود را از دست داده است) را از هم متمایز می کند.

از نگاه نهاد بین المللی برنامه توسعه سازمان ملل عوامل مؤثر بر توسعه فساد شامل موارد زیر است (UNDP, 2004):

- تمرکز قدرت در قوه مجریه و فقدان نظام موازنه و تعادل مؤثر (تفکیک قوای ناکارآمد)،
- فقر شفافیت درباره تصمیمات اجرایی همراه با محدودیت دسترسی به اطلاعات،
- نظام حقوقی دستکاری شده که اجازه بی حد و حصری را به مسئولان برای اتخاذ تصمیمات خودسرانه می دهد،
- فقدان نظام پیش بینی و اعمال و

• نظارت و کنترل اجتماعی نرم و مدارای فراوان با فعالیت‌های اجتماعی مفسدانه. در یک تقسیم‌بندی دیگر فساد اداری به سه دسته عمده تقسیم می‌گردد (بخارایی ۱۳۸۶، ص ۸۵):

۱- فساد تصادفی و فساد نظام‌مند: فساد نظام‌مند در جامعه رایج است و به شکل قاعده‌مند درمی‌آید، احتمال کشف و مجازات مجرم کاهش و انگیزه فساد کاهش می‌یابد؛ زیرا خلاف حالت اتفاقی طرفین تمایلی به گزارش کردن خلاف ندارند در این حالت نهادها و ضوابط رفتاری با الگوهای غارت‌گری دیوان‌سالاری تطابق می‌یابد مانند رواج رشوه.

۲- فساد سازمان‌یافته و فساد فردی: در فساد سازمان‌یافته سرمایه‌گذاران می‌دانند به چه کسانی رشوه دهند و در قبال چه چیزی رشوه به دست آورند. در فساد فردی باید به چند تن مقام رسمی رشوه دهند و ممانعتی هم نیست که با تقاضای رشوه بیشتری رو به رو نشوند. فساد سازمان‌یافته در واقع پدیده‌ای سیاسی است. یعنی کسانی که در مواضع قدرت‌اند از دولت و قدرت برای انتقال منافع و عواید نامشروع به خود و وابستگان استفاده می‌کنند.

۳- فساد کلان و فساد خرد: فساد رؤسای دولت، وزیران و کارمندان عالی‌رتبه را فساد کلان و فساد کارمندان جزء مثل افراد پلیس و مأموران گمرک و مالیات را فساد خرد می‌گویند. کنترل فساد کلان مقدم بر خرد است.

البته بدون تردید فساد اداری همیشه با اعمال غیرقانونی تجلی نمی‌یابد. چه بسا تصمیماتی که در جهت انجام وظایف قانونی صورت می‌گیرد، در مقطعی باشد که منافع آن شامل افراد خاصی گردد. به همین جهت در کنار مصادیق فساد اداری مثل اختلاس، ارتشاء، سوءاستفاده از اموال و امکانات دولتی، کم‌کاری، تبعیض و تسریع کار دوستان و آشنایان و... (فساد اداری غیرقانونی)، مصادیقی از جمله وضع قوانین تبعیض‌آمیز به نفع سیاستمداران قدرتمند و طبقات مورد لطف دولت و بخشیدن انحصارات دولتی به افراد خاص (فساد اداری قانونی) را می‌توان مورد اشاره قرار داد.

علل بروز فساد اداری

امروزه فساد اداری و مالی به یک معضل جهانی مبدل شده و دولت‌ها آگاه‌اند که فساد باعث آسیب‌های بسیاری می‌شود و هیچ حد و مرزی هم نمی‌شناسد، همان طور که نتایج و پیامدهای آن نیز بنا بر نوع سازمان سیاسی و اقتصادی و سطح توسعه‌یافتگی، گوناگون است. به هر صورت، فساد موجب انحطاط است، سیاست‌های دولت را در تضاد با منافع اکثریت

قرار می‌دهد و باعث هدر رفتن منابع ملی می‌شود. هم‌چنین به کاهش اثربخشی دولت‌ها در هدایت امور می‌انجامد و از این طریق، اعتماد مردم را نسبت به دستگاه‌های دولتی و غیردولتی کاهش و بی‌تفاوتی، تنبلی و بی‌کفایتی را افزایش می‌دهد.

به طور کلی، می‌توان علل اصلی شکل‌گیری این پدیده را به سه گروه تقسیم‌بندی کرد (رفیع پور، ۱۳۷۹، ص ۴۸):

- علل فرهنگی و محیطی

در نظام اداری کنونی، انتصاب و اختصاص پست‌های سازمانی بر مبنای رفیق بازی یا رشوه، به صورت امری عادی درآمده و تباری بین افراد متمول، سیاستمداران و عوامل بوروکراسی اداری برای عبور از فیلترهای نظام اداری، یک جریان پذیرفته شده است که نتیجه آن، بروز فساد به‌ویژه در سطح کلان جامعه بوده است.

- علل شخصیتی

در تمام کشورها به‌ویژه کشورهای توسعه‌یافته، برای پست‌های اداری و سازمانی، شرایط احراز معرفی می‌گردد که انتخاب و انتصاب افراد بر مبنای آن شرایط صورت می‌گیرد. در محتوای شرایط احراز موقعیت‌های اداری و دولتی، بخشی به ویژگی‌های شخصیتی مدیر اختصاص داده شده است.

علت آن نیز به اهمیت و نقش ویژگی‌های شخصیتی مدیران در رفتارهای سازمانی برمی‌گردد که از خود نشان می‌دهند. چنانچه بر مبنای رفیق‌بازی یا رشوه، فردی برای پستی انتخاب شده است که شرایط آن را نداشته، در این‌جا بروز فساد، اجتناب‌ناپذیر است.

- علل اداری و سازمانی

یکی از واقعیت‌های نظام اداری کنونی این است که واحدهای اداری معمولاً با تعداد زیادی از قوانین و مقررات غیرواقعی یا غیرضروری مواجه‌اند و ابهامات موجود در رویه‌های اداری و استانداردهای جاری کار، امکان هرگونه تصمیم و اقدامات خودسرانه را به کارگزاران آن‌ها می‌دهند. به علاوه، فرایندهای پیچیده و چندلایه اموراداری نیز عامل تشویق مراجعان به پیشنهاد رشوه برای تسریع کارند. از طرفی، کمی معاش کارکنان بخش خدمات اجتماعی هم دلیل کاهش تدریجی مقاومت و عادت بعدی آنان به قبول این پیشنهادهاست.

از منظر دیگر علل بروز فساد اداری به دو دسته کلی «عوامل درون‌سازمانی» و «عوامل برون‌سازمانی» تقسیم می‌شوند (افضلی، ۱۳۹۰، ص ۲۵۳):

- عوامل درون‌سازمانی

مسائل رفتاری: متأثر از ناهنجاری‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... کارکنان تحت سرپرستی و نیز ناتوانی مدیران در تأمین نیازهای افراد کارمند و رفع موانع رفتاری آنان، امور ساختاری و سازمانی: مثل تناسب نداشتن امکانات پرسنلی، مالی و اعتباری با اهداف و فعالیت‌های سازمان که ناشی از محدودیت در منابع انسانی و مالی یا ضعف سیستم‌های کنترل داخلی و... است.

- عوامل برون‌سازمانی

- نیازها، انتظارات متغیر و غیرمتغیر اشخاص حقیقی و حقوقی مختلف دارای نفوذ در مردم، - مشکلات وضعی و اجرایی قوانین و مقررات مورد عمل،

- عدم تناسب قوانین و مقررات با نیازها و اقتضائات جامعه، تغییرات و تحولات قوانین و بعضاً تعارض آن‌ها با یکدیگر. هم‌چنین وجود ابهام یا اجمال در نصوص برخی از قوانین و مقررات و قابلیت تعبیر و تفاسیر متعدد از آن‌ها، و انطباق نداشتن کارشیوه‌ها و آیین‌نامه‌های مدون با مفاد قوانین مربوط،

- مسائل و مشکلات مربوط به جذب، آموزش و نگهداری افراد متخصص و کارآمد،

- عملکرد مدیران قبلی و تأثیرگذاری آن بر عملکرد جاری دستگاه اجرایی.

پیامدهای فساد اداری

محققان برای فساد پیامدهای منفی را در نظر گرفته‌اند و آن را برای رشد و توسعه، مخرب می‌دانند که برخی از این پیامدها عبارتند از (افضلی، ۱۳۹۰، صص ۲۵۸-۲۵۷):

۱. فساد اداری از طریق خدشه وارد کردن بر سیاست فساد اداری دولت در مقابله با منافع و اهداف اکثریت، باعث ائتلاف منابع ملی می‌شود؛ آن هم درست در زمانی که این منابع باید به شیوه‌های تداوم پذیر بهره برداری شوند. از آن‌جا که فساد، منابع ملی را از هدف خود منحرف می‌سازد این منابع نمی‌توانند کمک‌چندانی به رشد اقتصادی کشور کنند و هنگامی که دولت، این عامل اصلی اقتصاد، در چنگال شبکه‌های سودجویان می‌افتد، این مشکل به هم وابسته اساسی بدل می‌شود. این عوامل به هم وابسته بر توسعه اقتصادی کشور اثر نامطلوب می‌گذارد.

۲. فساد اداری مانع از رشد رقابت سالم و موجب خنثی شدن تلاش‌ها در جهت کاهش فقر و تبعیض اجتماعی می‌شود؛

۳. فساد اداری با تضعیف انگیزه‌ها، موجب زبان‌های اجتماعی و با تضعیف نهادهای موجود، باعث زبان‌های سیاسی و با توزیع ناعادلانه منابع، موجب زبان‌های اقتصادی می‌شود.

۴. فساد اداری از میزان اثربخشی و مشروعیت دولت‌ها می‌کاهد، امنیت و ثبات جوامع را

به خطر می‌اندازد و ارزش‌های دموکراسی و اخلاقیات را مخدوش ساخته، از این طریق مانع توسعه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود. ۵. فساد اداری به افزایش هزینه معاملات و کاهش امکان بینی‌های اقتصادی منجر می‌شود و مانع از توسعه پایدار است.

۶. فساد اداری منجر به هدر رفتن سرمایه گذاری‌های انجام شده روی منابع انسانی، کم رنگ شدن فضایل اخلاقی و ایجاد ارزش‌های منفی در سازمان می‌شود.

۷. فساد اداری موجب تضعیف اعتقاد مردم به توانایی و اراده سیاسی دولت برای جلوگیری از زیاده طلبی‌ها و نیز باعث قطع امید مردم به آینده ای بهتر می‌شود.

شیوع فساد در جامعه مسیر بسیاری از پیشرفت‌های اجتماعی و ملی را بسته و هزینه‌های هنگفتی را بر دوش کشور و در نهایت مردم گذاشته است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها در بعد کلان افزایش فاصله طبقاتی است و احساس عدم وجود عدالت اجتماعی در ذهنیت افراد که موجب کاهش اعتقاد به نظام اجتماعی و کنترل روانی افراد بر روی رفتار خود می‌شود. فساد منجر به هدر رفتن سرمایه گذاری‌های انجام شده روی منابع انسانی، کم رنگ شدن فضایل اخلاقی و ایجاد ارزش‌های منفی در سازمان است (عباس زادگان، ۱۳۸۳، ص ۳۲).

ممانعت از توسعه اقتصادی کشور از طریق تخریب رقابت سالم در بازار از جمله پیامدهای فساد می‌باشد.

برخی دیگر از پیامدهای فساد اداری عبارتند از:

- کاهش احترام به قانون اساسی
- تضعیف حکومت اداری مطلوب و دموکراسی

- کاهش فرصت‌های سالم و پیشرفت برای افراد، مؤسسات و سازمان‌ها

- افزایش هزینه زندگی مردم، هم‌چون افزایش قیمت‌ها

- کاهش بهره‌وری، زیرا زمان و انرژی به جای صرف شدن برای دستیابی به اهداف، وقف ایجاد شکاف درسیستم می‌شوند (محمودی، ۱۳۸۴).

در هر صورت فساد در نظام‌های اداری اغلب کشورها موجب آسیب رسانی جدی به توسعه و پیشرفت شده و در کشورهای در حال توسعه، اهمیت و مهار و کنترل آن کاملاً برای سیاستمداران و مردم آن‌ها واضح و آشکار گردیده است. از مضار آن عبارت است از: فساد مانع رشد رقابت سالم و باعث عقب راندن تلاش‌ها در جهت کاهش فقر و ب عدالتی اجتماعی می‌شود. فساد اداری موجب تضعیف اعتقاد ملت‌ها به توانایی خویش و باعث ناامیدی

و سرخوردگی نسبت به آینده‌ای قابل پیش بینی می‌شود. فساد به افزایش قیمت‌های معاملات منجر شده، توسعه پایدار را مختل می‌سازد. در نتیجه، مبارزه با فساد اداری یک ضرورت است تا از تشدید آسیب‌ها در آینده، پیش‌گیری شود. (فرخ سرشت، ۱۳۸۳).

راه کارهای مبارزه با فساد اداری

محققان در زمینه روی کردهای تحقیقاتی متداول در پیش‌گیری از فساد اداری به چهار گروه اشاره می‌کنند: (معدن چیان، ۱۳۸۲):

- رویکرد علمی: بر مبنای این رویکرد، به مدد شاخه‌های علوم رایج، به‌ویژه علوم انسانی، به شناخت چیرستی پدیده فساد، چرایی بروز آن و چگونگی پیش‌گیری یا مبارزه با آن (براساس یافته‌های علمی) پرداخته می‌شود؛

- رویکرد تجربی: اساس این رویکرد مبتنی بر تحقیقات صورت گرفته قبلی شامل افت و خیزها، ضعف‌ها و قوت‌های حرکت‌های قبلی است تا با بهره‌گیری از تجربه‌های آن‌ها در جهت پیش‌گیری از وقوع فساد گام بردارد؛

- رویکرد ارزشی: در این رویکرد با مراجعه به منابع اسلامی و ملی، مبانی و مصادق‌های پیش‌گیری و مبارزه با پدیده فساد استنباط، استخراج و بهره‌برداری می‌گردد؛

- رویکرد تطبیقی: این رویکرد استفاده از تجربیات دیگر کشورها، سازمان‌های فراملی و منطقه‌ای و بین‌المللی را مورد توجه قرار می‌دهد. می‌توان راه‌های مقابله با فساد را به صورت راه کارهای کلان و خرد بیان کرد. از جمله راه کارهای کلان را می‌توان پیش‌گیری از طریق اصلاح و بهسازی نظام اداری و آموزش مدیریت مؤثر برنامه مقابله با فساد، تصویب قوانین کار آمد و راهگشا در مقابله با فساد و لغو مقررات غیرمنطقی و... را نام برد. راه کارهای خرد را می‌توان در بخش‌های اداری و مدیریتی، فرهنگی-اجتماعی و سیاسی و اقتصادی شرح داد (رحیمی‌نسب، ۱۳۸۶).

با مطالعه روش‌هایی که کشورهای موفق در امر مبارزه با فساد اداری استفاده کرده‌اند، به نکات یکسانی که موجب موفقیت آنان را در این امر خطیر شده، آشنایی و لزوم توجه و به‌کارگیری روش‌های یادشده به منظور توفیق در مقابله با فساد توصیه می‌گردد:

(الف) تدوین قانون خاص برای مبارزه با فساد اداری؛

(ب) معرفی یک سازمان مشخص برای مبارزه با فساد به به منظور جلب مشارکت عمومی؛

(ج) تفویض مسئولیت انجام اصلاحات سازمانی و اداری برای ساده‌سازی روش‌ها و رویه‌های انجام کار و کاستن از تمرکز سازمانی و اقتصادی به منظور ایجاد الگویی یکسان به یک

دستگاه معین؛

(د) تقویت روابط با سازمان‌های بین‌المللی و سایر کشورها (فرخ سرشت، ۱۳۸۳).

جمع‌بندی

فساد اداری، پدیده‌ای است که در دنیای امروز به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل بر سر راه پیشرفت جامعه، مطرح شده است و این پدیده صدمات جبران‌ناپذیری را بر روند توسعه جامعه تحمیل کرده است. از گذشته‌های دور با وجود برنامه‌های اصلاحات اداری و قوانینی که برای مبارزه با فساد اداری یا تعدیل آن وضع شده است مسئله فساد اداری حل نشده است. بدون تردید علت آن کمبود قوانین نیست؛ زیرا درباره امور مالی برای جلوگیری از حیف و میل درآمدها و منابع مالی دولت، قوانین و مقررات و روش‌های نظارت و کنترل چندان مفصل است که اغلب دست‌وپاگیر بوده و باعث کندی اجرای برنامه‌ها و هدف‌های سازمان‌ها می‌شود. اما با وجود این، فساد اداری و سوءاستفاده از منابع مالی عمومی هم‌چنین یکی از مسائل مهم سازمان‌های اداری محسوب می‌شود.

تأثیر عوامل گوناگون در شکل‌گیری فساد، به آن ماهیت پیچیده‌ای داده است که در نتیجه آن بسیاری از برنامه‌های طراحی شده دولت‌ها برای مبارزه با فساد به شکست انجامیده است. تجربیات به‌دست‌آمده از اجرای این برنامه‌ها نشانگر این است که برای حذف یا کاهش این پدیده شوم در نظام اداری کشور، به برنامه‌هایی نیازمندیم که با تأثیر بر فرهنگ عمومی جامعه و ابعاد آن هم‌چون فرهنگ سازمانی (به عنوان پدیده‌ای که به‌طور مستقیم از فرهنگ جامعه تأثیر می‌پذیرد)، پیش‌گیری از بروز فساد اداری را هدف قرار دهد. از سوی دیگر مبارزه با فساد با شعار دادن تحقق نمی‌یابد. این کار مستلزم عزم ملی، خواست همگانی و جدیت دولت است. این مبارزه باید ساختار یافته، هماهنگ و برنامه‌ریزی شده انجام گیرد.

مجازات مرتکبان فساد و افزایش شدید هزینه ارتکاب به فساد (به عنوان اقدام پس از وقوع) و اصلاح روش‌ها، بهبود سیستم‌های کاری، شناسایی و حذف نقاط مستعد فساد، افزایش شفافیت و پاسخ‌گویی در عملکرد سازمان‌های دولتی و به طور کلی اصلاح نظام اداری دو روی سکه مبارزه موفق با فساد تلقی می‌شوند و مکمل یکدیگرند و هیچ‌یک به تنهایی کارساز نخواهد بود. تجربه طولانی بوروکراسی جدید کشورهای توسعه‌نیافته نشان می‌دهد که اقدامات جزئی و پراکنده به هیچ عنوان راه درمان بیماری مزمن فساد اداری و ناکارآمدی ادامه در صفحه ۳۹

افغانى ټولنه او اطلاعاتو ته د لاس رسي حق

ساحل منگل

مقدمه

د بيان له ازادي وروسته، اطلاعاتو ته د لاس رسي حق د افغانستان د اتباعو لپاره خورا مهمه مسئله ده. زموږ ټولنه دېرش کاله تر داسې جنگي ډلو، غیر رسمي حکومتو او کمزورو ادارو تر واک لاندې پاتې شوې، چې هر ډول ملي او خصوصي حقوق یې تر پښو لاندې شوي دي.

دغه حقوق په هغو وختونو کې ترې اخیستل شوي، چې یا خو د قانون پلي کولو ته شرایط نه و آماده او یا هم واکمنو نه غوښتل،

چې خلک ځانگړو حقونو ته لاس رسي ولري. ددې چارو لامل ددوی په چارو کې لاسوهنه او یاد واکمنو د کتاتوري وه. د ورستي نوي نظام په راتگ سره د اساسي قانون له جوړېدو وروسته زیات شمېر قوانین تصویب شول چې له دې ډلې څخه یې یو هم اطلاعاتو ته د لاس رسي قانون دی.

دغه قانون شاوخوا درې کاله وړاندې د عدلیې او اطلاعات او فرهنگ وزارتونو، مدني ټولنو او درسنیو د ملاتړ ادارو په ګډه همکاري آماده شوی و او د دوه کلونو څنډ وروسته دروان

کال د سرطان میاشتې په ۶ نېټه د ولسمشر له خوا توشیح شو.

دغه قانون ۶ فصله او ۳۲ مادې لري، د څار لپاره یې ځانگړی کمیسیون هم جوړ شوی دی، چې د بېلابېلو ادارو استازي پکې ګډون لري. ددې قانون مصوبه د پخواني ولسمشر حامد کرزي د واکمنۍ پر مهال جوړه شوې او د ولسي جرگې له خوا تصویب شوې وه، خو دا چې پخواني ولسمشر ولې دغه قانون توشیح نه کړ، په اړه یې معلومات نشته.

اطلاعاتو ته د لاس رسي حق څه ده؟

از صفحه ۱۸

بشري حقونه

داسې هم شوي چې خپله يې د يوه کور درې کسه د پوهنتون محصلين وژلي وي، له دې پېښې به ډېر کسان خبر وي، درې کاله وړاندې دا پېښه د وردگو د سيداباد ولسوالۍ په توپ کلي کې وشوه چې په يوه کور چاپه ووهل شوه او د يوه پلار درې زامن چې ټول د پوهنتون زده کوونکي وو ووژل شول.

دې ورته پېښه سر کال د وردگو پوهنتون له يوه محصل حامد سره وشوه چې د اريکيانو قومندان د موټر د مخکې کولو په پلمه د سرک په سر د خلکو پر وړاندې په تمانچه وويشت او ځای پر ځای يې شهيد کړ، موټر تل له خپلې لمنې اور اخيستی، تل له هغه چا خور بدلې يو چې رايه مو ورکړې، ملاتړ مويې کړی او پر ملاتړ يې تورن شوي يو.

د بشري حقونو مشره ډاکټره سيمما ثمر هم د روان کال د لېږندۍ په ۱۴ مه خبري رسنيو ته په خبرو کې وويل چې افغان دولت تر ډېره د بشري حقونو په تر پښو لاندې کولو تورن دی. نوموړې زياته کړه چې تر ډېره خپله دولت د ښځو حقونه تر پښو لاندې کړي او ماشومان يې له کرکېچونو سره مخ کړي دي. نوموړې همداراز وويل چې د مخالفو وسله والو تر څنگ دولتي ځواکونه په ځانگړي ډول سيمه ييز پوليس يا اريکيان او نور امنيتي ځواکونه د بشري حقونو په تر پښو لاندې کولو تورن دي:

«د وسله والو مخالفينو تر څنگ اريکيان او نور امنيتي ځواکونه په ډېرو جانيونو کې ښکېل دي او ډېری وخت يې ملکي خلک له گواښ سره مخ کړي دي.»

په هېواد کې د يونما ادارې هم د ډسمبر د لسمې په اړه په خپل خپاره شوي راپور کې ليکلي چې د هېواد د نظامي ځواکونو له لوري د يو کال په ترڅ کې ملکي مرگ ژوبله د پخوا په پرتله ۵۲ په سلو کې ډېره شوې ده، دوی په راپور کې زياته کړې چې په ۲۰۱۷ مېلادي کال کې په هوايي بریدونو کې ۲۰۵ تنه ملکي کسان وژل شوي او ۳۶۱ تنه هم تپيان شوي دي.

په همدې سره ټول افغان ملت له بشري حقونو کميسيون څخه غوښتنه کوي چې نور د بښنې او معافيت کنټرول پای ته ورسوي او د هر مجرم، ظالم او فساد کوونکي دوسيه دولت ته وړاندې کړي او له خپل دغه حق څخه چې د خلکو د حقونو د څارنې په برخه کې يې لري کار واخلي.

مرسته کولای شي. ددې قانون بله گټه داده چې د خلکو باور پر حکومت باندې زياتوي او په مقابل کې د دولت له هر ډول پرگرام څخه ملاتړ او همکاري ورسره کوي. خلک کولای شي د اداري فساد په له منځه وړلو کې مرسته وکړي او يوه شفافه اداره رامنځ ته کړي. ددې قانون بله گټه داهم ده چې په دولت دارۍ او په تصميم نيولو کې خلک له دولت سره يو ځای کړي او هغه واک چې په يوه نقطه کې راټول وي له دې ډول واک څخه مخنيوی کوي او واک خلکو ته ورکوي.

ورپېښ خنډونه

په افغانستان کې له اساسي قانون څخه نيولې تر ارگانيکي او عادي قوانينو پورې د ټولو د پلي کېدو پر وړاندې زياتي ستونزې موجودې دي او حتی په ځينې وخت کې په لوړه کچه تر پښو لاندې کيږي.

اطلاعاتو ته د لاس رسې قانون چې تازه نافذ شوی په لومړۍ برخه کې له دې قانون سره د خلکو او عامه ادارو آشنایي او پوهېدل وخت ته اړتيا لري. نن سبا په هېواد په سياسي ادارو کې زياتي ستونزې موجودې دي او د قوانينو پلي کېدل پکې ستونزمن کار دی، نو همدا لامل دی، چې اطلاعاتو ته د لاس رسې قانون به هم له دې ډول ستونزو سره مخ وي.

عامه پوهاوی

اطلاعاتو ته د لاس رسې قانون او موضوع بې زموږ په هېواد کې نوې ده او د پلي کولو په برخه کې بې زيات کار کولو ته اړتيا ليدل کېږي. په دې قانون کې لومړۍ بايد دولتي ادارې په سم ډول وپوهول شي، چې څنگه او په څه ډول خلکو ته معلومات ورکړي او همدا ډول خلک هم بايد وپوهول شي، چې په کومو کومو برخو کې او په څه ډول له دولت څخه اطلاعات وغواړي.

د افغانستان ټولنه ډېره برخه نالوستې ده، ددې قانون تر څنگ په نورو قوانينو او اصولو باندې هم نه پوهيږي، چې څنگه ترې گټه واخلي. نو ددې قانون په پوهاوي کې چې ډېر جريان بې له ولس له خوا تر سره کيږي دې ته اړتيا ليدل کېږي، چې خلک په ډله ايزه توگه پوهاوی ورکړل شي.

په ډيموکراتو ټولنو کې حکومتونه د ولس له خوا ټاکل کيږي، د ولس له خوا بدلېږي، د ولس له خوا څارل کيږي او د ولس په خوښه قوانين او نظم رامنځ ته کېږي. دا چې ولس څنگه کولای شي د دولت له کړنو څخه څار وکړي، شفافيت ترې وغواړي او عامه معلومات تر لاسه کړي، نو ولس اړ دی، چې دغه چاره د يوه فروسيجر او يوې قانون لارې څخه لاس ته راوړي، چې هغه اطلاعاتو ته د لاس رسې حق دی.

اطلاعاتو ته د لاس رسې قانون نظريه شاوخوا دوه نيمې پېړۍ د مخه په اروپايي هيوادونو کې رامنځ ته شوه او دغه قانون جوړ شو. په ځانگړې توگه د سويس له هيواده يادونه کولای شو، چې دغه قانون پکې په لومړي ځل جوړ او پلي شو. دغه قانون تر اوسه پورې په دغو هيوادونو کې پلي دی او په منظمه توگه ترې گټه اخيستل کيږي. ددغه قانون څخه په گټې اخيستنې سره هر وگړی کولای شي تر څو دا وگوري، چې په دولتي ادارو کې څه تېرېږي، په ځانگړې توگه هغه څه چې د خلکو په ژوند مستقيم اثر لري. د بيلگې په توگه، زموږ په هيواد کې يو کس کولای شي له اړوندې ادارې څخه د کارونو په اړه معلومات واخلي، چې کوم ځای ته رسېدلې او چارواکي به په دنده کې ناغېږي نه وي کړي. يا دا چې هر کس حق لري چې يوې ادارې ته ورشي او د ځينو اداري پروسو په اړه معلومات وغواړي، لکه د گمارنې پروسه، د ازموينې اخيستلو پروسه، د مرستو د وېش پروسه او ځينې نورې کړنې.

په اروپايي هيوادونو کې اطلاعاتو ته د لاس رسې حق ډېر پر مختللی دی او هر څوک کولای شي د چارو د شفافيت په اړه له دولت څخه وغواړي تر څو معلومات ورکړي. د سويس په هيواد کې يو عادي کس کولای شي د هيواد مشر دفتر ته لار شي او بغير له کومې اجازې دده کار ځای، کمپيوټر او نور کاري وسايل وگوري، ددې لپاره چې آيا ولسمشر هيواد ته کار کوي او که په نورو کارونو بوخت دی.

گټې بې

هر قانون د خلکو د گټو او نظم لپاره جوړېږي. اطلاعاتو ته د لاس رسې حق هم گڼ شمېر گټې لري، ددې قانون له مخې خلک کولی شي له دولت سره په تصميم نيولو کې مرسته وکړي او ځان پکې گډ کړي. ددې قانون له لارې خلک په خپله خوښه قوانين ځان ته ټاکي او په پلي کولو کې بهي هم له دولت سره

چالش‌های حقوق و قانون فرمان تقنینی کد جزایی

داکتر عید محمد احمدی محقق و استاد دانشگاه

چکیده:

اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها که اصول مختلفی از جمله اصل قانونی بودن تکلیف و اصل قانونی بودن نوع و میزان مجازات‌ها را در درون خود دارد، در این نوشتار، تجزیه و تحلیل شده و صراحت مواد و اصول قانونی که در جهت اثبات آن مورد استناد نویسندگان قرار گرفته، تبیین و بررسی شده است. در نهایت، رعایت اصل قانونی بودن جرم و جزا در نظام جزایی افغانستان با فرمان تقنینی حکومت مورد تحلیل و ارزیابی قرار گرفته و در خصوص کد جزایی اثبات شرط فوریت و ضرورت عاجل نقد شده و صدور فرمان تقنینی را با اشکال جدی قانون اساسی و اصول حقوق جزا مواجه کرده است. به همین دلایل اعتبار قانونی کد جزایی مخدوش و ناتمام است.

واژگان کلیدی:

حقوق جزا، اصول کیفری، اصل قانونی بودن جرم، اصل قانونی بودن جزا، فرمان تقنینی حکومت و غیر قانونی بودن کد جزایی.

طرح مسأله

یکی از اصول بنیادین در حقوق کیفری اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌هاست.^۱ البته این اصل متفرع بر این است که اول باید هم در فقه و هم در حقوق، اصل برائت و اصل مجاز

بودن هرگونه عمل ثابت شود؛ زیرا اصل قانونی بودن جرم که شارع و قانون‌گذار را به تعیین و اعلام تکالیف و جرایم ملزم می‌کند، بر پایه اصل برائت و آزادی عمل استوار است^۲ و تکالیف در مرحله بعد و محتاج نص قانونگذار است. اگر اصل اولیه، ممنوعیت عمل و عدم برائت باشد، نتیجه عکس شده، برائت و آزادی نیاز به نص خاص پیدا می‌کند و دیگر جایی برای اصل قانونی بودن جرایم باقی نخواهد ماند، بلکه رفتارهای مباحو مجاز که خلاف اصل است، نیاز به دلیل دارند. منتها در این نوشتار فرض بر این است که اصل آزادی در عمل و اصل برائت است؛ یعنی مطابق نظریه اصل برائت و آزادی در عمل مباحث دنبال شده است. آنگاه بر پایه این پیش‌فرض و نظریه، جرایم، مجازات‌ها و چگونگی تطبیق آن‌ها از قبل باید پیش بینی شود.^۳ قانون‌گذاران مختلف، این اصل را در قانون جزا و یا در قانون اساسی یا هم‌چون افغانستان در هردو قانون پیش‌بینی می‌کنند. از نگاه بین‌المللی مواد ۷ و ۸ اعلامیه حقوق بشر و شهروندان (۲۷ اوت ۱۷۸۹) و هم‌چنین ماده ۱۰ و ۵۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر در (۱۰ دسامبر ۱۹۴۸) به تشریح، تجزیه و تحلیل این اصل پرداخته‌اند. در نظام حقوقی افغانستان ماده ۲۷ قانون اساسی، ماده ۲ و ۳ قانون جزا و ماده ۷ پیش‌نویس کد جزایی به این اصل اختصاص یافته است. رعایت این اصل

تأمین‌کننده حقوق شهروندان و نظم عمومی خواهد بود و هم‌چنین در قوانین یک کشور از ملزومات پیشرفت حقوق کیفری آن کشور به حساب می‌آید. در این نوشتار سعی بر آن است تا پس از بررسی ریشه‌های اصل قانونی بودن جرم و جزا با روی‌کرد حقوق کیفری در عرصه‌های مختلف تاریخی و ملی، رعایت این اصل در مورد کد جزایی را در صورتی که با فرمان تقنینی حکومت و توشیح مقام محترم رئیس‌جمهوری لازم‌الاجرا شود بررسی می‌کنیم. چرا تا مادامی که قانون‌گذار فعل یا ترک فعلی را جرم نشناسد و کیفری برای آن تعیین نکند افعال انسان مباح است و جرم دانستن عمل و مجازات مرتکب خلاف اصول پذیرفته‌شده حقوقی است.

از این‌رو، پرسش‌های ذیل قابل طرح است: آیا اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها یک اصل است یا اصول متعدد؟ آیا اصل قانونی بودن به امور کیفری اختصاص دارد یا هر تکلیف آمرمائی، اعم از کیفری و غیر کیفری هم‌چون تکلیف به پرداخت مالیات و... را شامل می‌شود؟ آیا با فرمان تقنینی حکومت، قانون جزا مراحل قانونی خود را طی خواهد کرد و برای صدور فرمان تقنینی چه شرایطی لازم است؟ پاسخ به سؤال‌های فوق را در سه گفتار در قالب تحلیل اصل قانونی بودن جرایم، مجازات‌ها و تطبیق مجازات و هم‌چنین جایگاه و اعتبار فرمان

تقنینی حکومت در مورد کد جزایی را با معیار اصول حقوقی و قانونی به سنجش گرفته، بحث و بررسی می‌کنیم.

گفتار نخست: واکاوی اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها

پیش از هر بحثی بیان و تحلیل اصل قانونی بودن جرم و جزا و آثار حقوقی آن را به بحث می‌گیریم.

الف) تحلیل اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها
این اصل به اصول مختلف از قبیل اصل قانونی بودن تکلیف؛ اصل قانونی بودن جرم؛ اصل قانونی بودن استحقاق مجازات؛ اصل قانونی بودن نوع و میزان مجازات استحقاقی و اصل قانونی بودن اجرای مجازات قابل تجزیه است. به خاطر اهمیت این اصول در نظام عدالت جزایی هر کدام را مختصراً توضیح می‌دهیم.^۴

۱. اصل قانونی بودن مسئولیت

اصل قانونی بودن تکلیف به امور کیفری اختصاص ندارد، بلکه وجه مشترک همه تکالیف و مسئولیت‌ها، اعم از مدنی، کیفری، داخلی و بین‌المللی است که مقام صلاحیت‌دار، آن را تصویب و اعلام می‌کند و تقسیم تکلیف به تکلیف قانونی و غیرقانونی، معقول و منطقی به نظر نمی‌رسد؛ هر چند ضمانت اجرای تکالیف به مدنی و کیفری تقسیم‌پذیر است. اصل قانونی بودن مسئولیت و تکلیف که در درون اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها می‌توان آن را یافت، بدین معناست تکلیفی بر دوش و عهده کسی نیست مگر اینکه قانون، آن را به عنوان تکلیف شناخته باشد.

در اکثر قوانین، به‌ویژه قوانین مدنی، تجاری و آیین دادرسی، تکالیف یا شیوه صریح از قبیل «باید»، «نباید»، «مکلف است»، «موظف است»، «ممنوع است» و امثال اینها بیان شده است.^۵ شارع مقدس نیز نوعاً از همین شیوه (امر و نهی) بهره می‌گیرد و در قوانین کیفری در قالب بیان مجازات و کیفر تخلف از تکلیف که شیوه‌ای غیرصریح است، بیان می‌شود. بین این دو شیوه، به لحاظ ماهوی تفاوتی وجود ندارد، جز این که در شیوه دوم با بیان ضمانت اجرای کیفری به جای بیان اصل تکلیف، اهمیت این بخش از تکالیف گوشزد می‌شود.

۲. اصل قانونی بودن جرم

اصل قانونی بودن جرم بدین معناست که قانون، به شیوه‌های «باید، نباید، موظف است، مکلف است و غیره» وظایف و تکالیفی را که تخلف از آنها ضمانت اجرای کیفری دارد، مشخص کرده باشد تا مستند حکم قاضی در صدور حکم قرار گیرد و تصریح به جرم بودن فعل یا ترک فعلی

لازم نیست؛ زیرا جرم مفهوم انتزاعی تخلف از وظایف و تکالیف مندرج در قوانین است و هر نوع تخلفی از تکلیف اولاً و بالذات، به لحاظ عقلی و منطقی، جرم و مرتکب آن مستحق کیفر است و اگر گاهی به دلیل کم‌اهمیت بودن موضوع، به‌ویژه در حقوق مردم، مقنن تنها به ضمانت اجرای غیرکیفری، نظیر پرداخت خسارات، اکتفا می‌کند، دلیل بر جرم نبودن این نوع از تخلف نیست. بنابراین، هرگاه قانونگذار خسارت وارده بر اثر تخلف از تکالیف را هم‌چون تخلفات ترافیکی، جدی تشخیص دهد، یا بخواهد از حقوق قشر خاصی هم‌چون نفقه زوجه حمایت بیشتری بکند، یا تنها راه حفظ نظم و سر نهادن به قانون را کیفر بداند، دیگر به ضمانت اجرای مدنی اکتفا نکرده، متخلف را مجازات خواهد کرد. جرم‌انگاری‌های حکومت نیز در شرایط مختلف بر همین اساس توجیه‌پذیر بوده، نمی‌توان آن را برخاسته از زور و قدرت او دانست، بلکه براساس حق اولیه حکومت مبنی بر جرم بودن تخلف از تکلیف است؛ زیرا مکلف در هر حال، قانون حکومت را که مشروعیت آن مفروض است، زیر پا گذاشته، بدین وسیله استحقاق مجازات را بر خود خریده است.

۳. اصل قانونی بودن استحقاق مجازات

اصل قانونی بودن استحقاق مجازات بدین معناست که قانون مرتکب جرم را مستحق و سزاوار مجازات بداند، البته تصریح به آن لازم نیست، بلکه جرم بودن فعل یا ترک فعل کفایت می‌کند؛ زیرا بین جرم و استحقاق مجازات ملازمه است و جرم بدون استحقاق کیفر، لغو و استحقاق کیفر بدون جرم، قبیح و ظالمانه است. بنابراین، هر گاه و در هر مورد اصل تکلیف و مسئولیت کیفری ثابت باشد، استحقاق مجازات ثابت است.

۴. اصل قانونی بودن نوع و میزان مجازات استحقاقی

این اصل چنان که از نامش پیداست، به دو اصل جدای از هم تقسیم می‌شود و بدین معناست که در قانون، باید «نوع» و «میزان» مجازات استحقاقی دقیقاً مشخص شود و هیچ اختیاری در این جهت ولو در قالب حداکثری و حداقلی، به قاضی که گفته می‌شود قانونگذار نیست و باید صرفاً مجری تصمیمات قانونگذار باشد، داده نشود. قاضی مکلف است نوع مجازات مانند حبس که در قانون برای جرمی تعیین شده است، همان را اجرا کند و حق تغییر آن به مجازات دیگر ندارد. هم‌چنین اگر در برابر مثلاً سرقت ده هزار افغانی، شش ماه حبس تعیین شده باشد، حق تغییر آن به کمتر یا بیشتر از آن را ندارد.

۵. اصل قانونی بودن اجرای مجازات استحقاقی

این اصل، فرایند اتهام تا اجرای مجازات را دربردارد. مجازات تعیین‌شده به دلایل مختلفی ممکن است اجرا نشود و یا تعلیق شود. بنابراین، لازم‌الاجرا بودن مجازات تعیین‌شده نیز به قانون نیاز دارد. قانونگذار نیز باید مجازات‌های قطعی یا تعلیقی و چگونگی اجرای مجازات را مشخص کند.

با توجه به آنچه گفته شد، روشن می‌شود که «اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها» تنها یک اصل نیست تا تحت یک عنوان، به بحث از آن بپردازیم، بلکه اصول مختلفی است که چه بسا دلایل هر یک و نتایج حاصل از آن‌ها با هم متفاوت باشد. البته اصل قانونی بودن تکلیف و اصل استحقاق مجازات با جرم، لازم و ملزوم یکدیگرند و اثبات اصل قانونی بودن جرم، آن دو را نیز ثابت می‌کند و همه اصول فوق در قوانین نافذ کشور انعکاس یافته و مورد قانونگذاری و تأکید قرار گرفته است.^۶

ب) اصل قانون‌گرایی

اصل «قانون‌گرایی» یعنی متابعت محض از قانون که ابعاد مختلف جامعه را فرا می‌گیرد؛ از این رو، فراتر از قانون به رسمیت شناخته نمی‌شود. اگر قانونگذار در مواردی، تعیین جرم و مجازات را در اختیار قاضی نهد یا مرجع دیگری غیر از مجلس، هم‌چون پادشاه، قوه مجریه یا هر نهاد حکومتی و غیرحکومتی دیگری را به عنوان قانونگذار بشناسد و تفکیک قوا را قبول نکند یا جرایم گذشته را مشمول قانون جدید قرار دهد و رجعت قانون به گذشته را بپذیرد، اصل قانون‌گرایی هیچ‌گونه چرایی را برنناخته، متابعت از قانون را در هر حال لازم می‌شمارد. در حالی که اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها اصلی فراقانونی است و برای قانونگذار و حاکمیت نیز تعیین تکلیف می‌کند. بنابراین، ممکن است قانون‌گرایی باشد، اما اصل قانونی بودن رعایت نگردد و این امر که «اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها در موردی است که چنین حقی به دادگاه داده نشود»^۷ صحیح نخواهد بود. از این رو، باید دو اصل یادشده را که یکی بر ایجاد قانون و دیگری بر اجرای آن اصرار دارد و با اندک تأملی می‌توان به تفاوت آن‌ها پی برد، از یکدیگر جدا کنیم.

هم‌چنین بررسی علمی اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها را که فارغ از شرایط خارجی و اجرایی است، باید از اصل مصلحت‌گرایی که موقت و معطوف به شرایط خارجی و اجرایی است، جدا کنیم. اعمال اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها به سبب شرایط موجود (مثل ضرورت عاجل، و...) که قهراً موقت است، از علمی بودن آن، متفاوت و آثار متفاوتی را به دنبال

دارد.^۹ به بیان دیگر هرگاه یک متن جزایی بر پایه مصلحت عاجل جامعه به خصوص که از طرف حکومت به تصویب برسد، ممکن است مراحل و فرایند علمی و دقت لازم خود را نتواند طی کند، لذا پذیرش جایگاه علمی اصل قانون بودن جرم و جزا در چنین موارد دشوار باشد.

گفتار دوم: جایگاه اصل قانونی بودن جرم و جزا در نظام کیفری افغانستان

یکی از مهم ترین اصول قوانین کیفری مدرن، اصل قانونی بودن جرم و مجازات و دیگر زیرمجموعه های آن است. این اصل دلالت بر آن دارد که هیچ عملی مجازات نشود مگر آن که در قانون واضحاً به عنوان عمل مجرمانه تصریح و مجازات آن مشخص شده باشد. در نظام قانونی کشورهای غربی این موضوع از قرن ۱۸ شناخته شده است. نظام کیفری افغانستان با تأثیرپذیری از فقه^{۱۰} و حقوق رعایت اصل قانونی بودن جرم و جزا و سایر اصول تجزیه شده آن را در قوانین مختلف مورد پذیرش قرار داده و قانونگذاران در موارد متعدد قانونی آن را بازتاب داده اند که به تبیین و بررسی آن می پردازیم. سپس رعایت این اصل مهم حقوقی و قانونی را در مورد متن قانون که از مسیر فرمان تقنینی حکومت به تصویب می رسد را به تحلیل، بررسی و ارزیابی می گیریم.

۱. اصل قانونی بودن جرم و جزا در قانون اساسی

در قانون اساسی دولت جمهوری اسلامی افغانستان فقط به اصل قانونی بودن جرم (جزء اول ماده ۲۷) و اصل قانونی بودن جزا (جزء دوم ماده ۲۷) اشاره شده است. اصل قانونی بودن تکلیف و مسئولیت از ماده ۲۴ و ۲۵ استفاده می شود که اصل آزادی عمل و برائت را به رسمیت شناخته است. لازمه آزادی و برائت آن است، تا زمانی که حکمی و قانونی بر ممنوعیت عمل و تعیین جزا برای متخلف به صورت واضح و روشن بیان نشود، شهروندان آزادی عمل دارند و معنای اصل قانونی بودن تکلیف همین است. به این ترتیب روشن است که در قانون اساسی مواد صریح در باره اصل قانونی بودن جرایم و جزا داریم. هم چنین برائت و آزادی عمل اصلاً ثبات شدنی و خدشه ناپذیر است، که نتیجه روشن و قهری آن، تنها اثبات اصل قانونی بودن تکلیف، جرم و استحقاق مجازات است. بدین معنا که هرگاه اصل اولیه برائت و آزادی عمل مفروض و ثابت باشد، وضع هر تکلیفی، گرچه ضمانت اجرای آن کیفری نباشد، در مرتبه بعد از برائت و آزادی قرار گرفته، به منزله استثنایی بر آن دو است و قهراً به دلیل یا قانونی خاص نیاز دارد و بالملازمه، جرم بودن و استحقاق

مجازات نیز ثابت می شود. به این ترتیب اصل قانونی بودن تکلیف و کیفر و هم چنین اصل آزادی و برائت، مهم ترین اصولی است که در قانون اساسی تصریح شده است.

۲. اصل قانونی بودن جرم و جزا در قوانین جزایی

در قوانین جزایی نیز اصول کیفری به طور خاصی تضمین شده است. به عنوان مثال ماده ۲ قانون جزا سال ۱۳۵۵ مقرر می دارد: «هیچ عملی جرم شمرده نمی شود مگر به موجب قانون». ماده سوم می گوید: «هیچ کس را نمی توان مجازات نمود مگر مطابق به احکام قانونی که قبل از ارتکاب فعل مورد اتهام نافذ گردیده باشد». ماده چهارم بیان می کند: «۱- برائت ذمه حالت اصلی است. متهم تا وقتی که به حکم قطعی محکمه باصلاحیت محکوم علیه قرار نگرفته باشد بی گناه شناخته می شود.» هم چنین فقره ۱ ماده ۵ قانون اجرائات جزایی می گوید: «برائت ذمه حالت اصلی است، متهم تا وقتی که به حکم قطعی محکمه باصلاحیت محکوم علیه قرار نگیرد، بی گناه شناخته می شود.» و نیز ماده ۵ و ۶ کد جزایی رعایت اصول فوق را مورد تأکید قرار داده است.

به این ترتیب اصل قانونی بودن جرم و جزا و اصول منشعب از آن در سیاست جزایی کشور مورد پذیرش قرار گرفته و رعایت آن ها مورد تأکید است. هر فعل یا ترک فعل که مطابق قانون جرم و قابل مجازات باشد، جرم محسوب است و هیچ عملی را نمی توان جرم دانست مگر آنکه به موجب قانون برای آن مجازات تعیین شده باشد. حال برای آنکه روشن شود، امکان رعایت اصول فوق در نتیجه فرمان تقنینی منطبق حقوقی و قانونی دارد یا نه، چند مسأله باید واضح شود. اول در نظام حقوقی افغانستان قانون چیست و دوم نهاد قانونگذار و فرایند آن کدام است؟ پاسخ پرسش اول را ماده ۹۴ قانون اساسی مشخص کرده است: «قانون عبارت است از مصوبه هر دو مجلس شورای ملی که به توشیح رئیس جمهور رسیده باشد، مگر اینکه در این قانون اساسی طور دیگری تصریح گردیده باشد» بر پایه تفکیک قوا یکی از کارویژه های شورای ملی^{۱۱} به عنوان عالی ترین مظهر اراده مردم، قانونگذاری است^{۱۲} و وضع قانون از صلاحیت های ذاتی این نهاد سیاسی و حقوقی است.^{۱۳} کارویژه و صلاحیت دیگری مجلس نمایندگان و سنا، نظارت بر قوه مجریه است. بر اساس اندیشه مهار قدرت با قدرت از آن جا که قوه مجریه دارای بیشترین امکانات است، نظارت بر آن از سوی قوه مقننه، هم به عقیده اندیشمندان حقوقی و سیاسی و هم قانون اساسی لازم و ضروری است.^{۱۴} بنابراین، در نظام حقوقی افغانستان، قانون آن است

که مورد تصویب شورای ملی قرار گرفته و به توشیح رئیس جمهوری رسیده باشد.^{۱۵} مرجع دوم قانونگذاری حکومت است. به این صورت که وزیران فرمانی را تهیه و تصویب می کنند و با توشیح رئیس جمهوری حکم قانون را پیدا می کنند.^{۱۶} از آن جا که قانونگذاری از صلاحیت اصلی و ذاتی شورای ملی است، لذا اقدام به وضع قانون از طرف شورای وزیران که به نام «فرمان تقنینی حکومت» معروف است با وجود شرایطی امکان پذیر است. هر چند صلاحیت قانونگذاری برای حکومت بر خلاف تفکیک قواست، اما در افغانستان با وجود شرط اساسی به صورت واضح و روشن این صلاحیت به حکومت اعطاء شده است. شرایط و محدودیت ها عبارتند از: تعطیل بودن ولسی جرگه، ضرورت عاجل و فوری کشور برای قانون و سوم به لحاظ موضوعی فرمان تقنینی در اموری به غیر از مسایل مالی و بودجی امکان پذیر است.^{۱۷}

بدین سان، در چارچوب این شرایط، هیئت وزیران حق قانونگذاری را دارد که با توشیح رئیس جمهوری حکم و اعتبار قانون را دارا می شود.^{۱۸} به بیان دیگر با احراز شرایط مزبور، فرامین تقنینی با قانون شورای ملی از بابت آثاری که بر آن مترتب است، تفاوت ندارد، ولی از جهت زمانی محدودیتی دارد؛ به این صورت که پس از برگزاری جلسات شورای ملی، حداکثر تا سی روز فرامین تقنینی به شورا ارائه شود و اگر از طرف آن، رد شود،^{۱۹} از اعتبار قانونی ساقط می شود.^{۲۰}

با توجه به مطالب فوق، پرسش مهم و اساسی در مورد فرامین تقنینی در موضوعات جزایی مطرح می شود و به ویژه در مورد فرامین تقنینی راجع به کد جزایی که در تاریخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ صادر شده و در تاریخ ۱۳۹۶/۲/۲۵ به شماره مسلسل ۱۲۶۰ در جریده رسمی به نشر رسیده است، پرسش های جدی مطرح است. از قبیل اینکه این فرمان شرایط ماده ۷۹ قانون اساسی را احراز کرده است؟ از نظر قانون اساسی حکومت صلاحیت و حق صدور فرمان تقنینی در مورد کد جزایی را داشته است؟ آیا با صدور این فرمان اصول مسلم قوانین جزایی نقض نشده است؟ مطابق قانون اساسی پس از تشکیل اولین جلسه شورای ملی، در مدت حداکثر سی روز فرمان تقنینی باید به شورای ملی ارسال شود تا نظر مثبت، منفی یا اصلاحی خود را ابراز کند. حال اگر فرمان تقنینی (مثلاً کد جزایی) در زمان مقرر به شورای ملی ارسال نشد یا مورد بحث و بررسی در شورا قرار نگرفت، باز حکم قانون و اعتبار قانونی را دارد یا از اعتبار قانونی ساقط می شود؟ پاسخ این پرسش ها تکلیف ماهیت حقوقی و قانونی کد جزایی را روشن خواهد کرد.

گفتار سوم چالش‌های حقوقی و قانونی فرمان تقنینی کد جزایی

درست است که قوانین جزایی کشور از دو جهت بسیار ناقص، نامتناسب و مشکل‌آفرین بود: یکی از جهت قدیمی، بروز نبودن و خلأهای قانونی و دوم پراکندگی بیش از حد که در متون مختلف انعکاس یافته بود، مانند جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی و جرایم تروریستی و غیره. حل دو مشکل، جز با تعدیل و اصلاح قوانین جزایی ناممکن است، لذا تعدیل، اصلاح و متناسب بودن قوانین جزایی با نیازهای فعلی از ضرورت‌های بنیادی و فوری نظام جزایی کشور است. تلاش‌هایی که درباره تهیه پیش‌نویس و مسوده کد جزایی از طرف نهادهای عدلی و حقوقی دولتی، غیردولتی و فعالان جامعه مدنی در طی نزدیک به ۴ سال و ۹ ماه، انجام شده و به سرانجام خوبی رسیده است، قابل قدر و ارزشمند است. خوشبختانه در قانون جزای جدید شاهد یک سلسله اصلاحات، تعدیلات و اضافه شدن تعداد از جرایم مورد نیاز کشور مانند جرایم فساد اداری، جرایم سایبری، پدیده شوم بچه‌بازی، جرایم جنگی، نقض حقوق بشر و... هستیم که مجازات‌های مشخصی برای آن‌ها تعیین شده است. این تلاش‌ها در نوع خود گام بزرگ و تحول مثبت در راستایی بروز کردن، انسانی ساختن، عادلانه کردن جامع بودن نظام جزایی کشور قابل ارزیابی است. یکی از آثار مثبت و عملی آن، ایجاد سهولت برای مراجع عدلی و قضایی است که از پراکندگی و خلأهای قانونی نجات یافت. با این وجود هم‌چنین کد جزایی از اشکالات و نواقص جدی ماهوی و متنی رنج می‌برد که در این نوشتار مجال برای بیان آن‌ها نیست.^{۲۱} آنچه که در این قسمت مد نظر است شرایط شکلی، ماهوی و قانونی روند تصویب و مبنای الزامیت کد جزایی ناشی از فرمان تقنینی است که با چالش‌ها و خلأهای جدی حقوقی، قانونی و اصول و بایسته‌های قانونگذاری مواجه است که به شرح ذیل مورد بحث، بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد.

الف) یکی از مسایل مهم سیاسی و حقوقی، قدرت و نهاد قانونگذاری است که اعمال حاکمیت ملی در بخش قانونگذاری و نظارت را به عهده دارد. در نظام تفکیک‌قوا، یکی از مهم‌ترین وظایف و کارویژه مجلس نمایندگان قانونگذاری است که با وضع و تصویب قانون در چوکات قانون اساسی برای مردم ایجاد حق و تکلیف می‌کند. برابر فقره ۱ ماده ۹۰ و ماده ۹۴ قانون اساسی قانونگذاری از صلاحیت اصلی و ذاتی شورای ملی است. اثر قانونی وجود شورای ملی در روزها، هفته‌ها و ماه‌هایی که در رخصتی نباشد آن است که هیچ مرجع و نهاد دیگر صلاحیت قانونگذاری را نداشته و ندارد و در صورت اقدام به قانونگذاری

از هیچ اعتباری قانونی برخوردار نیست. به بیان دیگر چنانچه یک کشور از مسیر و روند که قانون اساسی مشخص کرده، قانون جزایی خود را به تصویب نرساند و بر خلاف اقتضای قانونی اساسی قانون جزایی را تصویب و به مرحله اجرا بگذارد، هیچ کدام از اصول که از اصل قانونی بودن جرم و جزا منشعب می‌شود، رعایت نکرده است. براینکه این رفتار غیر قانونمدار، نقض تمام اصول حقوق و قانون جزاست.

با توجه به این مقدمه کوتاه، در میان قوانین کشور، قانون جزا از اهمیت و حساسیت خاصی برخوردار است؛ زیرا با جان، ناموس، مال، آبرو و حیثیت شهروندان و جامعه مرتبط است و آزادی انسان‌ها را سلب می‌کند. حساسیت‌های قانون جزا و اصول متعدد که در قانون جزایی باید مد نظر قرار گیرد، همه ایجاب می‌کند که حتماً تصویب قانون جزا با سازوکار مشخصی که در قانون اساسی روشن شده، انجام گیرد و در کمیسیون‌های مختلف شورای ملی مورد بحث، بررسی و دقت قرار گیرد. متأسفانه کد جزایی که قرار است با فرمان تقنینی حکومت لازم‌الاجرا گردد، هیچ‌یک از این بایسته‌ها، اصول حقوقی و قانونی را مراعات نکرده است، لذا سازوکار و روند قانونی را طی نکرده و در نتیجه اعتبار قانونی او مورد اشکال جدی است. به بیان دیگر اگر کد جزایی با فرمان تقنینی حکومت مورد استناد محاکم قرار بگیرد و مطابق آن فردی را مورد محاکمه و مجازات قرار دهد، کاملاً در خلأ قانونی این محکومیت انجام شده است و اصل قانونی بودن جرم و جزا و بقیه اصول مرتبط به آن، نقض شده است.

دلیل نقض آن است، چنانکه قبلاً یادآوری شد، قانونگذاری از صلاحیت ذاتی شورای ملی است و با احراز و وجود دو شرط ذیل امر قانونگذاری به صورت موقت به حکومت واگذار شده است: شرط اول آن است که شورای ملی در تعطیلی تابستانی یا زمستانی به سر برد و شرط دوم نیاز فوری کشور به قانون جدید است. مقصود از نیاز فوری این است، هرگاه مسأله یا حادثه‌ای در کشور اتفاق بیافتد که برای حل و مدیریت آن نیاز به قانون باشد و اگر تا پایان تعطیلی شورای ملی و آغاز به کار رسمی آن صبر کنیم، مسأله یا حادثه رخ داده باخطر نبود قانون به ضرر کشور و منافع آن تمام می‌شود؛ در این صورت حکومت می‌تواند در غیر امور بودجه و مالی - که از شرایط موضوعی شمرده می‌شود - اقدام به صدور فرمان تقنینی نماید.^{۲۲}

از بین دو شرط فوق، شرط اول در زمان صدور فرمان تقنینی در مورد کد جزایی محرز بوده و ثابت است و شورای ملی در هنگام صدور فرمان تقنینی در تعطیلی بوده است و شرط دوم که نیاز فوری کشور به قانون جدید است و این شرط،

شرط ماهوی برای جواز صدور فرمان تقنینی تلقی می‌شود، احراز و اثبات آن، مورد اشکال و ابهام جدی است. دلیل اشکال و ابهام این است که قوانین جزایی نافذ تقریباً در همه بخش‌های جرمی وجود داشت و محاکم و نهادهای عدلی برای رسیدگی به اتهامات، محاکمه و مجازات محکومان با نبود قانون که منافع علیای کشور را به خطر اندازد، مواجه نبوده است؛ بلکه قوانین پراکنده در همه مسایل جزایی موجود بود و در کشور تطبیق می‌شد و هیچ دلیل قانونی و منطقی که نیاز فوری کشور به قانون جدید را اثبات بتواند، وجود نداشت. به بیان دیگر توجیه قابل قبولی از بابت نیاز فوری کشور به رسمیت کد جزایی از طریق فرمان تقنینی در دست نیست و اگر در زمان مشخص فرمان تقنینی برای الزامی شدن کد جزایی صادر نمی‌شد، کشور از این بابت با هیچ مشکل و بحران گرفتار نمی‌شد. دلیل اثبات این ادعا در خود فرمان با روشنی و وضاحت بیان شده است. در ماده سوم فرمان شماره ۲۵۶، مورخ ۱۳۹۵/۱۲/۱۴ مقرر شده است: «کد جزا نه (۹) ماه بعد از نشر در جریده رسمی، نافذ می‌گردد.»

اولاً، فاصله زمانی نه ماه بین صدور فرمان تقنینی و الزامی و نافذ شدن قانون توجیه حقوقی ندارد و اساسنامه کیفری بین‌المللی رم که گستره‌ای جهانی دارد و مربوط به بزرگترین جنایات بین‌المللی است، فاصله زمانی بین الحاق یک کشور به اساسنامه و الزامی شدن آن را برای هر کشور مزبور، ۶۰ روز تعیین کرده است.^{۲۳} حال لحاظ این زمان بسیار طولانی بین صدور فرمان تقنینی و نافذ شدن کد جزایی توجیه‌ناپذیر است. لحاظ فاصله زمانی طولانی برای الزامیت کد جزا، جز نشان‌دهنده عجله، بی‌دقتی و ناآگاهی از الزامات حقوق جزا چیز دیگر نمی‌تواند باشد. دوم، از زمان صدور فرمان تقنینی تا نافذ شدن آن که نه ماه را دربر می‌گیرد، دلیل روشن بر این است که از نظر حکومت و قانونگذاران محترم، کشور ضرورت فوری به تصویب کد جزایی ندارد. در مدت نه ماه سیستم عدلی و جزایی کشور با مشکل و بحران قانونی یا خلأ آن که منافع علیایی کشور را به خطر اندازد، مواجه نخواهد شد. مدت زمانی نهمه فرصت کافی برای ارائه کد جزایی به شورای ملی و بحث و بررسی آن در کمیسیون‌های مربوطه وجود دارد و به تبع آن متن قانون در اختیار رسانه‌ها، حقوق‌دانان و آگاهان به مسایل قانونی قرار خواهد گرفت و زمینه را برای نقد، بررسی و نگاه ژرف‌اندیشانه فراهم خواهد کرد. بنابراین، فاصله زمانی نهمه بین صدور فرمان تقنینی و نافذ شدن قانون، دلیل بر این است که شرط دوم (ضرورت فوری) که شرط ماهوی است، برای صدور فرمان تقنینی محرز و موجود نبوده است و این فرمان

در حالی صادر شده است که شرط ماهوی آن که قانون اساسی او را لازم و حتمی می‌داند،^{۲۴} فراهم نیست. بنابراین، اضافه بر اشکالات فوق، این فرمان تقنینی باعث نقض قانون اساسی نیز می‌شود. از نظر منطق و فن حقوقی هرگاه انجام دادن کاری نیازمند به شرطی باشد و کار بدون وجود شرط انجام شود، هیچ اعتبار و ارزش قانونی و حقوقی ندارد. تبعات و پیامد ناگواری این امر آن است که پس از سپری شدن نهمه ماه و تمام شدن مدت زمانی نهمه ماه باز محاکمه متهم، تعیین مجازات و تطبیق آن بر محکوم بر اساس کد جزایی، در حقیقت محاکمه، تعیین مجازات و تطبیق آن در خلأ قانونی و بدون قانون معتبر انجام می‌شود و شخص را با متن به‌ظاهر قانونی محاکمه می‌کنیم که اصلاً جایگاه، ارزش و اعتبار قانونی ندارد. سوم با اهمیتی که قانون جزا در هر کشوری دارد و با جان، مال، ناموس و آزادی شهروندان در ارتباط است، اصلاً به صلاح نظام عدلی و جزایی کشور نیست که با وجود نهاد رسمی قانونگذاری در کشور با فرمان تقنینی به قوانین جزایی رسمیت داده شود و این شیوه با نظام‌های سلطنتی و دیکتاتوری تناسب دارد و نه با نظام دموکراسی و مردم‌سالاری که در افغانستان مورد پذیرش میثاق ملی و ملت قرار گرفته است. چهارم کد جزایی در جریده رسمی به نشر سپرده شد و در سایت وزارت عدلیه هم منتشر گردید. لکن پس از مدتی از سایت وزارت عدلیه برداشته شد و به جای آن نوشت: «مخاطب محترم ...» اصل این عمل؛ یعنی برداشتن متن کد جزایی از سایت پس از متوجه شدن اشتباهات امری معقول و امیدوارکننده است. اما نکته که حایز اهمیت و سؤال‌برانگیز است، این است که چرا با موضوعی به اهمیت قانون جزا اینگونه شتاب‌زده و غیرمسلسلی نگاه می‌شود. پس از برداشتن از سایت وزارت عدلیه انتظار و امید می‌رفت که دست‌اندرکاران محترم این قانون و سایر قوانین کشور بار دیگر شتاب‌زده عمل نکرده و رسمیت قانون جزا را از مسیر طبیعی و قانونی خودش دنبال کنند که مسیر شورای ملی و کمیسیون‌های آن است. همه شاهدیم که اینگونه نشد و بار دیگر متن کد جزایی با تکیه بر فرمان تقنینی حکومت در جریده رسمی نشر شد و زمینه روند تصویب آن از مسیر قانونی و طبیعی گرفته شد. از این‌جاست که سیستم عدلی، قانونگذاری و جامعه را از داشتن یک قانون جزای کامل‌تر، مناسب‌تر و بروزتر باز محروم کرد که به صلاح نظام عدلی و قضایی کشور و ملت نیست. باید پذیرفت که نظریه‌های علمی و قانونی درباره بایسته‌ها و شرایط قانونگذاری را با فرمان و دستور نمی‌توان اثبات یا رد کرد.

نتیجه‌گیری

اصل قانونی بودن جرم و استحقاق مجازات از اصول مسلم حقوقی، قانونی و مسأله تردیدناپذیر است. هر متن قانونی که در عرصه جزایی به تصویب برسد، باید این اصول و اصول قانونگذاری را مراعات کند. قوانین جزایی افغانستان با تمام ضرورت که به اصلاح و تعدیل نیاز دارد و این مهم با فرمان تقنینی تحت عنوان کد جزایی که در جریده رسمی به نشر رسیده است؛ فرایند قانونی را طی نکرده و شرط ماهوی که به حکومت صلاحیت صدور فرمان تقنینی را می‌دهد، مراعات نشده است. بنابراین اعتبار قانونی را نداشته و ندارد و قانون اساسی و تمام اصول حقوقی و قانونی را نقض و نادیده گرفته است. شایسته و بایسته بود که دست‌اندرکاران و تهیه‌کنندگان پیش‌نویس و مسوده قانون مورد نیاز کشور، این برگ زرین و زحمت چند ساله را به سرانجام خوبی می‌رساند و از مسیر طبیعی و قانونی روند تصویب و رسمی کردن کد جزایی را دنبال می‌کردند. روشن است اگر در مورد رسمیت کد جزایی شتاب‌زده عمل نمی‌شد، زمینه و بستر بیشتر و بهتر برای نقد و تحلیل آن توسط حقوق دانان و آگاهان به مسایل حقوق جزا فراهم می‌شد. در این صورت کد جزایی کشور نواقص و خلأهای جدی که الان گرفتارش است، کمتر شاهد می‌بود.

منابع:

1. (There is no crime and punishment except in accordance with the law)
۲. از نظر حقوق دانان اصل آزادی عمل مورد اتفاق است، اما در فقه برائت و آزادی عمل به عنوان اصل اولیه مورد اختلاف است و برخی اصل را بر احتیاط می‌دانند.
۳. ماده ۷ کد جزایی.
۴. برای آگاهی و اطلاعات بیشتر به این منابع مراجعه شود: محمدعلی، اردبیلی، حقوق جزای عمومی، تهران، میزان، ۱۳۷۹، گاستون، استفانی، لوسور، ژرژ و برنار بلوک، حقوق جزای عمومی، ترجمه حسن دادیان، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۷، گودرز، افتخار جهرمی، «اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها و تحولات آن»، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۲۵ و ۲۶، ۱۳۷۸ و محمد باهری، و میرزا علی‌اکبرخان داور، نگرشی بر حقوق جزای عمومی، تهران، مجمع علمی و فرهنگی مجد، ۱۳۸۰ و عبدالقادر العوده، التشریع الجنایی مقارناً بالقانون الوضعی، ج اول، بیروت، دارالکتاب العربی.
۵. مقام صلاحیت‌دار به تناسب نظام‌های مختلف و اختیارات، متفاوت است.
۶. مواد ۱۶۸، ۲۳۸، ۳۷۷، ۴۲۵، ۱۰۶۰ و ... قانون مدنی و مواد ۱۴۲، ۲۴، ۵۶، ۳۴۶ و ... قانون جزا.
۷. ماده ۲۷ قانون اساسی: هیچ عملی جرم شمرده نمی‌شود، مگر به حکم قانونی که قبل از ارتکاب آن نافذ شده باشد. هیچ شخص را نمی‌توان تعقیب، گرفتار و یا توقیف نمود، مگر بر طبق احکام قانون. هیچ شخص را نمی‌توان مجازات نمود، مگر به حکم محکمه باصلاحیت و مطابق با احکام قانونی که قبل از ارتکاب فعل مورد اتهام نافذ گردیده باشد و ماده ۷ کد جزایی نیز همین مسایل را مورد تأکید قرار داده است.

۸. عباس زراعت؛ ۱۳۸۰، ص ۱۱۵.
۹. سید احمد سجادی‌نژاد؛ اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها در فقه و حقوق، مجله الهیات و حقوق، تابستان ۱۳۸۵، شماره ۲۰، ص ۹۶.
۱۰. حقوق‌دانان اسلامی اظهار می‌دارند که ریشه لزوم این اصل به ۱۴۰۰ سال پیش در منابعی مانند آیه ۱۵ سوره الاسراء قرآن برمی‌گردد که «ما کنا معذبین حتی نبعث رسولا» ما تا پیامبری برنیاوریم به عذاب نمی‌پردازیم.
۱۱. ماده ۸۲ قانون اساسی: «شورای ملی متشکل از دو مجلس: ولسی جرگه و مشرانو جرگه می‌باشد»
۱۲. ماده ۸۱ قانون اساسی: «شورای ملی دولت جمهوری اسلامی افغانستان به حیث عالی‌ترین ارگان تقنینی مظهر اراده مردم آن است و از قاطبه ملت نمایندگی می‌کند»
۱۳. فقره ۱ ماده ۹۰ قانون اساسی
۱۴. فقره‌های ۱۱ و ۱۲ ماده ۶۴ فقره ۱ ماده ۹۱ و ماده ۹۲ قانون اساسی.
۱۵. ماده ۹۴ قانون اساسی.
۱۶. قرار دوم ماده ۹۴ قانون اساسی: «مگر اینکه در این قانون اساسی طور دیگری تصریح گردیده باشد»
۱۷. ماده ۷۹ قانون اساسی: «حکومت می‌تواند در حالت تعطیل ولسی جرگه در صورت ضرورت عاجل، به استثنای امور مربوط به بودجه و امور مالی، فرامین تقنینی را ترتیب کند ...»
۱۸. قرار دوم ماده ۷۹ قانون اساسی.
۱۹. درخصوص فرامینی تقنینی یک پرسش مهم وجود دارد که اگر فرامین در ظرف سسی روز به شورا ارسال نشد و یا ارسال شد و شورا در دستور کار خود قرار نداد، در این صورت باز فرامین حکم قانون را دارد یا از اعتبار قانونی خارج می‌شود؟ این مسأله مهم است و تا کنون پاسخ قابل قبولی ارائه نشده است.
۲۰. عیدمحمد احمدی و قاسم‌علی صداقت؛ حقوق اساسی جمهوری اسلامی افغانستان، با تأکید بر قانون اساسی، قم، انتشارات بین‌المللی المصطفی، ۱۳۸۸، ص ۳۴۴.
۲۱. از باب نمونه به یک مورد اشتباه و خلأ بزرگ اشاره می‌شود: در فقره ۱ ماده ۲۱۲ کد جزایی معاذیر قانونی را می‌شمرد که عبارت است از معافیت، تخفیف و برائت از جزا. در همین فقره می‌گوید: موارد معافیت، تخفیف و تبرئه‌کننده جزا در همین قانون تصریح می‌گردد. در ماده ۲۱۳ همین قانون ۱۲ مورد احوال مخففه از جزا را بیسان می‌کند، اما موارد و دلایل تبرئه‌کننده از جزا را اصلاً مشخص نمی‌کند، بنابراین در چه حالات محکمه می‌تواند محکوم را از جزا تبرئه کند، روشن نشده است و این یک نقض بسیار بزرگی است که از دید قانونگذاران مغفول مانده است.
۲۲. ماده ۷۹ قانون اساسی.
۲۳. ماده ۱۲۶ به اجرا در آمدن اساسنامه: (۱) این اساس‌نامه باید در نخستین روز ماه پس از شصتمین روز بعد از تاریخ سپردن شصتمین سند تصویب، پذیرش، تأیید یا پیوستن، نزد دبیرکل سازمان ملل متحد، به اجرا گذاشته شود.
۲۴. برای هر کشوری که پس از تحویل شصتمین سند تصویب، پذیرش، تأیید یا پیوستن، این اساس‌نامه را تصویب نماید، پذیرد، تأیید کند یا به آن بپیوندد، اساس‌نامه در روز اول ماه پس از شصتمین روز تحویل اسناد تصویب، تأیید، تصویب یا پیوستن توسط این کشور، قابل اجرا خواهد بود.
۲۴. ضرورت فوری به قانون.

انسان ولي جنگ کوي؟

شرف الدين عظيمي

تبصره:

جنگ يوه لرغونې پدیده ده چې د تاريخ په اوږدو کې يې د بشري ټولنې پام ځان ته ورگرځولی. تاريخ يې د انسان له پيدايښت سره سم د قابيل د ورور په وژنه پيل شو. دا چې په دنيا کې دې هيڅ جنگ او جگړه نه وي شوي داسې کومه سيمه نشته او که وي هم ډېرې کمې به وي.

ارواپوهنه د انسان اصالت ته په کتو بشري بدلونونه د انسان د طبيعت، غوښتنو او بيلوژيکي کړنو پر بنسټ تحليلوي. د ارواپوهنې له نظره انسان هېڅ جگړه په شعوري ډول نه ترسره کوي او وايي چې په جگړه ييزو پرېکړو

کې معمولاً د پيچلي بيولوژيکي او عاطفي تحريکونه، لاشعوري ځورونې، پټې وېرې، غضبونه او داسې نور شته چې سرچينه ترې اخلي او په يرغليزو پېښو کې د ارواپوهنې نظر دا دی چې ځينې غوټې (عقدې) د يادو حملو او تيږيو لامل گرځي په دې اړوند به نور لاملونه هم خپل مهم تاثيرات لري.

جنگ څه دی؟

ژبپوهان وايي جنگ د هندو اروپايي ژبې له (Ghengeh) کلمه څخه سرچينه اخلي چې د يون او پرمختگ په مانا دی. همدې رېښې په نورو ژبو لکه پخوانۍ المانۍ هم اغېز شيندلی

او بله کلمه (gang) يې ترې رامنځته کړې چې د تللو، سفر او يا ډله ييز خوځښت په مانا ده. همدغې المانۍ کلمې په انگرېزي ژبه هم اغېز کړی او د (gang) او (gangster) کلمې يې ورننويستلي.

جنگ د پوهانو په اند سازمان شوې، مسلحانه او د يوې اوږدې مودې لپاره شخړې ته وايي چې د دولتونو، ملتونو يا ډلو ترمنځ رامنځ ته کېږي او له تاوتریخوالي، اړودور، مادي زيانونو، مرگ ژوبلې او جسمي او رواني ناروغيو سره مل وي.

جنرال کارل فون کلاوزيټس چې د نظامي چارو په برخه کې د نظر خاوند هم دی په کال

(۱۸۳۲ ل) کې يې د يوې خپرنې له مخې يې د جنگ په اړه داسې تعريف وړاندې کړ: «د خپلو غوښتنو لپاره په زور سره د دښمن مجبورول دي».

د جنگ په اړوند خو لنډې تاريخي يادونې: له هغه راهيسې چې دولتونه جوړ شول د نړۍ په بېلابېلو برخو کې نظامي فعاليتونه پيل شول او د باروتو او ټکنالوژۍ په رامنځته کېدلو دغه چاره نوره هم ګړندۍ شوه او نوي جګړه ييز حركتونه يې رامنځته كړل.

كانوې هندرسون په خپل يوه كتاب كې ليكي: "يوه منبع مدعي ده چې له ميلاد څخه وړاندې بيا تر ۲۰ پېړۍ پورې نږدې ۱۴۵۰ جګړې شوي چې ۳/۵ مليارده انسانان په كې وژل شوي او د نړۍ تاريخ يوازې ۳۰۰ كاله په سوله كې پاتې شوی".

لارنس كيلی د ايليونې پوهنتون استاد په خپل كتاب جګړه له تمدن څخه وړاندې كتاب كې ليكي «نږدې ۹۰ تر ۹۵ په سلو كې ټولنې تر اوسه پيژندل شوي چې د تاريخ په اوږدو كې كله ناكله په دوامداره او لنډمهاله ډول په جګړو كې ښكېل وي».

په ۲۰۰۵ كال كې يوه رېپوټ وښوده، وروسته له ۱۹۹۰ لسيزې چې سړه جګړه پای ته ورسېده د وسلوالې جګړې كچه او چټكوتوب ډېر راكم شوی. په ۲۰۰۸ كال كې چې د سولې او جګړې په نوم كوم رېپوټ د نړيوال مركز له خوا خپور شو ښيي چې پورتنۍ كچه رښتيا هم ډېره كمه شوې.

وروسته له دويمې نړيوالې جګړې ملتونه هم په همدې موخه له نړيوالې ټولنې سره يوځای شول او په همدې موده كې او له همدې لامله وه چې ډېر هېوادونو جګړې ته د يوې شومې پدېدې په سترګه وکتل او د خپلو هېوادونو د جنگ وزارتونه يې د د فاع د وزارتونو په نومونو ونومول.

البرت انشتين هم په كال ۱۹۴۷ كې چې ورځ تر بلې د جګړې د زورور كيدو او نويو جګړه ييزو تسليحاتو او د اټوم بمب د ممكنه عواقبو په اندېښنه كې، په خپله معروفه وينا كې وويل: «زه نه پوهېږم چې په درېيمه نړيواله جګړه كې به كوم جګړه ييزو وسايل وکارول شي، خو د څلورمې نړيوالې جګړې وسايل به تيرې او لرګي وي».

د نړۍ څو مشهورې جګړې:

- لومړنۍ نړيواله جګړه
- دويمه نړيواله جګړه
- د اسرايلو جګړه

- شپږ ورځنۍ جګړه
- د کوريا جګړه
- د ويتنام جګړه
- د افغان روس جګړه
- د خليج فارس جګړه
- له تروريزم سره جګړه

دې ټولو تاريخي پېښو ته په کتو سره يوه پوښتنه پيدا کېږي، انسان ولې جګړه کوي؟ په دې برخه کې فرويد ته د انشتين يوه ليک کې ګڼ او مهم عوامل ياد کړي دي، ولې ترې له مخه يې يو شمېر نور اړوايي عوامل د يادولو دي.

د جګړې انگېزې د ارواپوهانو له نظره:

انسان پرته له مېړيو يوازينۍ موجود دی چې تل په جګړو او يو پر بل په يرغل کې تېروي او دا سوال يې مطرح کړی چې بشر ولې دا کار کوي؟ که غواړو چې سولې ته ورسېږو نه يوازې دا چې نړيوال لاملونه يې بايد ولټوو بلکې په دې هم بايد پوه شو چې دې کار ته ميلان ولې پيدا کېږي د دې پوښتنو لپاره ارواپوهان لاندې څو مهم ځوابونه راپه گوټو کوي چې نورې وړې انگېزې او غوټې هم په خپله لمنه کې رانغاړي:

- غريزه

غريزه هغه دروني لېوالتيا ده چې ذاتا د ژوندي موجود په ارګانيزم کې شته او ځانګړو کړو وړو ته يې هڅوي. امريکايي جنرال پاتن په دويمه نړيواله جګړه کې وويل: «دا ډېره پوچه خبره ده چې موږ امريکايان جنگ نه غواړو او غواړو چې جګړه ودررو او ترې ووځو دا خبره ډېره بې مانا ده، جګړه د امريکايانو يو غوښتنه ده او ټول اصيل امريکايان په جګړه او د جګړې په غږ مين دي».

زيګموند فرويد په دې اړوند وايي: «انسان يو دارونکی څاروی دی».

پر دې اساس فرويد يرغل او ډارل د انسان په وجود کې نغښتي ګڼي او وايي که په سمه او رغنده ډول ونه کارول شي په افراطي او مضر ډول را څرګندېږي نو پر دې بست ويلي شو چې جنگ کول د انسان دروني غريزه ده.

- محروميت

که انسان خپلو هيلو ته د رسېدلو په لړ کې له كوم خنډ سره مخ شي او له هغه څخه يې محروم کړي نو تاوتریخوالی کوي او دا کړنه کېدای شي نيغ په نيغه د ځانګړي خنډ په وړاندې هم نه بلکې په نورو ځايناستو يې وي او دا يرغل او ډارل کېدای شي توپير هم وکړي او دا توپير د انسان په استعداد پورې هم اړه لري او بهرني لاملونه يې په پيل او ځواک کې ونډه اخلي او اغېز پرې شيندي.

- زده کړه

ډارل او يرغل هم د نورو کړنو په څېر انسان زده کوي او دا زده کړه هم د ليدنې او پېښو (تقليد) له لارې کوي او دا لړۍ چې هر څومره ځواکمنه شي د راڅرګندېدو زمينه يې هم په هماغه کچه پياوړې کېږي.

د يادولو وړ ده چې په يوه ټولنه کې بايد عصباتونو او احساساتي کېدلو په برخه کې رغنده ګامونه واخيستل شي ځکه چې له عصباتونو او تاوتریخوالي ډک چاپېريال دا امکان لري چې په ټولنه کې شته وګړي هم خشن او عصباتي شي او په دغه ډول روزنه ومومي.

امريکايي ارواپوهان د دغه لامل لپاره په امريکا کې د وسلې د ګرځولو د آزادۍ له امله له فلمونو او عملي ليدنو څخه په تقليد سره د ځينو ماشومانو او تنکيو ځوانانو په وسيله د خپلو ښوونکو د وژنې مثالونه ورکوي.

د جګړې انگېزه د فرويد له نظره:

فرويد د جګړې د انگېزو په اړه كوم ځانګړی اثر نه لري خو کله چې انشتين فرويد ته د ارواپوهنې د يو سرلارې په توګه سترګې ورواړولې او يو ليک يې ورته وليکه او ولېره او خپله اندېښنه يې ورسره شريکه کړه نو فرويد دا ليکنه په خورا ښه تفسير ورته ځواب کړه چې تر ډېره بريده د نننيو ارواپوهانو له نظره سره هم همغږي لري فرويد انشتين ته د جګړې د انگېزو او د انشتين د اندېښنو په اړوند د ده ليک ورځواب کړ چې دلته يې يوه وړه برخه راخلو: «(اصولا د انسانانو تر منځ تضاد د زور په وسيله پای ته رسېږي، د حيواناتو په نړۍ کې همدا ډول دي او انسان هم بايد ځان ترې بېل نه کړي. يانې تر دې حده چې د انسانانو تر منځ عقيدوي اختلاف هم د منافعو پر تضاد ورګډېږي او د شخړې لوړ ترين حد ته رسېږي او داسې ښکاري چې د دې له منځه وړل بل لاره چاره غواړي. مګر دا زموږ تر دې وروسته ستونزه ده. په پيل کې او کله به چې انسانانو ډله ييز ژوند کاوه، د مټ زور به په ګټو چارو کې د ملکيت د ټاکلو او د وګړيو د تاثير په ډول پېژندل کېده او چې څه شی پر چا پورې اړه لري او د چا له ارادې او غوښتنې بايد پيروي وشي. د مټ زور ډېر ژر خپل ځای د اېزارو د توليد څخه ګټې اخيستنې ته پرېښود. بريا د هغه چا وه چې تر ټولو ښه وسله به يې درلوده او يا به يې په ډېر ښه ډول له هغو څخه د ګټې اخيستنې چل زده و. د وسلې له پيدا کېدو سره سم د مټ د زور ځای، فکري برتری ونيوه. د مبارزې تر ټولو وروستۍ موخه همدا وه چې

مقابل لوري ته د زیان تر اړولو او د قدرت تر پای ته رسولو وروسته له مخالفته لاس واخلي او له خپلو غوښتنو او دعوو څخه سترگي پټې کړي. دغه چاره هغه وخت کاملاً پایلې ته رسېدله چې د رقیب په قدرت کې تر پرله پسې بریاوو او د مقابل لوري تر مداومې کمزورتیا پورې او یا هم د هغه نابودۍ او وژلو امکان رامنځته کېده. دغې چارې د فاتح لپاره دوه امتیازه درلودل: لومړی دا چې دښمن به د قواوو د تجدید امکان له لاسه ورکاوه او بل دا چې سرنوشت به یې د نورو لپاره عبرت گرځېده. له دې ټولو علاوه د دښمن وژل د یوې انساني غریزې د ارضاء کېدو سبب گرځي چې وروسته به پرې خبرې وکړو. البته د دښمن د نابودۍ پرېکړه له دې محاسبې سره په تضاد کې لویږي چې څنگه د وېرېدلي دښمن له وژلو صرف نظر وکړي، کولای شي چې د خپلو غوښتنو د لاسته راوړلو لپاره ترې گټه واخلي. له دې اړخه د غالب قدرت د مغلوب قدرت د وژلو پر ځای هغه خپل مطیع او مقهور گرځوي. دا مرحله د دښمن د له منځه وړلو څخه د تېرېدو او سترگو پټولو او هغه ته د حفاظت ورکولو پیل دی؛ اما له بله اړخه، فاتح له دې وروسته د دښمن د انتقام په خاطر په کمین کې کیني، په وېره کې دی، او ناچاره خپل یو لړ امنیت او ارامتیا له لاسه ورکوي. یقیناً، دا د سترو قدرتونو د حاکمیت منشاء ده، هغه قدرتونه چې یا یوازې پر خپل زور یا پوهې متکي دي.

پوهېږو چې په دې نظامونو کې په تدریجي ډول یو لړ بدلونونه راغلل، او د زور د استعمال لارو چارو د حقوقو د حاکمیت په گټې بدلون وموند. اما له کومو لارو؟ زما په نظر دغه بدلون له یوې لارې امکان درلود او هغه د سترو قدرتونو پر وړاندې د کوچنیو قدرتونو اتحاد او یووالی و. د زور ماتې د اتحاد له لارې امکان لري. د دې متحدینو قدرت، د هغه حقوقو ښودنه کوي چې د هر وگړي د فردي زور پر وړاندې درېږي. گورو چې یوازې حقوق، د یوې ټولنې د قدرت ښودنه ښيي. دا ځل هم زور له هماغې موخې او وسیلو سره برخورد کوي او د هغو کسانو په مقابل کې درېږي چې مخالفت ته راپورته شوي دي. یوازې په همدې توپیر چې دا ځل زور انفرادي نه دی، بلکې یو ټولنیز قدرت دی. اما نویو حقوقو ته د زور انتقال د ارواپېژندنې پر یو شرط ولاړ دی: ټولیز اتحاد باید مداوم او مستمر اتحاد وي. که چېرې له اتحاد څخه مراد یوازې له ستر قدرت سره مبارزه وي او وروسته له بریا سره وپاشل شي، کار مخته نه دی تللی او بل قدرت چې ځان قوي ویني یو ځل بیا هڅه کوي چې د خپل زور حاکمیت وساتي او په

دې ډول به دغه لوبه تر ایده تکرارېږي. ټولنیز پیوستون باید تل پر ځای پاتې شي، ځان ته جوړښت ورکړي، قوانین رامنځته کړي چې د قوانینو ساتونکي و اوسي او د هغوی په حقوقي اجرا کې ونډه ولري او هڅه وکړي. د داسې یوې ټولنې په رسمیت پېژندلو سره دوی د یووالي احساس کوي او قدرت به یې پر دې ټولنیز تړون ولاړ وي.

زما په گومان په دې ډول به یو شمېر داسې شرایط رامنځته شي چې پر فردي زور د غلبې امکان به یوې سترې مجموعې ته د قدرت د انتقال له لارې مهیا کړای شي؛ هغه مجموعه چې د غړو احساساتي تړون به یې د بقا او دوام ضمانت کوي. یوازې هغه څه چې پاتې کېږي، هغه د اجراء کولو او دوام ورکولو مرحله ده. اما موجوده اړیکې به تر هغې ساده اړیکې وي چې ټولنه له هغو وگړو څخه تشکیل شوي وي چې قدرت او وسایل یې سره برابر وي. د دغې مجموعې قوانین، فردي آزادۍ او له قدرت څخه استفاده ټاکي او تحدیدوي چې یې له لارې په ټولنه کې د افرادو تر منځ اوسېدنه تضمین او امکان پیدا کړي.

اما داسې یوه ارامي یوازې د نظر تر بریده تصور کېدای شي او په عمل کې یو پیچلی وضعیت خپلوي؛ ځکه چې ټولنه په پیل کې له هغو باقدرته وگړو جوړه وي چې نابرابر امکانات لري، نران او ښځې، پلرونه او میندې او اولادونه، دومره وخت لانه وي تېر شوی چې له یو بل سره د جگړې او غاړه اېښودلو له لارې فاتحین او مغلوبین رامنځته کېږي او په ارباب او بنده بدلېږي. نو په دې ډول ټولنیز حقوق د قدرت پر نسبي نابرابرۍ بدلېږي. قوانین د حاکم قدرت په وسیله او لپاره پلان کېږي او تر لاسه لاندې کسان به د کمو حقونو څخه برخمن کېږي. له دې وروسته په ټولنه کې د تخطی او تحول دوه حقوقي حوزې رامنځته کېږي. په یوه کې هغه څواکمنه ډله شاملېږي چې ټول هغه قانوني محدودیتونه چې د ټولو لپاره معتبر دي، نالیدلي نیسي او د قانون له حاکمیت څخه د زور نسبي حاکمیت ته ورگرځي او بل د ټولنې د محرومو وگړو مدام کونښن دی چې د ډېر قدرت او د موجودو قوانینو تغیر او سر بهر پر دې، د قانون اصلي برابری ته لاسرسی. دویم جریان په ځانگړې ډول هغه وخت اهمیت او مانا پیدا کوي چې د ټولنې په بنسټ کې په واقعي ډول د قدرت ځای پر ځای کېدل او د مناسباتو تغیر رامنځته شي. دغه کار د یو شمېر گڼو تاریخي عواملو په پایله کې تر سره کېدای شي. په دې حالت کې، حقوق په تدریجي ډول ځان د نوي قدرت له مناسباتو سره تطبیقوي؛

یا هغه ډول چې حاکمه طبقه – هغه ډول چې تر ډېره رامنځته کېږي – دغه بدلون ته ځان نه ورکوي او د طریقینو له فشار سره، د کورنۍ جگړې بلوا او انقلاب سره نښلي او له دې سره د یو څه وخت لپاره قوانین ملغا او نوې زور آزمایې پیلېږي چې د نوي حقوقي نظام په رامنځته کېدا سره پای ته رسېږي. البته حقوقي تحولات له سوله ییزو لارو چارو هم تر لاسه کېدای شي چې د ټولنې په غړیو کې له فرهنګي بدلون سره مله دي. دغه فرهنګي بدلونونه له یو شمېر عواملو سره تړلي دي چې وروسته به ورته کتنه وشي.

نو په دې اساس گورو چې د یوې ټولنې په محدوده کې هم د منافعو پر سر تضاد د زور په مرسته اجتناب ناپذیر دی. اما اړتیاوې او مشترک اړخونه چې په دې خاورینه کره کې له گډ ژوند څخه رازېږېدلي دي د اختلافاتو او نښتو د ژر تر ژره له منځه وړلو لپاره امکان ډېروي او د همدې شان شرایطو تر چتر لاندې د یو سوله ایز حل احتمال ډېرېږي. د بشر د تاریخ تر یوې ځغلنده کتنې وروسته را مالومېږي چې تل د یو یا څو ټولنیزو موجوداتو ترمنځ، د کوچنیو او سترو واحدونو تر منځ، ښاري محدودیتونه، مختلفې سیمې؛ د قبایلو، ملتونو او امپراتوریو تر منځ پای ته نه رسېدونکي اختلافات موجود وو چې بالاخره د جنگ او د زور د استعمال له لارې پای ته رسیدلي دي. دا ډول جگړې د لوټ او یا د یو لوري پر بشپړې غاړې اېښودنې سره پای ته رسېږي. البته د جنگي فتوحاتو په اړه نه شو کولای یو شان قضاوت وکړو. ځینو لکه مغولانو او ترکانو یوازې بدبختي او تورې ورځې راوړې. ولې په مقابل کې یې ځینو نورو د سترو ټولنیزو واحدونو د رامنځته کولو له لارې د زور د حقوقو د بدلولو او په انتقال کې مرسته وکړه او له زور څخه د کار اخیستنې امکان یې له منځه یووړ او د یو نوي حقوقي نظام د اساس پر اېښودلو یې، اختلافات ختم کړل. د بېلګې په ډول د مدیترانې د ساحلي هېوادونو لپاره د رومیانو فتوحات، «رومي سوله» وژېږوله او د فرانسوي پاچاهانو هېواد د غوړونې هوس یو مستعد او سوله ییز هېواد رامنځته کړ.

که څه هم دا خبره به سره تناقص ولري، ولې باید وویل شي چې جنگ د یوې «پایداری» سولې ته رسیدو لپاره چې موږ ټول یې په لټه کې یو، نامناسبه وسیله نه ده؛ ځکه چې د دې وړتیا لري چې ستر واحدونه رامنځته کړي او د هغوی په محدوده کې به د مقتدر مرکزي قدرت له لارې، د نویو جنگونو رامنځته کېدل غیر ممکن وي. اما په واقعیت کې د دې کار قابلیت هم نه لري ځکه چې د فتوحاتو پایلې

معمولاً زیات دوام نه کوي او په اغلب ډول نوي واحدونه د مختلفو برخو د اجباري يووالي له وجې ډېر ژر سره پاشل کيږي. له دې ټولو وړ وړاندې، تر نن پورې فتوحاتو يوازې دومره کړي دي چې جزيي اتحادونه - که هر څو هم پراخ وي رامنځته کړي دي چې نهايتاً يې اختلافات د زور پر کارونې فيصله شوي دي. يوازينی پايله چې د دې جنگ غوښتنې له هڅو څخه ترلاسه شوې ده، بشريت گټې کوچنۍ جگړې، ولې پرله پسې جگړې پر کمو سترو جگړو، اما پر مخبرو او ويجاړونکو جگړو بدلې کړي دي.

په اوس مهال کې هم، لکه تاسو چې هم ورته لنډه اشاره کړې وه، تر لاسه شوې نتيجه او احتمال هم د پخوا په شان دی. په واقعيت کې د جگړې له پېښېدو څخه قطعي مخنيوی هغه وخت ممکن دی چې انسانان د مرکزي قدرت د ځای پر ځای کولو او د هغه د احکامو د رعايتولو پر سر د اختلاف په هر يو مورد کې، اصولي توافق ته ورسېږي. د دې امر د پر ځای کولو لپاره دوه شرطه لازم دي: لومړی شرط د همدې ډول سترو مراجعو تشکيلول او دويم شرط دا دی چې هغوی ته بايد کافي واکونه ورکړل شي. يو عامل خاص څه نه شي تر سره کولای. په اوس مهال کې «نړيواله ټولنه» د همدې ډول مرکزي قدرت د سرپرست په حيث په نظر کې نيول شوې ده ولې دويم شرط ته لا د عمل جامه نده ور اغوستل شوې. نړيواله ټولنه ناتوانه ده او يوازې هغه مهال د دې وړتيا لري چې لازم امکانات او قدرت تر لاسه کړي چې د نوي اتحاديې غړي، يانې يو يو غړی هېواد، همدا ډول اقتدار ورته ورکړي. اما په اوس حال کې د داسې يو امر د تحقق کومه خاصه هيله نشته. د نړيوالې ټولنې تشکيلات زموږ لپاره د درک وړ نه و، او نه پوهېدو چې دلته د بشر د تاريخ يو نادرترين کوبښن او يا حتی لومړی کوبښن، په دومره ستره پراختيا رامنځته شوی دی. «نړيواله ټولنه» هغه هڅه ده چې اقتدار يا په بل عبارت مطلق نفوذ کول چې معمولاً د قدرت پر ملکيت ولاړ دی، د ځانگړو معنوي نظرونو (نگرشونو) له لارې ځان ته انتقال کړي. وړاندې مو وويل چې دوه عوامل د ټولنې د يووالي باعث گرځي: يو د زور فشار او بل د غړيو احساساتي تړون - په فني اصطلاح کې ورته يو کول وايي. په موقتي ډول د يو د له منځه تللو سره به، احتمالاً دويم ټولنه همداسې پر پښو ودرېږي. البته څرگنده ده چې يوازې هغه نظرونه د اهميت وړ دي چې د ټولنې د غړيو د ونډې د مهمو اړخونو ښودونکي وي. ښه، اوس دا پوښتنه مخې ته راځي چې دا نظرونه او فکرونه تر کومه بريده کولای شي چې د ټولنې د غړيو

پر احساساتي تړون تاثير ولري؟ تاريخ موږ ته را زده کوي چې دې فکرونو عملاً خپل تاثير پرې ايښی دی. د بېلگې په ډول د يونان د يووالي فکر چې د گڼو ښارونو په کلتوري - سياسي مرکزونو کې، په معبدونو، په مذهبي مراسمو او په جشنونو کې به يو تاکيدي قالب کې به پر بربري گاونډي د يونان ستروالی بيانېده، له داسې يو تاثير او قدرت څخه به برخمن و چې يونانيان له خپل منځۍ جنگ غوښتنې وساتي؛ اما دومره قوي نه و چې د يوناني ملت تر منځ د سترو او مخربو جگړو مخه ونيسي او حتی ونه توانيد چې يو ښار يا د څو متحدو ښارونو مجموعه، پر خپل کورني رقيب د زيانونو د اړولو سره، له خپل ايراني دښمن سره يو ځای نه شي. همدا ډول د کلتوري رسنسانس پر مهال د مسيحي يووالي احساس هم د زيات او ژور قدرت با وجود ونه توانيد چې هغه مسيحي کوچني او ستر هېوادونه چې له يو او بل سره به په جنگ و، د خپل کورني رقيب د ځپلو لپاره د مسلمانو سلاطينو له مرستې او يارانې را وگرځوي. په اوسني عصر کې هم داسې يو فکر چې وتوانېږي د ټولنې کامل اقتدار او اعتبار ولري، نشته. اوس د ملتونو پر خپلو ملي ايډيالونو او ارمانونو پافشاري سرچېنه نتيجه لري، داسې څرگنده ده چې هېڅ شرعې او توضيح ته اړتيا نه لري. يو شمېر بيا وړاندوينه کوي چې يوازې د بلشويکي افکارو ته وسعت او پراختيا ورکول، کولای شي چې جنگ ته د پای ټکی کېږدي؛ اما اوس داسې يوې موخې ته د رسېدلو لپاره لوی واټن پاتې دی، او ورته رسېدل تر يو کورني وحشتناک جنگ وروسته امکان پيدا کوي. په هر حال اوس خو داسې ښکاري چې په اوسنيو شرايطو کې د موجود واقعي قدرت پر ځای د نظرونو د قدرت ځای پر ځای کول، له ماتي سره مخ دی. اشتباه ده چې په خپلو محساباتو کې دا له ياده وباسو چې په لومړي سر کې د حقوقو اصلي منشاء يوازې زور و؛ لکه څرنگه چې اوس هم حقوق يوازې پر زور تر اتکا سترگې نه شي پټولی.

اوس کوبښن کړم چې ستاسو يوه بله جمله تفسير کړم. تاسو د جنگ لپاره د انسانانو د خپلې خوښونې له هڅې حيرانتيا ښودلې ده او گومان مو کړی چې د انسان په داخل کې يو شی، پر دې هر څه اثر پرېباسي او وروسته مو د نفرت او نابودۍ له غريزې يادونه کړې ده چې دا هر څه اسانوي. دا ځل هم ستاسو نظر پرته له کومې لاسوهنې تاييدوم. موږ د داسې يوې غريزې په شته والي باور لرو او په دې وروستيو کلونو کې مو هڅه هم کړې ده چې د ښو او کړنو له لارې يې وڅېړو. اجازه لرم چې د دې

برخې په حواله په روانکاوۍ کې د غريزې پر کړنو چې موږ ورته د زياتو څېړنو او ارزونو وروسته رسيدلي يو، له تاسو سره شريک کړم؟ زموږ باور دا دی چې انساني غريزې په دوه ډوله دي:

۱. هغه غريزې چې د انساني نفس د ساتنې (صيانته/بقاء) او له ژوند سره سروکار لري - موږ دا غريزې «عشقي» بولو، کاملاً د عشق هغه مفهوم چې د افلاطون په «مېلمستيا» کې راغلی دی، يا «جنسي» د عامه منل شويو جنسي تمايلاتو د مفهوم په شعوري پراختيا سره.

۲. هغه غريزې چې د ويجاړتيا او مرگ غوښتونکي دي. موږ هغه غريزې د ويجاړتيا او تخريب د غريزو په نامه يادوو.

گورئ چې زموږ نظريې په واقعيت کې يوازې د عشق او نفرت د نظري تقابل بدلون دی او شايد لومړنی نسبت يې د «جاذبې» او «دافعې» قطبونو ته ورسېږي چې ستاسو په تخصصي څانگه کې هم ونډه لري. ښه، اوس مه پرېږدئ چې موږ دومره ژر د ښه او بد له ارزونې څخه تېر شو. يادې دواړه غريزې مهمې دي او د ژوند روښانتيا د همدې دواړو غريزو د مشترکو کړنو او متقابلو تاثيراتو پايله ده. داسې مالومېږي چې يوه غريزه هم نه شي کولای چې له بلې پرته او يوازې فعاليت وکړي او تل هره يوه له بلې سره تر يو ځانگړي حده ملگرې ده. په هغه ډول چې وايو: دغه په يو او بل کې نغښتي دي چې موخه تعديلي او هم د ځينو شرايطو په نظر کې نيولو سره ورته رسېږي. د بېلگې په ډول د نفس صيانته مسلماً د عشق له غريزې سرچينه اخلي، که چېرې غواړي ستا منظور او مقصود تر لاسه کړي، قهر او غوصې ته اړتيا لري. همدا ډول د عشق غريزه، په هر ډول چې وي، د معشوق د تر لاسه کولو لپاره د تصاحب غريزې ته اړتيا لري. د يادو دواړو غريزو د تاثيراتو د جلاکولو ستونزې، تر ډېره موږ د دوی له پېژندگلۍ لرې کړي وو.

که چېرې لږ نور هم را سره اوسئ، نو وبه گورئ چې د انسان کړه وړه يوه ځانگړې پېچلتيا لري. په ډېرو کمو او استثنايي حالاتو کې به د دې شاهدان اوسو چې يوه انساني کړنه دې له يوې غريزې سرچينه اخيستي وي. ځکه هره کړنه په خپل سر تحريک شوې ډول، بايد د عشق او نفرت د غريزې گډ شکل و اوسي. قاعدتاً ډېرې انگيزې بايد په يو بل کې سره گډې جبران شي چې د انسان کړنه امکان ولري. ستاسو يو همکار، پروفيسور «گيورگ کرسټف ليشټنبرگ» چې د گوتنگ په پوهنتون کې د فيزيک يو پياوړی استاد و، تر ډېره پر دې مسله واقف و، شايد هغه د يو اړاپوه پر ځای نه

شواي کولای چې د یو فیزیکی په کچه اعتبار خپل کړي. په هر حال هغه د «انگیزو د گلابد» کاشف و چې وایي ((د ټولو هغه کړنو علت چې موږ یې په اساس کوم کار تر سره کوو)) (موږ ورته نن «انگیزی» وایو)) کولای شو چې د قطب نما د پانې په څېر یې په ۳۲ برخو وویشو او تنظیم کړو او نومونه هم په مشابه ډول له یو بل سره څنگ ته کېږدو. د بېلگې په ډول «کتاب – کتاب، کباب – کباب، کباب – کتاب». په دې ډول، کله چې انسانان جنگ ته بلل کېږي ډېری انگیزې یې باید د جنگ لپاره د خوښۍ او شور ځواب ووايي او له جنگ سره موافقت ولري؛ سترې او ټیټې او ښې او بدې انگیزې؛ هغه انگیزې چې په لوړ غږ وړاندې کېږي او هغه انگیزې چې په سکوت سره ښکاره کېږي او پر ژبه نه راوړل کېږي. اړتیا نه لري چې موږ هغه ټولې ښکاره او راوباسو؛ اما تاوتریخوالي او تخریب ته میل یقیناً چې په دوی کې شته. ډېر وحشتونه چې د تاریخ په لړ او په ورځني ژوند کې ترسره کېږي، د هغوی وجود او قدرت تاییدوي. مسلماً د تخریبي تمایلاتو او له نورو شهواني او معنوي غرایزو نغبتل او ترکیب د هغوی ارضاء ساده کوي. کله چې د تاریخ ناورینونه او شخړې گورو، کله داسې ښکاري چې اصلي او معنوي انگیزې یوازې د تخریبي میل د ارضاء لپاره بهانه وه. بل دا چې موږ باور لرو چې د مذهبي عقایدو د تفتیش محکمو د ظالمانه اعمالو او د وحشتونو د واقع کېدو پر وخت، معنوي انگیزو په شعور کې ځای ونیوه او د ځان په لوري یې د نظریاتو د جلب باعث شول او تخریبي انگیزو په لاشعوري ډول هغوی تقویه کړل. دواړه یاد شوي موارد د امکان وړ دي.

تصور کوم چې نه به مې ستاسو د علاقې له وړ موضوع څخه چې له «جنگه مخنیوی» دی او نه مې له خپلو نظریو څخه، سوء استفاده کړې وي، ولې پر دې ټولو سربېره، تمایل لرم چې لږ څه نور هم د تخریب پر غریزې وغږېم؛ هغه غریزه چې محبوبیت یې په هېڅ وجه تر اهمیت نه رسېږي. موږ په خپلو څېړنو کې تر زیاتې ارزونې او تامل وروسته دې پایلې ته رسیدلي یو چې دا غریزه د هر ژوندي موجود په داخل کې فعاله ده او هڅه کوي چې ژوندي موجود په تدریجي ډول له پښو وغورځوي او ژوند پر یو غیرژوندي حالت واړوي. یاده غریزه په رښتیا هم د دې وړ ده چې «د مرگ غریزه» یې ونوموو؛ په داسې حال کې چې د عشق غریزه او شهواني غرایز د ژوند له کوښښونو او هڅو را زېږي. د مرگ غریزه هغه مهال د تخریب پر غریزې اوږي او بدلیږي چې د یو ځانگړي غړي (عضو) په

مرسته د یو بهرني شي په مقابل کې ترې گټه واخیستل شي. یا په بل عبارت، ژوندی موجود له خپل ژوند څخه د یو پردې د له منځه وړلو په موخه ترې ساتنه کوي. اما د مرگ د غریزې یوه برخه د ژوندي موجود په داخل کې فعاله کېږي. موږ کوښښ کړی دی چې یو شمېر ناروغ ډوله او عادي پدیدې د مرگ په غریزه کې له ننوتو څخه پایلې تر لاسه کړو. موږ حتی خپله پښه د عقایدو له محدودې بهرنۍ اړینې ده او هڅه مو کړې چې د وجدان پیدا کېدا د همدې ډول تاوتریخوالي په گردش کې توضیح کړو. وگورئ چې د دا ډول جریانانو لمنه له حد څخه زیاته پراخه شي او د تخریب غریزه په پراخه پیمانه دروني شي، په هېڅ وجه له ستونزو خالي نه ده او له یوې مخې زبان اړونکې ده او گڼ عواقب به له ځانه سره ولري. په داسې حال کې چې د دغې غریزې د قواوو چرخش په بهرون کې او د تخریب او ورانۍ په ډول د ژوندي موجود بار سپکوي او ممکن یو مطبوع تاثیر پرې ولري. په واقعیت کې دغه جریانات د بیولوژیکي عذر د ټولو خطرناکو او بدو کوښښونو په خدمت کې دي چې موږ یې پر وړاندې د مبارزې هوډ لرو. باید وویل شي چې هغه د انسان طبیعت ته د هغوی پر وړاندې زموږ د مبارزې په نسبت ډېر نژدې دي چې حتی توجیه او توضیح هم ورته پیدا کړو. شاید تصور وکړئ چې زموږ نظریات یو ډول اسطوره پوهنه ده چې زړه وړونکې او خوښوونکې هم نه ده. پوښتنه کوم، ایا ټول طبیعي علوم په یو ډول اسطوره پوهنې ته نه ور رسېږي؟ ایا فزیک د دې یوه برخه نه ده؟

د بحث د دوام لپاره، له پورتنیو مطالبو څخه همدومره پوهېدای شو چې د انسانانو د تاوتریخوالي لرونکي تمایلاتو د له منځه وړلو هېڅ امید نه شو درلودلای. وایي چې د خاورینې کرې په ښې او خوشحاله سیمه کې داسې قومونه موندل کېږي چې طبیعت ټول هغه څه چې انسان ورته اړتیا لري، په ښه پرېمانه اندازه ورته برابر کړي دي او ژوند یې په ډېره مینه او مهربانۍ او له جنگ، زور او تشدد څخه پرته تېرېږي. زه په ډېره سختۍ پرې باور کولای شم، اما غواړم چې زیات د دې ډول خوشبختو انسانانو له ژوند څخه خبر شم. بلشویکان هیله مند دي چې د ټولنې د غړو تر منځ د برابری د پیدا کولو او د مادي اړتیاوو د تضمین او ارضاء کولو له لارې به تاوتریخوالی د انسانانو له منځه ورک کړي. زما په نظر یوه باطله او هسې غولونکې هیله ده. په اوس حال کې ښه ډېره وسله لري او حتی ځان ته د دې زحمت هم نه ورکوي چې خپل پلویان د نورو پر وړاندې له نفرت او کینې څخه را وگرځوي. له

دې هر څه وړاندې، هماغه ډول چې تاسو هم ورته اشاره کړې ده، زموږ موخه په کامل ډول د انسانانو د تاوتریخوالي لرونکو تمایلاتو له منځه وړل نه دي. یوازې باید کوښښ وکړو چې دا تمایل داسې رهبري شي چې د جگړې په ډول سر راپورته نه کړي.

په دې ترتیب، د غریزې د اسطوري زده کړې له لارې له جنگ څخه د غیر مستقیم مخنیوي اسانه لاره پیدا کولای شو. که چېرې جگړې ته تیاری د تخریب د غریزې د بلافاصله اثراتو پایله وي، داسې مالومېږي چې د همدې غریزې رقیب، یانې د عشق له غریزې څخه مرسته غوښتلی شو. هر هغه څه چې د انسانانو تر منځ د احساسې عاطفې تړون موجب گرځي، کولای شو چې د جگړې پر وړاندې ترې کار واخیستل شي. دغه تړونونه کېدای شي چې په دوه ډوله و اوسي: یو د عاشقانه روابطو په اساس، حتا چې پرته له جنسي موخو څخه وي. آن کله چې اروا شننه د عشق په اړه غږېږي، نه شرمېږي، ځکه دین هم وایي: «له نورو سره د ځان په ډول مینه وکړئ» لکه څرنګه چې ادعا اسانه ده، ولې ترسره کول یې سخت دي. د احساسې تړون بل ډول له هم ذات گڼلو او د یووالي له احساس څخه را منځته کېږي. هغه وجوهات چې د انسانانو تر منځ مهم او استوار مشترک کمک رامنځته کړي، همدا ډول مشترک احساسات او هم ذات گڼل به له ځانه سره لري. د یوې ټولنې ستره برخه پر همدې اړخونو ولاړه ده.

له اقتدار څخه د ناوړې گټې اخیستنې په اړه ستاسو گيله او شکایت پلمه گرځوم چې د جنگ غوښتنې له تمایلاتو څخه د مخنیوي یوې بلې غیر مستقیمې لارې ته اشاره ولرم. د انسانانو تر منځ د ذاتي او تغیر نه منونکې نابرابرۍ یو اړخ دا دی چې په دوو ډلو، رهبر او پلوي وېشل کېږي. دویمه ډله، یانې پلویان هغه ستره برخه تشکیلي او هغه باقدارته سرچینې ته اړتیا لري چې د ځان په اړه ورته پرېکړه وکړي او دوی پرته له کوم قید او شرط څخه له هغوی پیروي کوي. دلته د یادولو وړ ده چې له مخکې باید زیات مراقب و اوسو، له دقت او کوښښ څخه کار واخلو، چې فکري ازاد، نه ډارېدونکي، او حقیقت پلټونکي انسانان، د ټولنې له سترو پوړونو وروزل شي او د تړلیو او غیر خپلواکو ټولنو هدایت ورته وسپارل شي. البته استدلال او ثبوت ته اړتیا نه لري چې د دولت د سترو قواو مداخله او لاسوهنه او د کلیسا فکري ممانعت به د دې ډول روزنیزې هڅې په گټه نه وي. البته مطلوب او په زړه پورې وضعیت به له وګړیو جوړه مرکبه ټولنه وي

د فرهنگي تکامل د ارواپېژندنې د ځانگړنو له منځه دوه ځانگړنې د پام وړ اهميت لري: يو چې پر غريزي ژوند عقل قدرت پيدا کړي؛ او بل د ټولو خطرناکو عواقبو او گټورو پايلو سره د قهرجنو تمايلاتو دروني کېدل. هغه رواني ليد چې د فرهنگي تکامل جريان يې پر مور تحميل کړی دی، شديداً له جنگ سره په مخالفت کې واقع دی. په همدې خاطر د جنگ پر وړاندې پرېشانه يا مضطربه کېږو او د تحمل وس يې نه لرو. دا يوازې عاطفي مخالفت او عقلائي غبرگون نه دی، بلکې زموږ مضطربه کېدل د زغم ذاتي کموالي دی؛ فکر کړې چې په شديدترين حالت کې بنيادي حساسيت دی. داسې ښکاري، هغه تحقير چې جنگ يې پر ښکلا پوهنې روا گڼي، له هغه وحشتونو څخه چندان کم نه دی چې زموږ د بيزارۍ او مخالفت سرچېنه ده.)) د فرويد او نورو ارواپوهانو خبرې تر ډېره بريده په اروايي دروني انگېزو کې خلاصه کېږي او ټول نږدې په يوه خوله دي او هغه دا چې د انسان او د هغه دروني حالت، دی جگړو ته هڅوي.

پايله:

په لنډو کې که وغواړو چې د جگړې لاملونه نور هم ښه درک کړو نو اړينه ده چې د جگړې په اړوند جگړه مار وپېژنو او په دې برخه کې فردي ارواپوهنې ته پناه وروړو او په سياستوالو څېړنې وکړو او پوه شو چې رهبران او مشران کوم شخصيتونه لري همدا لامل وه چې سياسي ارواپوهنه هم رامنځ ته شوه.

ارواپوهان په دې کار کوي چې څنگه ځينې تېستونه او پېژندنې رامنځ ته کړي او بيا يې پر سياسيونو او رهبران وکاروي او معلومه کړي چې کوم شخص د سياست ډگر ته تللو لپاره مناسب دی او په دې تېستونو کې په دې اړوند کار روان دی چې څنگه د مقتدر، نيواکگر، منځ لاري او ځانغوښتونکي ځانگړنې په سياستوال کې مشخصې کړي او هڅه به دا وي چې د سياست ډگر ته سم خلک لاره پيدا کړي نه ناروغان او د شخصيتي اختلال لرونکي او د وينو تړي.

په ارواپوهنه کې تل ډېره هڅه په دروني انگېزو شوي او همدا لاملونه تر ډېره بريده اغيزمن هم واقع شوي.

د افرادو د ژوند په نسبت بايد حق او حقوق و نه لري؟ نه شو کولای چې ټولې جگړې له اساس څخه محکومې کړو. تر څو پورې چې امپراتورۍ، قدرتونه او ملتونه وي او بهرحمانه د نورو د نابودۍ لپاره تيار وي، نور هم بايد د جنگ لپاره ځان مسلح کړي. اما په چټکۍ له دې موضوع تېرېږو؛ ځکه دا هغه برخه نه ده چې تاسو دې ورته اشاره کړې وي او يا دې زه ورته بللی اوسم. زما موخه يو بل شی دی. زما په باور د جنگ پر وړاندې زموږ د راپورته کېدو ستر عامل دا دی چې موږ له دې پرته کومه بله چاره نه لرو. موږ سوله غوښتونکي يو، ځکه د اندامي/ارگانیکي پر دلايلو بايد و اوسو. په همدې خاطر را ته اسانه ده چې نظريات مو په استدلال سره توجیه کړو.

گومان کوم چې دا نظريه له توضيح څخه پرته د درک وړ نه ده. لاندې کوښښ کړم چې خپل نظر مې په روښانه ډول بيان کړم: د انسانانو تر منځ فرهنگي تکامل له ډېر اوږده وخته را پدې خوا دوام لري. ((پوهېرم چې نور غوره گڼي چې دې جريان ته «تمدن» ووايي)). په حقيقت کې موږ خپله او ټول هر څه د همدې فرهنگي تکامل منندوی يو. هغه څه چې يو او هغه څه چې نه يو، له هغه څه مو چې گټه کړې او له هغه څه چې ځورېږو د همدې فرهنگي تکامل د جريان حاصل دی چې علت او پيل يې ناروښانه، انجام يې نامالوم او ځينې ځانگړنې يې په ساده ډول ښکاره دي. شايد چې يو وخت همدا فرهنگي تکامل د بشر نسل له منځه يوسي؛ ځکه لږ و ډېر د جنسي ميل استعمال ته ستر زيان رسوي؛ په داسې ډول چې نن ورځ زاد او ولد په بې فرهنگه نژادونو او په وروسته پاتې ټولنو کې، د نورو بافرهنگه ټولنو او ملتونو په نسبت زيات دی. شايد دغه جريان د يو شمېر مشخص حيواناتو د ډولونو په اهلي کېدا کې د مقاييسې وړ وي. پرته له شکه فرهنگي تکامل يو شمېر مشخص جسمي تغيرات هم له ځان سره درلودل؛ اما دا تصور چې فرهنگي تکامل هماغه «د اندامي تغيراتو جريان» دی، زموږ لپاره تر اوسه بې مانا او د لمس وړ نه دی. د همدې فرهنگي تکامل له لارې تر لاسه شوي تغيرات ښکاره او څرگند دي. دغه تغيرات د غريزي موخو د انتقال له پراختيا او د غريزي هيډاناتو له محدوديت سره مله دي. هغه حسي موندنې چې، تر موږ مخکې وگړي تر موږ زيات لذت غوښتونکي وو او تر موږ يې جنسي ميل زيات درلود، زموږ لپاره تر سويې لوړ او د تحمل وړ نه دی. دا چې زموږ په زړه پورې اخلاقي او ښکلا پېژندونکو غوښتنو تغير کړی دی، اندامي دلايل لري.

چې غريزي ژوند به يې عقل او پوهې مطيع او مغلوب کړی وي. هيڅ بل عامل، حتا د وگړيو تر منځ له احساساتي تړون څخه په صرفنظر کېدو، به د هغوی تر منځ دا ډول کامل او مقاوم يووالی ايجاد نه کړي. اما په ستر احتمال سره د دا ډول يو وضعيت يوازې يو خيال پلو او هسې غولونکې هيله ده. مسلماً له جگړې څخه د غير مستقيم مخنيوي نورې لارې هم شته چې تر دې زياتې عملي او د انجام وړ دي؛ خو عاجله او فوري پايله نه لري. ډېر کم داسې خلک په دې فکر کوي چې ژنده دې دومره په ورو وچليږي او اوږه وکړي، چې سړی له لوړې ومري. په بله ژبه، ډېر کم څوک له مرگ څخه وروسته د درملو د خوړو په اړه فکر کوي.

تاسو گورئ چې په عملي برخه کې د ځينو ضروري وسايلو د حل په موخه له نړۍ څخه د پرديو نظريه ورکونکو څخه مرسته غوښتل کومه پايله نه ورکوي. ښه دا ده چې د هرې مسلې د حل لپاره بايد خطر ومنو، او هغه وسايل چې لرو يې، گټه ترې واخلو. اوس غواړم د هغې مسلې په اړه وغږېم چې تاسو ورته په خپل ليک کې يادونه نه وه کړې، خو زما لپاره زياته جالبه ده.

رښتيا ولې موږ د جنگ پر وړاندې دومره پرېشانه کېږو؟ تاسو، زه او زموږ په شان نور ډېر؟ ولې جنگ ته د ژوند د نورو ازارسونکو مصيبتونو په څېر غاړه نه ورکوو؟ اخر جنگ چې يو طبيعي امر تر سترگو کېږي، ژوند ژواک پېژندنې (زيست شناختي) عامل لري او عملاً ورته ډډه نه شي کېدای. زما له دې خبرې په ډار کې مه لوېږئ. کله چې د يوې موضوع د ارزونې قصد لرو، شايد اجازه ولرو چې د شايسټگي او برترۍ نقاب چې په واقعيت کې ترې محروم يو، اغوندو او د همدې پوښتنې په ځواب کې ووايو: ځکه هر انسان د ژوند حق لري؛ ځکه د انسانانو پر بندي کېدا هغوی خوار او ذليله کوي او بندي خانو ته يې لېږدوي؛ ځکه د غوښتنې پر خلاف يې وژنو ته هڅوي؛ ځکه چې ستر قيمتي مادي ارزښتونه يې چې د انسانانو د کار او زحمت پايله ده، نابودوي او وړانوي؛ او پر دې ټولو علاوه، ځکه چې په ننني شکل جنگ نور د پروني قهرمانۍ د تحقق امکان نه لري او په راروانو جنگونو کې به د مدرنو جنگي وسايلو د تکامل په خاطر د جنگ د يوې خوا او يا هم دواړو خواوو کامله نابودي نغښتي وي. دا ټول دومره سم او پر ځای دي چې سړی په حيرت کې لويږي چې ولې تر ننه د جنگ په مخنيوي او له منځه وړلو کې يوه ټوليزه اجماع او توافق نه دی ترلاسه شوی. د دې هر ټکي په اړه کولای شو چې مناظره او بحث وکړو. اما دا پوښتنه مخې ته راځي چې ايا ټولنه هم

حقوق انسانی ما و حقوق بشر

بخش ششم

منشور حقوق بشر

حمید حمیدی

تصدی مشاغل دولتی، حق دسترسی به محاکم و دادگاه‌ها و دیگر آزادی‌ها در نیازمندی‌های سیاسی است. منظور از آزادی‌های سیاسی، حق مشارکت مردم در اداره حکومت است و منظور از حقوق فردی، آزادی‌هایی است که انسان‌ها را قادر می‌سازد تا به صورت مستقل و به‌طور مؤثر، سرنوشت شخصی خود را در اجتماع به دست گیرند.

حقوق و آزادی‌های مدنی و سیاسی مکمل هم‌دیگرند. حقوق دانان بر این باورند که داشتن آزادی‌های سیاسی و مدنی لازمه گذار به دموکراسی، حاکمیت قانون و جامعه مدنی فعال به شمار می‌رود. پیوند و مشارکت این دو مقوله، باعث محدودیت حاکمیت مطلق دولت می‌شود. این پیوند، محصول قرن دوازده ماست. آزادی سیاسی، به معنای آن است که زور در جامعه حکم‌فرما نباشد؛ مردم و حکومت مقید به قانون باشند و نیروی دولت در اختیار قانون قرار گیرد.

آزادی وجدان

آزادی وجدان، پیوندی ناگسستنی با آزادی مذهب و عقیده دارد. بر اساس این حق، هیچ‌کس نباید به خاطر عقیده به مذهب و تفکری مورد تبعیض، پی‌گرد، آزار و شکنجه قرار گیرد. این آزادی را دولت‌ها برای شهروندان تأمین می‌کنند. شهروندان از آزادی کاملی برای داشتن اعتقادات خود و برگزاری مراسم عقیدتی در خانواده و اجتماع برخوردارند. کشور هندوستان مثال خوبی در این مورد است.

حقوق برابر

داشتن حقوق برابر در اجتماع یکی از ادامه در صفحه ۴۹

واژه امنیت، به مفهوم کلاسیک آن، به معنی آزادی بدون مداخله دولت است. این آزادی‌ها که به‌وجودآورنده حقوق و آزادی‌های سیاسی و مدنی‌اند، در حقوق بشر به نام حقوق و آزادی‌های فردی شهروندان یک کشور نامیده می‌شوند.

فرق اساسی میان حقوق و آزادی‌های مدنی و حقوق و آزادی‌های سیاسی به قرار زیر است:

حقوق و آزادی‌های مدنی

حقوق و آزادی‌های مدنی به دو گروه تقسیم می‌شوند:

نخست، حقوق و آزادی‌های اولیه که شامل آزادی شخص (آزادی فیزیکی در مقابل بردگی)، امنیت (آزادی از تعرض، بازداشت و حبس خودسرانه)، آزادی در زندگی خانوادگی، حق مالکیت و مصونیت منزل و مصونیت دارایی‌ها، آزادی معلومات، آزادی کسب‌وکار، آزادی رفت‌وآمد (حرک) و آزادی ارتباطات است. این دسته از آزادی‌ها، حداقل حقوق هرانسان در زندگی عادی و روزمره به شمار می‌آیند و از لحاظ تاریخی پیش از حقوق و آزادی‌های دیگر طرح شده‌اند.

دوم، حقوق و آزادی‌های مکمل است که شامل آزادی اندیشه، آزادی مذهب، آزادی آموزش، آزادی‌های هنری و ادبی، آزادی مطبوعات، آزادی اجتماعات، آزادی انجمن‌ها و... است. این دسته از حقوق در سطح بالاتری از حقوق دسته اول قرار دارند و در مراحل به نسبت مؤخرتری مطرح شده‌اند.

حقوق و آزادی‌های سیاسی

حقوق و آزادی‌های سیاسی شامل حق مشارکت افراد در انتخابات، حق استخدام و

آزادی‌های شخصی

آزادی‌های شخصی، پوششی بر محافظت آزادی‌های فردی یا شهروندی است. آزادی‌های شخصی در آزادی عقیده، آزادی بیان و دیگر آزادی‌هایی که نمی‌توان هیچ‌کدام را از وجود یا ذات انسان مجزا دانست، تبلور می‌یابد. آزادی شخصی، تضمین‌کننده آزادی شخصیت انسان در جامعه است که وی را از حبس خودسرانه، بازداشت‌های بدون محاکمه، شکنجه و برخوردهای غیرانسانی مبرا می‌کند.

داشتن آزادی شخصی، به‌وجودآورنده حق آزادی تشکل، آزادی تغییرمکان و دیگر امتیازات حقوق سیاسی مدنی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهروند است. در حقوق بین‌المللی، آزادی شخصی به‌عنوان آزادی امنیت شخصی نیز شناخته شده و دولت‌ها را مکلف به تضمین این آزادی‌ها برای شهروندان کرده است.

آزادی مدنی

در فرهنگ حقوق بشر، اصطلاح «آزادی مدنی» مترادف با «حقوق مدنی» به‌کار رفته است. به باور حقوق‌شناسان، آزادی مدنی جوهر حقوق بشر را تشکیل می‌دهد.

آزادی مدنی به مفهوم آزادی فردی شهروندان جامعه است که متضمن استفاده از حقوق بنیادی‌شان است. این حقوق بنیادی و مدنی شهروندان، همانا حق آزادی بیان، آزادی وجدان و آزادی عقیده است که زمینه‌ها را برای استفاده از حقوق سیاسی، یعنی حق رأی و حق داشتن آزادی در مشارکت سیاسی جامعه برای شهروندان مساعد می‌سازد. امنیت شهروندی نیز مترادف با آزادی شهروندی استفاده می‌شود.

آزادي، په دين کې نه اکراه او داسې نور... ټول هغه حقوق دي چې انسانانو ته ورکړل شوي دي.

ځکه خو کله چې د تاريخ په اوږدو کې پيغمبران رالېږل شوي، لمړنۍ ټکر يې له استکباري قوتونو سره راغلې؛ ځکه دغو مستکبرينو، انسانان د يوې آلې په حيث کارول، د انسان کرامت ته يې درناوی نه درلود او پر انسانانو يې بېلابېل ظلمونه کول، په قرآنکريم او نبوي احاديثو کې د يادو ټکرونو ډېر داسې داستانونه راغلي دي؛ لکه د فرعون کيسه، چې قدرت او دولت يې درلود، په خلکو يې ظلمونه کول، د خلکو انساني ارزښت يې

لاندې نه وي بلکې د الهي قانون په مقابل کې به ټول يو شان حقوق ولري او د الله تعالی پر وړاندې به غوره يواځې هغه څوک وي چې تقوی لرونکی وي او له خدايه ويريږي. خدای پاک په بېلابېلو وختونو کې د بشر حقوقو لومړني اصول د بېلابېلو اديانو له لارې او د ټولو انسانانو له پاره په اسماني کتابونو کې د پيغمبرانو عليهم السلام په واسطه ابلاغ کړل او په اسلام کې د بشر حقوق په قرآنکريم کې په بېلابېلو آيتونو او نبوي احاديثو کې راغلي، چې ټول انسانان يو بل سره مساوي حقوق لري او اسلام ټول انساني حقوق په نظر کې نيولي؛ لکه د انساني کرامت ساتنه، د عقيدې

د اسلام په راتگ سره د عربي ټولنې او ټولې نړۍ انسان ضد رواجونه لغوه اعلان شول؛ دا هغه وخت ؤ چې جاهلو عربو خپلې لونې ژوندۍ ښخولې او جاهليت يې په دې درجه کې و چې په وړو خبرو به د لويو قبيلو تر منځ دښمني شوه او په جگړه کې به له دواړو لوريو ډېرې وينې توبې شوې. د اسلام بنسټي موخه همدا ده چې بشر يوازې د الله تعالی بنده او د بنده گانو او ناورو رواجونو له بند او غلامۍ څخه خلاص شي، کله چې انسان د بنده گانو له بندگۍ خلاص شي ټول بشري ارزښتونه يې پخپله تحقق پيدا کوي؛ ځکه انسانان به بيا د تبعيض او ظلم

همدارنگه، په اسلام کې د ښځو حقوق ډېر په سمه توګه خوندي دي، نن سبا د نړۍ په ډېرو ځایونو کې ښځه یوازې په ځوانۍ کې د ارزښت او احترام وړ وي، خو ښځه د ژوند په ټولو مرحلو کې د یو انسان په توګه د درناوي وړ ده.

یا یې بې حرمتي کوي د اسلام له نظره مردود دی. رسول الله صلی الله علیه وسلم په جګړو کې مسلمانان په شدت سره له ظلم، زیاتي او د ښځو او ماشومانو له وژلو څخه منعه کړي دي.

همدارنگه، په اسلام کې د ښځو حقوق ډېر په سمه توګه خوندي دي، نن سبا د نړۍ په ډېرو ځایونو کې ښځه یوازې په ځوانۍ کې د ارزښت او احترام وړ وي، خو ښځه د ژوند په ټولو مرحلو کې د یو انسان په توګه د درناوي وړ ده.

په یو روایت کې راځي، چې د یو صحابي له خپلې بي بي سره منازعه پیدا شوه، هغه ورته د غوسې نه د «ظهار» کلمه استعمال کړه، دغه ښځه ډیره غمجنه شوه او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغله او ویې ویل چې زه تباه شوم. رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل چې څه وشول؟ هغې ښځې ورته وویل چې له خپل خاوند سره مې منازعه راغله او د غوسې نه یې د «ظهار» کلمه راته استعمال کړه (په هغه وخت کې دظهار په باره کې احکام نه وو راغلي) رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وویل چې زه تر دې زیات نه پوهیږم چې ته خپل خاوند طلاقه کړې یې. ښځې چيغې کړې چې زما خاوند خو دا د غوسې نه وویل، ښځې به کله اسمان ته مخ وړاوه او کله به یې د محمد صلی الله علیه وسلم مخ ته وکتل محمد صلی الله علیه وسلم ورته وویل ته د الله تعالی د فیصلې انتظار وکړه. هماغه ؤ چې

کړي او وینې توبې کړي؟ ستا له حمد او ثنا سره تسبیح او ستا له پاره سپیڅلې ستاینه خو موږ کوو. ویې ویل زه پر هغه څه پوهیږم چې تاسې پرې نه پوهیږئ. البقره: ۳۰.

کوم دین چې انسان ته دومره لوی کرامت ورکړی وي؛ باید ومنو چې اسلام د انساني کرامت ساتونکی دی. همدارنگه الله تعالی فرمایي. ژباړه: بیا کله چې زه هغه په بشپړه توګه جوړ کړم او په هغه کې خپل روح ور دننه کړم نو تاسې د هغه په وړاندې په سجده پرېڅوئ. ص: ۷۲.

الله تعالی انسان ته د علم ښېګڼه ورکړې ده او د پرښتو په پرتله الله تعالی انسان ته زیات علم ورکړی؛ همدارنگه الله تعالی فرمایي. ژباړه: له هغه وروسته الله تعالی آدم ته د ټولو شیانو نومونه وښودل، بیا یې هغه پرښتو ته وړاندې کړل او ویې ویل که ستاسې دا گومان صحیح وي (چې د خلیفه په ټاکنه کې به نظم وران شي) نو د دې شیانو نومونه را وښیئ. البقره: ۳۱.

بله ښېګڼه چې الله تعالی انسان ته ورکړې ده هغه د خدای پاک هغه امر دی چې نوراني او بې گناه مخلوقاتو ته یې وکړ، هغه دا چې انسان ته سجده وکړي، الله تعالی فرمایي. ژباړه: او کله چې موږ پرښتو ته امر وکړ چې د آدم پر وړاندې سرونه په سجده ښکته کړي، نو ټولو سرونه ښکته کړل، خو ابلیس انکار وکړ، هغه د خپلې لوبې په غرور کې اخته او د کافرانو له ډلې څخه شو. البقره: ۳۴ آیه

ابلیس چې دغه امر ونه مانه الله تعالی د قیامت تر ورځې پورې لعنتي کړ؛ یعنې شیطان د جنیاتو له جملې څخه نه و، هغه انسان ته د سجدي کولو څخه انکار وکړ ځکه لعنتي شو او پرښتو دا امر ومانه الله تعالی پرې رحم وکړ. همدارنگه د انسان بل کرامت د کائناتو تسخیر دی، الله تعالی انسان ته بحرونه، هوا او هر څه تسخیر کړي دي. په هوا کې طیارې الوزي خو نه را غورځي، بهرې په بحر کې گرځي نه ډوبیږي، انسان سیارو ته ورسیده، دا ټول کائنات الله تعالی انسان ته مسخر کړي دي، الله تعالی فرمایي. ژباړه: (دا خو زموږ پیرزویه ده چې) موږ بنیادم ته عزت ورکړ او هغو ته مو په وچه او اوبو کې سپرلی وکړې او هغو ته مو له پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا ور وبخښله. بني اسرائيل: ۷۰ آیه د دې معیار لپاره عربي یا عجمي، تور یاسپین، مسلمان یا کافر نه دي ځانګړي شوي بلکې د انساني کرامت لپاره یوازینی معیار انسانیت ګڼل شوی دی او ټول انسانان د کرامت لرونکي ګڼل شوي دي. د انسان کرامت له دې ثابتیږي چې الله تعالی ورته د ځمکې خلافت ورکړی دی، ملائکو ته الله تعالی د ځمکې خلافت ندی ورکړی، بلکې دغه فضیلت یې انسان ته ورکړی دی. الله تعالی په قرآن کې فرمایي. ژباړه: هغه وخت په یاد کړه چې کله ستا رب پرښتو ته ویلي ؤ، چې زه په ځمکه کې د یو خلیفه پیدا کوونکی یم، هغو عرض وکړ آیا ته په ځمکه کې داسې یو څوک ټاکي، چې د هغې نظم خراب

ترې اخیستی و، د دوی سرې یې خپل غلامان ګرځولي ؤ او د دوی ښځې یې خپلې وینځې ګرځولي وې، ځان یې خدای باله او خلک یې د خدای تعالا عبادت ته نه پریښودل؛ کله چې بیا فرعون د خطر احساس وکړ، امر یې وکړ چې ټول نارینه ماشومان دې ووژل شي، مګر د خدای خوښه دا وه چې موسی یې د فرعون په کور کې لوی کړ، بیا یې هغه پیغمبر کړ او د ضعیفو بني اسرائيلو رهبر شو، بیا ورته الله تعالی امر وکړ چې فرعون ته لاړ شه هغه او بني اسرائيل د الله تعالی لارې ته را وبله، خو فرعون لا هم د خدای دعوه کوله او بني اسرائيلو ته یې ویل: (زه ستاسو لوی رب یم)، چې بالاخره فرعون د قلمز په دریاب کې غرق شو.

همدارنگه حضرت محمد (ص) چې کله په پیغمبرۍ معیوث شو په ټولنه کې ابوجهل، ابی ابن خلف، ابو لهب او نورو حکمراني کوله او نه یې غوښتل چې مشري یې له منځه ولاړه شي.

د اسلام دین د همدې لپاره راغی چې خلک د پادشاهانو او دیکتاتورانو له ظلم و استبداد څخه خلاص کړي، اسلام ټولو ته یو شان حقوق ورکوي او د خلکو دین، مذهب، ژبه، رنګ، قوم، نسل، نژاد او نور معیارونه په نظر کې نه نیسي؛ بلکې ټول انسانان د دغه طبیعي حقوقو مستحق ګڼي.

په قرآنکريم کې د انساني کرامت معیار یوازې انسانیت ګڼل شوی دی الله تعالی فرمایي. ژباړه: دا خو زموږ پیرزویه ده چې موږ بنیادم ته عزت ورکړ او هغو ته مو په وچه او اوبو کې سپرلی وکړې او هغو ته مو له پاکو شیانو څخه روزي ور په برخه کړه او پر خپلو زیاترو مخلوقاتو مو ښکاره لوړتیا ور وبخښله. بني اسرائيل: ۷۰ آیه د دې معیار لپاره عربي یا عجمي، تور یاسپین، مسلمان یا کافر نه دي ځانګړي شوي بلکې د انساني کرامت لپاره یوازینی معیار انسانیت ګڼل شوی دی او ټول انسانان د کرامت لرونکي ګڼل شوي دي. د انسان کرامت له دې ثابتیږي چې الله تعالی ورته د ځمکې خلافت ورکړی دی، ملائکو ته الله تعالی د ځمکې خلافت ندی ورکړی، بلکې دغه فضیلت یې انسان ته ورکړی دی. الله تعالی په قرآن کې فرمایي. ژباړه: هغه وخت په یاد کړه چې کله ستا رب پرښتو ته ویلي ؤ، چې زه په ځمکه کې د یو خلیفه پیدا کوونکی یم، هغو عرض وکړ آیا ته په ځمکه کې داسې یو څوک ټاکي، چې د هغې نظم خراب

از صفحه ۲۲

بازشناسی مفهوم...

بوروکراسی نخواهد بود و جز با اصلاحات اساسی مسائل فراوان موجود در نظام اداری، از جمله فساد اداری حل نمی‌شود. برای حذف یا کاهش فساد اداری در نظام اداری و سطح جامعه، به برنامه‌هایی اساسی و همه‌جانبه نیازمندیم که با تأثیر بر فرهنگ عمومی جامعه و ابعاد آن هم‌چون فرهنگ سازمانی (به عنوان پدیده‌ای که به طور مستقیم از فرهنگ جامعه تأثیر می‌پذیرد)، پیش‌گیری از بروز فساد اداری را هدف قرار دهد، به جای آن که از طریق طراحی رویه‌های تنبیهی و پس از وقوع با آن مبارزه کند

منابع

- افشای، عبدالرحمن (۱۳۹۰)، فساد اداری و تأثیر آن بر توسعه، علل، پیامدها و راهکارهای برون‌رفت، مجله حقوقی بین‌المللی، نشریه مرکز امور بین‌المللی ریاست جمهوری، سال بیست و هشتم، شماره ۴۵، صص ۲۶۴-۲۳۵
- الوانی، سیدمهدی (۱۳۷۹)، مدیریت عمومی، تهران: نشر نی.
- بخارایی، احمد (۱۳۸۶)، جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی در ایران، تهران، پژوهک جامعه.
- حبیبی، نادر (۱۳۷۵)، فساد اداری (عوامل مؤثر و روش‌های مبارزه)، تهران مؤسسه فرهنگی و انتشارات وثقی خضری، محمد (۱۳۸۷)، آسیب‌شناسی روش‌های مبارزه با فساد اداری در ایران، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال یازدهم، شماره چهارم، صص ۸۲۵-۸۱۳
- دانایی‌فرد، حسن (۱۳۸۷)، چالش‌های مدیریت دولتی در ایران، تهران: سمت.
- ربیعی، علی (۱۳۸۳)، زنده باد فساد، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- رحیمی‌نسب (۱۳۸۶)، آسیب‌شناسی فساد اداری، نشریه حمایت.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۷۹)، توسعه و تضاد، شرکت سهامی انتشار، تهران.
- زاهدی، شمس‌السادات (۱۳۷۵)، نگرشی بر فساد و آثار آن، دانش مدیریت، دور اول، شماره دوم، بهار.
- عباس‌زادگان، محمد (۱۳۸۳)، فساداداری، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
- فرخ‌سرشت، بهزاد (۱۳۸۳)، بررسی عوامل مؤثر در بروز فساد اداری به منظور ارائه الگویی برای کاهش اثرات آن در روند توسعه جمهوری اسلامی ایران، دانش مدیریت، شماره ۶۶، پاییز.
- محمدنبی، حسین (۱۳۸۰)، فساد اداری و مبارزه با آن از نظر سازمان ملل متحد، وکالت.
- محمودی، مهدی (۱۳۸۴)، نقش فرهنگ سازمانی در مبارزه با فساد اداری، ماهنامه علمی-آموزشی مدیریت تدبیر.
- مردانی، بیوک (۱۳۷۵)، سبب‌شناسی تخلفات مالی در دستگاه‌های دولتی و روش‌های جلوگیری از آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، مرکز آموزش مدیریت دولتی واحد کرمانشاه.
- معدنچیان، ابراهیم (۱۳۸۲)، مبارزه با فساد اداری، تهران: پژوهشکده امام خمینی ر.
- Hassan, Shaikat(2004), "Corruption and the Development challenge", Journal of Development, Policy and Practice, volume1, Number1, December.
- UNDP. (2004). Anti corruption, final version, and practice note.

کپی هم احکام راغلی، یوه نبخه الله تعالی د پیشوپه بندی کولو دوزخی کره، او یوه بله نبخه الله تعالی تری سپی ته په اوبو ورکولو جنتی کره، کوم دین چې حیواناتو ته حقوق ورکړي دي هغه دین به انسانانو ته څنگه حقوق نه ورکوي.

که په لنډ ډول ووايو په لاندې آیتونو او احادیثو کې د اسلام له نظره د نبخو حقوق خلاصه کولی شو.

الله تعالی فرمایي: ژباړه: ای مؤمنانو! ستاسې له پاره دا روا نه ده چې د زور له لارې ځان د نبخو وارثان کړئ او نه دا روا ده چې هغوی ورپرئ او د هغه مهر د یوې برخې د وهلو هڅه وکړئ چې تاسې هغو ته ورکړئ وي. النساء: ۱۹.

نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي. ژباړه: د حضرت عایشې رضی الله عنها څخه روایت دی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم ویلي دي: پوره مؤمن په تاسو کې هغه څوک دی چې ښه اخلاق ولري او د خپل اهل سره نرمي کوونکی وي.

بل ځای فرمایي. ژباړه: د حضرت ابن عمر رضی الله عنه څخه روایت دی چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم وویل: ډیر بدترین حلال د الله جل جلاله په نزد، طلاق دی.

الله تعالی فرمایي. ژباړه: او د نبخو مهر په ښه زړه (فرض گنلې) ورکړئ، البته که هغوی یې په خپله خوښه یو څه تاسې ته بخشش کړي؛ نو تاسې هغه په خوند سره خوړلای شئ، چې حلال او بې ضرره دی. النساء: ۴.

بل ځای نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي. ژباړه: د حضرت عدی خوی عدی، د خپل پلار څخه او هغه د شېبه څخه روایت کوی، چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم وویل: د نبخو سره د نکاح په باره کې مشوره وکړئ.

بل ځای نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایي. ژباړه: د حضرت عمر رضی الله عنه زوی د نبي صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې نبي صلی الله علیه وسلم وویل: نشته بدل په اسلام کې.

شعار په لغت کې رفع (چټوالي) ته وايي او په اصطلاح کې د جاهلیت د زمانې نکاح ده، چې سړي به یوه ښځه د بلې ښځې په مقابله کې ورکوله او د یوې شرمگاه مهر به یې د بلې د شرمگاه مهر گرځوه.

الله تعالی د دغې ښځې فریاد واورېد او دا آیت را نازل شو، ژباړه: الله تعالی د هغې ښځې وینا واورېدله چې د خپل مېړه په باب له تا سره بیا بیا غږېږي او الله تعالی ته فریاد کوي، الله تعالی ستاسې دواړو پوښتنه او ځواب اوري، هغه د هر څه اورېدونکی او لیدونکی دی. المجادل: ۱. یوه ورځ دغې ښځې حضرت عمر رضی الله عنه ته غږ وکړ چې ودرېږه! عمر رضی الله عنه ودرید، چا پوښتنه وکړه دا ښځه څوک ده چې ته د دې په اواز ودرېږې؟ حضرت عمر رضی الله عنه ورته وویل: آيا ته دا ښځه نه پیژني؟ هغه وویل نه، عمر رضی الله عنه وفرمایي: دا هغه ښځه ده چې الله تعالی یې په عرش کې اواز اوریدلی ؤ. همدارنگه ښځه د نفقې او میراث حق لري، اسلام ښځه نه مکلفوي، چې د اولاد لپاره نفقه وگټي، بلکې میره یې مکلف کړی چې ښځې او اولاد ته نفقه پیدا کړي، همدارنگه د اولاد روزنه او تربیه او حتی ماشوم ته تی ورکول هم په ښځه حق او لازم نه دي، که ښځه وغواړي د میره څخه د اولاد روزلو او تي ورکولو اجوره هم غوښتلی شي؛ همدارنگه اسلام ښځې ته د مهر حق ورکړی چې د میره په مال کې د ښځې حق ثابتوي، ښځه په میراث کې ظاهراً کمه برخه لري، خو بیا د میره په مال کې هم حق لري. الله تعالی به د قیامت په ورځ د هغه ماشومې نه پوښتنه وکړي، چې ژوندی ښځه شوې وه الله تعالی فرمایي. ژباړه: او کله چې له ژوندی ښځې کړی شوي نجلۍ څخه پوښتنه وشي، چې هغه په کومه گناه وژل شوې ده؟

حضرت ابوهریره رضی الله عنه د نبي کریم صلی الله علیه وسلم څخه روایت کوي چې نبي کریم صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي: هغه چا لره چې درې لوړگاني وي او د هغه سالمه تربیه او روزنه وکړي د هغوی صحیح کفالت وکړي، الله تعالی به هغه په خپل فضل سره جنت ته داخل کړي. یو سړي پوښتنه وکړه چې که دوه لوړگاني وي د هغې څه حکم دی، رسول الله صلی الله علیه وسلم وویل، چې د هغې هم همدا حکم دی. هغه سړي وویل که یوه وي؟ نبي کریم صلی الله علیه وسلم وویل، د هغې هم همدا حکم دی.

رسول الله صلی الله علیه وسلم په حجة الوداع کې درې ځله وفرمایي: د نبخو په باره کې له الله تعالی څخه ووبرېږئ، د نبخو په باره کې له الله تعالی څخه ووبرېږئ، د نبخو په باره کې له الله تعالی څخه ووبرېږئ. په اسلام کې د حیواناتو د حقوقو په باره

حقوق بشر و حق آزادی اجتماعات

محمد جواد محمدی، استاد دانشگاه

بین‌المللی مورد شناسایی و حمایت قرار گرفته است. از سوی دیگر، حق آزادی اجتماعات زمانی در کشور به درستی اجرا و تطبیق خواهد شد که افراد جامعه از حقوق بشر و اهمیت آن به عنوان یک میثاق جهانی و راهکار حقوقی برای زندگی مسالمت‌آمیز و انسانی درک درستی داشته باشند، لذا برای دستیابی به چنین هدفی باید مواردی مانند تعریف حقوق بشر، اهمیت و پیشینه تاریخی آن، مبانی و منابع حقوق بشر، ارزش‌ها و مصادق حقوق بشر و تضمینات ملی و بین‌المللی حقوق بشر، مورد بررسی قرار گیرد.

تعریف حقوق بشر

از حقوق بشر تعاریف گوناگون ارائه شده است که به دو تعریف آن اشاره می‌شود:

۱- مجموعه امتیازات متعلق به افراد یک جامعه و مقرر در قوانین موضوعه است که افراد به اعتبار انسان بودن، در روابط خود با دیگر افراد جامعه و با قدرت حاکم، با تضمینات و حمایت‌های لازم، از آن برخوردار است.^۱

۲- حقوق بشر، به حقوق بنیادین و طبیعی انسان اطلاق می‌گردد که به طور کلی شامل آزادی‌ها، مصونیت‌ها و منافع تمام انسان‌ها می‌شود؛ قطع نظر از تابعیت، جنسیت، مذهب، نژاد و طبقه اجتماعی، انسان از این نظر که انسان است، از آن برخوردار است.

اهمیت حقوق بشر

حقوق بشر دارای ارزش فطری و طبیعی بوده که تحقق آن جزء آرمان‌های اصیل و بنیادین تمام انبیا، دانشمندان، مصلحان اجتماعی و مبارزان سیاسی و اجتماعی شمرده می‌شود. حقوقی مانند، حق حیات، حق امنیت، حق آزادی، حق اشتغال، حق آموزش، حق بهداشت، حق برابری در پیشگاه قانون، حق دسترسی به محاکم و محاکمه عادلانه، حق تعیین سرنوشت و مشارکت سیاسی؛ حق برخورداری از فرصت‌ها و امکانات ملی، از مصادیق بارز حقوق بشری محسوب می‌شود.^۲ بنابراین، حقوق بشر از جهات مختلف دارای اهمیت است:

۱- از لحاظ منابع: حقوق بشر، متعلق به ملت، فرهنگ و کشور خاصی نیست بلکه برآمده از تمدن‌های گذشته، تعلیم ادیان آسمانی و افکار بشری است که میراث مشترک همه انسان‌ها محسوب می‌شود.

مقدمه

مفهوم حقوق: حقوق جمع حق و واژه حق در لغت به معانی انتخاب، سلطه و امتیاز به کار رفته است اما حق در اصطلاح حقوقی، به معنای برخورداری انسان از امتیازات، فرصت‌ها و امکانات موجود در جامعه است. حق آزادی اجتماعات، یکی از موارد و مصادیق

حقوق شهروندی و بشری افراد شمرده می‌شود. این حق جزء حقوق عمومی بشری بوده و مانند حق مشارکت در تأسیس نظام سیاسی، حق شرکت در انتخابات و تعیین سرنوشت سیاسی، حق تشکیل حزب سیاسی و نهاد مدنی و حق راه اندازی مظاهرات و تظاهرات، بنابراین، حق آزادی اجتماعات، از حقوق بشری انسان محسوب می‌گردد که در قانون اساسی و اسناد

ویژگی‌های حقوق بشر

۱- حقوق بشر انسانی است: تمام حقوق و امتیازاتی که برای بشر منظور شده است، به اعتبار انسان بودن او است. این حقوق اختصاص به ماهیت انسان دارد، قطع نظر از تفاوت‌هایی که می‌تواند از لحاظ جنسیت، نژاد، فرهنگ یا طبقه اجتماعی داشته باشد.

۲- حقوق بشر، قابل واگذاری به غیر نیست: یعنی هیچ فرد نباید حقوق بشری خود مانند، حق حیات، حق امنیت، اشتغال، حق تحصیل، حق آزادی و حق برابری در قانون را به دیگری واگذار کند.

۳- حقوق بشر قابل سلب نیست: یعنی هیچ دولت، سازمان، گروه و فردی نمی‌تواند حقوق بشری را از انسان سلب کند. حقوق بشر با تمام مصادیق و موارد خود در برابر دیگران تکلیف ایجاد می‌کند؛ لذا باید مورد احترام قرار بگیرد.

۴- حقوق بشر قابل معامله نیست: یعنی حقوق بشر را نمی‌شود با پول معامله کرده و مورد خرید و فروش قرار داد.^۱

ارزش‌های حقوق بشر

حقوق بشر که مبتنی بر شرافت و کرامت انسان است، مرتبط با ارزش‌های دیگری است که باید مورد توجه قرار گیرد. ارزش‌هایی مانند، زندگی، آزادی و استقلال، عدالت، همبستگی، مسئولیت اجتماعی، صلح و اجتناب از خشونت و محیط زیست سالم.

الف) زندگی: یکی از ارزش‌های بنیادی و اصل حقوق بشر، زندگی است که به عنوان ارزش، مبتنی بر ارج‌گذاری بر حیات انسانی و به‌مثابه پیش‌شرط اجتناب‌ناپذیر برای هم‌زیستی میان انسان‌ها و سرچشمه تمام حقوق، آرمان‌ها و تفکرات بشر است.

بنابراین، با توجه به ارزش زندگی، نه تنها باید در برابر هر عامل و شخصی که به نفی زندگی می‌پردازد، مقاومت کرد، که تمام فعالیت‌هایی که حامی زندگی و سازگار با آن است، باید مورد حمایت و پشتیبانی قرار گیرد. زندگی به‌مثابه مهم‌ترین ارزش حقوق بشر که مبتنی بر کرامت انسانی و برابری است، مقتضی آن است که هیچ جریان، عامل و گروهی نباید به سلامتی جسمانی و روانی انسان آسیب وارد کرد یا مسیر رشد آن را مسدود کنند. حفظ سلامت جسمی و روحی، ارزشی است که با هیچ کالایی قابل مقایسه و معاوضه نیست و نمی‌شود برای آن قیمتی تعیین کرد.

ب) ارزش آزادی و استقلال: آزادی و استقلال از یک طرف مبتنی بر آزادی و استقلال همه انسان‌ها از بندگی، بردگی، شکنجه، اتهامات، مجازات و اقدامات خودسرانه است. از سوی دیگر ارزش آزادی و استقلال مبتنی است بر

نتیجه همه تحولات و حوادث مثبت و منفی، منجر به تشکیل سازمان ملل متحد (۱۹۴۵) و تدوین اعلامیه جهانی حقوق بشر شد. (۱۹۴۸) اعلامیه جهانی حقوق بشر به عنوان منشور جهانی که در قوانین اساسی کشورها، مورد شناسایی و حمایت قرار گرفته‌اند؛ برای همه کشورهای مستقل و عضو سازمان ملل، نافذ و الزام‌آور شده است. چنان که در ماده ۷ قانون اساسی افغانستان آمده است: دولت منشور ملل متحد، معاهدات بین‌الدول، میثاق‌های بین‌المللی که افغانستان به آن ملحق شده است و اعلامیه جهانی حقوق بشر را رعایت می‌کند...

نقش حقوق بشر در زندگی

حقوق بشر از حقوق، منافع و آزادی‌های فردی و گروهی حمایت نمودند نقش آن در زندگی فردی و اجتماعی انسان، دفاعی و حمایتی است. حقوق بشر نقش خود را در دو سطح ایفاء می‌کند.

الف) نقش عمومی حقوق بشر: به این معنا که حقوق بشر از همه بشریت حمایت کرده از حقوق، منافع و امنیت آنان دفاع می‌کند. نقش حقوق بشر در زندگی انسان، حمایت و پاسداری از حقوق افراد و گروه‌ها در برابر ظلم و تجاوز دولت‌ها، سازمان‌های بین‌المللی و اجزای سیاسی قدرتمند و قانون ستیز است.

حقوق بشر به طور عموم وسیله‌ای است برای حفظ حقوق و حیثیت انسانی و بشری افراد، قطع نظر از ویژگی‌های شخصی و جنسیتی، نژادی و فرهنگی و... چنان که در مواد ۱ و ۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر، آمده است:

۱- تمام افراد بشر آزاد به دنیا می‌آیند و از لحاظ حقوق و حیثیت با هم برابرند؛ همه دارای عقل و وجدان‌اند و باید نسبت به یکدیگر با روح برادری رفتار کنند.

۲- هر کس می‌تواند بدون هیچگونه تمایز، مخصوصاً از حیثیت، نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا هر عقیده دیگر و همچنین ملیت، وضع اجتماعی، ثروت، ولادت یا هر موقعیت دیگر، از تمام حقوق و آزادی‌هایی که در اعلامیه حاضر ذکر شده است، بهره‌مند شود. بنابراین، حقوق بشر، از امنیت و آزادی، عدالت و برابری، برای عموم افراد حمایت و دفاع می‌کند.

ب) نقش اختصاصی حقوق بشر: حقوق بشر به دلیل گستردگی که دارد، افراد و گروه‌های آسیب‌پذیری مانند زنان، کودکان، اقلیت‌ها و آوارگان را مورد حمایت ویژه قرار داده است. چنان که این موضوع در قوانین داخلی و اسناد بین‌المللی مورد توجه و تأکید قرار گرفته است.

بنابراین، حقوق بشر، ارزش‌های وارداتی محسوب نمی‌شود، زیرا این حقوق بر گرفته از سنت‌ها، فرهنگ‌ها، تعلیم دینی، قوانین ملی کشورها، اسناد بین‌المللی، تلاش و تفکر بشری است.

۲- از لحاظ مبانی: حقوق بشر مبتنی بر کرامت انسانی، برابری و آزادی است. لذا انسان زمانی می‌تواند از حقوق و امتیازات فردی و اجتماعی و مادی و معنوی برخوردار گردد که کرامت انسانی، برابری و آزادی او مورد شناسایی، احترام و حمایت قرار گرفته باشد.

۳- از جهت قلمرو: حقوق بشر، انسانی و جهانی است که در سطح جهان قابل تطبیق بوده و مخاطب آن نیز تمام دولت‌ها، گروه‌ها ملی و سازمان‌های بین‌المللی است.

حقوق بشر به انسان بدون هیچگونه تفاوت و تمایزی از لحاظ نژاد، جنسیت، فرهنگ، عقیده سیاسی، طبقه اجتماعی و منشأ ملی می‌نگرد. و انسان را از حیث انسان بودن، دارای حقوق و کرامت می‌داند. چنان که در ماده ۲ اعلامیه جهانی حقوق بشر آمده است:

«تمام افراد بشر آزاد به دنیا می‌آید و از لحاظ حیثیت و کرامت انسانی و حقوق با هم برابرند. همگی دارای عقل و وجدان هستند و باید با یکدیگر با روحیه‌ای برادرانه رفتار کنند.»

۴- از لحاظ اهداف: هدف حقوق بشر، دفاع از کرامت انسانی، آزادی، برابری، تأمین حقوق شهروندی و فرهنگ‌سازی برای زندگی مسالمت‌آمیز و انسانی است.

بنابراین، حقوق بشر، راهکاری است برای گذار و عبور از یک دوره شورش، انقلاب و خشونت به مدرنیته. حقوق بشر، اعتراضی است به ظلم و استبداد و تلاشی است برای تحقق برابری و برقراری روابط شهروندی و بر خوداری از فرصت‌ها و امکانات ملی به شکل برابر و عادلانه.

تاریخ پیدایش حقوق بشر

حقوق بشر پیشینه طولانی دارد، قدمت آن به تاریخ حیات بشری است. تعلیم دینی، تمدن‌های گذشته، تلاش‌های انسان‌های بزرگ و تجارب بشری در طول تاریخ در زمینه حقوق بشر و حمایت از حقوق انسانی نقش بر جسته داشته‌اند. هرچند تحول حقوق بشر تحت تأثیر حوادث و وقایعی بوده که در تاریخ بشر اتفاق افتاده است. تبعیض و نابرابری‌های وسیع سیاسی و اجتماعی مانند برده‌داری در آمریکا و اروپا، کشتارهای وحشتناک و فاجعه‌بار مانند کشتار ارمنه، هولوکاست و خسارات عظیم انسانی و اقتصادی که در جریان دو جنگ جهانی پدید آمد. (جنگ جهانی اول ۱۹۱۸-۱۹۱۴) و (جنگ جهانی دوم ۱۹۴۵-۱۹۳۹) باعث شد که حقوق بشر به صورت جدی، سازمان یافته و عصری مطرح گردد.^۲

آزادی و استقلال همه انسان‌ها در طرح یک زندگی مستقل، آزاد و منطبق با کرامت و منزلت انسانی و متناسب با استعداد، علاقه و توانایی او. بنابراین، انسان زمانی می‌تواند به آزادی و استقلال دیگران احترام بگذارد که خود دارای نگرش و منش آزاد، انسانی و مستقل باشد.

ج) عدالت: عدالت به عنوان یک ارزش ذاتی خواست طبیعی انسان بوده و تحقق آن جزء آرمان‌های مبارزان سیاسی و اندیشمندان است. عدالت از جهات متعدد و ابعاد مختلف قانونی، قضایی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی مورد توجه قرار گرفته و به عنوان شاخص برای ارزیابی کشورها در جهت برابری افراد در پیشگاه قانون و محکمه و حق برخورداری از تأمین نیازهای مادی و تقسیم امکانات و فرصت‌های ملی و عمومی به صورت برابر و عادلانه مطرح است.

عدالت اجتماعی که ناشی از مفهوم عدالت به طور کلی است، با توجه به منزلت برابر انسان‌ها، خواهان شرایط زندگی انسانی برای همگان بوده و مقتضی ایجاد فرصت برابر و عادلانه برای تأمین نیازهای مادی و معنوی و فردی و اجتماعی به‌دور از هرگونه تبعیض بر مبنای جنسیت، نژاد، اعتقادات دینی و مذهبی و طبقه اجتماعی است. عدالت به‌مثابه ارزش حقوق بشری خواستاری برخورداری افراد از محاکمه عادلانه، حق اشتغال، حق تحصیل، حق مشارکت در امور سیاسی و اجتماعی و حق برخورداری از خدمات طبی و بهداشتی‌اند.

د) همبستگی: همبستگی به عنوان یک ارزش، هدف مشترک همه انسان‌ها برای زندگی آرام و مسالمت‌آمیز است. همبستگی به‌مثابه ارزش حقوق بشری، تنها از انسان‌ها نمی‌خواهد که در برابر رنج و محنت دیگران ابراز همدردی کنند، بلکه مقتضی آن است که انسان رنج و محنت هموعان را رنج و عذاب خود دانسته و برای رفع آن از هیچ تلاشی دریغ نکنند.

در ایجاد همبستگی چند عامل دخیل است:

- ۱- وطن و سرزمین مشترک
- ۲- تاریخ و سرنوشت مشترک
- ۳- فرهنگ مشترک
- ۴- منافع مشترک
- ۵- احساس مشترک

همبستگی به عنوان ارزش حقوق بشری، زمانی ایجاد می‌گردد که تمام مؤلفه‌های آن موجود باشد. هیچ فردی دیگری را بیگانه فرض نکرده و به سرزمین مشترک باور داشته و تاریخ مشترک بی‌سازد، تاریخ است که سرنوشت ملت‌ها را بازتاب داه و منعکس می‌کند. لذا اگر مروجی به تاریخ افغانستان گردد، واضح است که مردمان این سرزمین هیچگاه سرنوشت یکسان نداشته؛ از این جهت نمی‌توان تاریخ مشترک را به حیث یک عنصر تعیین‌کننده در ایجاد

همبستگی معرفی کرد، اما می‌توان با عقلانیت و خرد انسانی از گذشته‌های غم‌انگیز و فاجعه بار عبرت گرفته و برای نسل امروز و فردای کشور سرنوشت و تاریخ مشترک ساخته و با تعریف منافع مشترک، احساس را مشترک را به وجود آورده و خانه مشترک را آزاد و آباد کرد.

بنابراین، همبستگی به عنوان یک ارزش حقوق بشری زمانی تحقق پیدا می‌کند که حکومت و رهبران سیاسی نگاه واحد به افراد و گروه‌های اجتماعی داشته باشند لذا تفکر و سیاست تبعیض‌آمیز، راه‌های رسیدن به همبستگی و احساس مشترک را مسدود می‌کند.

اشتراک منافع و احساس مشترک، از توزیع عادلانه قدرت سیاسی، ثروت ملی و ایجاد فرصت‌های برابر اجتماعی به وجود می‌آید. اشتراک منافع بر اساس مناصب‌های مقطعی نمی‌تواند منتج به همبستگی پایدار، به عنوان ارزش مورد توجه حقوق بشر گردد.

ه) مسئولیت اجتماعی: آگاهی نسبت به مسئولیت اجتماعی، یکی از دیگر ارزش‌های حقوق بشری و از پیامدهای مستقیم ارزش همبستگی است. مسئولیت اجتماعی انسان را فرامی‌خواند که به یاری هموعانی که دچار رنج و مصیبت و محرومیت‌اند، بشتابند. مسئولیت اجتماعی به عنوان یک ارزش، انسان را موظف می‌داند تا به‌مثابه یک موجود اجتماعی برای تحقق ارزش‌های حقوق بشری مانند آزادی و امنیت، صلح و عدالت جهت‌گیری مثبت و مؤثر داشته باشد.

و) صلح و اجتناب از خشونت: صلح ارزشی است که نه‌تنها فقدان منازعات را توصیف می‌کند، بلکه بیانگر وضعیتی است که در آن همزیستی میان انسان‌ها، نشان از موفقیت و مدنیت آنان دارد. صلح به معنای آن است که برای حل منازعات به عوض کاربرد روش‌های خشن و ویرانگر، از روش‌های مسالمت‌آمیز و سازنده استفاده کند.

بنابراین، صلح به‌مثابه یک ارزش، از طریق فرهنگ‌سازی، اصلاحات ارزشی و تکامل تدریجی به دست می‌آید. از این جهت صلح در مقابل روش‌های انقلابی قرار دارد که خواهان ویران‌سازی و از نو ساختن است. پس صلح دارای ارزشی است که زندگی آرام و با منزلت انسانی را می‌سازد.

ز) محیط زیست سالم: محیط زیست سالم، به‌مثابه یک ارزش، مبتنی بر این واقعیت است که انسان‌ها نه‌تنها در هماهنگی با طبیعت و محیط زیست سالم قادر به یک زندگی انسانی و با منزلت‌اند. استفاده بی‌رویه از طبیعت و منابع زیر زمینی یا آلوده کردن آن می‌تواند کارکرد سالم طبیعت را دچار اختلال کرده و بنیاد زندگی سالم را ویران کند. امروزه حفاظت از

محیط زیست ارزش حقوق بشری پیدا کرده و یک وظیفه جدی انسانی تلقی می‌شود.^۵

منابع حقوق بشر

حقوق بشر دارای دو نوع منبع ملی و بین‌المللی است.

الف) منابع داخلی و ملی:

- ۱- قوانین
- ۲- آموزه‌های دینی
- ۳- عرف و هنجارهای اجتماعی
- ۴- دکترین و نظریه دانشمندان

ب) منابع بین‌المللی

- ۱- اعلامیه‌ها مانند: اعلامیه انقلاب کبیر انگلیس (۱۶۸۹)، اعلامیه استقلال آمریکا (۱۷۷۶)، اعلامیه حقوق بشر و شهروند فرانسه (۱۷۸۹) و اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۹۴۸)
- ۲- کنوانسیون‌ها، میثاق‌ها و معاهدات بین‌المللی. مانند حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۹۶۶.

مبانی حقوق بشر

الف) کرامت انسانی: حقوق بشر مبتنی بر کرامت انسانی است یعنی باور و اعتقاد به ذاتی بودن کرامت برای انسان است. انسان زمانی به حیات دیگران احترام می‌گذارد که همه افراد را مانند خود دارای عزت و کرامت بداند و زمانی به امنیت و آزادی دیگران متعهد خواهد بود که امنیت و آزادی دیگران را امنیت و آزادی خود تلقی کند. انسان زمانی به حقوق فردی و اجتماعی دیگران وفادار خواهد بود که به کرامت انسانی باور داشته و به همه افراد جامعه نگاه انسانی داشته باشد.

بنابراین، حقوق بشر، مبنای حقوق و آزادی‌های اساسی و بنیادین فرد و جامعه محسوب می‌شود و مبنای حقوق بشر نیز باور به ذاتی بودن کرامت برای انسان است. جامعه‌ای که به چنین مدنیت دست یافته باشند، جامعه آرام، باثبات، صلح دوست و مرفه خواهد بود.

کرامت انسانی دارای معانی مختلف است مانند: ارزش، حرمت، عزت، شرافت، انسانیت، منزلت، پاک بودن از آلودگی، احسان، جوانمردی و سخاوت. در حقوق بشر وقتی صحبت از امنیت، آزادی، عدالت، حق رأی و حق تعیین سرنوشت می‌شود، در حقیقت این حقوق ناشی از اصل کرامت ذاتی انسان است. لذا کرامت انسانی از دو منظر درون دینی و بیرون دینی قابل بررسی است.

۱- کرامت انسانی با رویکرد درون دینی: در اسلام دو نوع کرامت برای انسان بیان شده است، کرامت ذاتی و کرامت اکتسابی یا ارزشی.

۱-۱) کرامت ذاتی انسان: کرامت ذاتی برای انسان در اسلام پیش‌بینی شده و مورد حمایت

قرار گرفته است. چنان که این موضوع با صراحت و زیبایی در قرآن بیان شده است: «ولقد کرما بنی آدم» خداوند با تأکید می‌فرماید، تمام فرزندان آدم دارای کرامت ذاتی است. یعنی فرزندان آدم قطع نظر از نژاد، جنسیت، دین، طبقه اجتماعی و عامل جغرافیایی از کرامت ذاتی برخوردار و بهره‌مند است.

۱-۲) کرامت اکتسابی و ارزشی: کرامتی است که انسان با به کار انداختن استعداد و نیروی مثبت خود، در مسیر رشد و کمال از آن برخوردار می‌شود. کرامت اکتسابی، اختیاری بوده و قابل نفی و اثبات است. یعنی انسان با انجام کارهای نیک، کرامت اکتسابی را به دست آورده و با ارتکاب جرم و گناه، آن را از خود سلب می‌کند. آیه ۱۳ سوره حجرات ضمن تصریح کرامت اکتسابی و ارزشی انسان؛ به کرامت ذاتی او نیز اشاره کرده است.^۶

۲- کرامت انسان با رویکرد بیرون دینی: در این نگرش، انسان دارای ارزش ذاتی است که به صورت برابر متعلق به همه انسان‌هاست. این ارزش لازمه وجود ماهیت انسان است که دایمی بوده و قابل سلب و نفی نیست. چنان که ماده ۱ اعلامیه جهانی حقوق بشر به آن اشاره کرده است که، تمام افراد بشر را دارای کرامت و حقوق برابر می‌داند.

بنابراین، ازمبانی مهم حقوق اساسی و حقوق بشر، احترام به کرامت انسانی و باور به ذاتی بودن کرامت انسان است. کرامت انسان هم از نظر متون دینی و هم از لحاظ اسناد بین‌المللی، دانش و تجارب بشری مورد توجه و تأکید قرار گرفته است. مبنای برخورداری انسان از حقوق بشری و حقوق سیاسی و اجتماعی همین کرامت ذاتی او است نه کرامت اکتسابی.^۷

بنابراین باور و احترام به کرامت انسانی در غرب براساس یک ضرورتی سیاسی و به منظور جلوگیری از وقوع جنگ و فجایع ناشی از آن شکل گرفته است. اما موضوع کرامت انسانی و احترام به آن در اسلام، از چند جهت قابل توجه است.

یکم: از لحاظ سابقه تاریخی: موضوع کرامت انسانی از منظر سلام بیش از هزار و چهارصد سال است که طرح و تبیین شده است. در حالی که حقوق بشر و کرامت انسانی در غرب پس از وقوع دو جنگ جهانی مطرح شده و برجسته شد.

دوم: از لحاظ اهمیت: کرامت انسانی و باور به ذاتی بودن آن برای انسان، در متن مقدس‌ترین کتاب آسمانی (قرآن) بیان شده است. یعنی از دیدگاه اسلام احترام به حقوق بشر و کرامت انسانی به عنوان یک ارزش دینی مطرح است نه یک ضرورت سیاسی و امنیتی.

سوم: از لحاظ ضمانت اجرایی: حقوق بشر و کرامت انسانی و احترام به آن در اسلام، نه به

عنوان یک ضرورت سیاسی و مصلحت جمعی که جزء باورهای اعتقادی محسوب می‌گردد. لذا از ضمانت اجرای بالاتر و قوی‌تری برخوردار است.

ب) برابری

مفهوم برابری این است که همه افراد جامعه در تعیین سرنوشت و شکل‌گیری نظام سیاسی، دارای حقوق و تکالیف یکسان بوده و تمام امکانات و فرصت‌ها ملی به صورت برابر میان آنان توزیع شود. اصل برابری امروزه از عناصر اساسی نظام دموکراتیک و یکی از مبانی حقوق بشری محسوب می‌شود. لذا غفلت و نادیده گرفتن آن تبعیض و بی‌عدالتی، خودکامگی و استبداد نظام سیاسی و نقض حقوق بشر را در پی خواهد داشت.

بنابراین، تبعیض، تعصب و نابرابری در طول تاریخ بشر دردناک و غم‌انگیز بوده و باعث استثمار و فاصله‌های عمیق سیاسی، اجتماعی و اقتصادی شده‌اند. بر اساس چنین تجربیات تلخ است که امروزه اکثر کشورها، درصد از بین بردن عوامل تبعیض‌آمیز با وضع قوانین و مقررات عادلانه و انسانی بوده و روی برابری انسان‌ها تأکید می‌کنند.

ج) آزادی

سومین مبنا از مبانی حقوق بشر، آزادی است. آزادی در تعیین سرنوشت، آزادی در تحصیل، انتخاب شغل، انتخاب مسکن، آزادی در مسافرت و رفت و آمد و آزادی در اندیشه و عقیده و بیان آن. بنابراین، حقوق بشر زمانی قابل تحقق خواهد بود که نظام سیاسی و حقوقی کشورها به کرامت انسانی، برابری و آزادی همه اتباع و شهروندان خود شان احترام بگذارند.

مصادیق حقوق بشر

الف) حقوق و آزادی‌های عمومی

در نظام‌های سیاسی کثرت‌گرا و مبتنی بر خواست و اراده مردم، حقوق و آزادی‌های عمومی مانند: حق تشکیل احزاب سیاسی و انجمن‌های مدنی، حق آزادی تشکیل اجتماعات و مظاهرات، حق مشارکت مردم در امور سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مورد شناسایی و حمایت قرار گرفته است. بنابراین، حقوق بشر در دو حوزه کلان دسته‌بندی می‌شود؛ یکی حقوق و آزادی‌های عمومی و دیگری حقوق و آزادی‌های شخصی اما حقوق و آزادی‌های عمومی:

۱- حق آزادی تشکیل احزاب سیاسی و نهادهای مدنی:

حکومت و قدرت سیاسی هرچند بر اساس خواست و اراده مردم تشکیل شده با شد، باز هم تمایل به انحصار قدرت و استبداد دارد. برای مهار قدرت و ایجاد تعادل میان شهروندان و حکومت وجود احزاب سیاسی و نهادهای مدنی

امر ضروری تلقی می‌شود.

تعریف حزب سیاسی و نهاد مدنی: حزب سیاسی و نهاد مدنی عبارت از تشکیلات و سازمانی است که افراد انسانی برای تبارز و تحقق اهداف، علایق و منافع مشترک سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، با به کار انداختن اندیشه، هنر و تخصص خود، آن را ایجاد و تأسیس می‌کنند. کارکرد و نقش احزاب سیاسی: احزاب سیاسی و نهادهای مدنی پل است برای انتقال مطالبات قانونی و مشروع مردم به حکومت و پیگیری آن. شناسایی چالش‌هایی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و امنیتی و ارائه راهکار برای حل آن‌ها. همچنین، نظارت بر دولت و بازتاب و انعکاس عملکردهای مثبت و منفی آن برای جامعه و افکار عمومی.

۲- آزادی تشکیل اجتماعات و مظاهرات

در مقابل مشارکت فکری و جمعی افراد که پدیدآورنده شخصیت حقوقی پایدار به نام احزاب سیاسی و نهادهای مدنی بود، افراد انسانی برای تبادل نظر، طرح مشکلات، اعلام موضع و یا دفاع از منافع و خواست مشترک، در زمان معین و برای مدت کوتاه گرد هم می‌آیند، سپس متفرق می‌شوند.

این حرکت جمعی ممکن است در مکان ثابت به صورت محفلی از همفکران و هم‌اندیشان تشکیل شود که اجتماع نامیده می‌شود. و یا آنکه به صورت نمایشی به منظور جلب توجه حکومت و مردم راهی معابر عمومی می‌شوند، که عنوان مظاهره یا تظاهرات به خود می‌گیرند. ۳- حقوق سیاسی: دموکراسی که محصول سال‌ها تجربه سیاسی بشر بوده و به عنوان بهترین روش برای انتقال قدرت و حکومت معرفی می‌شود، نشان‌دهنده مشارکت مردم در امور سیاسی است. یعنی تحقق دموکراسی زمان عملی است که تمام افراد جامعه در تشکیل نظام سیاسی و حق تعیین سرنوشت در امور سیاسی و حق مشارکت در اداره عمومی را داشته باشند.

ب) حقوق و آزادی‌های شخصی

۱- حق حیات: یکی از بدیهی‌ترین حقوق آدمی، حق زنده ماندن و حق زندگی کردن است. حق حیات به عنوان موهبت الهی، امر فطری و طبیعی، پایه اساسی تمام حقوق انسانی شمرده شده و تعرض به آن جرم محسوب می‌شود. از برکت حیات است که انسان برخوردار از دیگر حقوق و آزادی‌های خود است.

حیات انسان به دو دسته مادی و معنوی تقسیم می‌شود که هر کدام از این دو دسته در روابط فردی و اجتماعی ممکن است در معرض تهدید و خطر قرار بگیرد. در چنین حالتی است که وجود امنیت به عنوان یک موضوع حقوقی و اجتماعی برای همگان ضرورت اجتناب‌ناپذیر ادامه در صفحه ۶۰

په اسلام کې د فطري حقونو معنا او مفهوم

ژباړه او لنډون: قضاوتپوه حضرت گل حسامي

د خلکو پر ذمه د چارواکيو ځينې حقونه:
د اسلامي امت چارواکي او د دوی د چارو متولیان دا حقوق لري چې له هغوی سره د خلکو له خوا د دوی په عمده کارونو کې مرسته وشي، خو په ښه شان سره وکولای شي خپله دنده اجرا او عملي کړي، د اسلامي ټولنې هر غړی خپل مسئولیت وپيژني او په ټولنه کې چارې په ښه توګه پر مخ لاړې شي، ځکه تر هغه وخته چې د چارو له متصدیانو سره د ملت مرسته نه وي، چارواکي او د چارو متولیان نه شي کولای خپلې دندې په مطلوبه توګه سرته ورسوي.

د ګاونډي حقونه:
(جار) يې دېوال په دېوال ګاونډي ته ويلي دي او ګاونډی د ستر حق څښتن دی، که ګاونډی په نسب ستا قوم او خپلوان و او مسلمان هم وي، د درې واړو د حقونو درلودونکی دی او که مسلمان دی خو په نسب کې ستا قوم او خپلوان نه دی، دوه حقه لري، او که خپلوان دی خو مسلمان نه دی هم دوه حقه لري، خو که خپلوان او مسلمان نه دی، نو يوازې د ګاونډيتوب حق لري. (راوی، ابوبکر بن باز)

ژباړه: «ای مومنانو د الله حکم ومنئ او د الله د رسول حکم ومنئ» (حکم ومنئ) له تاسې څخه د حکم د خاوندانو (مسلمانانو، يعني حاکمانو او مشرانو) «د نساء سورت - ۵۹- آيت»

اوهم پيغمبر اکرم (ص) فرمايلي دي: «د مسلمانانو په ذمه فرض دی چې واورې او اطاعت وکړي، که خوښ او راضي وي او که ناخوښه او ناراضه، مګر دا چې د معصيت په ترسره کولو مامور شي، چې په دې صورت کې اورېدل او فرمان وړل جواز نه لري.» (متفق عليه)

يو چا د خدای تعالی له پيغمبر څخه وپوښتل: زمونږ د چارو متولیان داسې کسان دي چې خپل حق له مونږ څخه غواړي او زمونږ د حقوقو له ورکولو څخه ځان ژغوري، نو مونږ له هغوی سره څرنگه چال چلند او معامله وکړو، پيغمبر (ص) ترې مخ واړاوه. هغه بيا پوښتنه تکرار کړه، ورپسې پيغمبر (ص) وفرمايل: وايې ورئ او فرمان يوسئ، هغوی د خپلو اعمالو مسئول دي او تاسې د خپلو اعمالو مسئول ياست. (د مسلم روايت)

د چارواکيو او خلکو يو پر بل حقوق:

چارواکي هغه کسان دي چې د مسلمانانو د چارو واګي پر غاړه لري، نو پير نه کوي چې چارواکي عام؛ لکه د دولت رئيس، خليفه، امام او يا خاص وي؛ لکه د يوې ادارې رئيس او يا يو ټاکلی عمل، د چارو دا متولیان د خلکو پر ذمه حقوق لري او خلک هم پر دوی د حقوقو درلودونکي دي.

پر چارواکيو د خلکو حقوق:

چارواکي بايد امينان وي چې د الله تعالی له لوري د امانت په ترسره کولو مامور شوي او مکلف شوي دي، خو خپلو خلکو ته ګټورې سلا مشورې او حياتي نصيحتونه وکړي او هغوی داسې لارې ته ښځ کړي چې د د دنيا او دين ګټې تامين کړي.
د اوامرو په عملي کولو او له منهياتو څخه په ځان ساتلو کې کارونه نظم او ترتيب مومي، د اميرانو او لارښوونکو نا فرماني فتنه راپاروي او د چارو د شپږدو او فساد لامل ګرځي، له همدې امله الله تعالی د خپل رسول او د چارو د متولیانو د امر په عملي کولو حکم کړی او فرمايي.

لکه چې الله تعالى فرمايلي دي.

ژباړه: «او (نيکي کوي) له مور او پلار سره په نيکي کولو او [نيکي کوي] د خپلو له خاوندانو سره او له يتيمانو سره او له مسکينانو سره او همسايه گانو سره چې قريب وي [په نسب يا په همسايگۍ کې] او له همسايه سره» (د نساء سورت - ۳۶ - آيت)

اوهم رسول الله (ص) فرمايلي دي: «جبرئيل به تل ماته د گاونډي د حقونو په هکله توصيه کوله: تر دې حده چې په دې فکر کې شوم چې گاونډی ميراث وړي» (متفق عليه)

د گاونډي پر ذمه د گاونډي ځينې حقوق: تر کومه ځايه چې څوک کولای شي د گاونډي پر وړاندې د مال له ورکړې او درناوي او گټه رسولو څخه کارواخلي، رسول الله عليه وسلم فرمايلي دي: «له ټولو غوره گاونډی هغه دی چې خبر او عافيت يې خپل گاونډي ته رسيږي» (د ترمذي روايت)

او هم يې فرمايلي دي: «کله چې دې بنسټوروا پخه کړه په دېگ کې لږې اوبه ورافافه کړه او زياتي بنسټوروا گاونډي ته واستوه» (د مسلم روايت)

او داسې يې هم فرمايلي دي: «څوک چې پر خدای (ج) او د آخرت پر ورځ ايمان لري له گاونډي سره دې نيکي وکړي» (د مسلم روايت)

له گاونډي سره د احسان او نيکۍ له جملې څخه په بېلابېلو مناسبتونو کې د هديې او تحفې ورکول دي، ځکه بخشش، محبت راجلبوي، عداوت له مينځه وړي او هم د گاونډي له حقونو څخه دا دی چې ژبنی او عملي آزار او ځور ور نه رسوي، لکه چې پيغمبر اکرم (ص) فرمايلي دي: «والله چې مؤمن نه دی، والله چې مؤمن نه دی، والله چې مؤمن نه دی، ترې ويې پوښتل: ای د خدای رسول! څوک؟ ويې فرمايل: هغه څوک چې گاونډی يې د ده له شر څخه په امان نه دی» (د بخاري روايت)

او په بل روايت کې راغلي دي: هغه څوک چې گاونډی د ده له آزار او ځورونې څخه په امان کې نه دی، مسلمان نه دی او جنت ته نه شي تللای.

ډېری وگړي د گاونډي حق ته درناوی نه کوي، گاونډيان يې له شر څخه په امان کې نه دي او په خپل منځ کې تل په شخړه او اخ و ډب کې دي، يو د بل پر حقونو بلوسي او يو بل ته قولې او فعلي آزار او ځور رسوي چې ټول د الله تعالى او پيغمبر (ص) د احکامو مخالف دي.

د يو بل پر ذمه د مسلمانانو حقونه:

د دې حقوقو شمېر خورا زيات دی او د هغو حقونو له جملې څخه دي چې په صحيح بخاري کې په ثبوت رسيدلي دي، د الله تعالى استازی (ص) فرمايي: «د يو مسلمان حق د بل مسلمان پر غاړه شپږ شيان دي؛ کله چې ورسره مخامخ شوې سلام پرې واچوه، که دعوت يې کړې ويې منه، که له تا څخه يې نصيحت او سلام مشوره وغوښته ورته نصيحت وکړه او مشوره ورکړه، کله چې يې وپرنجل او الحمدلله يې وويل ځواب يې په یرحمک الله (الله دې رحم دراندې وکړي) اداء کړه، کله چې ناجوره شو پوښتنې او عبادت ته يې ولاړشه، او که مړ شو په جنازه کې يې ونډه واخله.

په دې حديث شريف کې هغه حقوق بيان شوي دي چې يو مسلمان يې د خپل بل مسلمان ورور پر غاړه لري.

سلام مؤکد سنت دی او د مسلمانانو تر منځ د محبت او زړه په لاس راوړلو لامل گرځي او په غوره پايلو يې ټول پوهيږو او هره ورځ يې وينو او لکه هماغسې چې پيغمبر اکرم (ص) فرمايلي دي: «سوگند په خدای (ج)، جنت ته نه د رومي مگر دا چې ايمان راوړي، او مؤمن ورته ويل کيدای نه شي، تر څو خپل مسلمان وروڼه درته گران نه وي. ايا تاسې ته له هغه څيز څخه خبر درنه کړم چې که هغه سرته ورسوي يو بل به دوست وبولي، هغه دا چې په خپل منځ کې سلام خپور کړي» (د مسلم روايت)

او پيغمبر اکرم (ص) عادت درلود کله چې له چا سره مخامخ کيده لومړی سلام يې ورکاوه او کوم وخت چې د ماشومانو او کوچنيانو له څنگه تېرېده هغوی ته يې سلام ورکاوه.

کوچنيان دې پر لويانو، لږ کسان دې پر ډېرو کسانو او سپاره دې پر پليو سلام واچوي، که چېرې دوی په لومړي قدم کې په سلام ورکولو پيل نه کوي د دې لپاره چې د سلام حق اداء شي مقابل لوری بايد سلام واچوي، يعنې که کوچنی سلام وانه نه چوي لوی دې سلام ورکړي او که لږ کسان سلام وانه چوي ډېر کسان دې سلام واچوي تر څو اجر او ثواب په لاس راوړي.

عمار بن ياسر (رض) فرمايلي دي: څوک چې درې خوښه او خصلتونه په خپل ځان کې جمع کړي خپل ايمان يې بشپړ کړی دی. لومړی، د خپل ځان په هکله انصاف درلودل، حق ته تن ورکول، که څه هم په خپل حق کې يې وي. دويم عالم ته سلام ورکول او درېيم

ناداری پرمهال صدقه او تبرعات (د خدای (ج)

په لاره کې د مال بخېدل). (د بخاري روايت) سلام ورکول په خپل ماهيت کې سنت دي خو ځواب ورکول ورته فرض کفايي دی او که چېرې يو د سلام په ځواب لاس پورې کړي د نورو له ذمې څخه ساقطېږي او که يوې ډلې ته يې سلام ورکړ او يوه ځواب ووايه د نورو له ذمې څخه ساقطېږي. الله (ج) فرمايلي دي.

ژباړه: هرڅوک چې نېک سپارښت وکړي (له شرعي سره سم)، نو ده لره به د هغه په سبب سره [د ثواب] يوه برخه وي او هر څوک چې ناکاره سپارښت وکړي (د شرعي خلاف) نو ده لره به د هغه په سبب د [گناه] يوه برخه وي.

(د نساء سورت - ۸۶ - آيت)

کله چې يو شخص وويل: السلام عليكم، بايد مقابل لوری ووايي: عليكم السلام. که د سلام په عوض يې ښه راغلاست وويل بايد په ځواب کې هم ښه راغلاست وويل شي او په مثل دې سلام ور وگرځوي، خو که ښه کلمه پرې ورزياتوي غوره ده.

بل هم بلنې ته مثبت ځواب ورکول دي؛ کله چې بلنه درکول شي مثبت ځواب ووايه، بلنې ته ځواب ويل مؤکد سنت دي او د بلونکي د زړه هيله ترسره کوي او د محبت او الفت د جلبيدو لامل گرځي. خو دا بلنه د واده له بلنې سره فرق او توپير لري، ځکه بلنې او واده ته مثبت ځواب ورکول د ځانگړيو شرايطو په رڼا کې واجب دي، لکه هماغسې چې پيغمبر (ص) فرمايلي دي: «څوک چې په واده کې د گډون بلنه نه مني د خدای (ج) او د هغه د رسول پر وړاندې يې نافرمانی کړې ده» (د بخاري او مسلم روايت)

بل حق دا چې کله يو څوک له تا څخه د نصيحت او مشورې غوښتنه وکړي ورته نصيحت وکړه او مشوره ورکړه، ځکه مشوره ورکول او نصيحت کول ديني چاره ده، لکه پيغمبر (ص) چې فرمايلي دي: «اسلام حکم کوي چې د خدای (ج) د دين د پياوړتيا او غښتلتيا په لاره کې د لارښوونکو او عامو وگړيو لپاره بايد نصيحت وکړو او مشوره ورکړو» (د مسلم روايت)

که چېرې مسلمان ورور د مشورې او نصيحت لپاره تاته نه راځي خو پوهېږي چې هغه مشورې ته اړتيا لري او ضرر ورته اوښتونکی دی، بايد نصيحت ورته وکړي او مشوره ورکړي، ځکه ستا دا عمل له هغه څخه ضرر لري کوي او هم له ټولنې څخه د منکراتو لري کول دي، په دې وخت کې مشوره ورکول واجب دي.

خو که په هغه کار کې چې سر ته یې رسوي نه ضرر دی او نه هم گناه او معصیت خو ته پوهېږي چې دا نصیحت او مشوره د ده په خبر او گټه ده، په دې صورت کې مشوره او نصیحت واجب نه دی مگر دا چې له تا څخه نصیحت او مشوره وغواړي چې په دې حالت کې پر تاسو مشوره ورکول او نصیحت کول لازم دي.

بل حق د پرنجې ځواب ورکول دي، د پرنجې کوونکي له خوا د شکر اداء کول د خدای پاک لپاره دي، خو که و یې پرنجل او الحمدلله یې و نه ویل د دې وړ نه دی چې ورته یرحمک الله وویل شي او همدغه یې جزا ده. د پرنجې له ځواب ورکولو وروسته دې پرنجی کوونکی ووايي، چې څښتن دې خپل هدایت ستا په حال کې شامل کړي او ستا باطن دې اصلاح او پیاوړی کړي، خو پرنجی دوام وکړي او اوریدونکي یې درې ځلې ځواب ورکړ په څلورم ځل دې د (یرحمک الله) پر ځای (عافاک الله) ووايي، یعنې خدای دې صحت او عافیت ستا په نصیب کړي.

بل حق هم د عیادت دی، د ناروغ خبر اخستل او عیادت د ده د مسلمانانو وروڼو پر ذمه د ناروغ حق دی، نو د دې حق اداء کول واجب او لازم دي په تېره بیا کله چې ناروغ خپلوان، هم صحبت او گاونډی وي، او د دې حق پر اداء کولو زیات ټینګار شوی دی.

د ناروغ عیادت او خبر اخستل د هغه د حالت او ناروغۍ د کیفیت په تناسب توپیر لري، کله پکار ده چې ژر ژر د ناروغ لیدلو ته ورشو او کله د مریض او مرض حالت د لږو تللو غوښتونکی دی. د ناروغ د حال پوښتل سنت او د ده لپاره د خیر او عافیت دعا ده، له ناروغ سره دا رنگه چال چلند وکړئ چې هغه خپلې روغتیا ته هیله من شي، خپله شفا وټاکلوي او له دې میتود څخه استفاده د صحت او شفا له سترو لاملونو انگیرل کېږي، باید داسې ورته وښيي چې د وېرې او ډار سره مخامخ نه شي، لکه ورته ووايي: دا مرض د تا لپاره خیر او عافیت دی، خدای (ج) د ناروغۍ په اثر گناهونه او خطاوې محوه کوي او له مینځه وړي او ته کولای شې په دې حالت کې د څښتن تعالی د ذکر، بښنې غوښتنې او دعا له لارې ډېر ثواب ترلاسه کړي.

بل حق دا دی چې کله ستا مسلمان ورور له نړۍ څخه سترگې پټې کړي په جنازه کې یې ونډه واخله او ورپسې ولاړشه، جنازه تعقیب کړه. لکه پیغمبر اکرم (ص) فرمایلي دي:

«څوک چې جنازه تعقیبوي تر هغې چې پرې د جنازې لمونځ کېږي یو قیراط ثواب لاس ته راوړي او که د جنازې پسې ځي تر هغې چې خاورو ته وسپارله شي دوه قیراطه اجوره او ثواب ترلاسه کوي. و پوښتل شول: د دې دوه قیراطو اندازه څومره ده؟ وېې فرمایلي: د دوه سترو غرونو په وزن» (د بخاري او مسلم روایت) بل حق هم دا چې باید بل ته د ضرر رسولو څخه ځان وژغورو، ځکه مسلمان ته ضرر رسول ستره گناه ده، لکه چې الله تعالی فرمایلي دي.

ژباړه: «او هغه کسان چې ضرر رسوي مؤمنانو سړیو او ښځو ته (په اتهام) په هغه کار چې نه یې دی کړی، پس په تحقیق دوی پر خپل ځان غټ دروغ او ښکاره گناه باروي» (احزاب سورت - ۵۸- آیت)

تجربې ښوولې هر څوک چې خپل مسلمان ورور ته آزار او ځور ورکوي خدای تعالی ترې له آخرت څخه وړاندې په دنیا کې غچ اخلي، لکه یغمبراکرم (ص) چې فرمایلي دي: «ای مسلمانانو یو د بل پر وړاندې له کینې او دښمنۍ څخه پرهېز وکړئ او په خپل منځ کې د اړیکې له پرې کولو څنګ وکړئ او ای د څښتن تعالی بندګانو یو له بل سره وروڼه شئ، مسلمان د مسلمان ورور دی، په حق کې یې ظلم نه کوي او په سپک نظر ورته نه گوري، شر هغه دی چې یو شخص را پاڅیږي او خپل مسلمان ورور تحقیرکړي، د هر مسلمان وینه، مال او شرف مصئون دی، حرمت او درنښت لري او له منځه وړل یې پر بل مسلمان حرام دي» (د مسلم روایت)

پیغمبر (ص) فرمایلي دي: «مسلمان د خپل مسلمان ورور دی» نو کله چې مسلمان په دې لټه کې شو تر څو دا ورور ګلوي پر ځای کړي هڅه کوي د خپل مسلمان ورور لپاره د خیر او نېکۍ مصدر شي او ورته له ضرر رسولو څخه ځان وژغوري.

د غیر مسلمان حق:

د غیرمسلمان کلمه ټول کافران رانغاړي او کافران څلور ډلې دي؛ متحارب، مستامن، تړونوال (هم پیمانان)، اهل ذمه.

متحارب: هغه کسان دي چې له مسلمانانو سره د جګړې او اخ و ډب په حالت کې قرار لري، دا ډله نه د ملاتړ وړ ده او نه هم د مراعات.

مستامن: دوی په ټاکلي وخت او ځای کې د ملاتړ او ننگې حق لري، لکه الله تعالی فرمایي.

ژباړه: «او که یو تن له مشرکینو څخه وغواړي له تا (له قتل) نو پناه ورکړه هغه ته، څو چې واورې د الله کلام، بیا ورسوه دی دامن ځای (وطن) د ده ته (که یې ایمان رانه ووې)، دغه (امان) د قرآن د اوریدلو لپاره) په دې سبب چې بیشکه دوی (داسې) قوم دی چې نه پوهیږي (په قرآن او ایمان باندې)» (توبه سورت - ۶- آیت)

د ژمنې او تړون درلودونکي: زمونږ او د هغوی تر منځ په تړون لیک کې د مندرجې مودې پورې باید مونږ په ژمنه او تړون پابند او وفادار پاتې شو، په دې شرط چې هغوی وفادار پاتې وي او د ماتولو په لټه کې یې نه وي او زمونږ پر ضد له چا سره مرسته و نه کړي او زمونږ دین تراعتراض لاندې و نه نیسي، لکه الله تعالی فرمایلي دي.

ژباړه: «مگر هغه کسان له مشرکانو چې تاسې عهد ورسره کړی دی، بیا یې له تاسې سره (د وعدې په شرطونو کې) د هیڅ شي نقصان نه دی کړی او نه یې ستاسې په مقابل کې له هیچا سره مرسته کړې ده، نو پوره کړئ له دغو مشرکانو سره د دوی عهد د دوی (د مقررې) وعدې تر (تمامیدلو) پورې، بې شکه الله خوښوي ځان ساتونکی له بې وفایي څخه» (توبه سورت، ۴- آیت)

او هم یې وفرمایلي. ژباړه: «او که دغو (مشرکانو) خپل قسمونه وروسته له عهد تړلو مات کړل او ستاسې په دین کې یې پیغورونه درکړل نو ورسره وجنګیږئ د دې لپاره چې دوی واورې (له پیغوره یا د عهد له ماتولو یا له شرکه)» (توبه سورت، ۱۲- آیت)

اهل ذمه: دوی له نورو کافرانو څخه زیات پر مسلمانانو د حقونو او وجایو درلودونکي دي، ځکه د اسلام په قلمرو کې میشت دي او د مسلمانانو تر ننگې، ملاتړ لاندې ژوند کوي او د خپل ځان د ساتنې جزیه ورکوي نو د مسلمانانو د لارښوونکو دنده ده چې د هغوی تر منځ په نفس او مال او شرف او ناموس کې د اسلام د قواعدو او حکم مطابق قضاوت وکړي او حدود په هغه شیانو کې چې د هغوی په حرمت عقیده لري تطبیق کړي او د دوی له آزارولو او ځورولو ځان وژغوري، دوی ته نه ښايي هغه عمل په ډاګه ترسره کړي چې په اسلام کې د منکراتو له ډلې شمېرل کېږي.

نگاهی به روابط محکمه بین‌المللی جزایی افغانستان

احسان قانع
 پژوهشگر امور حقوق بین‌الملل

چکیده

محکمه بین‌المللی جزایی (International Criminal Court, ICC) نخستین محکمه بین‌المللی دایمی با صلاحیت جزایی است. اساسنامه رُم (Rome Statute) سند تأسیس این محکمه است. افغانستان در ۱۱ ثور ۱۳۸۲ عضویت این محکمه را به دست آورد. محکمه بین‌المللی جزایی به هدف رسیدگی به جرایم بین‌المللی چون جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت، جرم نسل‌کشی و جرم تعرض کشوری بر کشور دیگر و خاتمه دادن به فرهنگ معافیت از مجازات تأسیس شده است.

این محکمه از سال ۱۳۸۶ وضعیت افغانستان را زیر بررسی‌های مقدماتی داشته است. دفتر سارنوالی محکمه بین‌المللی جزایی، در ۲۹ عقرب ۱۳۹۶ با انتشار بیانیه‌ای اعلان داشت، یافته‌های بررسی‌های مقدماتی این دفتر نشان می‌دهد که تمام شرایط حقوقی لازم برای گشایش تحقیقات کامل در افغانستان فراهم است. از این‌رو این دفتر برای کسب مجوز آغاز تحقیقات به شعبه مقدماتی محکمه بین‌المللی جزایی درخواستش را سپرده است. شعبه مقدماتی نهادی مرکب از سه قاضی است که به دستور رییس محکمه ایجاد می‌شود و صلاحیت صدور جواز تحقیق به دفتر سارنوالی

و نیز نظارت بر جریان تحقیقات این دفتر را دارد.

واژگان کلیدی: محکمه بین‌المللی جزایی، افغانستان، جرایم بین‌المللی، جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت، اساسنامه رُم.

معرفی محکمه

محکمه بین‌المللی جزایی (از این به بعد در این نوشته محکمه) براساس اساسنامه رُم تأسیس شد و فعالیت می‌کند. اساسنامه رم در کنفرانس دیپلماتیک نمایندگان تام‌الاختیار سازمان ملل متحد در ۱۹۹۸ به تصویب رسید. از جانب حکومت مجاهدین افغانستان هیأتی در این کنفرانس شرکت کرده بود. با پیوستن شصتمین کشور به اساسنامه رم، محکمه در ۱۰ سرطان ۱۳۸۱ (۱ جولای ۲۰۰۲) عملاً به کارش آغاز کرد. مقر دایمی محکمه شهر لاهه کشور هلند است. اما این محکمه در صورت لزوم دید می‌تواند نمایندگی‌های خود را در کشورهایی که تحقیقاتش را در آنجا آغاز می‌کند، تأسیس کند.

محکمه دارای صلاحیت‌های زیر است:

۱. صلاحیت موضوعی: به موجب مواد ۵، ۶، ۷ و ۸ اساسنامه رم محکمه به جرایم جنگی، جرایم علیه بشریت، جرم نسل‌کشی

و جرم تعرض کشوری بر کشور دیگر رسیدگی می‌کند. صلاحیت محکمه در رسیدگی به سه دسته نخست جرایم نام برده نافذ است اما درباره رسیدگی به جرم تعرض کشوری بر کشور دیگر هنوز نیازمند فراهم شدن شرایط حقوقی لازم است.

جرایم جنگی اعمال مجرمانه مشخصی است که به موجب آن قواعد و اصول جنگ نقض شده باشد. این اعمال مجرمانه در ماده ۸ اساسنامه رم ذکر شده‌اند. علاوه بر این ماده کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (مصوب ۱۹۴۸) و دو پروتکل الحاقی آن این قواعد و اصول را ذکر کرده است. جرایم علیه بشریت اقدامات علیه افراد ملکی است که به موجب آن حقوق بنیادین بشر به صورت گسترده و نظام‌مند نقض گردیده باشند. جرایم علیه بشریت ممکن در دوران جنگ یا صلح ارتکاب یابد. اما جرایم جنگی نمی‌تواند در شرایط صلح رخ دهد. شکنجه و رفتار ظالمانه در مراکز سلب آزادی، کشتار عامدانه افراد ملکی و حمله بر اماکن چون مکاتب، شفاخانه‌ها و مساجد از مصادیق جرایم علیه بشریت است (برای فهرست کامل این مصادیق به ماده ۷ اساسنامه رم مراجعه شود). ماده ۶ اساسنامه رم، جرم نسل‌کشی را چنین تعریف کرده است: «نسل‌کشی ارتکاب اعمال زیر است که به هدف از بین بردن کل یا

بخشی از گروه ملی، قومی، نژادی، یا مذهبی صورت گیرد: الف) قتل اعضای گروه؛ ب) ایجاد صدمه جدی فیزیکی یا روانی بر اعضای گروه؛ ج) تحمیل خطر عامدانه بر شرایط زندگی گروه به قصد از بین بردن فیزیکی تمام یا بخشی از گروه؛ د) تحمیل عامدانه اقداماتی که سبب توقف زاد و ولد در گروه شود؛ و ه) انتقال اجباری کودکان یک گروه به گروه دیگر.

به این دسته از جرایم، جرایم بین‌المللی می‌گویند زیرا نتایج ارتکاب این جرایم چنان شدید است که به تمام ملل جهان صدمه وارد می‌کند. جرم‌انگاری این اعمال بدین معنی است؛ اشخاص حقیقی که آن اعمال را مرتکب شده‌اند یا دستور به ارتکاب آن‌ها داده‌اند مورد پیگرد عدلی و قضایی قرار گیرند. رسیدگی به جرایم بین‌المللی نه تنها وظیفه کشوری است که جرم در قلمرو آن ارتکاب یافته است بلکه وظیفه تمام کشورها و نهادهای بین‌المللی دارای صلاحیت است.

۲. صلاحیت زمانی: براساس ماده ۱۱ اساسنامه رم، محکمه به جرایم بین‌المللی ارتکاب یافته قبل از تأسیس محکمه صلاحیت ندارد. این اصل مبتنی بر قاعده عدم رجعت قانون به ماقبل است. ماده ۱۱ اساسنامه در مورد کشورهای که عضویت محکمه را بعد از ۱۰ سرطان ۱۳۸۱ تاریخ تأسیس محکمه به دست آورده است نیز حکم می‌کند که صلاحیت زمانی محکمه از تاریخ عضویت آن کشور آغاز می‌شود مگر این که خود کشور خواستار اعمال صلاحیت از تاریخ تأسیس محکمه شود. به طور مثال: از آن جهت که افغانستان در ۱۱ ثور ۱۳۸۲ عضویت محکمه را گرفته است، محکمه تنها به جرایم ارتکاب یافته بعد از این تاریخ صلاحیت رسیدگی دارد. اما اگر افغانستان خواهان رسیدگی به جرایم ارتکاب یافته قبل از عضویتش گردد، محکمه می‌تواند به جرایم ارتکاب یافته بعد از ۱۰ سرطان ۱۳۸۱ رسیدگی کند.

۳. صلاحیت سرزمینی: از آن جهت که محکمه بین‌المللی جزایی نهادی با صلاحیت جزایی بین‌المللی است، حق اعمال صلاحیت بر تمام قلمرو حقوقی کشورهای عضو را دارد. براساس این اصل، محکمه حتی شهروندان کشورهای غیر عضو که در قلمرو کشور عضو مرتکب جرایم بین‌المللی شده‌اند را می‌تواند محاکمه کند. مثلاً چون افغانستان عضو محکمه است و ایالات متحده آمریکا نیست؛ محکمه صلاحیت تحقیق به جرایم ارتکاب یافته از سوی نیروهای آمریکایی در افغانستان را داراست. این حق در ماده ۱۲ اساسنامه رم به رسمیت شناخته شده است. در این ماده، به محکمه حق اعمال صلاحیت به

کشورهای غیر عضو را نیز داده است به شرط که کشور غیر عضو یا شورای امنیت سازمان ملل متحد خواستار مداخله محکمه در آن کشور شود. قلمرو حقوقی به معنی سرزمین، مراکز دیپلماتیک، کشتی‌ها و هواپیماهای یک کشور است.

۴. صلاحیت شخصی: براساس ماده ۱۲ اساسنامه رم، اگر حداقل یکی از جرایم بین‌المللی نامبرده در اساسنامه رم از سوی شهروند کشور عضو در هر کجایی ارتکاب یابد، محکمه صلاحیت محاکمه آن شخص بدون در نظر داشت مقام و مصونیت‌های قضایی وی را دارد. محکمه تنها اشخاص حقیقی را محاکمه می‌کند نه کشور یا گروهی را. هیچ شخص حقیقی - حتی رئیس جمهور یا پادشاه - از مصونیت قضایی نزد این محکمه برخوردار نیست. در عمل نیز این محکمه حکم گرفتاری رئیس جمهور و سران سازمان‌های استخباراتی بعضی از کشورها را رهبران گروه‌های مسلح را که مورد پیگرد قرار داده، صادر کرده است.

تا تاریخ انتشار این نوشته، محکمه به نه کشور مداخله قضایی کرده است. این کشورها عبارتند از یوگاندا، جمهوری دموکراتیک کانگو، جمهوری افریقای مرکزی، دارفور، سودان، کنیا، ساحل عاج، مالی، لیبی و گرجستان. ۵. صلاحیت تکمیلی یا چگونگی رابطه با نهادهای عدلی و قضایی ملی: صلاحیت محکمه بین‌المللی جزایی «تکمیلی» است. یعنی صلاحیت اولیه رسیدگی بر عهده نهادهای عدلی و قضایی ملی کشور عضو - که جرایم تحت صلاحیت محکمه در قلمرو یا از سوی شهروند آن ارتکاب یافته باشد - است. محکمه زمانی دارای صلاحیت می‌شود که آن کشور عضو اراده یا توانایی رسیدگی به جرایم را نداشته یا قبلاً آن جرایم را به صورت واقعی رسیدگی نکرده باشد.

محکمه بین‌المللی جزایی سه روش برای احراز صلاحیت برای آغاز تحقیقات دارد. یکم: به درخواست کشوری که می‌خواهد صلاحیت قضایی خویش را به محکمه تفویض کند؛ دوم: شورای سازمان ملل متحد خواهان مداخله محکمه به کشوری شود؛ و سوم: دفتر سارنوالی محکمه خود و با استفاده از صلاحیت ذاتی‌اش تحریک دعوایی جزایی نسبت به کشور عضو کند. احراز صلاحیت در مورد افغانستان با استفاده از روش سوم صورت می‌گیرد.

ساختار محکمه:

۱- مجمع کشورهای عضو: تاکنون ۱۲۳ کشور عضویت محکمه را گرفته است. اعضا سال یکبار جمع می‌شوند؛ این اجماع را مجمع کشورهای عضو می‌گویند. مجمع کشورهای

عضو بودجه سالانه محکمه را تصویب می‌کند. این مجمع هریازده سال یکبار لوی سارنوال و معاون وی را انتخاب می‌کند. مجمع هم‌چنین صلاحیت انتخاب قضات محکمه را دارد.

۲- دفتر سارنوالی: ارگان مستقل محکمه است که صلاحیت و وظیفه انجام بررسی‌های مقدماتی، تحقیقات کامل، اقامه دعوا نزد قضات و تعقیب دعوا را دارد. دفتر سارنوالی زیر نظر لوی سارنوال منتخب مجمع کشورهای عضو کار می‌کند. لوی سارنوال کنونی خانم فاتو بینسودا است. وی در ۲۰۱۲ به این سمت رسید و تا ۲۰۲۱ تا انتخاب لوی سارنوال بعدی باقی خواهد ماند.

۳- هیأت قضات: مجمع کشورهای عضو ۱۸ قاضی را انتخاب می‌کند. هیأت قضات دارای سه بخش است: شعبه مقدماتی، محکمه مقدماتی و محکمه استیناف. محکمه مقدماتی و محکمه استیناف وظیفه و صلاحیت قضاوت را دارد اما شعبه مقدماتی - چنانچه در بالا هم ذکر شد - صلاحیت و وظیفه صدور مجوز تحقیق به دفتر سارنوالی و نیز نظارت بر تحقیقات و تعقیبات آن دفتر را عهده‌دار است.

۴- ریاست: هیأت قضات از میان شان یک نفر را به عنوان رئیس و دو نفر را معاون رئیس انتخاب می‌کند. ریاست به جز از دفتر سارنوالی و مجمع کشورهای عضو، سایر ارگان‌های محکمه به شمول هیأت قضات را رهبری می‌کند. هم‌چنین ریاست رابطه خارجی محکمه - جز رابطه دفتر سارنوالی در امر تحقیق - را انجام می‌دهد.

۵- دفتر ثبت: رئیس و دو معاون دفتر ثبت از سوی هیأت قضات و در هم‌کاری با ریاست محکمه انتخاب می‌شود. دفتر ثبت در حقیقت نهاد اداری هیأت قضات و ریاست محکمه است. دفتر ثبت مسوول هماهنگی و همکاری با قربانیان، شهود و وکلا مدافع است. این دفتر مسئولیت اداره توقیف‌خانه محکمه را نیز دارد.

رابطه افغانستان و محکمه

حکومت مجاهدین افغانستان هیأتی چهارنفری به رهبری دکتر عبدالله را در نشست دیپلماتیک نمایندگان تام‌الاختیار سازمان ملل در ۱۳۷۷ اعزام کرده بود. داکتر عبدالله در آن زمان معاون وزارت خارجه بود. سایر اعضای هیأت عبارت بودند از: محمد داوود، مدیر سیاسی وزارت خارجه؛ حمیدالله ضیا، کاردار سفارت افغانستان در ایتالیا و یونس بازل، کنسول در مأموریت دایمی افغانستان در سازمان ملل. هیأت افغانی در این نشست از ایجاد یک محکمه بین‌المللی جزایی استقبال کرده و در مورد جرم انگاری تعرض کشوری بر کشور دیگر پافشاری و پیشنهادهایی عرضه

از صفحه ۳۶

حقوق انسانی ما و ...

مهم‌ترین اصول تأمین حقوق بشر در جامعه به حساب می‌آید. بر این اساس، تمام شهروندان جامعه بدون هیچ نوع تبعیض نژادی، جنسی، مذهبی، قومی، زبانی و فرهنگی، از حقوق برابر برخوردارند.

مهم‌ترین مسئله‌ای که تاکنون در تعداد زیادی از کشورهای جهان به بحث و جدل و بروز معضلات اجتماعی انجامیده، مسئله برابری حقوقی زنان و مردان در جامعه است. مدافعان حقوق زنان در این کشورها مردان را به تصاحب قدرت اقتصادی و سیاسی متهم می‌کنند و سلطه قدرت مردان در اجتماع را خلاف اصل برابری حقوقی در جامعه می‌دانند.

در بعضی از کشورهای جهان، زنان از درآمد مساوی با مردان برخوردار نیستند، درحالی که مشاغل مشابه مردان دارند. در کشوری چون عربستان سعودی، زنان از ابتدایی‌ترین حقوق انسانی بهره‌ای ندارند. مدافعان حقوق زنان استدلال می‌کنند که معیار رسیدن به عدالت، برابری حقوقی زنان و مردان در تمامی عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی است.

حقوق اقلیت‌ها

به باور من حقوق اقلیت مفهومی سازمانی و تشکیلاتی است که کاربرد آن بیش‌تر در احزاب و سازمان‌های سیاسی تبلور می‌یابد. از منظر حقوق بشر نمی‌توان در یک جامعه انسانی انسان‌ها را به اقلیت و اکثریت تقسیم کرد. دلیل این امر هم به موضوع «هویت» بازمی‌گردد. نسل سوم حقوق بشر با تأکید بر «هویت انسانی» ضمن به رسمیت شناختن تکرر زبان‌ها و فرهنگ‌ها، با تقسیم‌بندی جامعه بشری بر اساس نژاد موافق نیست.

به همین دلیل با تأکید بر کرامت انسانی و با به رسمیت شناختن برابری حقوقی برای تمامی انسان‌ها، چون به حقوق اقلیت در شکل‌گیری منشور حقوق بشر پرداخته شده است، به بررسی این مفهوم می‌پردازم.

مطابق این اصل، اقلیت‌های مقیم در یک اجتماع باید از حقوق یک سان با دیگر گروه‌های بزرگ یا اکثر جامعه برخوردار باشند و هیچ تبعیض اجتماعی نداشته باشند. این بدان معناست که اقلیت‌ها به صورت برابر با دیگر شهروندان متعلق به اکثریت جامعه از حقوق فرهنگی (حق آموزش به زبان مادری، حق فعالیت در زمینه‌های هنری، انتخاب محل زیست)، حقوق اجتماعی و اقتصادی (حق کار بدون تبعیض فرهنگی، زبانی و نژادی) و حقوق سیاسی-مدنی (حق رأی، حق انتخاب، آزادی بیان و آزادی وجدان) برخوردارند.

تعامل با محکمه بین‌المللی جزایی و جمع‌آوری نظریات شرکای بین‌المللی افغانستان در مورد این محکمه ایجاد شد.

بعد از نشر ششمین گزارش مقدماتی دفتر سارنوالی در ۲۴ عقرب ۱۳۹۵، حکومت افغانستان مجبور به گفتگوی مستقیم با مقامات محکمه بین‌المللی جزایی شد. چند روز بعد از انتشار گزارش، رییس جمهور غنی با لوی سارنوال محکمه بین‌المللی جزایی صحبت تلفونی کرد. بعد از آن رییس جمهور غنی دوبار با لوی سارنوال محکمه ملاقات داشت؛ نخستین بار در حاشیه کنفرانس امنیتی مونیخ در حوت ۱۳۹۵ و آخرین بار در حاشیه نشست مجمع عمومی سازمان ملل در نیویارک در میزان ۱۳۹۶. حکومت افغانستان دو هیأت به مقر محکمه بین‌المللی جزایی ارسال کرد. طی این تماس‌ها، حکومت افغانستان به مقامات محکمه بین‌المللی جزایی گفته بود که حکومت افغانستان توان و اراده محاکمه مرتکبان جرایم بین‌المللی را دارد اما اسناد کافی که بتواند این ادعا را ثابت کند از جانب حکومت افغانستان به محکمه ارسال نشد. تنها ۱۵ دوسیه‌ای که در محاکم افغانستان رسیدگی شده بودند و تشریحاتی درباره قانون عفو عمومی مصالحه و آشتی ملی به محکمه فرستاده شد. این اسناد نتوانست نظر دفتر سارنوالی محکمه را درباره اراده و توانایی حکومت افغانستان جلب کند.

احتمالات پیش روی

دفتر سارنوالی محکمه بین‌المللی جزایی درخواست کسب مجوز برای آغاز تحقیقات کامل در افغانستان به شعبه مقدماتی آن محکمه سپرده است. از قربانیان جرایم جنگی و جرایم علیه بشریت نیز خواسته است تا شکایات و اظهارات خویش را در ۱۱ دلو ۱۳۹۶ به این محکمه ارسال کند. در صورت صدور مجوز تحقیقات از سوی شعبه مقدماتی محکمه، دفتر سارنوالی این محکمه تحقیقات کامل خویش را آغاز خواهد کرد. در پایان تحقیقات این سارنوالان محکمه ممکن است علیه چند شخص حقوقی دوسیه‌هایی را تهیه و به محکمه مقدماتی محکمه بین‌المللی جزایی برای قضاوت ارسال کند. دفتر سارنوالی هم‌چنین مکلف است، بعد از آماده کردن دوسیه از شعبه مقدماتی خواستار صدور حکم جلب یا گرفتاری متهمان شود. از آن جهت که محکمه بین‌المللی جزایی پولیس ندارد، گرفتاری متهمان بر عهده کشورهای عضو و وابسته به همکاری سایر کشورهاست.

کرد.

افغانستان در ۲۱ دلو ۱۳۸۱ از محکمه بین‌المللی جزایی خواست تا این کشور را به عنوان عضو بپذیرد. بعد از موافقت محکمه با این درخواست، افغانستان در ۱۱ ثور ۱۳۸۲ عضویت محکمه را به دست آورد. چون آن زمان قانون اساسی افغانستان هنوز به تصویب نرسیده بود، پذیرش اساسنامه رم از سوی افغانستان نیازمند تأیید شورای ملی را نداشت. با اوج‌گیری دوباره منازعات مسلحانه میان حکومت افغانستان به حمایت نیروهای بین‌المللی مستقر در افغانستان و گروه طالبان، دفتر سارنوالی محکمه بین‌المللی جزایی وضعیت افغانستان را در سال ۱۳۸۶ زیر بررسی‌های مقدماتی قرارداد. در سال ۱۳۹۰، نخستین گزارش بررسی‌های مقدماتی خود را منتشر کرد. در این گزارش سال بعد، دفتر سارنوالی محکمه مدعی شد که اطلاعات کافی مبنی بر اینکه جرایم جنگی و جرایم علیه بشریت از سوی طرف‌های درگیر در قلمرو افغانستان ارتکاب یافته است، به دست آورده است. بعد از این گزارش‌ها، این دفتر پنج گزارش دیگر نیز منتشر کرد. در این گزارش‌ها، دفتر سارنوالی ضمن تأیید یافته‌های گزارش نخست و دوم، مدعی شد که مرتکبان این جرایم از سوی نهادهای عدلی و قضایی ملی افغانستان و ایالات متحده آمریکا رسیدگی نشده است و هیچ سندی مبنی بر این که مداخله محکمه به ضرر عدالت تمام شود، وجود ندارد. در آخرین گزارش خود، دفتر سارنوالی محکمه بین‌المللی جزایی گفت که شرایط حقوقی برای آغاز تحقیقات کامل توسط محکمه بین‌المللی جزایی فراهم است و این دفتر برای کسب مجوز آغاز تحقیقات کامل در افغانستان به شعبه مقدماتی محکمه درخواست داده است.

محکمه بین‌المللی جزایی در سال‌های ۱۳۹۲، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ بارها تلاش کرد با مقامات افغان ملاقات و درباره یافته‌هایش با این مقامات گفتگو کند. هدف از این گفتگو این بود؛ حکومت افغانستان اسناد و شواهدی که بتواند اراده و توانایی این کشور درباره رسیدگی ملی مرتکبان جرایم ارتکاب یافته جنگی و علیه بشریت ثابت کند را با این دفتر شریک سازد.

واقعیت این بود که حکومت افغانستان تا قبل از دلو ۱۳۹۴ گزارش‌های دفتر سارنوالی محکمه را جدی نگرفت. در این ماه بود که برای نخستین‌بار موضوع چگونگی تعامل با محکمه بین‌المللی جزایی در شورای امنیت افغانستان بحث شد. شورای امنیت فیصله کرد تا یک کمیته بین‌وزارتی برای بررسی چگونگی

جایگاه اقامتگاه در حقوق داخلی افغانستان

محمد ظهیر شعبان

مقدمه

زمین با پهنا و بزرگی خود هیچ زمانی عاری از وجود انسان نبوده است و انسانها ساکنان اصلی زمینی اند که در روی آن زندگی و اقامت می کنند. روابط اشخاص خصوصی در بین دولت ها دارای اشکال مختلفی است که نظر به نیاز انسان رو به گسترش بوده و روابط او نیز تحت تأثیر آن گسترده تر از قبل شده و افزایش یافته است و هر فرد نظر به اقتضائات خود، یکی از راه ها را برای حفظ نظم خویش در پیش می گیرد که این موضوع باعث وجود نظم در زندگی و وضع معیشت آنها شده و حیات ایجاب می کند که هر فردی دارای محلی معین برای حضور مستمر باشد. رشته حقوق در راستای نظم بخشیدن به زندگی جمعی است لذا مفهومی حقوقی را به نام

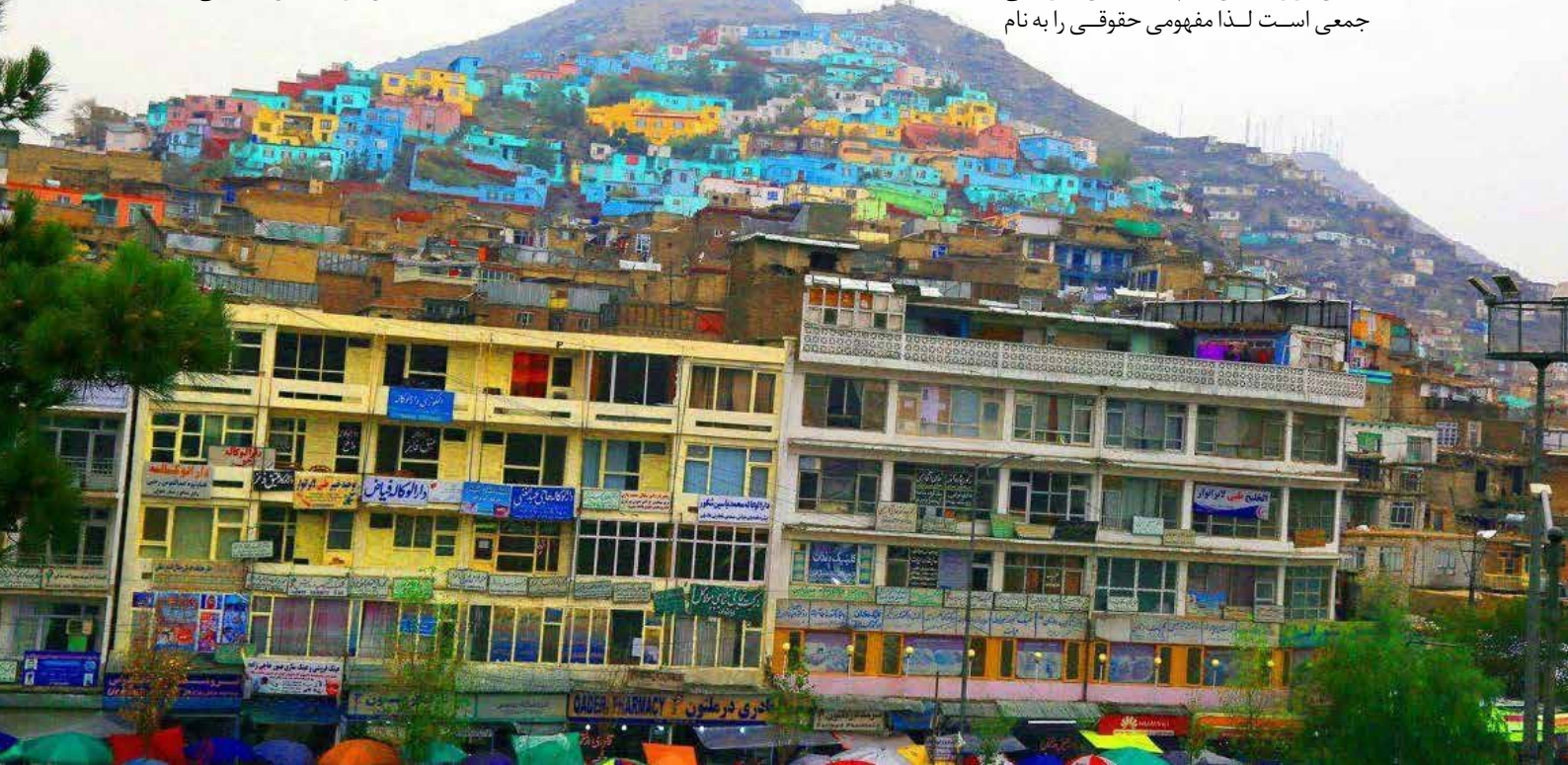
«اقامتگاه» در نظر گرفته است. اقامتگاه یکی از پدیده های حقوقی است که در رشته حقوق بین الملل خصوصی و شاخه حقوق خصوصی مورد بحث واقع می شود. باید خاطرنشان کرد که حق برخورداری اقامتگاه از جمله حقوق خصوصی و آزادی های اساسی بشر محسوب می شود که در اسناد بین الملل (از جمله در ماده ۱۴ اعلامیه جهانی حقوق بشر و ماده ۳۸ قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان به طور صریح به آن اشاره، نیز در قوانین داخلی بیشتر کشورها مورد تأیید و تأکید واقع شده است. بررسی جایگاه اقامتگاه در

قوانین داخلی، بدون تردید، دارای اهمیتی فوق العاده در باب موضوعات حقوق بین الملل خصوصی و حقوق بشری است، چون هر دو هدفی واحد را دنبال می کند و آن عبارت از نظم بخشیدن به زندگی جمعی افراد بشری است.

هدف کلی از انجام یک تحقیق، پاسخگویی به دغدغه مبنایی و اصلی تحقیق است. هدف اصلی ما در این پژوهش تبیین و توصیف جایگاه اقامتگاه در قوانین داخلی در ابعاد مختلف می باشد.

علاوه بر هدف اصلی، این تحقیق به پرسش های ذیل پاسخی شفاف و حقوقی می دهد؛

اقامتگاه اشخاص در قوانین داخلی

کامل داشتند و فقط درباره زن شوهردار، بعضی شاغلان دولتی و بعضی محجوزان، این اختیار از بین می‌رفت و اشخاص فوق، دارای اقامتگاه اجباری بودند.

در حقوق اسلام اصولاً افرادی که به تابعیت اسلامی پذیرفته می‌شدند، می‌بایست محل اقامت خود را نیز در قلمرو کشورهای اسلامی قرار می‌دادند و خارجی‌ها نمی‌توانستند به اراده خود در قلمرو کشور اسلامی دارای اقامتگاه باشند. تنها افرادی که مستأمن و ذمی نامیده می‌شدند، در حدود تأمین که به آنها داده می‌شد، حق داشتند در ممالک اسلامی اقامت کنند و این افراد طبق قراردادی در مقابل پرداخت جزیه به دولت اسلامی، حق اقامت در قلمرو حکومت اسلامی را یافته و از نظر مالی و جانی مصون بودند.

دوم: ماهیت اقامتگاه

برخی از نویسندگان درباره اقامتگاه افراد قائل به تفکیک شده‌اند و معتقد به اقامتگاه داخلی و بین‌المللی‌اند. دکترین‌های مطرح‌شده امروزی بیان می‌دارند که اقامتگاه بین‌المللی کاملاً متفاوت با اقامتگاه داخلی است. در این بخش به ماهیت اقامتگاه که شامل اقامتگاه داخلی و بین‌المللی است، اشاره خواهیم کرد:

الف) ماهیت اقامتگاه از لحاظ حقوق

بین‌الملل

هرگاه کشور محل اقامت شخص از کشور متبوع وی متفاوت باشد، اقامتگاه او بین‌المللی خواهد بود. موضوع اینکه شخصی متعلق به حاکمیت سیاسی معینی بوده یا شخص دیگری به محل معینی از دولتی تعلق داشته باشد، از قلمرو حقوق خصوصی خارج است. زیرا تعیین اقامتگاه یا اعطای آن به اشخاص به وسیله دولت‌ها و بر اساس مصالح و منافع آنها در حوزه فرمانروایی و قلمرو حکومت آنها انجام می‌پذیرد. بر این اساس، برخی کشورها، به‌خصوص کشورهای مهاجرپذیر، قانون اقامتگاه را بر احوال شخصی حاکم می‌دانند یعنی قانون حاکم بر احوال شخصی به تعیین اقامتگاه مشخص می‌شود.

ب) ماهیت اقامتگاه از لحاظ حقوق

داخلی

اقامتگاه از لحاظ مدنی و حقوق داخلی جزء موضوعات حقوق خصوصی خواهد بود. زیرا اقامتگاه اصولاً مربوط به احوال شخصی بوده و از وضعیت شخص حکایت می‌کند. توضیح اینکه اقامتگاه داخلی و تعیین منطقه‌ای در داخل یک کشور برای

موارد نیز، عنصر روانی قصد مستقر شدن و سکونت، معیار اقامتگاه است.

ب) مفهوم اقامتگاه در قوانین داخلی افغانستان

ماده ۵۱ قانون مدنی اقامتگاه را این‌گونه تعریف می‌کند: «اقامتگاه مکانی است که شخص عادتاً در آن سکونت دارد، خواه این سکونت دایم باشد یا موقت.» از این ماده می‌توان این‌گونه برداشت کرد که قانونگذار محل سکونت را برای اقامتگاه افراد معرفی کرده است اعم از اینکه موقت باشد یا دایم. همچنین در ماده ۳۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان آمده است: «هرافغان حق دارد به هر نقطه کشور سفر نماید و مسکن اختیار کند، مگر در مناطقی که قانون ممنوع قرار داده است. هرافغان حق دارد مطابق به احکام قانون به خارج افغانستان سفر نماید و به آن عودت کند. دولت از حقوق اتباع افغانستان در خارج از کشور حمایت می‌نماید.» و ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر «هرکس حق دارد که در داخل هر کشوری آزادانه عبور و مرور و محل اقامت خود را انتخاب نماید...» از مواد مذکور می‌توان این‌گونه برداشت کرد که افراد بشر آزادی در انتخاب و داشتن مسکن یا اقامتگاه را دارند.

ج) تاریخچه اقامتگاه

از لحاظ تاریخی اقامتگاه برمی‌گردد به تدوین قوانین و اجرای قوانین بر افرادی که در محل معینی از سرزمین، اقامت اختیار می‌کنند. در حقوق روم، اقامتگاه و تابعیت از هم تفکیک نشده بود و به نظر حقوق روم اقامتگاه صورت‌های مختلفی دارد: هر شخص اقامتگاهی داشت که او را به شهر یا جای معینی مرتبط می‌ساخت و همین تعلق شخص به یک شهر باعث یک رابطه سیاسی بین او و آن دولت می‌گردید ولی همین که شخص از آنجا بیرون می‌رفت، دیگر آن بستگی وجود نداشت. بنابراین دو مفهوم با همدیگر آمیخته شده بودند؛ اما آهسته‌آهسته از ابتدای قرن ۱۹ این دو عامل به کلی از یکدیگر جدا شد و هر یک مفاهیم خاص سیاسی و حقوقی خود را پیدا کرد. به طوری که امروز تابعیت، عامل بستگی سیاسی است. در حالی که اقامتگاه یک رابطه حقوقی و مادی فرد با محلی است که در آن سکونت دارد.

در حقوق روم، اقامتگاه محلی بود که مرکز امور مهم شخص در آن جا قرار داشته است. اما اقامتگاه می‌توانست متعدد باشد. احوال شخصی تابع قانون اقامتگاه بود و در دعاوی صلاحیت محکمه مدعی علیه بر قضیه مطروحه مرعی‌الاجرا دانسته می‌شد. افراد در تعیین اقامتگاه خود آزادی و اختیار

افغانستان دارای چه ماهیتی است؟ اقامتگاه اشخاص در قوانین داخلی افغانستان دارای چه اصولی است؟ انواع اقامتگاه در قوانین داخلی افغانستان چگونه است؟

در این تحقیق ما از روش توصیفی تحلیلی-تاریخی استفاده می‌کنیم و در قسمت جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از شیوه کتابخانه‌ای استفاده خواهد شد. تحقیق حاضر مرکب از چهار بخش است. در بخش اول، به تعریف و تبیین اقامتگاه خواهیم پرداخت که بحثی مفهومی خواهد بود. در بخش دوم، به بررسی ماهیت اقامتگاه اشخاص، در بخش سوم به اصول اساسی اقامتگاه و در بخش اخیر به انواع اقامتگاه اشخاص در قوانین داخلی جمهوری اسلامی افغانستان خواهیم پرداخت.

نخست: تعریف و تبیین اقامتگاه

الف) مفهوم اقامتگاه

اقامتگاه محلی است که شخص در آن زندگی می‌کند و بین شخص و محل زندگی یا کسب و کار شخص همواره ارتباطی وجود دارد که در مباحث حقوقی با عنوان «اقامتگاه» از آن یاد می‌شود. قوانین داخلی افغانستان به‌خصوص قانون مدنی کشور ما نیز برای هر فرد محلی را با عنوان اقامتگاه بیان داشته است. هریک از قوانین کشورها و دانشمندان حقوق، تحلیل و برداشتی مختلفی از تعریف اقامتگاه دارند که در ذیل به بعضی از این تعاریف اشاره می‌کنیم:

اقامتگاه محلی است که مقر حقوق شخص محسوب می‌شود و وی همیشه قانوناً در آن حاضر فرض می‌شود. دکتر امامی می‌گوید: هر کس به محلی تعلق دارد که خانواده، شغل و منافع او در آنجا وجود دارد و محل مذکور جایی است که وی در آنجا سکونت می‌کند. در بلک دیکشنری آمده است: اقامتگاه محلی است که آن شخص حضور فیزیکی داشته و به عنوان خانه توجه می‌کند، حقی است حقیقی، ثابت، اصلی و خانه دایمی که شخص قصد بازگشت و ماندن در آن را دارد حتی اگر به طور عادی اقامت جای دیگری را داشته باشد.

تعریف اقامتگاه در قوانین کشورها به اشکال گوناگون جلو کرده است که بعضی از آنها محل استقرار شخص را معیار اقامتگاه دانسته‌اند. در برخی دیگر، محلی را که شخص به طور ثابت و دایم برای استقرار انتخاب می‌کند، معیار اقامتگاه می‌دانند. در برخی، مرکز دایمی امور شخص و در بعضی از کشورها، محل سکونت معمولی و در بعضی

زندگی به اراده افراد بستگی دارد اقامتگاه به این مفهوم بر اشخاص تحمیل نشده بلکه هر جایی را که اراده کنند می‌توانند آن محل را مرکز مهم امور و فعالیت‌های خود قرار دهند. در نتیجه از حقوق مدنی متمتع شده و تعهدات و مسئولیت‌های قانونی خود را در آنجا ایفا می‌کنند. برای تعیین اقامتگاه شخص بیگانه در خاک یک کشور به قوانین همان کشور مراجعه می‌شود و الزام به مراجعه به قانون خارجی وجود نخواهد داشت، مانند اینکه در حقوق انگلستان اقامتگاه هر شخص علی‌الاصول کشوری است که مطابق با قوانین در آن سکونت داریم دارد.

سوم: اصول حاکم بر اقامتگاه

اقامتگاه دارای سه اصول اساسی است که بعضی از کشورها به قسم کامل از آن پیروی می‌کند یا اصلاً آن را نمی‌پذیرد که در این بخش به آنها می‌پردازیم:

الف- اصل لزوم اقامتگاه

۱- مفهوم اصل لزوم اقامتگاه

نظم اجتماعی اقتضا دارد که هر شخص دارای اقامتگاه و محلی برای زندگی خود باشد تا تکالیف اجرا و حقوق احیا گردد چون انسان‌ها دارای مجموعه از حقوق و تکالیف‌اند که در زندگی اجتماعی آنها تجلی می‌یابد. لذا زمانی این اشخاص در دسترس قرار می‌گیرند و از حقوق و تکالیف خود برخوردار می‌شوند که ما برای هر شخص اقامتگاه خاصی قائل شویم، لذا هر شخص طبق اصل لزوم، باید اقامتگاهی داشته باشد و در موردی که گفته شود که اقامتگاه شخص نامعلوم است، می‌توان گفت که چنین نخواهد بود چرا که اصولاً شخص بدون اقامتگاه از نظر قانون وجود ندارد. زیرا به محض تولد شخص، اقامتگاه قائم‌مقام او بر او تحمیل می‌شود.

۲- جایگاه لزوم اقامتگاه در قانون مدنی افغانستان

ماده ۵۲ قانون مدنی کشور بیان می‌کند: «اقامتگاه ناقص اهلیت، محجور، مفقود و غایب عبارت از اقامتگاه قائم‌مقام قانونی‌شان می‌باشد.» بنابراین می‌توان گفت، اصولاً هیچ‌کس بدون اقامتگاه نخواهد بود و هیچ شخص نباید اقامتگاه خود را تا زمانی که اقامتگاه دیگری کسب نکرده است، از دست بدهد و قانون مدنی کشور حتماً برای اشخاص ناقص اهلیت هم اقامتگاه قائل است.

ب) اصل وحدت اقامتگاه

۱- مفهوم اصل وحدت اقامتگاه

یعنی اینکه هر شخص باید فقط یک اقامتگاه داشته باشد نه چندین اقامتگاه، مسلم است. همان‌طور که دارا بودن تابعیت

مضعف موجب بروز مشکلاتی در سطح بین‌المللی می‌شود، داشتن اقامتگاه مضاعف نیز اشکالاتی را دربر خواهد داشت که مشکلات هم برای دارنده آن ایجاد زحمت می‌کند که باید متوجه تمام اقامتگاه‌های خود باشد و هم برای مراجعان مشکلاتی را ایجاد می‌کند مثل تأخیر در کارها و... با وجود این امر پدیده اقامتگاه مضاعف در داخل کشورها و در صحنه بین‌الملل هنوز هم کم نیست و بعضی از کشورها پدیده اقامتگاه واحد را نپذیرفته‌اند.

۲- جایگاه اصل وحدت اقامتگاه در قانون مدنی افغانستان

درباره وحدت اقامتگاه قانون مدنی کشور ما سکوت کرده است. اما در بند دوم ماده ۵۱ قانون مدنی افغانستان این‌گونه آمده است: «شخص می‌تواند بیش از یک اقامتگاه داشته باشد.» از این ماده می‌توان این‌گونه نتیجه گرفت که قانونگذار خلاف اصل وحدت بوده و به تعدد اقامتگاه حکم کرده است. می‌توان این حکم قانون را این‌گونه توجیه کرد، امروزه با توسعه روزافزون تجارت و فعالیت‌ها اقتصادی (چه در داخل و چه در عرصه بین‌الملل) و گسترش ارتباطات در عصر حاضر تعدد اقامتگاه سازگارتر است و سیستم وحدت اقامتگاه برای مدعی در مراجعه به محکمه صالح برای اقامه دعوی ایجاد مشکل می‌کند برای اینکه امروزه به علت افزایش روابط حقوقی اشخاص مدعی در مراجعه به محکمه اقامتگاه واحد دچار مشکلاتی مثل صرف وقت و هزینه گزاف خواهد شد و برای او تعدد اقامتگاه سودمند است.

ج) اصل تغییرپذیری اقامتگاه و جایگاه آن در قوانین داخلی افغانستان

۱- مفهوم اصل تغییرپذیری اقامتگاه

مطابق این اصل می‌توان گفت که اقامتگاه یک امر همیشگی و دایمی نیست و قابل تغییر است. اگرچه از مفهوم اقامتگاه وصف ثبات و دایمی بودن آن استنباط می‌شود و معمولاً به شخصی مقیم می‌گویند که دایم در محلی مستقر باشد و همین امر باعث حصول این اطمینان می‌شود که در آن محل همواره شخص مورد نظر قابل دسترسی خواهد بود اما به موجب این اصل اقامتگاه یک امر همیشگی نیست؛ قابل تغییر بوده و دایمی بودن آن نسبی است.

۲- جایگاه اصل تغییرپذیری اقامتگاه در قوانین داخلی افغانستان

در بند دوم ماده ۵۱ قانون مدنی افغانستان این‌گونه آمده است: «شخص می‌تواند بیش از یک اقامتگاه داشته باشد.» و در ماده ۱۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر نیز

در این مورد این‌گونه بیان می‌کند: «هر کس حق دارد که در داخل هر کشوری آزادانه عبور و مرور و محل اقامت خود را انتخاب نماید...» از مواد مذکور می‌توان این‌گونه برداشت کرد که افراد بشر آزادی در انتخاب و داشتن مسکن یا اقامتگاه را دارند و می‌توانند محل اقامت خود را تغییر دهند یا در چندین مقرر برای خود اقامتگاه داشته باشند.

چهارم: انواع اقامتگاه

باتوجه به قوانین داخلی افغانستان، می‌تواند گفت قانونگذار ما برای افراد دو نوع اقامتگاه را مد نظر گرفته است که ما در این بخش به آن خواهیم پرداخت:

الف) اقامتگاه عام

اقامتگاه عام عبارت است از اقامتگاهی است که مربوط به کلیه حقوق مدنی و تعهدات شخص است. یعنی شخص آن را به اختیار خویش برمی‌گزیند یا اینکه اقامتگاه بر او تحمیل می‌شود. هریک را به ترتیب، با عنوان اقامتگاه اختیاری و اجباری در این‌جا بررسی می‌کنیم.

۱- اقامتگاه اختیاری و جایگاه آن در قوانین داخلی کشور

۱/۱- تعریف اقامتگاه اختیاری

عبارت از اقامتگاهی است که شخص واجد اهلیت به ارده و میل خود به منظور سکونت برای خود تعیین می‌کند. هر شخصی آزاد است در هر محلی که بخواهد اقامتگاه خود را تعیین کند.

۱/۲- جایگاه اقامتگاه اختیاری در قوانین داخلی افغانستان

ماده ۳۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان درباره آزادی اختیار مسکن یا اقامتگاه این‌گونه بیان می‌کند: «هر افغان حق دارد به هر نقطه کشور سفر نماید و مسکن اختیار کند، مگر در مناطقی که قانون ممنوع قرار داده است...» از این ماده می‌توان این‌گونه استنباط کرد که هرافغان حق اختیار مسکن را به‌گونه آزاد دارد که در هر نقطه کشور برای خود برگزیند. و ماده ۵۱ قانون مدنی که بیان می‌کند: «۱- اقامتگاه جایی است که شخص عادتاً در آن سکونت دارد، خواه این سکونت دایم یا موقت باشد. ۲- شخصی می‌تواند بیش از یک اقامتگاه داشته باشد.» از این ماده می‌توان برداشت کرد که قانونگذار تعدد اقامتگاه را در نظام حقوقی ما پذیرفته است. این موضوع خلاف وحدت اقامتگاه است و البته توسط بسیاری از کشورها مورد شناسایی قرار گرفته است.

۲- اقامتگاه اجباری و جایگاه آن در قوانین داخلی افغانستان

۲/۱- تعریف اقامتگاه اجباری

این گونه اقامتگاه عبارت از اقامتگاهی است که توسط قانون برای برخی از افراد تعیین می شود. در اقامتگاه اجباری، دارنده در ایجاد آن نقشی ندارد، در حالی که در اقامتگاه اختیاری، اراده شخص بر تعیین آن حاکم است. در اقامتگاه اجباری، اراده قانونگذار تعیین کننده است. همچنان که در تغییر آن اراده شخص مؤثر نیست. این اشخاص به علت وابستگی های خاصی که به اشخاص دارند یا به مناسبت شغل خاص، به میل خود نمی توانند تعیین شود، بلکه قانون برای این افراد به تبع اشخاصی که به آنها وابستگی دارند یا بر حسب خواست شخصی که شغل برای او انجام می دهد اقامتگاه تعیین می کند.

۲،۲- جایگاه اقامتگاه اجباری در قوانین داخلی افغانستان
 به موارد اعمال قاعده اقامتگاه اجباری، با توجه به مواد قانونی، در چندین قالب در ذیل اشاره می شود:

۲،۲،۱- اقامتگاه زن شوهردار
 در کشورهایی که معتقد به حفظ وحدت خانواده اند، روابط زن و شوهر حکم می کند که دارای محل سکونت و محل اقامت مشترکی باشند. به همین مناسبت مطابق قوانین اکثر کشورها اقامتگاه زن، اقامتگاه شوهر او است. بنابراین به محض وقوع عقد ازدواج، به حکم قانون، زن اقامتگاه قبلی خود را از دست می دهد و به همین ترتیب، به مجرد وقوع طلاق هم، زن اقامتگاه اجباری خود را از دست داده و صلاحیت انتخاب اقامتگاه اختیاری را دارا می شود. کشورها از لحاظ مقررات راجع به زن شوهردار دو دیدگاه متفاوتی را در پیش گرفته اند: یک دسته کشورهایی اند که اقامتگاه زن شوهردار را همان اقامتگاه شوهر می دانند. دسته دیگر کشورهایی اند که می گویند زن شوهردار می تواند دارای اقامتگاه مستقل باشد. مانند قانون کشور فرانسه که به زن شوهردار اجازه اقامتگاه مستقل را داده است.

در نظام حقوقی کشور ما، اقامتگاه زن، همان اقامتگاه شوهر است. چنانچه علیه زن شوهردار اقامه دعوی شود، محکمه حوزه قضایی شوهر، محکمه صالح برای رسیدگی به دعوی است. ماده ۸۲ قانون اصول محاکمات مدنی این گونه بیان می کند: «در صورتی که زن شوهردار مدعی علیه باشد، رسیدگی دعوی از صلاحیت محکمه محل اقامت شوهر می باشد.» در مواردی هم ممکن است که زن شوهردار داری اقامتگاه اختیاری باشد، چنانچه زوج، مسکن مناسب برای زوجه فراهم ننماید (ماده ۱۱۷ قانون مدنی) یا زوج از

ادای نفقه زوجه امتناع ورزد (ماده ۱۱۸ قانون مدنی) یا برائر تفریق، حکم بر جدایی مسکن زن و شوهر داده شده باشد (ماده ۱۷۶، ۱۸۳ قانون مدنی) یا آنکه در عقد ازدواج شرط مسکن جداگانه شده باشد (ماده ۶۸ قانون مدنی) محکمه صالح برای رسیدگی به دعاوی تفریق به علت غیابت یا مفقودی زوج از صلاحیت محکمه محل سکونت مدعی می باشد (ماده ۹۷ قانون مدنی). از مواد فوق می توان این گونه استنباط کرد که در قوانین داخلی جمهوری اسلامی افغانستان، اصل بر این است که اقامتگاه شوهر، همان اقامتگاه زن نیز باشد؛ مگر در بعضی موارد که استثناء زن می تواند از اقامتگاه مستقل نیز بهره مند باشد.

۲،۲،۲- اقامتگاه دوشیزه
 بر اساس ماده ۸۳ قانون اصول محاکمات مدنی از جهت حفظ مصالح دختر بالغه رشیده با آنکه وی می تواند دارای اقامتگاه اختیاری باشد، اقامتگاه پدر یا محارم شرعی او را اقامتگاه قانونی او می دانند که در ماده مذکور این گونه آمده است: «در صورتی که دختر حایز سن ازدواج یا دارای اهلیت حقوقی کامل مدعی علیه باشد، رسیدگی دعوی از صلاحیت محکمه محل اقامت پدر یا محارم شرعی می باشد که متفکل اعاشه و پرورش وی است.»

۲،۲،۳- اقامتگاه محجوزین
 اقامتگاه صغیر: قانون مدنی افغانستان در مورد صغیر به دو حالت و زمان اشاره کرده است. از زمان تولد تا هفت سالگی را غیرممیز و فاقد اهلیت می داند و وی در این سن هیچ نوع اعمال حقوقی را نمی تواند انجام دهد. (ماده ۴۰ قانون مدنی) این گونه مقرر می دارد: «شخص که از نگاه صغر سن، معتوه بوده یا جنون غیرممیز باشد، نمی تواند معاملات حقوقی را انجام دهد.» از این ماده می توان این گونه برداشت کرد که معامله طفل کمتر از ۷ سال باطل است. ماده ۸۳ قانون اصول محاکمات مدنی محل اقامتگاه صغیر دختر را اقامتگاه اجباری یا همان اقامتگاه ولی وی می داند. در نظام حقوقی کامن لا نیز اقامتگاه اطفال زیر شانزده سال اجباری بوده و همان اقامتگاه والدین او است.

اقامتگاه مجنون: قانون مدنی به منظور حفظ منافع مجانین که درواقع از جمله فاقدان اهلیت اند، اقامتگاه شان را اقامتگاه قائم مقام قانونی آنها دانسته است. ماده ۸۴ قانون اصول محاکمات مدنی این گونه بیان می دارد: «هرگاه شخصی فاقد یا ناقص اهلیت باشد، رسیدگی دعوی از صلاحیت محکمه محل اقامت ولی، وصی یا قیم می باشد.»

لذا تصرفات حقوق مجنون باطل پنداشته می شود (ماده ۵۴۵ قانون مدنی). اقامتگاه سفیه: قاعده حمایتی که از سوی قانونگذار برای محجوزین وضع شده درخصوص سفیه نیز قابل اعمال است و در این راستا ماده ۸۴ قانون اصول محاکمات مدنی اقامتگاه سفها را اقامتگاه قائم مقام قانونی شان می داند.

اقامتگاه غایب و مفقود: طبق ماده ۸۵ قانون اصول محاکمات مدنی، اقامتگاه مفقود و غایب اقامتگاه قائم مقام قانونی اش است. غایب یا مفقود، شخصی است که مدت نامعلومی را از محل سکونتش خارج شده و خبری از آن واصل نشده باشد.

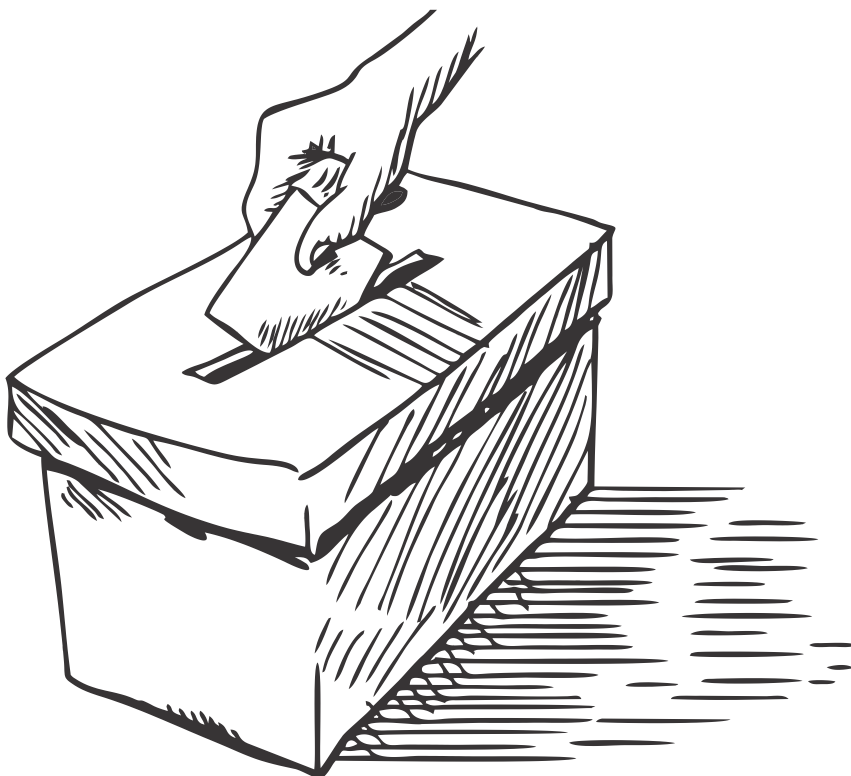
اقامتگاه مأموران دولت و منسوبان قوای مسلح: مأموران دولت کسانی اند که وظیفه دارند برای دولت کار کنند و از بودجه دولت معاش دریافت می دارند. به طور کلی اقامتگاه مأموران دولتی اعم از ملکی و نظامی در محل مأموریت آنهاست و در صورتی که محل مأموریت آنها متغییر باشد، محلی که از آنجا مأموریت به آنها داده می شود به عنوان اقامتگاه آنها محسوب می شود. ماده ۸۶ قانون اصول محاکمات مدنی نیز محکمه صالح در مورد دعوی علیه مأمورین دولت و منسوبین قوای مسلح را محکمه محل کار آنها دانسته است.

ب) اقامتگاه خاص

اقامتگاه خاص به اقامتگاه قرار دادی نیز یاد می شود که محل معینی است که طبق اراده یک طرف یا مبتنی بر اراده طرفین یا ممکن است در ضمن قرارداد معین شود یا آنکه بعد از بروز اختلاف تعیین شده باشد. اما اقامتگاه متذکره در قرارداد اثر نسبی داشته و فقط نسبت طرفین مؤثر بوده و فاقد اثر در مورد اشخاص ثالث است. در این مورد ماده قانون مدنی این گونه مقرر می دارد: «شخص می تواند برای اجرای یک عمل معین قانونی اقامتگاه اختیاری داشته باشد.» پس می توان از این ماده این گونه نتیجه گرفت که قانونگذار در برخی موارد برای اشخاص اجازه داده است، در موارد برخی از مسایل با هم توافق کرده و یک اقامتگاه خاص برای خود به منظور حل و فصل دعاوی برگزینند.

نتیجه گیری

تحقیق حاضر بررسی اجمالی و کوتاهی بود که با هدف تبیین جایگاه اقامتگاه در قوانین داخلی افغانستان انجام شد، دستاوردهای این تحقیق را می توان به عنوان نتیجه در قالب موارد زیر بیان کرد:
 ادامه در صفحه ۵۸

دموکراسی و عنصرهای سازنده آن

تظاهر و خودسانسوری بزنند. در حکومت‌های خودکامه، اصل بر بی‌گناهی انسان نیست و هر کس بدگمانی حکمرانان را برانگیزد، در خطر بازداشت و آزار و اذیت قرار می‌گیرد. بازداشت‌های خودسرانه و غیرقانونی در چنین نظام‌هایی در دستور روز قرار دارد. دادگاه‌ها به‌مثابه زائده‌های قدرت خودکامه، از استقلال لازم برخوردار نیستند و هر فرد که در مظان اتهام قرار گیرد، در محضر چنین دادگاه‌هایی از پیش محکوم است. اعتبار تمام گزاره‌های حقوقی، وابسته به امیال حکومت‌گران است. همین عدم امنیت قضایی است که آزادی و استقلال فرد را نابود می‌سازد.

در حکومت قانون، عکس این وضعیت حاکم است. همه در مقابل قانون برابرند. هر فرد مستقل از جایگاه سیاسی و اجتماعی خود، باید قوانین را رعایت کند. نهادهای دولتی نمی‌توانند خودسرانه دست به اقدام علیه افراد بزنند. تمام اقدامات آنها باید دارای پشتوانه قضایی و مبتنی بر احکام قانونی باشد. به این اعتبار، هرگونه سلب آزادی افراد و دخالت در حریم شخصی آنان، نیازمند تفویض حکم قضایی است. اصل بر برائت انسان است و هر فرد بی‌گناه است، مگر این‌که عکس آن در یک دادگاه صالح ثابت شود. هر کس می‌تواند در نهادهای دادرسی، حقوق خود را حتا در مقابل قدرتمندترین افراد و نهادهای به کرسی

قسمت سوم و پایانی
بهرام محیی

حکومت‌هایی، فرد به‌طور مستمر تحت کنترل از بالا و در خطر تعرض ارگان‌های امنیتی قرار دارد. او همواره دارای این احساس است که دولت به او به عنوان عنصری مشکوک می‌نگرد. به این ترتیب، در چنین نظام‌هایی، فضای همزیستی انسان‌ها مسموم است. شهروندان علی‌رغم همه‌گونه احتیاط‌های لازم، از پیگرد دولت در امان نیستند. آنان دوشخصیتی بار می‌آیند و ناچارند در گستره عمومی دست به

حکومت قانون
دموکراسی و حکومت قانون، پیوندی ناگسستنی دارند. تحت مفهوم حاکمیت قانون، کلیه آغازه‌ها و شیوه‌های رفتاری فهم می‌شود که آزادی فرد و مشارکت او در حیات سیاسی را تأمین می‌کنند. حکومت قانون، قطب مخالف حکومت خودکامه و پلیسی است. یکی از ویژگی‌های حکومت‌های خودکامه، قانون‌شکنی و قانون‌گریزی آن‌هاست. در چنین

بنشانند. این امر به‌ویژه در مورد حق شکوفایی آزاد شخصیت انسان صادق است. تضمین چنین حقی، مضمون اصلی حکومت قانون را می‌سازد. از همین‌روست که حاکمیت قانون، قوای دولتی را در خدمت آزادی شهروندان مهار می‌کند. در یک نظام دموکراتیک متکی بر حاکمیت قانون، اقتدار دولت وابستگی تام به رعایت اکید قانون اساسی دارد و از همین رو، دولت‌های پیشرفته دموکراتیک را دولت‌های قانون اساسی نیز می‌نامند.

در دولت قانون‌نگر، دستگاه‌های قضایی از استقلال کامل برخوردارند. این امر از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است. قوه‌های اجرایی و قانونگذاری اجازه دخالت در تصمیمات دادگاه‌ها را ندارند. به همین دلیل، تنها هنگامی می‌توان از استقلال دستگاه قضایی صحبت کرد، که تصمیم‌گیری در امر قضاوت، در انحصار قضات مستقل باشد. بنابراین می‌توان گفت که تفکیک قوا و حاکمیت قانون، پیوندی ناگسستنی دارند.

اما باید افزود که با امر استقلال تصمیم‌گیری قضات، تنها یکی از وجوه حکومت قانون توصیف شده است. وجه دیگر آن، اعتبار این اصل است که چنین حکومتی تنها در جایی می‌تواند برقرار باشد که شهروندان دقیقاً بدانند مطابق قانون، دولت اجازه چه اقداماتی را دارد و خود آنان مجاز به چه کاربند یا نیستند. بنابراین، آغازه حکومت قانون بر این شالوده نیز استوار است که بدون پشتوانه قانونی، اجازه دست زدن به مجازات هیچ فردی را ندارد. ماده‌های ناروشن، کشدار و قابل تأویل قانونی، امنیت قانونی را تضعیف می‌کنند و حکومت قانون را در سراسر زوال می‌غلطانند. از همین رو اصل روشن‌بودن قوانین، جهت سنجش و دیدپذیری کنش‌های دولتی، از پیش‌شرط‌های بنیادین حکومت قانون است. هرکنش دولتی باید متکی بر قانون باشد، قانونی که خود از حقانیت دموکراتیک برخوردار است.

حکومت قانون در خدمت حفظ دموکراسی، مجموعه‌ای از دستورات رفتاری و تدابیر نظارتی را تعیین می‌کند تا به نهادهای عمومی جامعه معیار و صورت روشن ببخشد. حکومت قانون، قدرت و سیاست را با تسمه‌های قوانین و حقوق مهار می‌کند تا در سایه آن آزادی شهروندان را تضمین نماید. حکومت قانون جبری برای مطیع کردن افراد نیست، بلکه بر همکاری داوطلبانه انسان‌های قانون‌گرا متکی است. حکومت قانون مسجل می‌کند که دموکراسی بر اعتقاد مشترک و توافق درونی همه شهروندان در راستای رعایت و حفظ حقوق اساسی انسانی استوار است و تنها بر چنین شالوده‌ای است که می‌توان پابرجایی

و دوام آن را تضمین کرد.

فرهنگ سیاسی دموکراتیک

در بخش‌های پیشین، به شاخصه‌ای اصلی و عنصرهای سازنده نظام دموکراتیک اشاره و کلی‌ترین خطوط آنها را ترسیم کردیم. روشن ساختیم که دموکراسی صورت پیچیده و دشواری از دولت، آیین کشورداری و شیوه حکومتی است. درواقع، اگرچه هدف دموکراسی به‌مثابه تحقق بیشترین حد از آزادی، حق مشارکت و عدالت اجتماعی، واضح و روشن است، اما دستیابی به چنین هدفی، به غایت دشوار و نیازمند دستورات رفتاری بغرنج و شکننده‌ای است.

دیدیم که آزادی فرد و امکان شکوفایی شخصیتی او، در جریان تکامل سیاسی جامعه، از جهات گوناگون در معرض خطرات جدی قرار دارد و عناصر سازنده دموکراسی، درواقع سازوکارهای مختلفی هستند که باید با این خطرات مقابله کنند. به عبارت دیگر باید گفت که سازوکارهای مختلف برای حفظ نظام دموکراتیک، نتیجه جمع‌بست تجربه‌های تاریخی‌اند. این تجربه‌ها، نه تنها بغرنجی تکوین و تکامل روند دموکراتیزه‌شدن جوامع بشری را نمودار می‌کنند، بلکه انعطاف و ظرفیت نظام دموکراتیک را برای چیرگی بر مشکلات نیز ارتقا می‌بخشند. دیدن رابطه میان آن بغرنجی و این ظرفیت، به این معناست که برای تحقق واقعیت‌های سیاسی، نسخه‌های ساده و منطقی وجود ندارد، چرا که واقعیت‌های سیاسی یک جامعه، خود ساده و منطقی نیستند، بلکه بسیار پیچیده‌اند و نسخه‌های ساده را بر نمی‌تابند. این انسان‌هاوند که واقعیت‌های سیاسی را می‌سازند، اما رفتار انسانی به سادگی قابل دید و محاسبه‌پذیر نیست و آنرا نمی‌توان در فرمول‌های ساده خلاصه کرد.

به این اعتبار، باید ضرورتاً پیچیدگی دموکراسی مدرن، سوبه‌های گوناگون آن و غنای تنش‌های درونی آن را نیز درک کرد و از یک‌سونگری و مطلق‌گرایی عناصر گوناگون سازنده آن پرهیز کرد. دموکراسی را نمی‌توان به فرمول‌های ساده‌ای چون «حاکمیت مستقیم مردم»، «مشارکت سیاسی» و غیره فروکاست. آجرهای سازنده ساختمان دموکراسی، اگرچه هر یک در جای خود ضروری و با ارزش‌اند، ولی هیچ‌کدام به‌تنهایی این عمارت را نمی‌سازند.

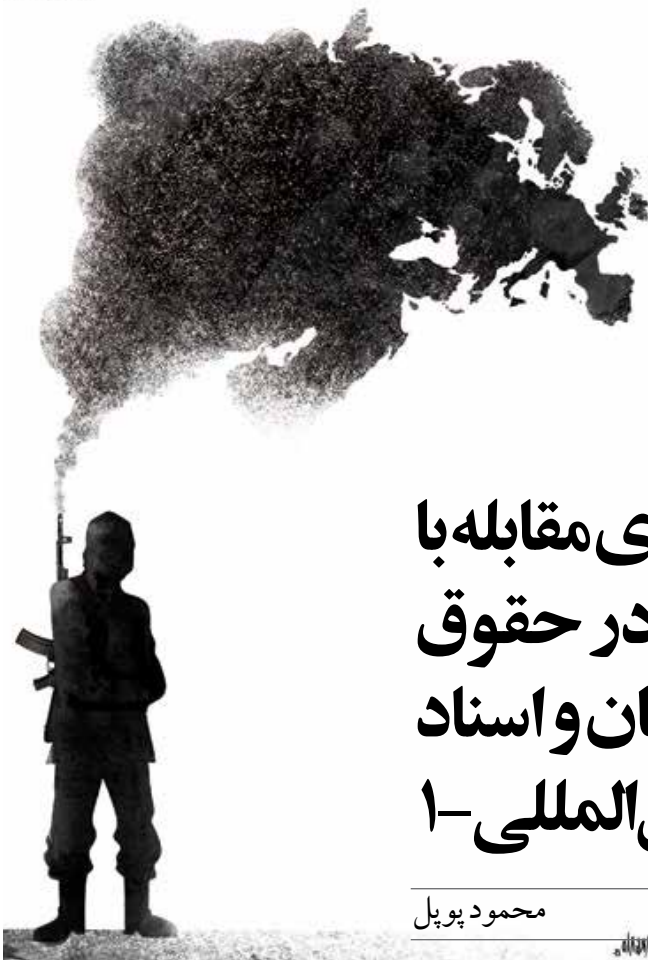
دموکراسی، افزون بر آنکه نظام سیاسی پیچیده‌ای است، آن‌چنان نظامی است که به اصلاحات مستمر نیازمند است. تاریخ دموکراسی، در عین حال تاریخ اصلاحات آن است و تنها آن نظام دموکراتیکی آینده دارد که خصلت اصلاح‌پذیری خود را همواره حفظ کند.

در عین حال باید به یاد داشت که اصلاح نظام دموکراتیک، تنها از طریق روش‌های دموکراتیک میسر است.

از طرف دیگر، از آنجا که دموکراسی آفریده انسان‌های دموکرات است، تنها هنگامی تحقق‌پذیر است که از پایگاهی گسترده در میان مردم برخوردار باشد. لذا کارکرد واقعی دموکراسی، نیازمند یک فرهنگ سیاسی دموکراتیک است. فرهنگ سیاسی یک جامعه، به معنای کلیت شناخت‌های موجود، عقاید و گرایش‌های ارزشی مردم آن جامعه، نسبت به نظام سیاسی آن است. به این اعتبار، روشن است که نظام دموکراتیک، شناخت‌ها و رویکردهای معینی از شهروندان خود می‌طلبد. ساده‌انگاری است اگر بپنداریم که دموکراسی‌های مدرن جوامع پیشرفته را، به سادگی می‌توان در جوامعی که از سنن پایدار دموکراتیک برخوردار نیستند پیاده کرد. دموکراسی نیازمند شهروندانی است که قواعد آن را بشناسند، بپذیرند و رعایت کنند. دموکراسی مدرن فرزند عصر روشنگری و وابسته به روشنگری است. بنابراین دموکراسی بیش از هر چیز نیازمند آموزش سیاسی است. اما یک فرهنگ سیاسی پیشرفته دموکراتیک، پیش‌شرط‌هایی به‌مراتب فراتر از آگاهی صرف شهروندان نسبت به قواعد روندهای دموکراتیک دارد. یک چنین فرهنگ سیاسی هم‌چنین نیازمند نهادینه‌شدن اندیشه دموکراتیک در همه حوزه‌های اجتماعی است. دولت دموکراتیک تنها هنگامی می‌تواند از شهروندان خود ابتکار و مسئولیت‌پذیری انتظار داشته باشد که آنان در سطوح مختلف، از خانه گرفته تا مدرسه و محیط کار، شانس آموختن و ریسک کردن مسئولیت شخصی را بدون رهنمود از بالا یافته باشند. بنابراین دموکراسی تنها هنگامی کارکرد واقعی خواهد داشت که فضای مناسب را برای تقویت فضیلت‌های دموکراتیک و کاربرد آنها ایجاد کند. به این معنا، دولت دموکراتیک همواره نیازمند جامعه‌ای دموکراتیک است.

فرهنگ سیاسی دموکراتیک، معنای دیگری نیز دارد و آن وجود فضای باز در جامعه برای تحقق شانس برابر میان شهروندان آن است. جنسیت، تعلق قومی و نژادی، اعتقادات مذهبی و ایدئولوژیک و وابستگی طبقاتی نمی‌بایست سنجیداری برای امکان رشد فرد در یک جامعه دموکراتیک باشند، بلکه صرفاً توانایی‌ها و استعدادهای فردی است که چنین سنجیداری را متعین می‌سازد.

فرهنگ سیاسی در یک جامعه دموکراتیک، از شهروندان خود رعایت ارزش‌هایی معین و تمکین به شیوه‌های رفتاری ویژه‌ای را انتظار

راهکارهای مقابله با تروریسم در حقوق افغانستان و اسناد بین‌المللی-۱

محمود پوپل

چکیده

پیوند تنگاتنگ قوانین جزایی با امنیت ملی برای پیکار با اقدام‌های تروریستی، چهره مرکبی از حقوق جزا پدید آورده که به واسطه آن، هرچند این قانون‌ها و، به‌ویژه، مقررات شکلی آن افزاری برای بازداشتن دست‌اندازی دولت‌ها به حقوق و آزادی‌های فردی به شمار می‌آید، ولی در همان حال، وسیله‌ای است برای قدرت تا اقدامات سخت‌گیرانه و تدابیری محدودکننده را به نفع امنیت ملی مشروعیت بخشد. قوانین ضد تروریسم به بهانه اینکه تروریست‌ها، مجرمان خطرناک، سازمان یافته، متعصب و غیرقابل اصلاح‌اند و غالباً مورد حمایت مادی و معنوی مردم یا دولت‌ها قرار می‌گیرند، شیوه بازرسی سخت و محدودکننده‌ای به کار گرفته‌اند، که نه تنها مظنونان تروریستی را دربر گرفته، بلکه نشانه‌های آن بر حقوق و آزادی‌های شهروندان نیز بروز کرده است.

واژه‌گان کلیدی

تروریسم، صلح و امنیت بین‌المللی، جرایم سازمان یافته، اقدامات تروریستی، متهم یا

مظنون تروریستی، آیین دادرسی کیفری (اصول محاکمات جزایی).

مقدمه

قواعد و اصول مربوط به اصول محاکمات جزایی هر کشور، زبان گویایی برای سنجش میزان توجه به عدالت، آزادی‌های فردی و حقوق متهم است. درواقع، اگر بخش ماهوی حقوق جزا برای دفاع از هنجارها و ارزش‌ها در راستای یکپارچگی جامعه و صیانت از امنیت (اعم از جان، مال، عموم و دولت) می‌کوشد، بخش شکلی آن (اصول محاکمات جزایی)، در جهت تضمین آزادی‌ها و حقوق افراد است تا دولت‌ها به واسطه جرایم و مجازات‌هایی که در قوانین پیش‌بینی کرده، شیوه رسیدگی دخواه و یک‌جانبه در برابر متهم اتخاذ نکنند. اصول محاکمات جزا، حساس‌ترین نقطه هنرنمایی عدالت است و با قواعد و اصول پیچیده‌ای که ارائه می‌کند، در نهایت پلی ایجاد می‌کند تا سه نقطه جرم، مجرم و مجازات به هم پیوند یابند. روشن است که در این مسیر حساس، متهم در وضعیت ایستایی (ثابت) قرار دارد و سارنوال در حالت پویایی (متحرک). ایستایی متهم به واسطه

پناه‌گرفتن در سایه اصل برائت است که حصار ترسیم می‌کند تا متهم به عنوان شهروند قابل احترام که از همه حقوقش بهره‌مند است، در حریم آن قرار گیرد و از پاسخ قهرآمیز جامعه در امان باشد، مگر اینکه اتهامش به طریق قانونی و معقول به اثبات رسد. پویایی سارنوال نیز به دلیل نمایندگی جامعه برای پیگرد جرم و بی‌تابی‌اش برای اثبات عامل وقوع جرم است. سارنوال چون جزئی از دولت است، تمام امکانات را به اختیار می‌گیرد تا اتهام را به روشی معقول و با توسل به بیش‌ترین ادله که اقناع‌آور باشند، به مرحله اثبات رساند. اصول محاکمات امروزی، نه تار و پود نظام قضایی سلطنتی است که در گذشته توسط پادشاهان و فرمانران مقرر شده باشد و نه احکام و دستورات دینی که نتوان در آن دست برد، بلکه مجموعه‌ای از اصول و قواعد است که در طول تاریخ توسط تجربه بشر حاصل شده تا وسیله‌ای باشد برای تضمین آزادی‌ها و حقوق بشر و گامی باشد بر قدرت و نفوذ دولت‌ها. بنابراین سارنوال که وظیفه پیگرد متهم، تنظیم دادخواهی برای مجازات وی و در نهایت اجرای مجازات صادر شده و اعاده نظم

قواعد و اصول مربوط به اصول محاکمات جزایی هر کشور، زبان گویایی برای سنجش میزان توجه به عدالت، آزادی‌های فردی و حقوق متهم است. در واقع، اگر بخش ماهوی حقوق جزا برای دفاع از هنجارها و ارزش‌ها در راستای یکپارچگی جامعه و صیانت از امنیت (اعم از جان، مال، عموم و دولت) می‌کوشد، بخش شکلی آن (اصول محاکمات جزایی)، در جهت تضمین آزادی‌ها و حقوق افراد است تا دولت‌ها به واسطه جرایم و مجازات‌هایی که در قوانین پیش‌بینی کرده، شیوه رسیدگی دلخواه و یک‌جانبه در برابر متهم اتخاذ نکنند.

به جامعه را دارد، تابع اصول و قواعد اصول محاکمات جزایی است. اصول محاکمات جزایی هر چند اقدامات تروریستی را در حد وصف مجرمانه می‌داند، اما در عمل، دولت‌ها پدیده تروریسم را فراتر از جرم معرفی کرده‌اند. علت امنیتی شدن اصول محاکمات جزایی نیز در همین نکته نهفته است. آنچه به شعار «جنگ با تروریسم» شهرت یافته، باعث شده تروریست‌ها، آن سوی جبهه جنگ معرفی شده و مبارزه با آن‌ها از حد و اندازه مقابله با مجرم یا دسته‌ای از مجرمان فراتر رود. وقتی مقابله با تروریسم به سیاست‌های نخستین و اصلی دولت‌ها مبدل شود، ناخودآگاه قوانین ماهوی و شکلی نیز از این سیاست‌ها که عموماً حول محور جنگ می‌چرخند، متأثر می‌شود. در این حالت، ایراد اتهام با عنوان اقدام تروریستی و مراحل اثبات آن و اجرای مجازات، تماماً در دست نظام عدالت جزایی نیست تا اصول محاکمات جزایی فردمدار مورد لحاظ قرار بگیرد، بلکه اقتضای مبارزه با تروریسم یا دفاع در برابر آن، قانون‌گذار را تا جایی برده که در برخی مواقع، ترجیح می‌دهد جزایی که باید طی فرایندی طولانی به اجرا گذاشته شود، توسط نیروهای نظامی و در لحظه وقوع اقدام تروریستی و یا پیش از آن اجرا شود. قسمتی از امنیت محوری اصول محاکمات جزایی گسترده و مبهم از اقدامات تروریستی و توسعه مصادیق آن که در قوانین ضد تروریسم پیشتر دولت‌ها دیده می‌شود، به‌روشنی این نکته را بیان می‌کند که دولت‌ها تروریسم را جایگزین جنگ کرده‌اند و تمایل به قرار دادن کلیه عناوین مجرمانه علیه امنیت ملی

و عمومی در ذیل اقدامات تروریستی را دارند. با این وصف، اقدامات تروریستی با رنگ و لعاب جرم در سطح ملی و تجاوز سرزمینی در سطح بین‌المللی، به پدیده پیچیده و قابل تأمل تبدیل شده که نه تنها از حصار چارچوب قانونی قضایی موجود خارج شده، بلکه باعث شکل‌گیری سیستم رسیدگی افتراقی شده که وجه افتراق آن با نظام کلی اصول محاکمات، در امنیتی بودن شیوه رسیدگی نسبت تروریست‌هاست. این معلول‌ها، البته تابع علتی است انکارناپذیر به نام تروریسم که نه تنها امنیت دولت‌ها را به مخاطره می‌اندازد، بلکه تهدیدی جدی علیه حقوق بشر و به‌ویژه حق حیات به شمار می‌رود. با توجه به اینکه بیش از نود درصد قربانیان اقدامات تروریستی را شهروندان بی‌گناه تشکیل می‌دهند، دولت‌ها نیز به این باور رسیده‌اند که هدف اولیه آن‌ها از مبارزه با تروریسم، حمایت از حقوق بشر و توسعه آزادی‌های فردی است. این سیاست که توأم با قانونگذاری‌های مکرر است، نه تنها بر تحدید آزادی‌ها توسط دولت تا حدودی سرپوش می‌گذارد، بلکه تروریست‌ها را همواره دشمن حقوق بشر معرفی می‌کند، گویی تروریست‌ها انسان نیستند تا از حقوق بشر بهره‌مند باشند. در نتیجه، امنیت دولت و امنیت افراد همراه سیاست‌های خاصی که دولت‌ها از بزرگ‌نمایی تروریسم دنبال می‌کنند، چهره خشن و سرکوبگرانه‌ای از مقررات کیفری ماهوی و شکلی در مقابله با تروریست‌ها به تصویر کشیده است. در مقاله حاضر به بررسی و مطالعه تروریسم و راهکارهای مقابله به آن در قوانین جزایی افغانستان، هم‌چنین اسناد بین‌المللی پرداخته می‌شود. قبل از شروع بحث ضروری است به طور خلاصه به بعضی مطالب کلی بپردازیم.

گفتار اول - تعریف تروریسم

واژه تروریسم با «بی‌رحمی و قساوت» و «ترس و وحشت» ارتباط دارد. به طور کلی تروریسم به خشونت شدیدی اطلاق می‌شود که به صورت تهدید ناشناخته و پیش‌بینی نشده اعمال می‌شود. با این تعریف «ترس» ممکن است از طریق اعمال انسانی پدید آید و یا بلایای طبیعی مثل فوران آتشفشان، طغیان آب یا زمین لرزه سبب آن گردد. در این جا منظور از تروریسم خشونت‌های ناشی از فعالیت‌های بشری است. فرهنگ حقوقی پلک لا در تعریف آن آورده است: «تروریسم استفاده یا تهدید به استفاده از خشونت برای ارعاب یا ایجاد ترس خصوصاً به عنوان وسیله‌ای برای تأثیر گذاشتن بر رفتار سیاسی می‌باشد». تروریسم یعنی تجاوز با ماهیت ویژه؛ تجاوز نظامی یک کشور علیه کشور دیگر یا قبیله‌ای علیه قبیله‌ای دیگر

اما در همه‌ی احوال کشور یا قبیله امکان دفاع برای خود خواهند داشت. موازین بین‌المللی و بشردوستانه و ضوابط موجود به‌کارگیری قدرت را کنترل و حقوق اسیران را تأمین می‌کند و با ممنوع اعلام کردن حمله به اهداف غیرنظامی از میزان ضررهای وارده به ابعاد زندگی بشریت می‌کاهد و از میراث بشریت محافظت به عمل می‌آورد، هم چنان که کشورهای در حال جنگ را ملزم به احترام تعهدات خود پیش و پس از نبرد می‌کند. اما تجاوز به هرگونه تعامل یا به‌کارگیری قدرتی گفته می‌شود که هدف از آن پایمال کردن حقوق دیگران و یا ممانعت از مطالبه حقوق غضب شده از طریق اعمال خشونت، تقلب یا نیرنگ است. در چنین حالتی می‌توان به اقدامات خیانتکارانه برخی کشورها و یا دستگاه‌های امنیتی شان که در خارج از چارچوب حقوق بین‌المللی دست به آن می‌زنند هم چون حادثه مشکوک ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ در افغانستان اشاره کرد. چنانکه امروزه در افغانستان شاهد حملات تروریستی زیادی هستیم که صدها تن بی‌گناه جان‌های خویش را از دست می‌دهند.

در ۱۶ نوامبر ۱۹۳۷، کنوانسیون راجع به پیشگیری و سرکوب تروریسم، اصطلاح «اقدامات تروریستی» را عبارت از «اقدامات جنایی که توسط افراد یا به‌کارگیری روش‌های وحشت‌زا علیه دولت مورد نظر یا شخصیت‌های خاص یا عموم مردم، سازماندهی شده و ارتکاب می‌یابند» دانست.

پس تروریسم به دور از هرگونه ارزش یا معیاری است، از آن رو که افراد غیرنظامی را هدف قرار می‌دهد و یا در جایی که افراد بی‌دفاع حضور دارند، نمایان می‌شود و یک نمونه برجسته از خیانت بشمار می‌رود ولی در نهایت یک تجاوز با عاملان کاملاً شناخته شده است و اگر عاملان آن نیز شناسایی نشده‌اند تا کی ناشناس باقی خواهند ماند؟

گفتار دوم - اسلام و تروریسم

واژه تروریسم در غرب تولید و سپس وارد زبان‌های فارسی و عربی شده است. بر این اساس از معادل‌های تروریسم در زبان عربی می‌توان به واژه‌هایی مانند ارباب، فتنه و محاربه اشاره کرد. برای بررسی موضع اسلام باید به این لغات در ادبیات اسلامی رجوع کرد.

۱- واژه ارباب

ارباب که به معنای خشونت سیاسی است، در فرهنگ اسلامی جایی ندارد و تنها در چند دهه اخیر بدان راه یافته است. آنچه در قرآن کریم و سنت شریف نبوی آمده واژه تهریب به معنای ایجاد خوف است که خصلت بازدارندگی دارد.

از صفحه ۵۳

جایگاه اقامتگاه...

۱- اقامتگاه از جمله مباحث اساسی و مهم حقوق بین الملل خصوصی در باب محل بود و باش و سکونت افراد است که مقر سکونت آنها را مشخص می کند.

۲- اقامتگاه نشان دهنده محلی است که شخص در آن حضور دارد، در صورت بروز جرم، مکان شخص را مشخص می سازد.

۳- بر اساس اسناد بین المللی و قوانین اکثر کشورها، به خصوص قانون مدنی افغانستان، هر شخصی باید از اقامتگاه برخوردار باشد چون یکی از لوازم زندگی اجتماعی بشر داشتن اقامتگاه است.

۴- با توجه به اسناد و قوانین اکثر کشورها، باید هر شخصی یک اقامتگاه داشته باشد؛ اما بعضی از کشورها مثل افغانستان تعدد اقامتگاه را پذیرفته اند و معتقداند که تغییر پذیری اقامتگاه نیز ممکن است.

۵- اقامتگاه از جهت عامل تعیین کننده محکمه صالح و قانون قابل اعمال در دعوی و تمتع افراد از حقوق و انجام تکالیف، دارای فایده و اهمیت است.

۶- به طور کلی ما دو نوع اقامتگاه (عام: خود به دو بخش اختیاری که به اختیار خود شخص است و اجباری که اقامتگاه دیگری بر او تحمیل می شود و به اختیار شخص نیست تقسیم می شود، خاص: یا قراردادی که طرفین با رضایت خود محلی را به منظور حل اختلافات فی مابین خود برمی گزینند) داریم که در قوانین داخلی افغانستان به رسمیت شناخته شده و به آن اشاره شده است.

منابع:

- ۱- اعلامیه جهانی حقوق بشر.
- ۲- افضلی، عبدالواحد و رحیمی، محمد اسحاق: حقوق بین الملل خصوصی، تهران، سمت، چ اول، ۱۳۹۲.
- ۳- قانون اساسی جمهوری اسلامی افغانستان.
- ۴- قانون اصول محاکمات مدنی جمهوری اسلامی افغانستان.
- ۵- قانونی مدنی جمهوری اسلامی افغانستان.
- ۶- ناصح، ولی محمد، حقوق بین الملل خصوصی، کابل، سعید، چ ۳، ۱۳۹۴.

پی نوشت ها:

- ۱- ولی محمد ناصح: حقوق بین الملل خصوصی (کابل، سعید، چ ۳، ۱۳۹۴)، ص ۳۶۹.
- ۲- ولی محمد ناصح، پیشین، ص ۳۶۸.
- ۳- عبدالواحد افضلی و محمد اسحاق رحیمی: حقوق بین الملل خصوصی (تهران، سمت، چ اول، ۱۳۹۲)، ص ۱۱۱.
- ۴- ولی محمد ناصح، پیشین، ص ۳۷۱.
- ۵- همان، ص ۳۷۱.
- ۶- عبدالواحد افضلی، پیشین، ص ۱۲۲.

از صفحه ۵۵

دموکراسی و...

دارد. مدارا و نیز رعایت انصاف در مورد دیگران، نمونه هایی از چنین ارزشها و شیوه های رفتار یاند. فرهنگ سیاسی دموکراتیک، مروج آنچنان صورتهای مراوده است که برای هر شهروند امکان کنشی مستقل مطابق اراده آزاد و متناسب با علاقه خود را فراهم می سازد. چنین فرهنگی، انسانها را به بصیرت و استدلال عقلی برای قانع کردن دیگران فرا می خواند، نه اینکه از آنان فرمانبری از مراجع اقتدار و اطاعت کورکورانه و یا همرنگ جماعت شدن انتظار داشته باشد. پابندی به عقلانیت و نیز رواداری در مقابل اعتقادات و علایق و اشکال زندگی متفاوت، روال فرهنگ سیاسی دموکراتیک را می سازند. در یک فرهنگ سیاسی دموکراتیک، هیچکس از دگراندیش و متفاوت بودن نسبت به دیگران بیم ندارد.

اما دژ فہمی است اگر تصور کنیم که فرهنگ سیاسی دموکراتیک، همگان را به مهربانی و عشق نسبت به همنوعان فرا می خواند. چنین پنداری با واقعیت های سخت اجتماعی سازگار نیست. باید یکبار دیگر تأکید کرد که دموکراسی به عنوان صورت و ویژہ های از همزیستی میان انسانها، معنایی جز زیستن در جدال و منازعه ندارد و به این مفهوم فضای آن هرگز نمیتواند فضای عاری از تنش و یک زیستجهان هماهنگ و بیدغدغه باشد. اما آنچه که دموکراسی را از سایر نظامهای سیاسی متمایز میکند، شیوه حل اختلافات جاری و رویکردی ویژه برای حلوفصل منازعات و تنشهای موجود در آن است. در یک فرهنگ سیاسی دموکراتیک، اختلافات و تناقضات امری طبیعی و خود چالشی برای رشد و پیشرفت تلقی میشوند و نه بهانه و انگیزه های برای حذف. بنابراین اگر قرار باشد آزادی و دموکراسی متحقق شوند، جامعه باز، در کنار عقاید، علایق و روحیات متفاوت و متضادی که با هم در جدالند، به فرهنگ دموکراتیکی برای این جدالها نیازمند است. به جرئت میتوان گفت که دموکراسی، تنها بر شالوده چنین فرهنگی میتواند استوار بماند.

بد نیست این جستار را با سخنی از گئورگ نیبور Niebuhr Georg پژوهشگر و تاریخشناس آلمانی درباره دموکراسی به پایان بریم: «استعداد انسان برای برقراری عدالت، دموکراسی را ممکن و گرایش انسان به بیعدالتی، دموکراسی را ضروری می سازد».

آیه مشهور به معنای آن است که «عده و عده ای فراهم کنید تا دشمنان از استعداد دفاعی شما به وحشت بیفتند و در شما طمع نکنند». براین اساس نمی توان تروریسم را در مورد این واژه با توجه به نص قرآنی صادق دانست.

۲- واژه فتک (FATK)

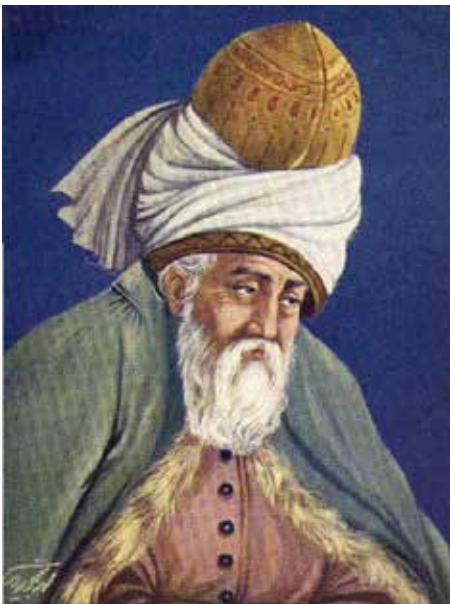
به معنای در جایی پنهان شدن و کسی را بی مهابا کشتن است، که اسلام آن را مردود می داند. در قرآن کریم در مورد حرمت فتک آیه ای نیامده است، اما در سنت و سیره نبوی در این مورد روایاتی ذکر شده است. که پیامبر ص فرمودند: ایمان مانع کشتن پنهانی است و اجازه نمی دهد به صورت پنهانی کسی را به قتل رساند. از مسلمات فقهی مسلمین صدور حکم علنی است و بنابر روایت فوق اسلام فتک و ترور پنهانی را نمی پذیرد.

۳- واژه محاربه

در بحث لغوی و شرح لفظ، واژه محارب به کسی اطلاق می شود که با اسلحه مردم را بترساند و قصد ایجاد فساد داشته باشد. در تعاریف کلمه الناس به معنای مطلق آن یعنی اعم از مسلمان و غیرمسلمان آمده است و اگر کسی یک کافر و غیرمسلمان را نیز بترساند، محارب محسوب می شود. البته برخی از فقها آن را در دارالاسلام دانسته اند.

بیان دیگر تعریف محارب واژه مفسد فی الارض است، با عطف به شرط آن ترور قابل اطلاق بر آن است و براساس آن تروریست، محارب و مفسد فی الارض محسوب می شود. با توجه به اهمیت و اعتبار امنیت و آرامش در جامعه از دید اسلام، قرآن مجازات محاربین را مشخص کرده است. براین اساس قرآن کریم چهار نوع کیفر را برای محارب بر شمرده است: اعدام، به صلیب کشیدن، بریدن دست و پا یا تبعید که حاکم شرع در جاری کردن یکی از این حدود بر محارب مختار است. هم چنین آیه ۲۱۷ سوره بقره که فتنه را بزرگتر از قتل دانسته است؛ عنوان فتنه بر محارب قابل اطلاق است.

اسلام به معنای صلح، مسالمت، سازش و ایجاد صلح و الفت است. در قرآن کریم واژه سلم و صلح در بیش از صد آیه آمده است. دین اسلام بر صلح استوار است و با خشونت و ترور بیگانه است. خداوند در آیه ۱۲۵ سوره نحل، خطاب به پیامبران فرموده است: با ظالمانی چون نمرود و فرعون با حکمت و موعظه نیکو سخن بگوئید. اسلام پای بندی به اصل را عدالت می داند و توصیه می کند کینه ها و عداوت ها و نفرت سبب خروج از عدالت انسان ها نشود.

ظاهرپرست‌لر توغری سی ده مولانا نینگ نظری

ترجمه: عبدالحمید عاطف

ده او داستان نی اونی اوزتیلی دن ایته میز؛
جهود لر آره سی ده ظالم و عیسی گه دشمن و
عیسوی لرنی اولدیره دیگان بیر پادشاه بولگن. بو
پادشاه که موسی و عیسی، دین لحاضی دن بیر ایدی
لر مذهبی تعصب و کینه سی نی کوپ لیگی دن بیر
بیری دن ایریم و بیری بیری گه مخالف اوپلر ایدی
و بو یمان خاصیت خودغرض لیک و تعصب دور که
آدم نینگ بصیرتی نی دوبین لیک (ایکی ته کوره
دیگان) کسل لیک که چالیشتی ره دی؛ شونده ی که
اگر بوکسل لیک انسان نینگ کوزی گه تاپیلسه،
انسان آحول (بیرته نی ایکی ته کوره دیگان) دپک
بوله دی و هر نیرسه نی بیرته سینی ایکی ته کوره
دی.

بو پرده داستان گه اوخسه تیپ مثال شکلی ده، احوال
شاگرد و اوستادی نی مطلب نی توضیح قیلش
اوجون نقل ایته دی و نتیجه آله دی که پادشاه
هم احوال لیک اوجون، حقیقت یولی ده کته خطالر
ابتدی و یهود دینی دن ارقه داش لیک ایته من دپ،
کوپ ستم کورگن و گناه سیز مردم نی قان لری نی
توکدی. بو پادشاه نی بیر زیرک وزیر یار ایدی و
او بیلر ایدی که مردم نینگ ایمان و عقیده سی نی
زوربینلر آره دن ییتیریب بولمیدی؛ بلکه تا باره کوچلی
و محکم راق بوله دی. و مظلوم لیک اوزی، عقیده
لرنی کوپ راق کوچه یماق سببی بولیب و کوپینچه
مظلوم لرنی قیز یقیش سببی دور؛ شو اوجون پادشاه
نی قانع قیلدیر دی که دزیرنی قولاغ، قول و بورنی
نی کبسه و اوزی نی آلدی دن سورسه و اونی،
عیسویت دینی نی پیرولیک قیله دی دپ تشهیر
اوتسه؛ تا او مسیحی لرنی شو نیرنگ بیلن الدتسه و
اوز محبتی نی اولرنی یورک لری گه جای لشتیرسه.
پادشاه شونده ی قیلدی و ترسارلر اونی سپودی لر و
اولرنی اوز تمنانی گه کهلمانی دعوتی نی باشله دی،
همه مردم اون گه تابع بولدی لر و او انجیل دی
سر لری نی و مسیحیت نی رواج لرنی او لر گه

ایتماع، انسانیت اصولی گه ناتوغری. واکیشی لر که
اوز لری دعوت اېگه سی و دین لرنی مؤسسی بولگن
لر. سوزنی ایتیش روشی و حکایه نی نقل قیلشی
باشی دن تا آخری گه چه انداق کیم گناه نی باشلیغ
لر و مذهب لرنی امام لری و کوچ اېگه لری نی بونی
گه آرتنه دی، و همه خلایق نی بو بخشش بولمه
یدیگان گناه دن برائت بره دی و بو حقیقت نی بیز،
وزیرنی الدتماغی دن و مریدلرنی عذر و زاری لری
دن و اولرنی اخلاص لری و ایمان لری نی کوچی
بیرتمان دن و ایکی تمانله مه سندلر فریب قیلووچی
وزیر تمان دن تخت گه اولتریش و عده سی نی امرا
لر گه بهریشی دن بیله آله میز. بو همه فریب لر بو
اوجون دور که مرید لر و بیربورک پی رولر، هوش گه
کېلسه لر که باش لیغ نی دین یولی دن و گناه سیز
مردم نی آلد تماغ یولی دن، آختره دی لر. وزیرنی
کوشش لری مذهبی تعصب تأثیری نی کورسه ته
دی که اونی اثری دن، امکانی بار بعضی کیشی لر
اوزلری نی، قول و ایاغ دن و باشقه نعمت لردن
محروم اوتسه لر. بو خیال گه که اول دین ده که اون
گه مخالف دورلر؛ بوزوع لیک کېلیرسه لر. بو سوز
تعصب تأثیری کوچی نی یاروغ لیک بیلن کورسه ته
دی؛ اما اونی نقصان لری نی هم کوزیمیز آلدی گه
قویه دی، آخر نتیجه ده وزیر اوزینی اولدیره دی و
اونی بو ایشی کورسه ته دی که بیر تېله لیک قیلدی
و اوز قولی بیلن اوزی دن انتقام بهردی؛ تانتخت گه
اولتیره دیگان لر، پند و عبرت آلسه لر که دین وسیله
سی بیلن بوزوع باش لیک و نفاق توزتمسه لر.
بو داستان نی اصلی کوپ بی مزه دور؛ مگر مولانا
اوز اسلوبی گه تیه نیب اخلاقی نکته لر و فلسفی و
کلامی و عرفانی مسأله لرنی بو حکایه قالبی گه
سیغدیریب و اون گه حکمت و عرفان دن جان بغیشله
گن.

او نکته که اوستی گه کوپ ته یه نه دی، پیامبر لر و
اولیا لر نی الله تعالی بېرله، بیرلیک لری دور. و قوی

مولانا جلال الدین محمد نی روزگاری گه چه؛ هنوز
هم صلیبی اوروش لر، توگه گن اېمس ایدی. مسلمان
لر و عیسوی مذهب لر، دین آتی گه قیلچ کوته ریب
بیری بیری سی نی قان لری نی توکر ایدی لر،
اسلام نی ایریم فرقه لری اوز آره لری ده اوروش
تالان قیلپ دشمن لیک اېتر ایدی لر. بیرتمان دن
شیعه لر و اهل سنت فرقه لری (حنفی لر، شافعی لر،
حنبلی و مالکی لر) اوز ایناغه لری نی قانی گه تشنه
ای دی لر. حنفی لر و شافعی لر اصفهان، نیشابور و
بغداد دېک مهم شهر لره، هر دایم برقتنه و قوزغالان
سالر ایدی لر. انداغ کیم مدرسه لر و کتاب لرنی
کویدر ایدی لر. بو دینی طایفه لر کوینه ته صوفی
لر و فیلسوف لر نی هم یخشی کوز گه کورمس ایدی
لر و اولرنی رنجیتر ایدی لر؛ شوندی محیط ده که
مولانا اوزی هم، فقها لر و ظاهر گه قره یدیگان لرنی
مخالفت لری دن، تیج قالمه گن ایدی، شول داستان
ده و اوز سوزلش لری ده و مجلس لره، متعصب
لرنی انتقاد ایتدی و بو روش که نه انسانیت گه و نه
عقل گه توغری کېلر ایدی چهل و نادان لیک دن
تاپیلگن ایدی و پیامبر لر و انبیا لر دعوتی دن بیگانه
ایدی، اولرنی آچېخ صورت ده انتقاد ایتدی و پیامبر
لر و دین لرنی بیرلیگی نی، مثال و بېلگی لر کورسه
تیپ بیان ایتدی.

گمان ایته میز مولانا اوز طریقه سی دن دفاع اېتکن
دن سونگ و شمس تبریزی دی که بیرینچی حکایه
ده بیان اېتکن، بو مسأله که اوشل زمان مردمی نینگ
هر روز لیک ایش لری بولگن اونینگ نظری گه
کوپ اهمیتی بولگن و شول سبب دن اونی دفتر اول
ده ایکینچی موضوعی قرار بېرگن. مولانا نی سوزی
متعصب لر و قره فکر لر روش لری نی انتقادی گه،
کوپ یاروغ و انصاف گه برابر و اونده ی کېسکین
دور که هر هوشی بار و نظر اېگه سی و حقیقت
اختره دیگن کیشی نی توجه سی نی اوزی گه قره
ته دی، که دین و مذهب و عقیده اوستی گه تعصب

ز صفحه ۴۳

حقوق بشر و ...

پیدا می‌کند. در پرتو امنیت است که افراد جامعه می‌توانند با اطمینان خاطر زندگی کرده و نسبت به حفظ جان، حیثیت و حقوق مادی و معنوی خود بیم و هراسی نداشته باشند. چنان که بیان شد انسان دارای حیات دو گانه مادی و معنوی است، حیات مادی به جسم او مربوط می‌شود اما حیات معنوی، در مبنای فکری و عاطفی شخص در ابعاد فردی و اجتماعی به طور وسیع و گسترده قرار دارد.

۱) حیات معنوی انسان: شخصیت انسان در حقیقت در حیات معنوی او متجلی می‌شود و حیات مادی او را از نظر فردی و اجتماعی تحت الشعاع قرار می‌دهد. انسان نسبت به حیات معنوی خود تا آن حد حساس است که برای حفظ و مراقبت از آن حتی ممکن است مال و جان خود را به مخاطره اندازد. حیثیت که مترادف آبرو، اعتبار و شئون اجتماعی است، تجلی حیات معنوی افراد در روابط اجتماعی تلقی می‌شود.

با توجه به اهمیت حفظ حیثیت برای افراد، رهبران فکری و نهادهای مدنی جامعه مسئولیت دارند که در این مورد فرهنگ‌سازی کنند. همچنین دولت موظف است که از طریق وضع قوانین جزایی و تجهیز مراجع قضایی، موارد هتک و نقض حیثیت افراد در جامعه را از بین برده یا آن را محدود کند.

منابع:

- ۱- هاشمی، سید حسین، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، نشر میزان ۱۳۹۱، چاپ دوم، ص ۱۲
- ۲- مسایل حقوق بشر در جهان امروز، جمعی از نویسندگان، تهران، شرکت سهامی انتشار، ۲۰
- ۳- حسین هاشمی، حقوق بشر و آزادی‌های اساسی، ص ۱۱۲
- ۴- مسایل حقوق بشر در جهان امروز، ص ۵۱
- ۵- مسایل حقوق بشر در جهان امروز، جمعی از نویسندگان، تهران، ۱۳۸۳، شرکت سهامی انتشار ص ۳۹ و ۵۱
- ۶- «یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائلا لتعارفوا، ان اکرمکم عندالله اتقیکم» از دقت و تأمل در این آیه کریمه چند اصل مهم به دست می‌آید:
یک: نفی تبعیض و تفکر نژاد پرستانه (همه انسان‌ها از یک زن و مرد آفریده شده است)
دو: خلق نژادها و اقوام مختلف، برای شاسایی استعدادها و توانمندی‌های یکدیگر است؛ این امر زمانی قابل تحقق و عملی خواهد بود که همه اقوام از فرصت‌ها و امکانات برابر برخوردار باشند.
- سه: این آیه کرامت انسانی را منحصر در کرامت اکتسابی و ارزشی نمی‌داند. زیرا از این آیه استفاده می‌شود که همه انسان‌ها دارای کرامت هستند، اما با کرامت ترین آنان نزد خداوند با تقوا ترین آنان است.
- چهار: تقوا یک امر درونی و شخصی است که در دنیا نمی‌تواند مبنای امتیازات سیاسی و اجتماعی گردد. بلکه در قیامت، ملاک برتری و امتیاز انسان‌ها نسبت به یکدیگر می‌شود. در دنیا مبنای حقوق سیاسی و اجتماعی کرامت ذاتی انسان است، قطع نظر از درجه ایمان و تقوی او.
- ۷- اسماعیل، رحیمی‌نژاد، کرامت انسانی در حقوق کیفری، تهران، بنیاد حقوقی میزان، چاپ اول، ۱۳۸۷، ص ۳۱

دی. بو پولی اونی عقیده سی که مرد خدا دن یاردم تپله ماغ، او دور که بیزنی خطا فکر و خیال لردن قوتقه زدی، بو قوتقزووچی کیشی شمس تبریزی و یا حسام الدین چلبی دور؛ لیکن حسد، بیزنی قویمه یدی که اولرنی تانیسگ و اولرنینگ بیتگ لری که یاپیش سگ؛ شومناسب که بچه نکته حسد و اونی یمان نتیجه لری حقی ده کویله یدی؛ ولی ینه بیرامید ایشیگی نی آچه دی، اول جهت دن که دل تینگری تعالی نینگ جلوه گاهی دور و اونی جلوه سی، آلوده لیک لرنی قهر بیلن اریته دی. فریب قیلووچی وزیر هم حسود و بدسگال ایدی و اوز حسدی نی یمان نتیجه سی نی کوردی و قولاغ و بورنی نی اوز بدسگال لیگی اوچون، قول دن ببردی؛ ینه هم متوجه قیلدیره دی که وزیرنینگ بورنی اوز خاصیتی نی قول دن برگرن ایدی؛ چون که بورون هیدله ماغ مرکزی دور و وزیر حقیقت هیدی نی هیچ اسبله مه گن ایدی، شو او چون اینه آله میز که وزیرنی اصل ده بورنی یوق ایدی و اوبورون که بار ایدی و اونی قول دن ببردی او بورون اېمس ایدی؛ بلکه بورون نی صورت و شکلی ایدی. وزیر مردم نی وعظ و نصیحت اېتردی، عقل سیز مردم آلدن نرایدی لر؛ ولی اوکیشی لر که معنوی ذوق لری بارایدی او فصیح بیان و یخشی سوز لردن، معنایی سوزی نی و حقیقت دن هیچ اثر کورمس ایدی لر؛ بلکه بویلگن سوز یورگ نی قرانغولیگی سببی بولر ایدی، او شونده ی آلتی ییل یشه دی، مردم اونی سیوه دی و اون دن نجات یولی نی ایسته یدی و اوشاه بیلن یشیرونچی مشورت اینه دی و فساد و فتنه نقشه سی نی توزانه دی، آخرده، وزیر مسیحی لرنی هریبر باشلیغ لری گه که اون ایکی ته ایدی لر، ایریم طومار توزاندی که هریبری سی نی مضمونی باشقه سی که مخالف ایدی، بو ایریم مضمون لرنی مولانا اوزی سنه دی، بی شک اون ایکی ته امیر بو حکایت ده حواریین دن عبارت دور که اینه دی لر: اون ایکی ته ایدی لر. طومار لر اول اجازه نامه و یا کرسی نامه نی انسان اېسی گه کبلیتره دی که، کته شیخ لر و صوفی لر اوز اورن باسر لری گه یازارایدی لر و حاضر هم اولرنی اره سی ده رواجی بار؛ بو طومار لر مثنوی نی شرحی گه قره گنده اون آلتی ته دور؛ ولی مولانا اچینگ صورت ده اینه دی که وزیر اون ایکی ته طومار یازدی، ظاهر ده کورینه دی که او سنه گنده اتیق بولمه گن؛ اوفقط خواهله گن اختلاف وجوهی (یوزلری نی) شرح اېتسه. بو اختلاف لر عیسوی لرنی مذهب لری گه هیچ باغلیق اېمس؛ ولی مشایخ و صوفیه لرنی ایریم سلوک، روش و یول لری که یقین دن ارتباطی بار.

«دامه سی بار»

مأخذ:

- ۱- فروزانفر، بدیع الزمان، ۱۳۸۶، شرح مثنوی شریف، جزو نخستین از دفتر اول مشتمل بر شرح ابیات از ۱ تا ۸۹۸. انتشارات زوآر، تهران، صفحه ۱۵۲-۱۵۷.

آبترایدی؛ ولیکن اونی سوزلری ظاهر ده وعظ و تبلیغ ایدی، و باطن ده قرانغو لیک قېقانی ایدی؛ شونده ی که نفس، کوپ دقت لر مکر، یولی دن، سالک که (خدانی یولی گه یوره دیگن)، ریاضت و عبادت یولی نی کورسه ته دی و اونی مقصدی غرور و غفلت اره گه کبلیترماغی و یا عمرنی ربا و ظاهر گه صرف قیلیشی دور؛ شو دلیل گه صدیقه بن الیمان نفاق و خطر پېرلری نشانی لری نی پیام بېردن سورر اید.

وزیرنی الدتماعی و مردم نی فریب بېگنی بېردن مولانانی یوره گینی تیتتره دی؛ چون که او کوره دی انسان قنچه عاجز دور و قنچه تیز الدنه دی و کوپ کوچ لی کیشی لر و زاهدلر، کورینه د یگان یاکورینمه بدیگان بیلری بیلمسون سیلجیدی لر و توغری یول دن ایگری یول گه کبته دی لر. بو انسان شونچه کوپ تقواسی و هوشیار لیگی بیلن هم، اچپیده کی عامل لر تأثیری دن اوز لری نی قوتقزه آلمه یدیلر؛ مگر که خدا یاردم اېتسه و اونی قوتقزسه، شو اندیشه سببی دن مولانا قول لری نی دعاگه کوته ره دی و دعا ضمنی ده نفس فریب لری بیرته سی نی و اونی تأثیری نی عبادت لرگه و یورک احوال لری گه اینه دی، نفس نی سیچقان گه اوخسه تیب اینه دی که بوغدا ی نی انباردن تاشییدی؛ شو اوچون او ینه هم خدا گه و اونی عنایت لری گه قره یدی و انسان نی اویقو و آسایشی نی او حالت ده که هیچ قیین چیلک اوستی ده یوق؛ اېسی گه کبلیتره دی و عارف کیشی نی حق قه فنا بولیش جهتی دن اویقوله گن گه اوخسه ته دی، او جهت دن که خدا اون گه تصرف اېته دی و او اوزی تصرف دن آزاد بولگن و حق نی کوته ره دیگنی دور، و اصحاب کهف نی مثال کبلیتره دی؛ لېکن اونی نظری گه اصحاب کهف بېلگی لن گن کیشی لر اېمس لر که قرآن ده و بعضی اسلامی روایت لرده اوقی گن میز؛ بلکه اولرنی هر زمان ده بارلیک لری ممکن و قنده ی لیک لری، یاپوغ دور؛ ارچند ظاهر بین کوزلر اولرنی بیله آلمه یدی لر. بو بېرده نظر لر تفاوتی نی قیسقه چه بیان اېته دی و خواهله یدی ایتسه که مرد خدا هر دایم بار؛ لیکن همه اونی کورالمیدی؛ چون که باطن کوره دیگان کوز لری یوق دور و لیلی و خلیفه قصه سی نی مثال شکلی ده کبلیتره دی که او لیلی نی چیرایی کورمس ایدی؛ چون که مجنون گه اوخسه گن کوزی یوق ایدی که لیلی نی زیبا کورسه ایدی. او پیمت اویغاغ لیک و اویقونی اوز سلیقه سی گه قره ب تفسیر اېته دی و ناقص مردم نی که باطل آرزو لر گه کیتته دی لر و اصل خوش لیک دی بی خبرلر، اویلپیدی اولر یاتگن بولسه لر. و بومورد ده بیر یاروغ تمثیل کبلیتره دی که اونی نتیجه سی احلام یقظه (اویغاغ لیک پیت ده پراگنده توش لر کورماق) نی توضیح سی و یمان آرزولرنی توجیه قیلیشی دور که اصغاث و احلام (حقیقت سیز توش کورماق لر) دور. شونده ی بو مطلب نی بیان اېتیب و هر هوشیار کیشی یورگی نی اورضعیف احساسی دن قاقشه ته دی و قوتیلماغ یولی نی کورسه ته